

TERPLÁN ZÉNÓ

IFJAN-ÉRETTEEN-ÖREGEN

- 80 kérdés-válasz közel nyolc évtizedről -

Beszélgetőtárs
TÓTH LÁSZLÓ

Prof. Dr. TÓTH LÁSZLÓ
a műszaki tudomány doktora

80 kérdésére

válaszol

Prof. Em. Dr. h. c. mult. dr. TERPLÁN ZÉNÓ
Széchenyi-díjas akadémikus

8 évtizedről (1921-2000)

„IFJAN - ÉRET TEN – ÖREGEN”
címen

A könyv szerkesztésében közreműködött:
ÖZV. TERPLÁN ZÉNÓNÉ, ROSIK ADÉL
TERPLÁN KORNÉL
BERKI GÁBOR
KOMORNIK FERENC
KOMORNIKNÉ DR. WELLEK MARGIT
DR MOLNÁR CSILLA

Kiadó:
Technika Alapítvány

Nyomás:
PR-Innovation Kft. Budapest

Miskolc, 2001. és 2014.

ISBN 978-963-08-9475-3

TERPLÁN ZÉNÓ

IFJAN – ÉRET TEN – ÖREGEN

- 80 kérdés–válasz közel nyolc évtizedről -

Beszélgetőtárs:

TÓTH LÁSZLÓ

2001. és 2014.

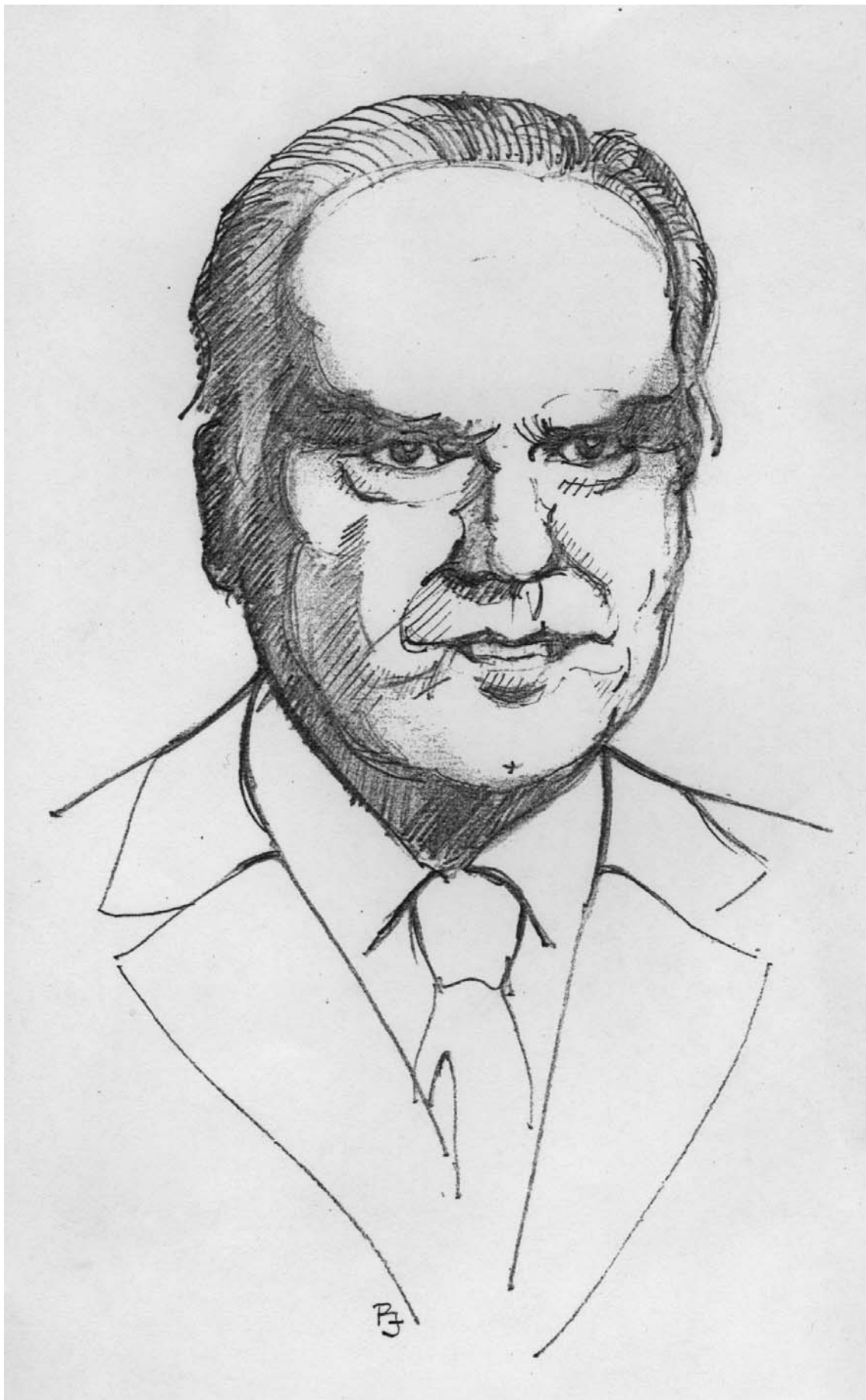
PROLÓGUS

a második kiadáshoz

A hetedik X-hez közeledvén az ember már inkább visszafelé tekintget, mint a jövőt fürkészi. Önkéntelenül ilyen kérdéseket vet fel: Mit csináltam jól? Mit tettem rosszul? Hol hibáztam? Mi volt életem meghatározó jó vagy rossz döntése? Miért választottam azt a szakmát, amelyen végigdolgoztam életemet? stb. A kérdések sorozatában biztosan eljut mindenki oda is, hogy „Ki volt az, aki hatott életemre, akire büszkén nézek fel, aki valamilyen módon befolyásolta életem alakulását?” A válaszokban mindig, mindenkinél felsejlik, körvonalazódik, vagy „világító toronyként” megjelenik egy-egy tanító, tanár, pedagógus, aki a példakép, aki az életpályát, tanulmányokat döntően befolyásolja. Ezért is örültem annak a lehetőségnek, hogy „Beszélgetőtárs”-ként részese lehettem egy olyan gondolatsor megvalósításának, amely egy-egy élet valós tartalmának bemutatását célozta meg „Ifjan – Éretten – Öregen” könyvsorozat formájában. Ennek első kézzelfogható példánya Terplán Zénó akadémikus könyve volt, amelyik a 80. születésnapra 2001-ben jelent meg, amelyben tanítómesterem stílusosan 80 kérdésemre adott válaszaiban meséli el életét, tevékenységét, bemutatván örömteli, szomorú pillanatokot sem nélkülöző, nehézségeit is sejtető – egyetlen szóval – emberi életét. Az első kiadás recenziójában Wellek Margit (Technika, 2001. június - július 45.old.) így ír: *„Vannak tudósok, akik nevét műveik, felfedezéseik fémjelzik, és vannak olyanok, akiknek a tanítványok. Terplán Zénót könnyű lenne az utóbbiak közé sorolni, hiszen a gépészmérnök akadémikusnak hosszú élete során a BME vízgépek és szállítóberendezések tanszékén, a miskolci egyetemen tanszékvezetőként, majd rektorhelyettesként és a gépészmérnöki kar dékánjaként mérnöknemzedéket bocsátott útjára”*. E mérnökgenerációk különböző szavakkal fejezik ki tiszteletüket, elismerésüket, szeretetüket, hálájukat. Terplán Zénó könyvének első kiadását követően a volt tanítványoktól kapott levelekben a következőket olvashattam. *„Nagyon szépen köszönöm, ugyancsak tanulsgos és élvezetes olvasmány, különösen a Professzor Úr volt diákja számára”*. Volt olyan diákja is, aki egyszerűen így írt: *„Zénó-Apánk”*. Voltak olyanok is, akik „Zénó-Bácsi”, „Professzor Úr” kifejezéseket írtak, de mindig és mindenkor az elismerés, a szeretet érzése tükröződött a levelekben, telefonhívásokban.

Az általam is nagyra becsült, tisztelt és szeretett **Terplán Zénó** sem lehetett örökéletű e földi világban és életéhez méltó módon viselt hosszabb betegsége 2002. január 16.-án felülkerekedett rajta. A földi lét ezzel lezárult, de Terplán Zénó emléke tovább él a környezetben, az emberekben, a tanítványokban. Így voltam és vagyok ezzel én is. Hosszabb ideje furdalt a lelkiismeret azért, hogy legalább dióhéjban adjak áttekintést arról, ami az első kiadásban nem szerepelt. Így a 80. születésnap eseményeiről, az első kiadás fogadtatásáról, majd a szomorú eseményhez, a halálhírhoz kötődő megemlékezésekről, a Miskolci Egyetemen felállított szobor felavatásáról, a „Terplán Zénó Műszaki és Közgazdasági Szakképző Iskola” felavatásáról Jászberényben, a „Terplán Zénó Díj” alapításáról (GTE), kitüntetettjeiről. A belső kényszer addig dolgozott bennem, amíg a volt tanítvány elérkezett az egyetemi tanulmányok befejezésének 45. évfordulójához. A most, 2014-ben szervezett évfolyam találkozók résztvevői között számosan lesznek olyanok, akiket még tanított

Terplán Zénó
(Péter József rajza - 1991)

szeretett Professzorunk, akit „Professzor Úr”-nak, vagy egyszerűen „Zénó-Bácsi”-nak nevezhattunk, akinek támogatására, biztatására, segítségére mindig bizton számíthattunk.

A lelkiismeretem diktálta kényszer nem valósulhatott volna meg, a második kiadás nem készülhetett volna el özv. *Terplán Zénóné*, a 92. éves *Adél Néni*, és nemzedékem tagja, *Terplán Kornél* odaadó, következetes és lelkiismeretes támogatása, segítsége nélkül. Hálás köszönet érte, hiszen közös munkánk eredményeként talán sikerült egy átfogóbb, teljesebb emléket állítanunk a mindnyájunk által szeretett emberről, olyan formában, hogy az első kiadás szövegkörnyezete érintetlen maradt.

Külön köszönet a nyomdai kiadásokat fedező szponzoroknak, akik lehetővé tették azt, hogy a volt tanítványok számos nemzedéke tanulságos, élvezetes olvasmányt vehessen kézbe, és példálózhasson gyermekeiknek, unokáiknak, majd a könyvespolcaik kiemelt helyére tehessék az idők múltáig!

Miskolc, 2014 tavasza

Tóth László

PROLÓGUS

az első kiadáshoz

Terplán akademikust, a nagyon sokak számára az elismerést és szeretetet tükrözően egyszerűen Zénó bácsit 1964-ben, első éves egyetemistaként ismerhettem meg. Az akkor még Nehézipari Műszaki Egyetem nevet hordozó intézmény „zöldfülű” hallgatójaként csodálhattam meg az „Általános géptan” címmel tartott előadásainak rendszerezettségét és számomra, a gépészmérnök számára is lenyűgöző rajzkészségét. Egyszerre két kézzel rajzolt úgy, hogy a két krétával azonos időben teljesen különböző „műveleteket” végzett és az eredményt fényképezni lehetett. Szerintem különösen a gimnáziumból jött diáktársaimnak ez a megfeszítő csodák kategóriájába tartozott, amin csak ámulni lehetett, megismételni nem.

Terplán professzor az öt körülvevő életnek mindig is motorja volt. Diákkoromra visszatekintve ez a „motor” volt a hajtóereje a tanár-diák viszony mindennapjait karikírozó „Húzótüske” című kiadványnak is.

Miskolci oktatóvá–kutatóvá válva egyetemi doktori értekezésem – amely az ütvehajlító vizsgálat alkalmazásához kapcsolódott – készítése során említette Bartel János (1862-1945) nevét. Ez volt az a pillanat (1973 körül), amikor először éreztem, hogy érdeklődési körünknek egy kis területe – a műszaki tudományok története – közös, hisz Bartel volt hazánkban az, aki a század elején részletesen foglalkozott az ütvehajlító vizsgálat információtartalmával, melyet a francia G. Charpy (1865-1925) 1901-ben a Budapesten rendezett konferencián ismertetett először. A Bartel név kapcsán értettem meg teljes mélységében azt a korábban is hallott, de tartalommal addig nem teljes mértékben kitöltött kifejezést, hogy „...aki a múltat nem ismeri, az a jelent nem értheti meg, és így esélye sincs a jövő formálására.”

Kapcsolatunk fokozatosan elmélyült és nagy megtiszteltetésnek éreztem, hogy az 1981. szeptember 28-30. között Aggteleken megindított Országos Törésmechanikai Szeminárium rendezvényein többször hallhattuk Terplán professzor megnyitó szavait. Az elsőt még „improvizált”, de az összes többinél már a pontosság és megbízhatóság érdekében a sokak által távolról ismert „kis füzetek” támaszkodott.

Számomra lenyűgöző az a precizitás, amelyet közvetlenül tapasztalhattam a „Magyar Mérnök- és Építész-Egylet közlönyének adatai (1867-1944)” című kiadvány összeállítása kapcsán és a sort még hosszan folytathatnám. E pontosságot, megbízhatóságot minden írásában tetten értem, hisz ha véletlenül új adatokat – ne adj’ Isten hibákat - talált kinyomtatott könyveihez, munkáihoz, a törzspéldányba azokat gyöngybetűivel azonnal átvezette.

E mindenre kiterjedő gondossága könnyítette meg és egyben adott nehéz örökséget számomra, amikor közvetlenül tőle vehettem át a Miskolci Akadémiai Bizottság Klubjának vezetését és követhettem őt a Magyar Tudományos Akadémia Tudomány- és Technikatörténeti Komplex Bizottságában.

Máig is őrzöm számos levelét, amelyeknek egyenes sorai és szabályos betűi egyéniségének tükörképei. Különösen kedvesek számomra azok, amelyek életem egy-egy fontosabb állomásához kötődnek. Ezek közül az egyik nemrégiben örömteli családi eseményhez kapcsolódott. A levélből áradt a megélt és átélt kor bölcsessége, a „család” fogalmába vetett azon hit, amelyet életének 80 éve is híven tükröz.

E kerek szám és minden szempontból tartalmas élet idézte fel bennem többször Munkácsy Mihály (1844-1900) nagyméretű festményét, az Ecce Homo-t, amely előtt már gyermekkoromban is sokat álldogáltam szülővárosomban, Debrecenben, a Déri Frigyes (1852-1904) alapította Múzeumban. Emlékeimben a részletek időnként szürkülnek vagy eltűnnek, de hazalátogatván újból előtűnnek és teljes színükben, formájukban pompáznak.

Legyen ez a „kis füzet” az a festmény, amely egy gazdag, sikeres, örömteli és küzdelmes – tehát emberi – élet eddigi mozzanatainak vázlata, amely Terplán professzor életét gyermekkorától napjainkig 80 kérdéssel és az azokra adott 80 válasszal mutatja be kiegészítve néhány függelékbeli konkrét jegyzékkel és néhány képpel, másolattal.

Az Ecce Homo beszélgetéseink során egy új jelentést is kapott. Talán Önöknek is!

Miskolc, 2000 végén

Tóth László

Az elmúlt évtizedekben másokhoz hasonlóan nekem is számos önéletrajzt kellett csatolni beadványokhoz, pályázatokhoz. Hosszabbat, rövidebbet. Tapasztalatom szerint ezek általában mind a szebb adatokat sorolták fel időrendi egymásutánban. Önkéntelenül ezt alkalmaztam akkor is, ha technikorténeti értékű életpályákat állítottam össze műszaki nagyjainkról. Egyszer egyik bírálóm szavá is tette, hogy vajon valóban ilyen problémamentesen élte le az adott személyiség az életét, holott valószínűleg hatottak rá a hazai politikai rendszerváltozások, családi tragédiák, más megpróbáltatások. Bírálóm megjegyzése a saját életemre ugyancsak igaz, hiszen akadtak bőven veszélyhelyzetek, betegségek, válságok, amelyeken szerencsésen túljutottam. Ezért választottam a gimnáziumban megtanult, jól skandálható két sort. A vers

ÉLETÜNKBEN ÉLETEM

Dr. h. c. mult. Dr. Terplán Zénó Prof. Emeritusról,
az MTA rendes tagjáról megjelent cikkek, beszélgetések, levelek, méltatások,
ábrák, képek 1947 és 1997 között

Szerkesztette és az utószót írta:
Dr. habil. Dr. Döbröczeni Ádám
tanszékvezető egyetemi tanár
a műszaki tudomány kandidátusa

Sajtó alá rendezte:
Dr. Péter József egyetemi docens
a műszaki tudomány kandidátusa

Szövegszerkesztés:
Terplán professzor végezte Németh Géza egyetemi adjunktus
közreműködésével

(A felsoroltak a Miskolci Egyetem Gépelemek Tanszékének oktatói)

[illegible]

rímdíszé azért nincs ebben a két sorban, mert ahhoz az egész első versszakot kellett volna idéznem, vagyis az előző két sort is. Együtt tehát így hangzik:

„Partra szállottam. Levonom vitorlám,
/ A szelek mérgét nemesen kiáll-
tam./ Sok Charybdis közt, sok ezer ve-
szélyben / Izzada orcám”.

„Életükben éltem” könyv belső oldala

Tudom, hogy a győri bencés gimnáziumban négy éven át a klasszikus görög nyelv is kötelező volt. A Charybdis szó jelentését elmagyaráznád?

Mivel reálpályára irányított a sors, sok mindent elfelejtettem már az akkor tanultakból, de a Charybdis (Kharübdisz) fogalma bennem maradt. Homérosz szerint Odysseus (Odüsszeusz) ithakai királynak tíz évig tartó Trójából való viszontagságos hazatérése közben kellett túljutnia többek között a szicíliai sziklaszakadék mellett örvénylő tengerszoroson. Kilenc napon át hánykolódott, míg a tízediken Kalypso (Kalüpszó) nimfa szigetére került. A Berzsenyi-versbeli Charybdis a költő saját életében előfordult viszontagságokra utalt. Ezt alkalmaztam – némi szerénytelenséggel – magamra is. Egyébként a nyolc gimnázium éveiben megvásárolt használt vagy új tankönyveimből egyetlen maradt meg, az „Irodalmunk költői remekei” című Kőmives Kolos szerkesztésében, amelynek 2. kiadása Szombathelyen jelent meg 1930-ban, és amely az 1929. évi 1. kiadás változatlan lenyomata. Ha valami régen tanult-ra csak „homályosan” emlékszem, ebben a nagyszerű gyűjteményben azonnal megtalálom. Gimnáziumi görög nyelvi tanulmányaim óta sok minden változott, a magyar átírás is. Ezért mondtam az előző görög elnevezéseket kétféleképpen. Mindig a második az, ahogyan ma használjuk.

Osztályrészem.

Partra szállottam. Levonom vitorlám.
A szelek mérgét nemesen kiálltam.
Sok Charybdis¹ közt, sok ezer veszélyben
Izzada orcám.

Béke már részem: lekötöm hajómat,
Semmi tündérkép soha fel nem oldja.
Ó te, elzárt hely, te fogadd öledbe
A heves ifjut!

Bár nem oly gazdag mezeim határa,
Mint Tarentum² vagy gyönyörű Larissa,³
S nem ragyog szentelt ligetek homályin
Tíbburi⁴ forrás:

Van kies szőlőm, van arany kalással
Biztató földem: szeretet, szabadság
Lakja hajlékom. Kegyes istenimtől
Kérjek-e többet?

Vessen a végzet, valamerre tetszik,
Csak nehéz szükség ne zavarja kedvem:
Mindenütt boldog meglepéssel
Nézek az égre!

Csak te légy vélem, te szelíd Caména!⁵
Itt is áldást hint kezed életemre,
S a vadon tájék kiderült virány lesz
Gyenge dalodra.

Essem a Grönland örökös havára,
Essem a forró szerezsenhomokra:⁶
Ott meleg kebled fedez, oh Caména,
Itt hűvös ernyőd.

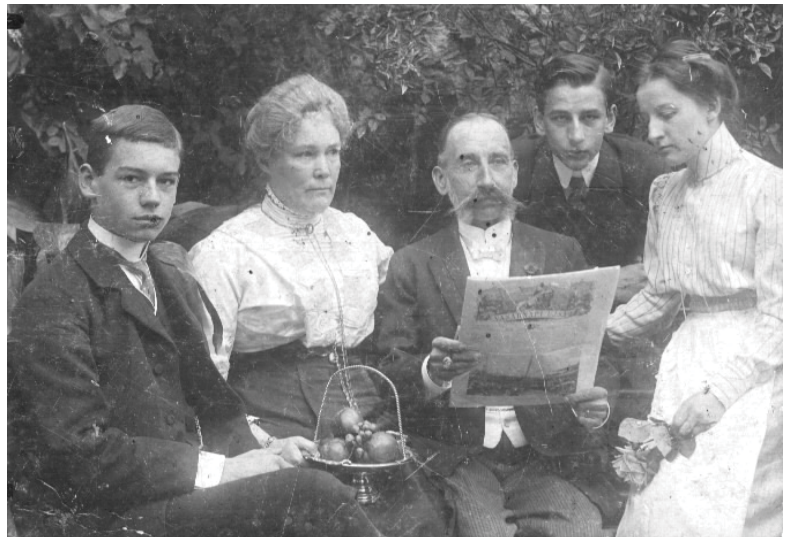

A győri bencés gimnázium VIII. osztályának ballagó osztályképe (1939)

A rólad írt életrajzok valóban problémamenteseknek tűnnek. Melyek voltak az előbb említett emberpróbáló helyzetek életedben?

Mint minden ember életében, akadt több is, de ezek nagy részét az ember öregkorára elfelejti. Néhány azonban emlékezetes maradt. Kezdem a születéssel. Szüleim 1919-ben házasodtak össze. Egy évre rá első gyermekük halva született. Ezután jöttem én a világra 1921-ben. Később egyszer megkérdeztem anyámat, megszülettem volna-e akkor, ha a bátyám életképes? Anyám nagyot nevetett, de nem válaszolt, hanem eldicsekedte baráti körben többször is, hogy mit kérdeztem tőle. Elmesélte, hogy néhány hónapos koromban kicsúsztam a kezéből, amikor a hegyeshalmi kavicsbányatóban megmártott. Alig tudott elkapni. Talán öt éves lehettem, amikor átmásztam a kőszegi nagyszüleim kertjének vaskerítésén és nyakamnál fogva fennakadtam az egyik kiálló gúlaszerű hegyes valamin. Majdnem elvéreztem. Az 1959-es súlyos mozgásszervi megbetegedésem és az 1996. évi gerincműtétem is vészhelyzetnek tekinthető. De behívhattak volna a második világháborúban katonának, lehettem volna hadifogoly, akár civilként is, mint oly sok kortársam, akik életüket veszítették. Túléltem családommal Budapest két nagy szőnyegbombázását és számos kisebbet, a város ostromát a Rákóczi út 57/B alatt, a megszállást, éhezést, inflációt sok magyar fővárosi lakótársunkkal együtt úgy, hogy gyermekünk néhány hónapos volt csupán. Aztán furcsa helyzetbe kerültem a miskolci Egyetemvárosban az 1956-os forradalom napjai alatt, és utána engem is „meglegyintett” a megtorlás szele. Ezek mellett eltörpül az a tény, hogy sok utazásom közben háromszor ültem utasként karambolozó személyautóban,

A Terplán - nagyszülők (az ötből) három gyermekükkel (baloldalon Terplán Olivér), 1916

be kerültem a miskolci Egyetemvárosban az 1956-os forradalom napjai alatt, és utána engem is „meglegyintett” a megtorlás szele. Ezek mellett eltörpül az a tény,

hogy sok utazásom közben háromszor ültem utasként karambolozó személyautóban, de az ijedtségen kívül más bajom nem esett. Vigyáztak rám eddig az Égiek....

Terplán Zénó otthonában Döbröczöni Ádámmal és Siposs Istvánnal, az ME gépelemek tanszékének mai vezetőivel (2000)

Az 1956-os egyetemvárosi eseményekről ma már keveset tudunk. Mi volt a szereped, ami miatt 1959-ben egyesek az egyetemről is el akartak távolítani?

Az itt történeteknek pedig viszonylag nagy az irodalma¹. De közben az akkori fiatal-ság megöregedett, az oktatói testületből pedig alig él valaki. A legalaposabb áttekin-tést Ungváry Rudolf, 1956/57-ben II. éves gépészmérnök-hallgató, azóta okl. gé-pészmérnök, író 1991-ben megjelent „*Utána néma csönd*” című könyvéből kap az érdeklődő. Ő átélte az örömteli napokat, majd a letartóztatás, kínzás, elítéltetés na-gyon nehéz időszakát, s ezért is hiteles az írása. Engem is több helyen megemlít. Kiegészítésként annyit jegyzek meg, hogy 1956 októberében első rektorhelyettesként álltam a miskolci egyetem élén, mert a rektor külföldön tartózkodott. No- vember 3-án este tért vissza, így 4-én hajnalban ő is átélte az egyetemvárosi lövöldözést. Ezt meg- előzően, október 29-én az akkori rendelkezések- nek megfelelően munkástanácsot kellett választani, amely választást az egyetemi szakszervezet bonyolította le. Összehívták az oktatókat, a többi dolgozót és a diákparlament képviselőit, hogy titkos szavazással tíztagú munkástanácsot válasz- szanak. Bárki bárkit jelölhetett, nevét felírták a táblára, majd a legtöbb szavazatot kapott első tíz fő alkotta a munkástanácsot. Én is közéjük kerül- tem, sőt a tízek engem választottak meg elnök- nek. A rendeletnek megfelelő jogosítványok ér- telmében például november 2-án csak úgy lehetett a fizetéseket utalványozni, hogy azt a munkástanács elnöke is aláírta. A rektorhelyettesi aláírás kevés lett volna. Ez a tanács emlékezetem szerint egyszer ülésezett és nem fejtett ki politikai ténykedést. Október 29 és november 3 között az Egyetemvárosban senkinek nem történt baja. Az 1958/59-es tanévben minisztériumi kezdeményezésre lista készült azokról, akik- nek az 56-os ilyen–olyan szerepvállalás miatt el kellett volna hagyniuk állásukat. Egyesek engem is javasoltak ebbe a névsorba, ám végül is lekerültem róla. De az 1956 végétől 1961-ig tartó időszakra, mint a nyugtalanság éveire emlékszem, első- sorban az igazságtalan megtorlások miatt, amelyek az egyetemi hallgatóság egy részét és néhány oktatót–dolgozót érintettek. Előbb–utóbb aztán mindenki vissza- nyerte szabadságát. A szovjet hadsereg 1956. november 4-i hajnali beavatkozásának jóvátehetetlen mérlege két akkori I. éves hallgató (Kiss Gábor és Kölber Gábor) halála és Molnár Kálmán ugyancsak akkori gépészmérnök-hallgató lábainak ampu- tálása, aki 1999-ben hunyt el svájci otthonában. Minden mondatomból további em- léksorozatok indíthatók. Ezek kifejtésére azonban nincs idő, meg bizonyára az eltelt hosszú idő után hézagokra sikerülne az elfelejtett részletek miatt.

¹ A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár anyagát feldolgozó kiadványt Kis József, „*Miskolc 1956*” címmel jelentette meg 2006-ban (a *Beszélgetőtárs* megjegyzése).

Maga a rövid felsorolás is félelmetes. Interjúkban mindig megemlítetted édesapád korai elvesztését. Családtag vagy közeli ismerős halála mindig nagy tragédia.

Apám halálakor még annyira gyerek voltam, hogy el sem vittek a temetésre. A szomszédokra bíztak. Ott hallottam először a halál szót és nem értettem. Aztán már elemista koromra esett előbb az apai, majd az anyai nagyapám, egyetemista időmre az anyai, majd a háború befejezése utáni hónapra apai nagyanyám halála. Mind a négyen fiatal éveim, fejlődésem részesei, így elvesztésüket nagyon megéreztem, megsirattam őket. Apám korai elvesztését azért szoktam megemlíteni, mert anyám néhány év múlva újra férjhez ment, új családot alapított Hegyeshalomban, vagyis életem 8 és 18 éves korom között megváltozott körülmények között zajlott le. Kisebbségi megszakítást jelentett 10 és 12 éves korom között, hogy a nyolc osztályos gimnázium első két tanéve idején a kőszegi nagyanyámnál laktam. Környezetemben gyakran halt meg váratlanul ismerős. Leginkább a gépészmérnök-hallgató társam, Volena-Koczor Imre (az évfolyam egyik legtehetségesebb tagja) elvesztése rázott meg, akit civilként szedett le a vonatról egy szovjet katoná és hadifogolytáborban halt meg, vérhas végzett vele. Még ma is meg-megjelenik álmomban és ébredéskor érzett újabb és újabb csalódás, hogy már nem él. Egy mellette fekvő beteg társa meggyógyult és hazatérve ő hozta a gyász hírt. De elemista, majd gimnazista társaim közül meghaltak néhányan, sőt a labdarúgócsapatból is egy 1938-ban katonaként. Szomorú emlékek. A hozzám nagyon közelálló Pattantyús-fivérek közül Imre, a miskolci professzor társ 1956 januárjában, az idősebb Géza, volt budapesti professzorom és első főnököm pedig ugyanazon év szeptemberében hunyt el pótolhatatlan veszteséget okozva a hazai mérnöki szakmának, műszaki egyetemeknek, a tudománynak, családjuknak, nekem. Aztán ahogy idősebb lettem, egyre nőtt és nő a családtagok, régi osztálytársak, munkatársak, ismerősök örökre elmenő száma és valóban számomra minden gyász hírt nagy tragédia. De – gondolom – ezt mindenki hozzám hasonlóan éli át.

Terplán Olivér feleségével és Zénó fiával (1922)

Terplán Zénó a Hegyeshalmi VSE kapusa (1937)

Sok interjúalany beszél arról, hogy nem szerettek iskolába járni, feszélyezte őket a sok kötöttség, nyomasztó emlékek maradtak bennük. A rólad szóló írásokból nem ezt érzem. Igazam van?

Mindig szerettem iskolába járni. Elemit a kőszegi evangélikus iskolában kezdtem (Orbán Károly és id. Bács Kálmán tanítókkal) és a hegyeshalmi állami iskolában folytattam (Unger Margit és Mihalecz Bertalan tanítókkal). Aztán következett a nyolc osztályos bencés gimnázium először két tanéven át Kőszegen (Horváth Simon osztályfőnökkel), folytatódott Győrött (Lovas Elemér osztályfőnökkel a III.-IV. A-ban, Heckenast Kolos osztályfőnökkel az V-VIII. osztályban). És végül a budapesti József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen szereztem meg a gépészmérnöki oklevelemet 1943. november 5-én. Ma is tudom az érettségi tételeimet magyarból, latinból, történelemből, mennyiségtanból és természettanból, illetve a műegyetem végszigorlatának szóbeli kérdéseit hőerőművekből, vízerőművekből és elektrotechnikából. Tizenhat évnyi iskolába járás alatt minimális volt a hiányzó óráim száma kisebb betegségek miatt. Könnyen tanultam. Általában a jobb tanulók közé soroltak. Szerettem szépen írni, rajzolni. Vagyis inkább vizuális típus vagyok, mint auditív. III. éves egyetemi hallgatóként a későbbi Kossuth-díjas akadémikus professzor, a már megemlített Pattantyús-Á. Géza mellé kerültem díjtalan gyakornoknak, aki kinevezett később díjas gyakornoknak, tanársegédnek, majd adjunktusnak. Igyekeztem minden tanulmányi feladatot időben elkészíteni és beadni. Egyszer I. éves koromban az ábrázoló geometriai kúpszeletekről készített rajzomat a gyakorlatvezető tanársegéd egyedül tőlem fogadta el a 70 fős csoportból, a többiekkel újrarajzoltatta. I. év végén általános géptani szépen kidolgozott házi feladataimért dedikált könyvajándékot kaptam Pattantyús professzortól. Akkor nem is

A győri bencés gimnázium VII. osztályának csapatában (1938)

álmodtam arról, hogy III. évesen már munkatársa lehetek. Számos szép emléket őrzök iskoláimról, tanítóimról, tanáraimról, professzoraimról, osztálytársaimról, évfolyamtársaimról. Kár, hogy Budapest ostroma, általában a háború, majd a költözködések miatt számos tárgyi emlékem elveszett.

A Terplán-házaspár Győrött a 40. érettségi találkozón (1979. május)

Ez a 16 évnyi folyamatos iskola is olyan „simának” látszik. Nem voltak kínos eseteid? Hiszen ilyenek minden diáknál előfordulhattak.

Nálam is akadtak hullámok, mélypontok. Nagyon megsínylettem például az iskola-változásaimat. Egy mai diák az oklevélig három iskolatípusba jár: az általánosba, a középiskolába, az egyetemre vagy főiskolára. Én 3 helyett 6-szor kerültem új körülmények közé. A 6 éveskorbeli iskolakezdés mindenkinek nagy erőpróba. Két tanév után Kőszegről Hegyeshalomra kerültem. Aztán a kőszegi bencésekénél jártam két gimnáziumi osztályt, majd hat évet vonatos bejáróként Győrött, de azon belül is volt egy váltás: a IV. A-ból és B-ből egyetlen ötödiket rostáltak. És következett a műegyetem, szerencsére a nehézkes kezdés után törés nélküli befejezéssel. Mindig megviselt az épület, az osztálytársak, a tanítók–tanárok teljes vagy részletes cseréje. Még a kényszerű tanító-tanár-professzor helyettesítéseket is nehezen fogadtam el. Aztán a serdülő „dackorszak” engem is bezavart néhány – ma már esztelennek minősíthető – hülyeségbe, ami egyrészt átmenetileg rontotta az átlagomat, másrészt átlapozva gimnáziumi tanulmányi értesítőmet, előfordultak nem „példás” magaviseleti jegyek. Az egyetemen pedig akadt egyetlen uv.-m (utóvizsgám) is. II. év végén a sikeres első szigorlat után három napom maradt az alkalmazott mechanikára. Váratlanul Budapestre érkezett kőszegi nagyanyám elvárva, hogy minden rokon látogatására elkísérjem.

Terplán Zénó tablóképe

Nem értette meg, hogy erre nincs időm. A sikertelen vizsgámat aztán ómama-uvénak neveztem el. Ősszel jelesre korrigáltam. Később ez is hasznomra vált, amikor a vizsgán nem tudó tanítványaimat „nekem is volt uv.-m” szavakkal vigasztaltam. A sors fintora, hogy az alkalmazott mechanika vizsgát a következő évfolyam már őszre halaszthatta. Több kínos esetemre most hirtelen nem emlékszem. De arra igen, hogy valami miatt mindig szoronganom kellett. Az okokat persze mind elfelejtettem, de a hangulataimat nem. Aztán minden megoldódott idővel, hol simán, más-

kor bizony otthoni vagy iskolai büntetésekkel.

22		K. III. 26.		23
Terplán Zénó		az 1942/43. tanév		következő
A tantárgy címe és a tanár neve		Helyi óraszám	A tanár a jelentkezőt igazolja a félév kezdetén	
		Előadás	Gyakorlat	nap
Emelőgépek és szállítóberendezések		2	4	IX.
Dr. Pattantyús Á. Géza				18.
Vízorogók		2	4	IX.
Dr. Pattantyús Á. Géza				18.
Vízorogók		2	4	IX.
Dr. Pattantyús Á. Géza				18.
Gőzgépek és gőzmozgók		2	4	IX.
Kund Ede				18.
Gőz- és gázgépek		4	4	IX.
Kund Ede				18.
Hűtőgépek		3	4	IX.
Dr. Schimanovics Emil				18.

Tisztelt és szeretett professzorom Pattantyús Á. Géza aláírásai indexember az 1942/43-as tanévben

Mindezeknek ellenpontjaként akadtak-e emlékezetes sikerélményeid diákként?

Számos apró, ma már jelentéktelennek mondható, de adott pillanatban esetleg hosszabb időn át boldog érzetet adó esemény is akadt. Elsős elemista tanítóm módszere szerint, aki tudott kérdéseire válaszolni, helyet cserélhetett a hátrább ülővel, ha az történetesen nem tudta. Így én nála általában az utolsó padban csücsültem. Egyéb-ként nyomasztó módszernek tartom ma is. Elsős gimnazistaként szavalóversenyt nyertem Petőfi Sándor „Az Alföld” című versével. Arany János összes balladáit kaptam jutalmul, amelyet ma is őrzök könyveim között. 1933-ban Gödöllőn rendezték meg a világ cserkészeinek találkozóját: a jamboree-t. A kőszegi gimnázium cserkészcsapata - melynek másfél éven át tagja voltam - gyűjtött, hogy ezen minél többen részt vehessenek. Betanultuk tehát Kosztersitz József katolikus író (népszerűen Koszter atya) „*Cserkészek a meseerdőn*” című ifjúsági alkalmi darabját, és a nagy siker miatt az 1932/33-as tanévben többször is eljátszottuk a gimnázium színelőadásra is alkalmas dísztermében. A „Kőszeg és vidéke” elnevezésű újság² annak idején többek között így tudósított: „*Csak jót és szépet mondhatunk róla előadás és kiállítás tekintetében egyaránt. A darab lelkének a jamboree javára mindenkit, még a kísérteteket is megpumpoló cserkészfiúnak alakítója, Terplán Zénó II. o. t. valóban kitett magáért...*”. Tény, hogy a siker miatt gyengültek osztályzataim. Anyám ezért határozta el az iskolaváltoztatást és büntetésként nem mehettem el a csapattal a gödöllői jamboree-ra. A győri gimnáziumban – a napi 50-50 km-es oda – vissza utazgatás miatt – nem igen tudtam részt venni az iskolai rendezvények szereplőjeként. Hat éves „bejárásom” során egyszer aludtam át a reggeli vonat indulását Hatodikos korom utolsó tanítási napján! A következő vonattal 10 órára értem be és megkeresve osztályfőnökömet, őszintén elmondtam mindent. Ekkor tudtam meg, már keresett, hogy latinból a jobb jegyért újra feleltessen. Így lettem a gimnáziumban először jeles átlagú és aztán már az is maradtam. 1939-ben a csaknem 70 fős osztályban az öt kitüntetéses érettségiző közé kerültem. De mi lett volna, ha 1937-ben elbliccelem azt az utolsó tanítási napot? Ma sem tudom, hogy az utolsó tanítási napon miért nem

kértem anyámtól valamilyen igazolás félét és miért vállaltam az esetleges ódi-umot. De tény, hogy így történt, ahogy elmondtam...

A kőszegi gimnázium cserkészcsapata

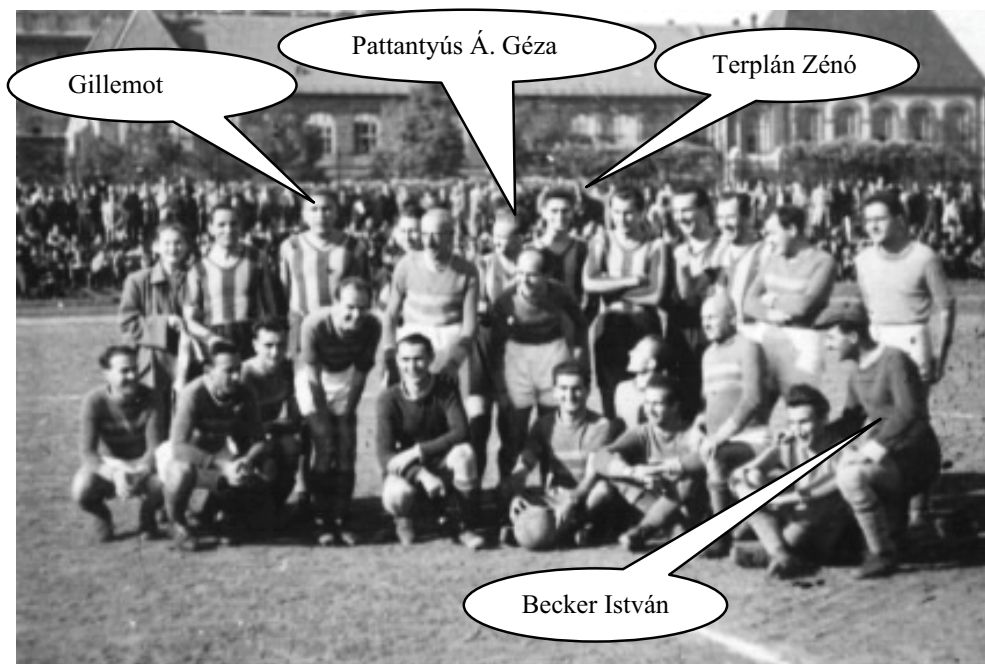
² **KŐSZEG ÉS VIDÉKE**” Kőszeg és vidéke”: Szépirodalmi, társadalmi, közgazdasági, kereskedelmi és nevelészeti hetilap. Az első száma 1888. július 10.-én jelent meg (a Beszélgetőtárs megjegyzése).

Ma mást se hallunk, mint hogy a középiskolások tengnek-lengnek szabadidejükben és egyre többen kerülnek ezért is veszélyhelyzetbe. Te mit csináltál akkoriban falun, ha már túl voltál a napi tanuláson?

Kevés szabadidőm maradt az utazgatás és az alapos tanulás miatt. Ébresztő óra csengetése keltett. Petroforon megmelegítettem a tejet. Megreggeliztem. Zsíros kenyeret és gyümölcsöt készítettem tízóraira, és már rohantam is az állomásra. Éveken át 6 óra 11 perckor indult a vonat gőzvontatással, később már Kandó-mozdonnyal. Ha nem kellett Győrött maradni iskola után, akkor háromnegyed 3-ra értem haza. Az odakészített ebédet meg kellett melegítenem. Evés közben – ma már tudom, hogy nem egészséges – elolvastam a napilap sportrovátát, vagy magát a Nemzeti Sportot és máris folytattam a tanulást másnapra, amit már a vonatban megkezdtem. Aztán kikerekedtem a falusi sportpályára és általában fociztam. A nyári szünidőben tekéztem és teniszeztem is. Télen pingpongoztunk vagy összejöttünk zenélni. TV nem volt, a rádiózás is csak a kezdetén. Kőszegi nagyanyám egész kicsi koromban már zongorázni taníttatott. Megtanultam a kottáról játszást. Közel laktunk az evangélikus templomhoz. Az egyszerű egyházi énekek zenei aláfestését egészen jól játszottam. Később Győrött is folytattam egy ideig a zongoratanulást, de valószínűleg nem volt se tehetségem, se különösebb kedvem, így abbahagytam. Ekkor viszont kaptam egy kis tangóharmonikát, amelyen az akkor divatos tánc- és filmdalokat egészen elfogadható módon megtanultam játszani, így alakítottunk a faluban diáktársaimmal egy olyan szalonzenekar félét, amely még bálkon is fellépett. Ezzel párhuzamosan csapattag lettem a hegyeshalmi vasutasok labdarúgócsapatában és természetesen a gimnáziumi osztályban, sőt egy alkalommal játszottam a gimnáziumi válogatottban is. Kipróbáltam képességeimet a csapat minden posztján: kapustól a balszélsőig. Sose dolgoztam edzővel, inkább ellestem az akkori nagyok alakításait. Vasutas családtagnaként ingyen utaztam, s így Budapesten láttam az akkori válogatott labdarúgócsapat néhány győzelmét és számos mérkőzést Győrött, Magyaróvárott. Az érettségi után persze átmenetileg sok minden abbamaradt: sport, tánc, zene, hogy aztán új formá-

ban később egy és más folytatódik.

A MAFC régi pályáján a „Gillemot-tanszék” és a Pattantyús-tanszék”csapatai (1950)

A táncról jut eszembe, milyen volt a kapcsolatot tizenévesen a lányokkal? Az „Életünkben életem”-ben megható a házasságról, a feleségről szóló rész.

Kőszegen „egyke”-ként, Hegyeshalomban két alig idősebb nagynénémmel (anyám húgaival) nőttem fel. Az óvodákban, elemi iskolákban együtt voltak a fiúk a lányokkal. Szerettem velük lenni és mindig akadt egy, aki kedvesebb volt számomra a többinél. Ez gimnazista időszakomra is folytatódott, a tánciskolában, bálokon, hol viszontérezve a szimpátiát, hol nem. Igaz, hogy félszegen közeledtem feléjük, mert tárgyilagosan megállapítottam, baráti körömben akadtak kisportoltabb, jobban öltözött, beszédesebb társaim. A serdülőkor érése közben persze mindent meghallgattam, elolvastam, amiről családi körben nem illett beszélni. Az ún. otthoni felvilágosítás tehát elmaradt. De gondot nem okozott, hiszen az újságok sportszerű életmódját elfogadtam, ezt hirdették a hittanórákon is. Sose szoktam rá a dohányzásra, nem ittam egy korty alkoholt sem, nem voltak mai értelemben barátnőim és viszonylag fiatalon nősültem, túl a tizenéves veszedelmeken, a húszas éveim elején. Hegyeshalomban nyaralt az egyik németül beszélő családnál egy budapesti kislány. A strandon mutattak be neki 1937 augusztusában, egy nappal a hazautazása előtt. 14 éves volt, hosszú copfos frizurával. Eltelt egy év és tulajdonképpen a

Terplán Zénó felesége, Adél még copfos kislányként (1937)

következő nyáron kezdtünk el beszélgetni. Nagyot változott, copfnélküli nagylánnyá fejlődött és ő sem felejtette el, hogy már ismerjük egymást. Örültünk minden együtt töltött pillanatnak. A falusi búcsún táncoltunk. Amikor hazautazott, megbeszéltük, hogy levelezni fogunk. Rövidre fogva a további eseményeket, Ő lett a feleségem 1943 nyarán és azóta élünk együtt Adéllal, örülve az élet szép adományainak, közösen vészelve át történelmi megpróbáltatásokat, gyászolva szeretteink elvesztését, aggódva saját családjunk mindenkori megpróbáltatásaiért, amelyekből akadt bőven, hiszen 1994 óta már dédszülők vagyunk.

Adél menyasszonyként 1942-ben

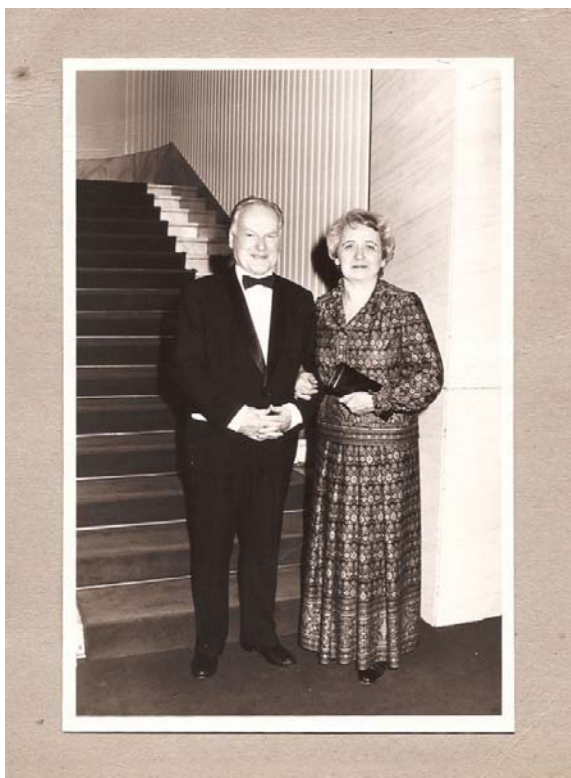

Úgy hangzott mindez, mint a legszebb mesében. A legjobban sikerült házasságokban is előfordulnak azonban nézeteltérések. Hogyan hidaltátok ezt át az aranylakodalom öt évtizedét is jóval túlhaladó időben?

Mint minden családban, nálunk is előfordultak viták. Ezeket kiválthatták külső körülmények, aztán a nő és férfi eltérő gondolkodásmódja, betegségek, időjárási frontváltások stb. Kezdem problémáink felsorolását azzal, hogy nősülésemkor, a második világháború kellős közepén, engem Adél szülei befogadtak maguk közé. A nagy lakásban jól elfértünk. Rossz hatást váltott azonban ki, hogy apósom és anyósom házassága nem minősíthető jól sikerültnek, amihez öt éven át kellett alkalmazkodnunk. Ekkor apósom - szlovák lévén - kivándorolt Csehszlovákiába. Elhatározását megbánta ugyan, de ott hunyt el 86 éves korában. Nem sokkal kivándorlását követően engem Miskolcra helyeztek. Ingázóvá váltam négy éven át, amit családommal együtt megsínylettem. Családom 1953. évi Budapestről Miskolcra hurcolkodása és egy merőben megváltozott új élet kezdete feleségemnek és fiamnak jelentett áldozatot. Anyósom velünk maradt és csaknem 90 évet élt. Nehéz

Esküvői képünk 1943-ban

természete miatt Adélnek is türelmesnek kellett lennie, nekem is. Fiúnk aztán felnőve időnként megmondta neki az igazat, bírálva lehetetlen viselkedését, indokolatlan egoizmusát. A vitákban engem mindig az vezetett, amit Pattantyús professzor mondott a tanszéki együttműködésre: „Arra kell vigyázni, hogy egy időben csak egy valaki lehet mélyponton.” A családomra vetítve tehát sosem volt kiabálás, harag, kiborulás. „Kialudtuk” viszonylagos elkeseredésünket és összességében - a sok gond és megpróbáltatás ellenére - eddig egy szépen eltöltött életre gondolhatunk vissza, amelyhez Adél jó természete és szíve adta a biztos alapot.

GTE-bál 1983. február 12.

Ma csillagászati összegekről hallhatunk–olvashatunk gyerekek felnevelési (öltöztetési, iskoláztatási, zsebpénzellátási stb.) költségeiről. Hogyan éltél gyerekkorodtól az 1943. évi nősülésedig, amikor már volt állásod?

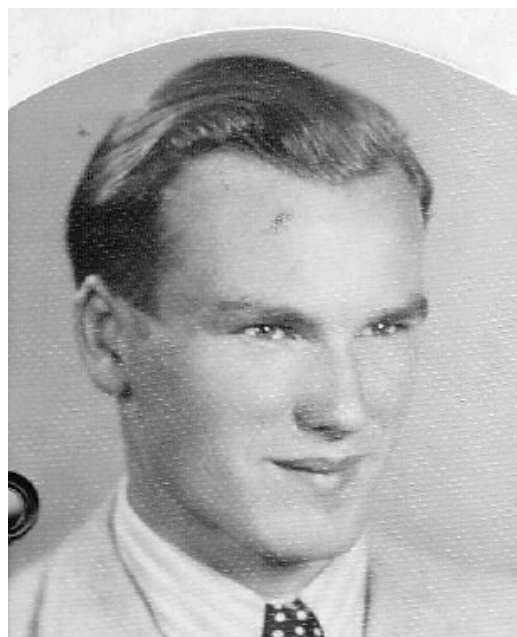
Nem voltam elkényeztetve. Rendszeres zsebpénzre pl. nem emlékszem. Kőszegi nagyanyám csúsztatott időnként kisebb dugipénzeket. De ő, aki talán legjobban szeretett, hiszen fia (apám) halála után én maradtam az egyetlen leszármazottja, inkább ajándékokkal segített. Tőle kaptam a már említett tangóharmonikát, kerékpárt, átengedte zongoráját, később ezüst étkészletét a házasságunkhoz. Ruházkodási gondokra nem emlékszem. Szerényen megvolt mindennem. Az elemi iskola azt hiszem nem került semmibe, a gimnázium tandíját már megérezte anyám új családja. Ehhez jöttek még a drága tankönyvek, előírt füzetek, tornaruha, egyensapka stb. Egyetemre iratkozásom előtt anyám azért örült volna, ha felvesznek katonatiszti akadémiára, mert az ingyenes volt. Nem kaptam anyámtól biztatást sem az egyetemi költségekhez (csak a családi pótlékot kaptam meg), sem a nősülés utáni kezdéshez.

Fényképem abból a korból, amelyről ezen oldalon írok

Kőszegi nagyanyám egyetemi éveim alatt ugyanannyit küldött havonta, mint a családi pótlék, ez a két alap 1939 őszétől havi 80 pengőt tett ki és nem nőtt a pengő háború alatti lassú értéktelenedésével.

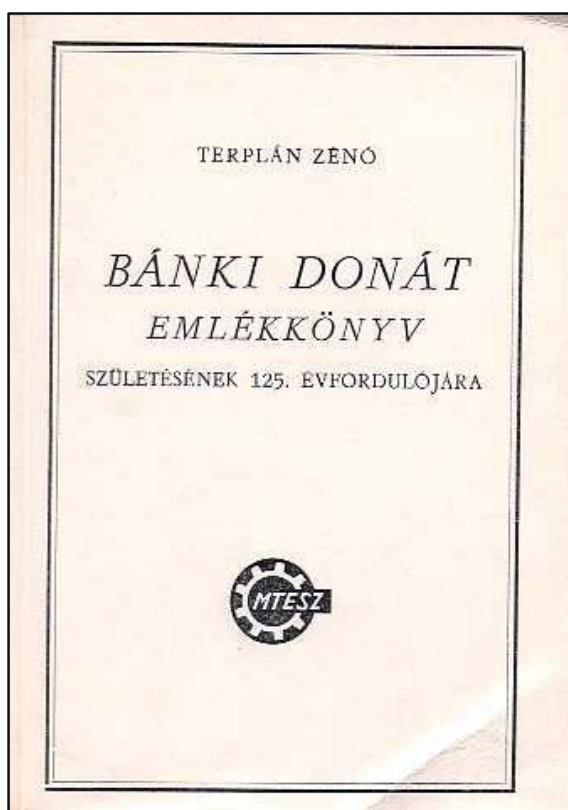
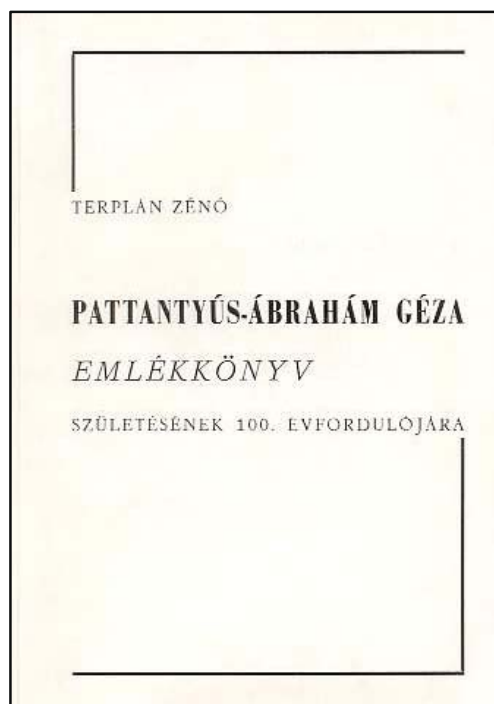
Összességében tehát nem kerültem sokba anyámnak, mostohaapámnak. Vagyis, amit kilenc évvel fiatalabb féltestvérem anyai unokatestvéreimnek időnként mondogat, hogy az ő apja taníttatott ki engem, enyhén kifejezve magam: tévedés. Éppen mostohaapám kiszámíthatatlan életvitele változtatta anyámat annyira óvatossá anyagi támogatások tekintetében. Ezért is vállaltam VI. gimnázium után minden nyári szünidőben alkalmi munkákat, hogy legyen egy kis zsebpénzem is, és ki tudjam fizetni pl. az egyetemi tandíjamat, amely jó tanulásom kedvezményei után is nagyobb kiadást jelentett. Egyetemi éveim alatt külön munkákért már én vásároltam egy-egy ruhadarabot, szakkiadványokat, szépirodalmi remekműveket.

A M. Kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem 54-19. főkönyvi számon 1939. szeptember 18.-i dátummal kiállított indexben szereplő fényképem.

Azt hiszem az ember életében a párválasztás mellett a pályaválasztás a másik meghatározó esemény még akkor is, ha a világon a sok válással és még több pályamódosítással átalakulás figyelhető meg. Hogyan választotta az egykori bencésdiák a gépészmérnöki pályát, amelyen eljutottál hazánkban és nemzetközileg is az elismertségig?

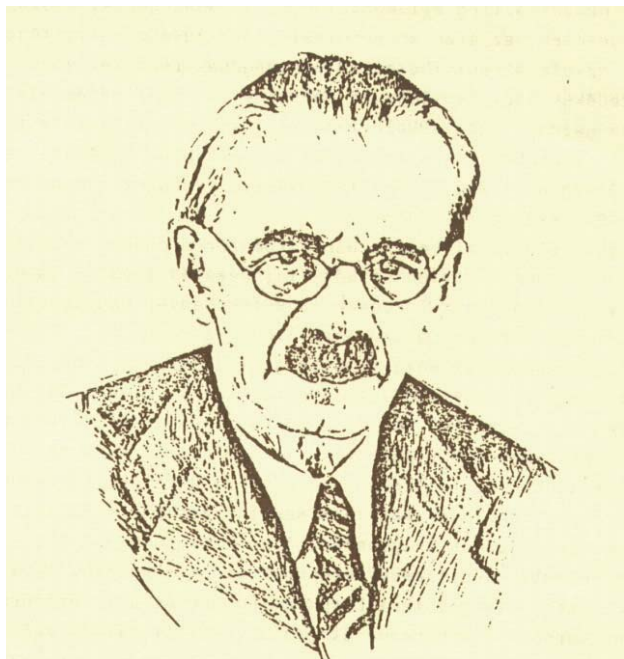
A bencés gimnázium adott volt Kőszegen, mint egyetlen fiú-gimnázium, és fiatalon elhunyt apám is odajárt, ott érettségizett. Amikor anyám úgy határozott, hogy elérvén a serdülőkort, kőszegi nagyanyám helyett Hegyeshalomban inkább szeme előtt vagyok, ismét adva volt vasúti bejárással a győri bencés gimnázium. A gépészmérnöki pályaválasztásomról már több interjúban szoltam. A vasútra kerülésem helyett utolsó pillanatban elfogadtam néhány gimnáziumi osztálytársam hívását, és mivel könnyedén oldottam meg a matematikai és fizikai számítási feladatokat velük tartottam, és gépészmérnök-hallgató lettem. Ők tájékozottabbak voltak erről a pályáról, mint én. Eltartott egy ideig, amíg megéreztem rátermettségemet. Sokat köszönhetek tanáromnak és első főnökömnek, Pattantyús–Á. Géza professzornak, hogy megszerettem szakmámat. Pályafutásom további részét már a szerencse, a feladatok eredményes elvégzésének törekvése irányította, határozta meg. Vagyis hogy egyetemi oktatóként vettem részt ipari megbízások teljesítésében, kerültem be a szakmai közéletbe, lehettem néhány intézmény alapítója és kifejlesztője, taníthattam tízezernyi gépészmérnök-hallgatót előbb Budapesten, majd Miskolcon, értem el tudományos kutatási eredményeket, gazdagítottam a szakirodalmat. Ebben az egyetlen mondatomban benne van az egész szakmai fejlődésem, életem. De nem felejttem el, hogy mindig valamilyen kollektíva tagjaként dolgoztam. Nélkülük történetem másképpen alakult volna. Áldom a sorsot, hogy gépészmérnök lettem.

Az általam igen nagyra becsült elődök életének mindig és mindenkor igyekeztem méltó emléket állítani mind kiadványok, mind pedig előadások formájában.

Említetted a nyári szünidei, átmeneti, alkalmi munkavállalásaidat. A pénzkeresés mellett hatottak ezek fejlődésedre?

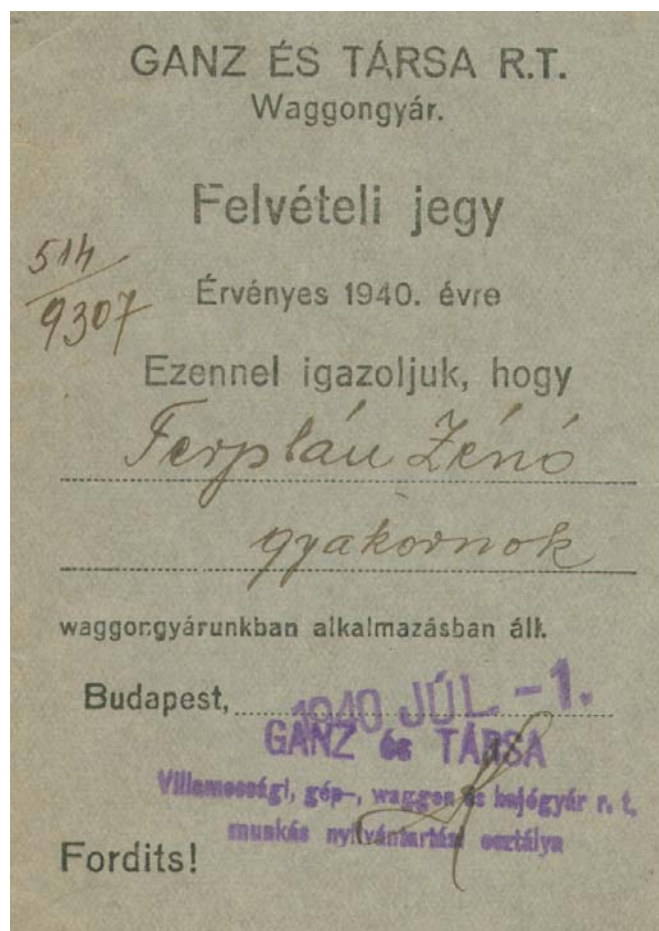
Valamilyen hatása mindegyik nyári munkavállalásomnak lett. A változatosságuk

Pattantyús-Á. Géza (1885-1956),
aki a mai BMGE jogelődjein volt
Kossuth-díjas akadémikus pro-

kerestem, de augusztus végére nagyon elfáradtam. Ezért aztán ősszel budapesti gépészmérnöki tanulmányaimat kedvetlenül kezdtem. És „mesés” fizetéssel vissza is vártak a hazai Schenker-illetékesek. Első évet végzett egyetemistaként a Ganz-gyár gyakornoka lettem. Másod év után egyik évfolyamtársam apjának épületgépészeti kisvállalatában voltam műszaki tisztviselő és 1941 őszétől kerültem Pattantyús-Á. Géza professzor tanszékére. Tanszéki tagként átmenetileg dolgoztam az Esső és Társai felvonóvállalatnál és az AEG magyarországi részlegének szivattyúgyárában. Már miskolci tanszékvezetőként a DIMÁVAG-nak adtam szakvéleményeket. Utóbbiak persze már nem sorolhatók a nyári szünidei kategóriába.

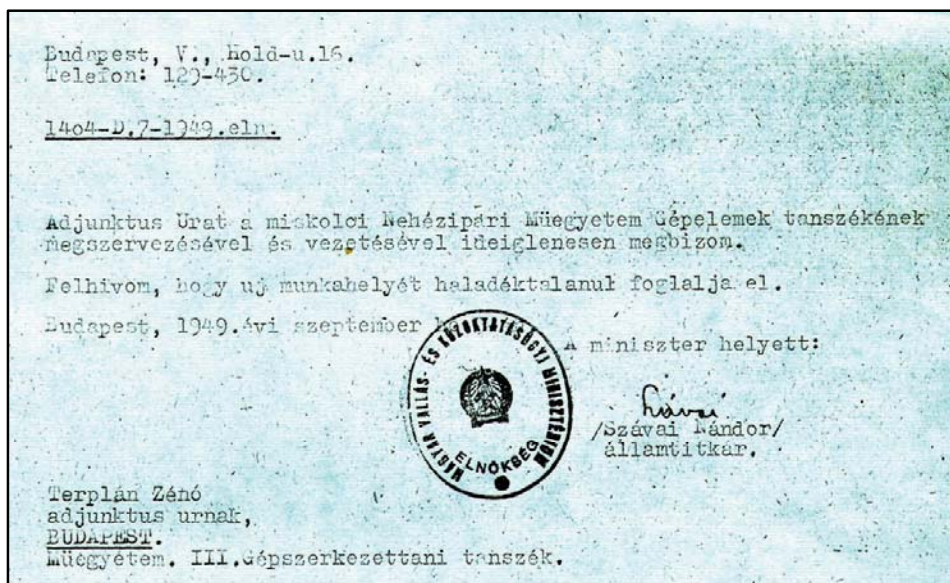
akaratlanul is hasznosnak bizonyult. 1938 nyarán a hegyeshalmi főjegyző bízott meg másodmagammal, hogy készítsük el a nagyközség kataszterét, napi 1 pengő tiszteletdíjért. Ezért is tudtam vásárolni a végén egy esőkabát-félét. Érettségi után a Schenker ma is létező szállítási világcég hegyeshalmi határkirendeltségéhez szegődtem el mindenesnek. Főnököm hirtelen tüdőgyulladás miatt az ő szerepét is át kellett venni. Lesni kellett a tehervonatok érkezését, kiírni a Schenker-vagonokat, megtudni, hogy vámkezelés után mely szerelvénnel és mikor indul tovább, erről a bécsi központot értesíteni. Az egyéb munkákat is el kellett végezni. Német nyelvtudásom persze sokat segített. Éjjel-nappal talpon kellett lenni. Jól

A rövid felsorolás is imponáló. De utalva is egyik előbbi mondatodra, mely intézmények alapításából vetted ki részedet?

Buda 1945. évi ostroma után mind a műegyetem szállítóberendezések és hidrogépek tanszékét, mind a Mérnöki Továbbképző Intézetet olyan állapotba kellett hozni, hogy újra működni tudjon. Ez szinte megismételt alapításnak tekinthető. 1945 tavaszán a tanszéknek egyetlen asszisztense, a továbbképző intézetnek ideiglenesen megbízott titkára voltam. 1949 őszén az újonnan alapított miskolci Nehézipari Mű-

szaki Egyetem első hat tanszékének egyikét, a gépelemek tanszékét szerveztem meg és vezettem 1988-ig.

Kinevezésem az NME Gépelemek Tanszék megszervezésére

1952-ben engem neveztek ki először miskolci rektorhelyettesnek. 1974-ben megbíztak az Egyetemtörténeti Bizottság megalakításával és vezetésével. De kaptam új, alapító jellegű feladatokat a Magyar Tudományos Akadémián is: 1967-ben a Kinetikai és Kinematikai, majd ennek átszervezése után 1970-től a Gépszerkezettani Akadémiai Bizottság elnökeként, és az International Federation for the Theory of Machines and Mechanisms (IFTOMM) Magyar Nemzeti Bizottsága vezetőjeként, 1979-ben a Miskolci Akadémiai Bizottsága alapító tudományos titkáráként. Az utóbbi évtizedre esik a budapesti Mérnöktovábbképzési Alapítvány, illetve a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Vox Provinciae kuratóriumainak ugyancsak alapító elnöki tisztsége és vezetése. Mindezek nemcsak alapítást jelentettek, hanem egy vagy többévtizednyi kifejtést, vezetést is.

Az IFTOMM 1. Világkongresszusán Várnában. (4. sorban jobbról a második Terplán Zénó, 1965)

A rend kedvéért és a teljesség igénye nélkül egészítem ki, hogy voltál még a miskolci egyetemen a Gépészmérnöki Kar dékánja (1964-68), a Gépipari Tudományos Egyesület országos elnöke (1981-90), a Mérnöki Továbbképzési Tanács országos elnöke (1983-89), a Tudományos Minősítő Bizottság, majd MTA Doktori Tanácsa gépészeti-kohászati szakbizottságának elnöke (1985-2000), a Miskolci Akadémiai Bizottság elnöke (1990-96), a Jedlik Ányos Társaság alapító alelnöke (1993 óta) is. Szerkesztettél kiadványsorozatokat, műszaki lapokat, szótárakat, lexikonokat; írtál számos szakkönyvet, életrajzot, technika- illetve egyetemtörténeti kiadványt, sok tanulmányt. Tudományos teljesítményeid következtében lettél a BME doktora (1950), a műszaki tudomány kandidátusa (1952), doktora (1966), a patinás német mérnökegylet (VDI) levelező tagja (1989), az MTA levelező (1990), majd rendes (1995) tagja. Kitüntettek három egyetemen is a tiszteletbeli doktori címmel (Magdeburg 1981; NME 1989; Leoben 1991), Akadémiai Díjjal (1973), MTESZ-díjjal (1981), a BME aranydiplomájával (1993), a legnagyobb állami kitüntetéssel: a Széchenyi – díjjal (1994). Elégedett vagy?

Erre a kérdésre igennel illő válaszolni. Már maga a megbízás vagy megválasztás ténye elismerő. Igyekeztem ezeknek a felsorolt és fel nem sorolt feladatoknak (oly

sok volt) mindig eleget tenni nagyon kiváló munkatársak hathatós közreműködésével. Szerencsémre sok fajta tevékenységet mindig kedvvel fejtettem ki, vagyis nem fáradtam bele. Számos nagyszerű szakemberrel ismerkedhettem meg, dolgozhattam együtt. Nagyon szép emlékeket őrzök annak ellenére, hogy közben ezekben a tisztségekben is akadtak nehéz napok. Feladataim egyébként úgy szűntek meg, hogy lejárt a megbízás ideje vagy én mondtam le, különösen a súlyos gerincműtétemet követően.

Az időnkénti elismerések jól estek, különösen mivel a felsoroltak sosem estek össze átmeneti vezető megbízásaim bármelyikének idejével. Vagyis például tiszteletbeli doktori címet nem rektorhelyettesi vagy dékáni időmben kaptam; az Akadémiai Díjjal, MTESZ-díjjal sem kiemelt tisztségviselőként tüntettek ki; a Széchenyi-díj elnyerésekor pedig már nyugállományban voltam.

Nagy Imre Lajos műve, az MTA MAB érem³

³ Megtiszteltetésnek tekintem, hogy jómagam 2008-ban részesülhettem a MAB éremben (a Beszélgetőtárs megjegyzése)

Még kihagyásokkal is túl sok adatot soroltunk föl. Lazításul mondj el egy-két megtörtént esetedet professzori vagy egyetemista korodból. Olyanokra gondolok, amelyek még nem jelentek meg sehol a műszaki egyetemek vidám könyveiben.

A 60-as években általános géptanról tartott kettős órák szünete előtt összeszedtem kb. tíz hallgatói jegyzetfüzetet. Kíváncsiságból, hogy előadásomból a füzetekbe mi került. Az egyikben nemcsak a táblára írtakat, rajzoltakat láttam jól-rosszul viszont, hanem szöveget is. Bizonyára helytelen módszer szerint ugyanis egy-egy példa kidolgozásához kihívtam segítségül valakit. A zsebemben mindig vittem erre a célra néhány hallgatói kartotékot. Nos, erre a módszerre írta le véleményét az egyik hallgató, kb. ilyen szavakkal: „Körül lövöldözte a nevemet Zénó, de ha engem kihív, hát egyszerűen s...be rúgom!” Letelt a tíz perc, visszamentem az előadóterembe, és a füzetek visszaadása előtt felolvastam ezt a szöveget. Óriási sikert arattam. De nevet nem mondtam, csak egyszerűen kiosztottam a füzeteket. A hallgatóságra bíztam, hogy tippeljen, ki lehetett a tíz közül a szöveg szerzője. Én azonnal elfelejtettem. – Amikor II. éves voltam, az 1940/41-es tanév végén, június 25-én került sor az első szigorlatomra matematikából és fizikából. Nagy volt a tét a – „nomen est omen” – pogányhírű Pogány Béla fizika professzornál. A dékáni szoba falitáblája előtt piszmogtunk egyik sorstársammal a kapott kérdéseink megválaszolásán. A szigorlat nyilvános lévén a bejárati ajtót sűrűn nyitották–csukták az érdeklődők. Egyszer csak éreztem, hogy valaki az ajtószárnyat annyira kitérte, hogy engem hátba vágott. Zavaromban azt mondtam: „Bocsánat...” – mire Pogány professzor megszólalt mélybaritonján: „Halt Tata! Magát vágta valaki hátba. Adjon neki egy frászt vagy hallgasson. De bocsánatot kérni... Maga soha nem viszi semmire!” Mindenki felszabadultan nevetett. Ijedtemben megoldattam a feladatot és jóra sikerült a szigorlatom, miközben a jelöltek fele megbukott. Lehet, hogy egyik-másik „esetem” már megjelent valahol, de ha a forrásra én sem emlékszem, akkor nyugodtan elmondhattam ismételten, új olvasókra számítva...

Előadásom a
Miskolci Nehézipari Műszaki
Egyetemen
(1956)

Szerencsére a jóslat nem vált be. Egyik évfolyamtársad más esetedet mondta el egyszer nekem, amikor együtt „adtál elő” Pogány professzorral.

Ugyancsak az 1940/41-es tanévben történt. Pogány professzor előadására mindig sokan jártak, hátha történik valami érdekes: jó mondás, az adjunktus nyilvános bírálata, ha nem sikerült a kísérlet; az altiszt letolása, ha túl lassan „egyszerűsített” egy hosszú egyenletben stb. Már a bejövetele is emlékeztet: kezében aktatáska (sose tudtuk meg mi célból), zakógomblyukában virág. Egy alkalommal „megállt a levegő”, mert a jobb keze be volt gipszelve és felkötve a vállához. A hallgatóság felé fordulva megkérdezte, akad-e olyan valaki, aki húsz éves korára megtanult írni? Csend. „Hát akkor szavazzák meg, ki tud az urak közül írni?”

Pogány Béla, a budapesti
műegyetem neves fizika-
professzora 1942-ben

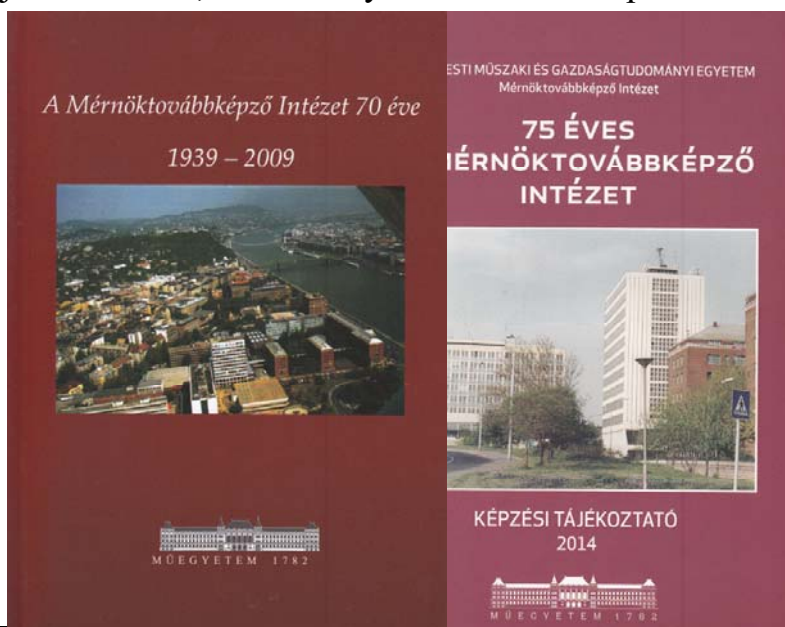
Történetesen az én nevemet kiabálták. Kihívott és röviden csak annyit mondott: „Én beszélek, maga ír.” Még ma is remeg a kezem-lábam, ha eszembe jut ez a két óra. De elmúlt botrány nélkül. Sőt a végén valami ilyet mondott: „Mutatkoz-
zon be az adjunktus úrnak, hogy beírja a katalógusba neve mellé: tud írni!”

Terplán Zenob az 1941/42. tanév következő				Az orvosi vizsgálatot igazolja: <i>gm. A</i> osztály első <i>felére</i> rendes hallgatóul bejegyeztetett a második tantárgyakra:							
A tantárgy címe és a tanár neve		Heti óraszám Előadás Gya- korlat		A tanár a jelentkezést igazolja a félév kezdetén aláírás nap		A lekezelátogatás igazolása a félév végén aláírás nap		Az előmenetelt bizonyítja a tanár		Jegyzet	
Fizikai mérések Dr. Pogány Béla		- 2		<i>[Signature]</i>		<i>[Signature]</i>		<i>[Signature]</i>		<i>[Signature]</i>	

Pogány Béla professzor aláírása indxemben

Nagy élmény lehetett neked is, évfolyamtársaidnak is. Említetted a Mérnöki Továbbképző Intézetbeli újjáépítési szerepedet. Mit jelentett számodra az intézetbeli titkári, majd főtitkári megbízás?

Mérnöktovábbképző jellegű előadások, tanfolyamok régóta folytak hazánkban. Szervezett formát azonban 1939-ben kapott, amikor a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium (VKM) – három évi előkészítés után – elfogadta szabályzatát. A megválasztott intézőbizottság (IB) elképzelését Mihailich Győző hidász–professzor, igazgató irányításával valósította meg. 1941-ben minden mérnöki tudományra kiterjedő tanfolyamok indultak a budapesti műegyetemen és az elhangzott előadások egy év múlva már vásárolhatókká váltak a könyvesboltokban és az intézet irodájában. Nemcsak az érdeklődés volt nagy, hanem a magyar műszaki irodalom gazdagodása. Jellemző, hogy a Magyar Mérnök- és Építész- Egylet (MMÉE) az első kiadványsorozatot 1943. évi közgyűlésén aranyéremmel tüntette ki. Amikor már gyakornokként dolgoztam a szállítóberendezések és hidrogépek tanszékén, részben ábrarajzolósi, másrészt tanfolyam–inspekciós feladatokkal bízott meg Pávó Elemér⁴ titkár. A tiszteletdíjat mérnöktovábbképző füzetek vásárlására fordítottam. 1944 késő őszén a titkár is kitelepült Németországba, és ekkor egyezett meg Mihailich Győző⁵ igazgató Pattantyús–Á. Géza IB taggal, hogy egyelőre ideiglenesen én lássam el a titkári feladatokat, amelyből előbb végleges titkári, majd főtitkári tisztség született (1945-50). Feladatommá vált a tanfolyamok szervezése, lebonyolítása, az előadási anyagok sajtó alá rendezése, a „Technika”, majd a „Műegyetemi Közlemények” szerkesztése, tulajdonképpen az egész intézet vezetése. Nagyszerű munkatársaim voltak: például Hadfi Imre Bujdosó István⁶, Szerdahelyi Lászlóné⁷. Szép emlékem az az öt év, amelyet egyetemi oktatói munkám mellett ebben a feladatkörben végeztem, de kapcsolatom az intézettel váltakozó formában még ma is tart. A BMGE kertjében Mihailich Győzőnek és Pattantyús–Á. Géza-nak néhány év óta szobra áll. Pattantyús professzorról a GTE (1957), Mihailich professzorról a BME alapított díjat (1989). Mindkettővel az elsőik között tüntettek ki⁸.

⁴ A „Beszélgetőrárs” megjegyzése: Pávó Elemér (1902 - ?)

⁵ A „Beszélgetőrárs” megjegyzése: Michailich Győző (1877-1966)

⁶ A „Beszélgetőrárs” megjegyzése: Bujdosó István (1915-??)

⁷ A „Beszélgetőrárs” megjegyzése: Szerdahelyi Lászlóné (1923 – 200?)

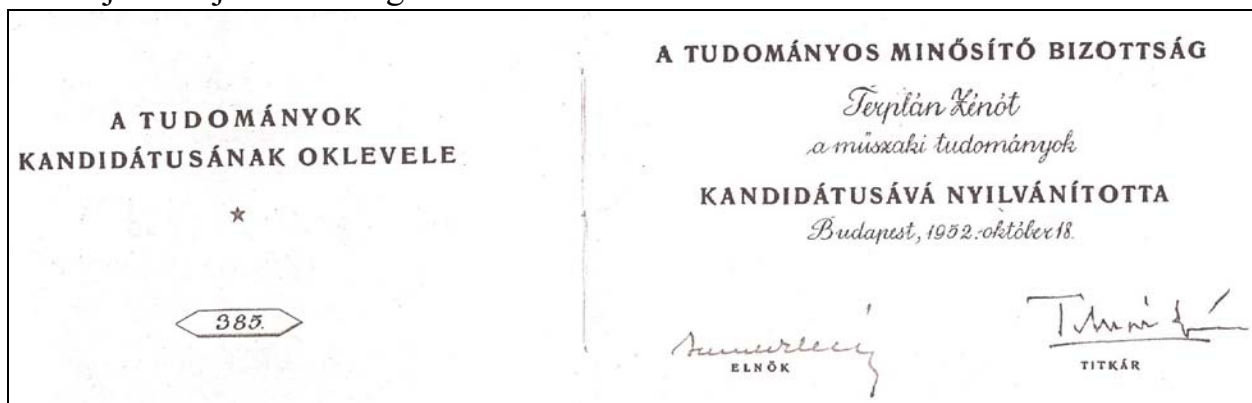
⁸ A „Beszélgetőtárs” megjegyzése: A „Mérnöktovábbképző Intézet 70 éve” c. kiadványban a névjegyzékben Terplán Zénó neve szerepel a legtöbbször (13-szor). A Mihailich Díjat az Intézet létrehozásának 50. évfordulójára alapították és első alkalommal Terplán Zénó kapta 1989. szeptember 6.-án.

Életrajzodban találtam még olyan megbízásokat, amelyekről csak szűkebb körök tudnak. Például mi a Gépészeti–Kohászati Szakbizottság feladata, amely régebben a Tudományos Minősítő Bizottságon (TMB) belül működött, néhány éve az MTA Doktori Tanácsához tartozik?

1950-ben megvonták a hazai egyetemektől a doktoravatás és a magántanári habilitálás jogát, és az akkori tudománypolitika – szovjet példára – megalakította a központosított Tudományos Minősítő Bizottságot (a TMB-t), amely 1952-ben kezdte meg működését laza kapcsolatban az átszervezett Magyar Tudományos Akadémia (MTA) osztályaival. 1963-ban alakultak meg a szakbizottságok, amelyek 1995-től – a TMB megszűnése után – az MTA Doktori Tanácsa keretében a folyó ügyek befejezéséig ma is működnek. 1963 óta a gépészeti–kohászati szakbizottságnak vagyok a tagja, 1985-től elnöke. Miután 1952-ben a TMB a műszaki tudomány kandidátusává nyilvánított, azonnal kaptam opponensi (bíráló), bíráló bizottsági tagsági (bizonyos

idő múlva titkári, majd levezető elnöki) feladatokat. Több mint négy évtizedes gyakorlatom van tehát a hazai tudományos fokozatok megszerzésének folyamatáról annak ellenére, hogy a szabályzat, az eljárás módja többször is változott. Az 50-es évek végétől az egyetemek visszanyerték először a doktori cím, majd a habilitáció adományozásának jogát, így a Miskolci Egyetemen is elláttam ebből eredő feladatokat. A hírközlés szervei folyton támadták az egész hazai tudományos fokozati rendszert, elsősorban a TMB-t. Emlékezetem szerint a vádak nem annyira a reáltudományokra vonatkoztak és azon belül egyáltalán nem a gépészeti–kohászati szakbizottság tevékenységére. Persze – emberi ítéletekről lévén szó – egyedi vagy csoporthibák mindig előfordulhattak, de kirívó rossz döntésekről nem tudok. A szakbizottság egyébként a műszaki tudományok kandidátusi és doktori kérelmeinek lebonyolításával foglalkozott (foglalkozik) titkos szavazással hozott határozatokkal, javaslatokkal, munkájába bevonva a tudományos fokozattal rendelkezők széles körét. 2000-ben ez a tisztségem is lejár, mert a szakbizottság - munkáját befejezven - megszűnik.

A munkáról most váltsunk át egy kicsit a szabadidőre. Mi lett a fiatalkori sport-, zene- és irodalomszeretettel?

Életem fontos kiegészítő, érzelmi tartozékait kérdezed. Oly sok az emlékem, hogy külön próbálok válaszolni mindegyikre. Az aktív sportolásra az egyetemi tanulóévek, a világháború Magyarországra kiterjedése miatt nem maradt sem idő, sem lehetőség. 1945 után előbb a BME, majd a miskolci NME szakszervezeti labdarúgó csapataiban játszottam tíz éven át, és tagja voltam a budapesti szállítóberendezések és hidrogépek tanszéke, illetve a miskolci gépelemek tanszéke saját csapatainak. Ez a közösség összetartását is növelte és tiszta amatőr jellege ellenére jól szórakoztunk, ma is kedves emlékeink között emlegetjük. A '36-os berlini, '48-as londoni, '52-es helsinki-i stb. magyar olimpiai aranyak, a labdarúgó világbajnokságok '38-as és '54-es ezüst érmei és más sikerek sportrajongóvá tettek több nemzedéket, így az enyémet is. A Népstadionban látni a 7:1-re végződött magyar-angol labdarúgó mérkőzést '54-ben a legnagyobb élményt jelentette számomra. A sportújságokat 11 éves koromtól rendszeresen olvasom. Aztán óriási változást hozott a televízió csodája, amely „behozza” a lakásba a világ legnagyobb sporteseményeit. Ezt élvezettel nézem még ma is. Ugyanakkor szomorúan tapasztalom a pénz rátelepedését a sportra, amely megszünteti a vetélkedés játékoságát, sportszerűségét, egészségnövelő erejét, a hazához, klubhoz fűződő hűséget, amely fiatal éveimben annyira lelkes szurkolóvá nevelt. Mivel csak 1939-53 között laktam Budapesten, a legkiválóbb hazai labdarúgók közül viszonylag kevéssel hozott össze a sors, de szívesen emlékszem egy-egy személyes beszélgetésemre a kőszegi születésű Lóránth Gyulával⁹, a szintén kapus Háda Józseffel¹⁰, aki az 1934-es és 1938-as Labdarúgó Világbajnokságon védte a magyar kaput, Sárosi Györggyel, Gyetvai Lászlóval, Csikós Gyulával, Lakat Károllyal. Viszont számos hazai mérkőzésen láttam a 30-as, 40-es és 50-es évek további legjobb játékosait. Igazi sportideálom azonban Gerevich Aladár¹¹ sokszoros világ-, olimpiai és magyar kardvívóbajnok maradt, akit a BME környékén gyakran láttam ugyancsak világszerte neves Bogáthy-Bogen Erna vívóbajnok feleségével, és aki banktisztviselői főállásától világsikerei idején sem vált meg. Néhány kiemelkedő vívását láthattam a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem budai központi épületének aulájában rendezvényén. Akrobatikus lábtechnikáját senki nem tudta utánozni az egész világon. A sportújságban olvastam, utolsó világbajnoksága megnyerésének esti fogadásán ívott életében először fél pohár bort (ekkor volt 50 éves!).

⁹ A „Beszélegtörárs” megjegyzése: Lóránth Gyula Kőszeg, 1923. február 6. – Thessaloniki, 1981. május 31. Részletesebben lásd: http://hu.wikipedia.org/wiki/L%C3%B3r%C3%A1nt_Gyula

¹⁰ A „Beszélegtörárs” megjegyzése: Budapest, 1911. március 2. – Budapest, 1994. január 11. Részletesebben lásd: http://en.wikipedia.org/wiki/J%C3%B3zsef_H%C3%A1da

¹¹ A „Beszélegtörárs” megjegyzése: Jászberény, 1910. március 6. – Budapest, 1991. május 14. Részletesebben lásd: http://hu.wikipedia.org/wiki/Gerevich_Alad%C3%A1r

A fiatakkoriról már szoltam, amelyet az aktív zongorázás jellemzett. Zeneszeretetem a falusi cigányzenétől, a tánczenén, operetten át egészen a komoly hangversenyig, néha párhuzamosan alakult ki. Az operák hangversenyszerű előadásainak élvezetét a Műegyetemi Zenekar havi rendezvényeinek köszönhettem, amelyen már 1939 őszétől rendező feladatokat kaptunk néhányan első évesek a tanárelnök Pattantyús-Á. Géza professzortól. Kenessey Jenő, a budapesti operaház karnagya vezényelte a műegyetemi zenekart és a szólóénekesek olyan operaházi magánénekesek közül kerültek ki, mint Gyurkovics Mária, Páka Jolán vagy Warga Livia, akiknek műegyetemi kapcsolataik voltak. Részt vettem azon a kórushangversenyen, amelyen az egyetemi énekkart a később nevéssé váló Vaszy Viktor vezényelte. A háború utolsó hónapjaiban aztán kényszerből szunnyadó zongoratudásom aktivizálódott: a budapesti szlovák evangélikus egyház eltűnt kántorát helyettesítettem az istentiszteleteken orgonán, harmóniumon. Ezt se tanultam, de a fiatakkori templomba járás során sok mindent ellestem az egyszerű falusi kántortanítóktól egészen a budapesti Fasori templombeli Peskó Zoltán, vagy Deák-téri templombeli Weltler Jenő orgonaművészekig. Ez a váratlan, kisegítő feladatom a Miskolcra költözésig tartott. Az egyre gyengülő, kevés szlovák nyelvtudásom ezekben az években ragadt rám. Az 1945-53 közötti években feleségem bérletet tudott szerezni először az állatkerti esti hangversenyekre, operákra, majd a Magyar Állami Operaházba. Óriási élményt jelentett az akkori élvonal éneke, rendezése és a karnagyok teljesítménye. Mai értékelések szerint a budapesti operaház fénykorát a Tóth Aladár igazgatása, az Otto Klemperer vendégdirigálásai és betanításai jelentették. A passzív zeneélményeket a Miskolcra költözés után először a hanglemezek, majd a TV-közvetítések pótolták. Meg az, hogy külföldi utazásaimat, hacsak módom volt rá, kihasználtam erre a célra is, Moszkva, Szentpétervár, Berlin, Párizs, London, Prága, Bukarest operaházaiban is láttam előadásokat, hangversenyeket. Az egyik legemlékezetesebb élményem, amikor feleségemmel és fiammal 1984-ben a veronai arénában láthattam, hallhattam Verdi „Aida” című művét. Őszintén bevallom, hogy a kortárszene élvezésének „magaslatáig” sem a komoly-, sem a könnyűzenében sohasem jutottunk el, pedig megpróbáltuk. De így érzett a nálunk zeneileg sokkal iskolázottabb Pattantyús-Á. Géza professzor is.

Tanársegédként a budapesti műegyetem Pattantyús-tanszékén (1944)

Irodalmi alapozásunk feleségemmel a két eltérő középiskolánkból ered. Magyar irodalomból jól megtanultam a bencés gimnázium latinos műveltségű tanáromtól mindazt, ami Herczegh Ferencsel és Ady Endrével zárult. Ezt egészítette ki feleségem, aki állami kereskedelmi középiskolában egy nagyszerű tanár révén megismerkedett az akkori kortárs írók–költők műveivel. Erre alapoztuk magyar házikönyvtárunkat, amelyet bővítettünk azokkal a regényekkel, versekkel, amelyeket lefordítottak magyar nyelvre és meg lehetett vásárolni, vagy ajándékba kaptuk az idők folyamán. Sok könyvet elolvastunk és szerencsére ezt a jó szokásunkat nem hagytuk abba a TV-zés beköszönte után sem. A háborús évek külön története, hogy feleségem a budapesti Nemzeti Színházba tudott bérletet váltani, s így az azóta felértékelődött Németh Antal igazgatói korszakát élvezhettük a legkiválóbb hazai színművészekkel. A háború befejeztével számos világhírű darabot játszottak a színházak, amelyekre ugyancsak szerzett feleségem jegyeket. Miskolcra költözésünkig számos feledhetetlen előadást láttunk, amelyek ma is szép emlékeink. A miskolci színházban is láttunk emlékeztető darabokat sok fiatal művésszel, akik azután a fővárosba szerződve, TV-ben szerepelve lettek országosan elismertek. Középiskoláinkban a képzőművészet nem szerepelt a kötelező tárgyak között. Rajzolni szerettem, de megmaradtam a másolás szintjén. A továbbiakban is inkább passzív „befogadók” voltunk feleségemmel. A hazai múzeumok, képtárak mellett néhány külföldi múzeum remekműveit is láthattuk Drezdában, Moszkvában, Szentpétervárott, Bécsben, Párizsban, New York-ban, Londonban, Münchenben, Firenzében, Madridban, Krakkóban, Prágában és máshol. Persze nem hagytuk ki ezekben a városokban az építészeti csodák vagy a műszaki múzeumok megtekintését sem. Mindezekről ugyancsak sok értékes könyvet gyűjtöttünk. Folyamatos élményt jelentett és jelent itt Miskolcon ma is nekünk a közelünkben lakó Feledy Gyula¹² festőművész barátsága, aki betekintést engedett nemcsak művészi hitvallásába, hanem a technikai kivitelek sokszínűségébe is. Nevéhez és öt társához fűződik a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia (SZIMA) Miskolci Területi Csoportjának megalakítása is 2000-ben.

Feledy Gyula: Albert
Schweitzer portréja Terplán
Zénó otthonában

¹² A „Beszélegtörárs” megjegyzése: Sajószentpéter, 1928. május 13. – Miskolc, 2010. július 3. Részletesebben lásd: http://hu.wikipedia.org/wiki/Feledy_Gyula

Mit jelentett számodra, hogy fiatal éveidet egy határfalu vasúti állomása közelében élted át, amikor a polgári repülés még csak kialakulóban volt, de a közúti autóforgalom sem indult meg nemzetközileg?

Minden lényeges utazás a vasúton zajlott le a 30-as években és Nyugat felé szinte kizárólag Hegyeshalom volt a magyar határállomás. Az összes vonatnak meg kellett állnia, mozdonyt, személyzetet cserélnie, vámárut, útlevelet kezeltetnie, műszakilag átadni a szerelvényt. Ez azt is jelentette, hogy az akkori nagy be- és kiutazások itt zajlottak le, „élőben” láthattunk érdekesebbnél érdekesebb embereket, embercsoportokat. Ha az ember kiment az állomásra, amelyet akkoriban átépítettek, megnagyobbítottak, csaknem mindig részese lehetett valami látnivalónak. A világhírű Krone-cirkusz sokszínű személyzete, a 33-as jamboree számos országának küldöttsége, neves politikusok különvonata vagy különkocsija gyermekkorom nagy élményei. Volt fogadó- és búcsúbeszéd, virágözön. Az egész falu ott tolongott bámulva azokat, akiket képeslapokon vagy elkésett híradókon a moziban láthatott addig. Gimnazista koromban már nem a véletlenre bízta a programokat, hanem bújtam az újságokat, mikor ki utazik ide vagy oda a mi állomásunkon át. Így láthattam saját szememmel a walesi herceget (a rövid ideig uralkodó VIII. Edward¹³-ot) Simpsonnéval (későbbi feleségével) ’35-ben, vagy a hazatérő ’36-os berlini olimpiákonkat (élen a tíz aranyérmessel), ’38-ban a Németországba utazó Horthy Miklós kormányzót és feleségét, a budapesti Eucharisztikus kongresszusra érkező népes, színes egyházi küldöttségeket, a franciaországi labdarúgó-világbajnokságról hazautazó válogatott játékosokat, 1939-ben a Szent Jobbot¹⁴ utaztató aranyvonatot és még sok minden mást... Ausztria 1938. évi Anschluss-

A „Szent jobb” a díszes tartóban

ja után különösen a háború kitörése, a későbbi „vasfüggöny”, majd a közlekedési szokások gyökeres megváltoztatása, tulajdonképpen véget vetett ezeknek a fiatalkori látványosságoknak.

VIII. Eduárd (1894.06.23. – 1972.05.28), aki mindössze 1936. január 20.-december 11. között volt brit uralkodó, aki inkább szerelmét, mint a koronát választotta.

¹³ A „Beszélgetőtárs” megjegyzése: részletesebben lásd: http://hu.wikipedia.org/wiki/VIII._Edu%C3%A1rd_brit_kir%C3%A1ly

¹⁴ A „Beszélgetőtárs” megjegyzése: részletesebben lásd: http://hu.wikipedia.org/wiki/Szent_Jobb

A mai fiatalok életéhez a külföldi utazások szinte gyermekkoruktól hozzátartoznak. Jártál külföldön a második világháború kitöréséig, szóval fiatal éveidben?

Amíg Ausztria 1938-ig független volt, többször is. Egyébként a hegyeshalmi MÁV-telepbeli lakásunk teraszáról napos időben láttuk a szomszéd falu Nickelsdorf (Miklósfalva) templomtornyát, a lépcsőház ablakán át a pozsonyi várat, Kőszegen az irottkői kilátó tetejéről Rohoncot (Rechnitz-et). De nézzük a konkrét – legtöbbször vasúti – utazásokat. Mariazell-be anyám vitt el mostohaapámmal 1929-ben. A következő évben Aspang-ban töltöttünk két hetet kőszegi nagymamámmal. Aztán többször átléptem a határt Kőszeg közelében gyalog, kerékpárral vagy autóval a 30-as évek elején. Egy 1937. évi rövid németországi nyári utazás, ugyancsak kőszegi nagyanyámmal Dortmundig is elvitt, de közben megálltunk Bécsben Irma húgánál, Salzburgban Adele húgánál, Zell am Ziller-ben nagyanyám gyerekkori ismerősénél. Ezen a nyáron láttam a mai Forma 1-nek valamelyik őseit a Nürnberg–Ringen, olyan élversenyzőkkel, mint Carraciola, von Brauchitsch, Rosemeyer, Nuvolari stb. Aztán a falumbeli vasutas labdarúgó csapat tagjaként Kittsee-be, Neusiedl am See-re, a ma Szlovákiához tartozó Rusovcéra (Oroszvár)ra jutottam el, 1939-ben Kassára és Révkomáromba, 1942-ben az északkeleti Kolozsvárra és a muraközi Csáktornyára, valamint a bácskai Újvidékre. Aztán nagy szünet következett, amíg 1955-ben sikerült egy IBUSZ-rendezte három napos utazással eljutnom Prágába és megnézni a 3:1-re végződött Magyarország – Csehszlovákia labdarúgó mérkőzést. De ez már a második világháború utáni történet.

A Kuwankler-család Zell am Ziller-ben, amelynek vendége volt Terplán Zénó nagyanyjával néhány napon át (1937)

A tudományos élet a világ számos országába elvitt, nemzetközi konferenciák rendszeres előadója voltál. Ezek hosszas felsorolása helyett mely utazásaid maradandó emlékei?

A GTE, MM, MMA, MTA, MTESZ, NME (ME) segítségével Európában alig akad ország, ahol ne jártam volna, de eljutottam az USA és Kanada, India, Japán, Izrael néhány városába is. Másokhoz hasonlóan nekem is felejthetetlen élményt jelentettek a külföldi utazások során látottak, különösen az 1945-55-ös zárt határok után. Az 1955-ös prágai IBUSZ-utam óta több, mint száz utazásomról készítettem magamnak felsorolást, néhányról részletesebb kötelező beszámolót. Ezekre a külföldi utakra legtöbbször hivatalos meghívásra mehettem egyedül, társakkal, csoporttal és az utóbbi évtizedekben a feleségemmel, néhányszor fiúkkal. A hivatalos anyagi segítség nem bizonyult mindig elegendőnek, ki kellett egészíteni saját zsebből is, hogy például tudományos kutatási eredményeimről beszámolhassak. Utazásaimra a zsebnaptáram segítségével máig is emlékszem, hiszen az 50-es évektől máig, külföldi utaim minden napjának eseményeit esténként egy-egy mondattal rögzítettem. A gimnázium földrajz óráira „bemagolt” városokat, hegyeket, völgyeket, tengereket, tavakat, kis és nagy folyókat közvetlenül megpillantani valóban felejthetetlen emlékü. Ma is „látom” a Pireneusokat, a napsütötte Magas-Tátrát, Mont-Blanc-ot, Zugspitzet, a Rica-tó menti Kaukázust, a ködös Fudzsit stb. Fürödtem a Keleti, a Fekete-, a Földközi tengerben, az Atlanti Óceánban. Megcsodáltam a mi Balatonunk mellett többek között az ausztriai Wörther See-t, a németországi Chiemsee-t, a svájci Genfi tavat, az USA és Kanada határán az Eire-, Huron-, Michigan tavakat. A fővárosok közül nemcsak élhettem 1939-53 között a szépfekvésű Budapesten, de rövidebb időn át megfordulhattam Belgrádban, Berlinben, Bukarestben, Bonnban, Helsinkiben, Jeruzsálemben, Kievben, Koppenhágában, Londonban, Madridban, Moszkvában, New Delhiben, Ottawában, Párizsban, Pozsonyban, Prágában, Rómában, Szófiában, Varsóban, továbbá az USA olyan nagyvárosaiban, mint Albany, Boston, Cleveland, Detroit, Miami vagy New York¹⁵. Hajóztam nemcsak a Dunán és a Tiszán, hanem a Dnyeperen, az Elbán, a Rajnán, a Szajrán és még sorolhatnám. A legnagyobb hatást azonban rám három időjárási különlegesség átélése tette: az adriai bóra, a decemberi új-delhi-i eső, és egy floridai hurrikán átélése. A filmekben, TV-híradókban addig látottak eltörpülnek a személyesen tapasztaltak mellett.

A Brooklyn híd New Yorkban

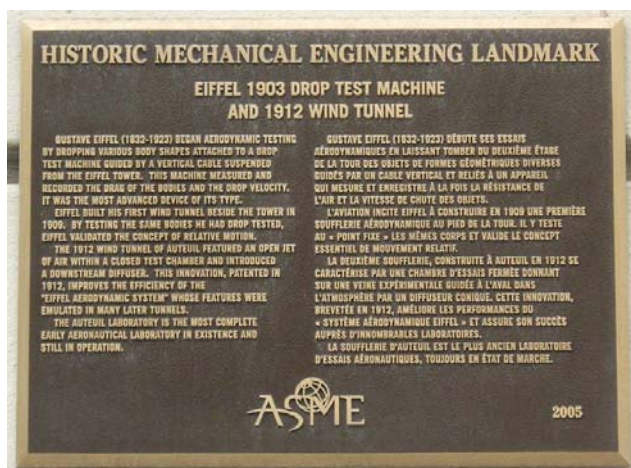

¹⁵ A „Beszélgetőtárs” megjegyzése: A világ első acélkábeles hídja a Brooklyn-híd, amelyet 1883. május 24.-én adtak át és amelyen először Chester A. Arthur elnök és a német származású hídtervező fiának felesége ment át, akit New York polgármestere követett. Részletesebben lásd: http://hu.wikipedia.org/wiki/Brooklyn_h%C3%ADd. Érdekes egybeesések: Terplán Zénó születésnapja: május 25. a „beszélgetőtársé: május 24.

Mesélnél erről egy kicsit részletesebben?

1971. szeptemberében Dubrovnik–Kupari-ban az IFTOMM (International Federation for the Theory of Machines and Mechanism) 3. Világkongresszusán veztettem a Magyar Nemzeti Bizottság küldöttségét. Feleségemmel, gépkocsival utaztunk. Néhány gyönyörű nap után, miközben akadt idő adriai fürdésre is, három napos bóra következett, vagyis ahogyan valaha tanultuk: viharos erejű, hideg, északkeleti szél sűrű esővel. Szinte nem lehetett kilépni a szállodából. Ma is csodálkozunk, hogy a „könnyű” R4-esünk a parkolóhelyen maradt sértetlenül. Aggódtunk, hogyan autózunk majd hazafelé Mosztáron, Szarajevón, Szegeden át. Addigra gyönyörű vénasszonyok nyara következett. – 1983. decemberében ugyancsak az IFTOMM 6. Világkongresszusának magyar delegációját veztettem. Azért rendezték decemberben indiai barátaink, mert évente akkor a legkellemesebb a nagyváros időjárása. Kibírható a hőmérséklete és nincs esőzés. Erre ottlétemkor egyik éjjel mégis eleredt. Ez annyira ritkán fordul elő náluk ebben a hónapban, hogy a minden reggel beadott helyi angol újság, a New Age az első oldalon vezércikkben emlékezett meg róla, és a helyiek a konferencia idején egész nap erről beszéltek. – 1985. novemberében

GTE–elnökként vettem részt másodmagammal Miami-ban, az ASME (American Society of Mechanical Engineers) Technical Konferenciáján, amelyen – többek között – deklarálták az ASME¹⁶–GTE együttműködési megállapodását. November 19-én reggel felébredve böngésztem egy előző este becsúsztatott körlevelet, de már szólt is a telefon, Bostonban tartózkodó fiam hívott fel mondván átaludtam

a „Kate” hurrikánt¹⁷, a TV szerint góca már Texas államban van. A TV-beli képek lesújtóak voltak. Szállodánk földszintjét már előző este homokzsákokkal körülvették, amit mi, a hotelbeli rendezvényen részt véve nem vettünk észre. Iszonyúan fűjt a szél, majd elmondhatatlan felhőszakadást éltünk át. Félelmetes emlék. De aztán amilyen váratlanul jött, ugyanolyan gyorsan múlt el. A novemberi „nyárból” a „téli” Cleveland felé szélmentes, szép kék égből röpköthettünk.

¹⁶ A „Beszélgetőtárs” megjegyzése: Alapítva 1880-ban. Alapítói: Alexander Lyman Holley, Henry Rossiter Worthington, John Edison Sweet és Matthias N. Forney a gőzkazán balesetek kivizsgálására. Részletesebben lásd: <http://en.wikipedia.org/wiki/ASME>

¹⁷ A „Beszélgetőtárs” megjegyzése: A „Kate-hurrikán” 1985. november 15. – november 23. között végigsöpört Kuba –Florida – Georgia államok partjai mentén mintegy 200 km/óra sebességgel. Részletesebben lásd: [http://en.wikipedia.org/wiki/Hurricane_Kate_\(1985\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Hurricane_Kate_(1985))

Az előbb említett rendezvényeken általában angolul beszéltek. Tudom, hogy nagyritkán kellett mondanod néhány szót angolul vagy oroszul. Hogyan viszonyultál ezekhez a világnyelvekhez?

A családi indíttatás a bencés gimnáziumba irányított, amely a klasszikus latin és görög mellett az élő nyelvek közül a németet tanította. Az angol, francia, orosz világnyelv nem került szóba, de nem is lett volna rá időm. A szlovák nyelvről már megemlékeztem. 1945 után aztán magamtól próbáltam meg az angol és az orosz nyelv elsajátítását. Oly fiatalon lettem azonban felelős vezető, hogy megint az időhiány vetett véget a napi gyakorlásoknak. Amikor 1965-ben elkészítettem nagydoktori értekezésemet, biztonság kedvéért lefordítottam néhány alapvető angol illetve orosz nyelvű forrást, mert a megrendelt „hivatalos” fordítások hasznavehetetleneknek bizonyultak. Úgy emlékszem, vizuálisan legalább is, egészen jól belejöttem. De más a beszéd és más az olvasás. Ezért az általad említett egy-két felszólalásom kiejtéseit betanultam, mint egy operaénekes, ha az opera „eredeti nyelvén” kell elénekelnie a szerepét. Ilyenkor persze kellett előzőleg az ellenőrzés, a javítás. Kosztolányi Dezsőnek ismert egy nagyszerű novellája, amikor végig beszélgetett Bulgárián átutazva a vasúti kalauzzal úgy, hogy bolgár nyelven csak az igen, nem, dohányzik szavakat ismerte. Tudott hallgatni és arcával-kezelével színészkedni. Ilyen élményt kétszer is átéltem: egyszer 1967-ben Szocsi és Kiev között vonaton ukrán társaim nem bírták ki, hogy egy magyarral ne beszélgessék végig a másfél nap utazást oroszul (!), majd 1983-ban Frankfurt am Main-ből New Delhi-be repülve egy skót atlétatrénerrel kellett angolul beszélnem. Mindkétszer úgy-ahogy helytálltam, de utóbbi esetben ma is szégyellem, hogy a nemzetközileg is nevezetes magyar Sír József¹⁸ atlétát, majd sportvezetőt nem azonnal Szőr-nek mondtam. Német nyelvvel nem kellett nehézséggel küzdenem, legfeljebb a napi gyakorlat hiánya miatt, adott esetben – írás vagy előadás előtt – aktivizáltam a passzív szókincsemet. Mivel az utóbbi években németül is előadok, szóváltozataimat német keresztrejtvényfejtéssel, olvasással és a német TV-csatornák nézésével és hallgatásával gyarapítom.

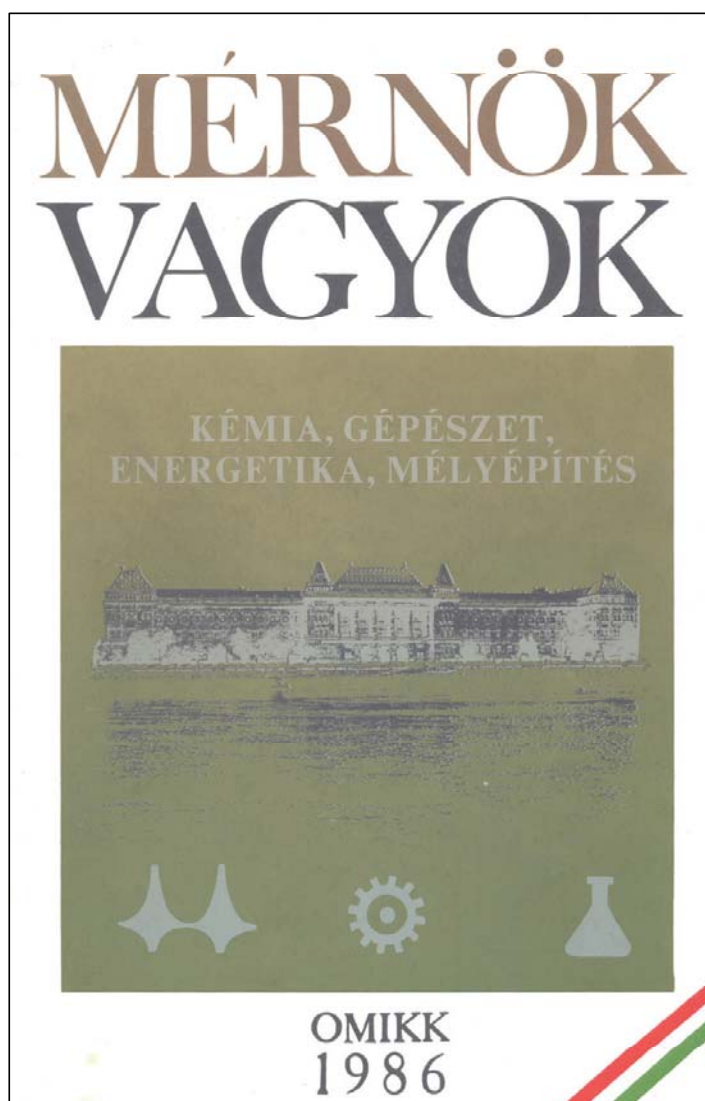
Dr. Sír József¹⁹

¹⁸ A „Beszélgetőtárs” megjegyzése: Budapest, 1912. április 28. – 1996. szeptember 22., a Magyar Atlétikai Szövetség tiszteletbeli elnöke, az Európai Atlétikai Szövetség Tanácsának tiszteletbeli tagja, Magyar Olimpiai Bizottság tagja. Sír József 22 éves korában a 100m-es síkfutásban 10,4 sec idővel olyan magyar rekordot állított fel, amelyet a következő 30 év alatt nem tudtak megdönteni (<http://atletikamagazin.hu/content/view/56/47/>)

¹⁹ <http://www.huszadikszazad.hu/sport/magyar-osztrak-valogatott-atletikai-viadal>

Aki ismer, tudja, hogy könnyen szólalsz föl. De hogyan írsz? Arra gondolok, hogy könnyen-e, mert azt minden volt diákod, pályatársad tudja, hogy csodálatos gyöngybetűkkel.

Az előadási gyötrelmeimről a „Mérnök vagyok” című könyvben értekezem. Az írás egészen más feladat. Attól függ, mit ír az ember: szakcikket, egyetemi jegyzetet, tankönyvet, tudományos értekezést, hivatalos, baráti vagy szerelmes levelet. Utóbbi persze már az én koromban nem fordul elő. Fiatalon nősültem, mindig együtt éltünk, a külföldi útjaim sem nyúltak hosszúra – nem volt rá szükség. Azt hiszem, már mondtam, hogy 1938-39-ben leveleztünk. Most jut eszembe, hogy feleségem 75. születésnapjára – ő kezelvén a családi kasszát, ajándék helyett – egy hosszabb levéllel örvendeztettem meg. De gondolom, a kérdés nem ilyesmire vonatkozik. Pattantyús-Á. Géza professzor termékeny szerző volt. A mellette eltöltött években talán sikerült ellesnem tőle egyetsmást. Habár egyszer azt vallotta be, gimnazistaként nehezebb esett a magyar dolgozatok írása. Amikor munkatársa lehettem, ennek nyomát nem lehetett észlelni. Egy ültében képes volt gyöngybetűivel hosszabb–rövidebb tanulmányokat írni (egyszer időzavarában azonnal írógépbe is a „Technika” számára). De pl. a nagysikerű „A gépek üzemtana” fejezeteit otthon írta és éjjel, amikor családja már aludt. Ha a megírandók vázlatát végiggondoltam, esetleg le is írtam, akkor a fogalmazás könnyen s gyorsan megy, különösen, ha nem szakít meg közben semmi, senki. A könyv vagy jegyzetírás leggazdaságosabb ideje nálam a hajnal. Tollbamondás, közvetlen gépelés helyett a kézzel írás vált be, hiszen annak sebessége egyben időt ad a nyugodtabb gondolkodásra. Az adatok helyét üresen hagytam, utólag ellenőrizve írtam be, táblázatokat, ábrákat is mindig a végén szerkesztettem, rajzoltam meg. Ha időm engedte, magam gépeltem le a kéziratomat. Az utóbbi években a szövegszerkesztő bámulatos könnyítésekre képes. Ritkán ugyan, de előfordult, hogy pl. a „Gépipar” szerkesztőbizottsági elnökeként Budapesten a titkárnő mellettem állva megvárta, amíg kézzel gyorsan megírtam az újév 1. számának előszavát. Vagyis nincs határozott módszerem, a feladat határozza meg, hogyan írok.

Az „Életünkben életem” című könyved Bosznay–leveléből, amelyben 1991-ben 70. születésnapodra gratulált, az is olvasható, hogy 1949-ben társszerzővel megjelent egy mérnöktovábbképző kiadványod „Vezérfonal műszaki előadóknak és szerzőknek” címen. Milyen tanácsokat tudtál adni akkor, 28 évesen?

Az említett kiadvány – éppúgy, mint az 1982-ben tanszéki kiadványként egy másik neves társszerzővel összeállított „Gyakorlati vezérfonal a tudományos munkássághoz” című – nem az íráshoz nyújt segítséget, hanem elsősorban az akkori gépelt „kézirat” nyomdakész előkészítéséhez. Tulajdonképpen a nyomdákban szerzett ta-

Részlet Dr. Bosznay Ádám tanszékvezető egyetemi tanár (BME Villamoskari Mechanikai Tanszéke) 1991. április 29-én írt leveléből:

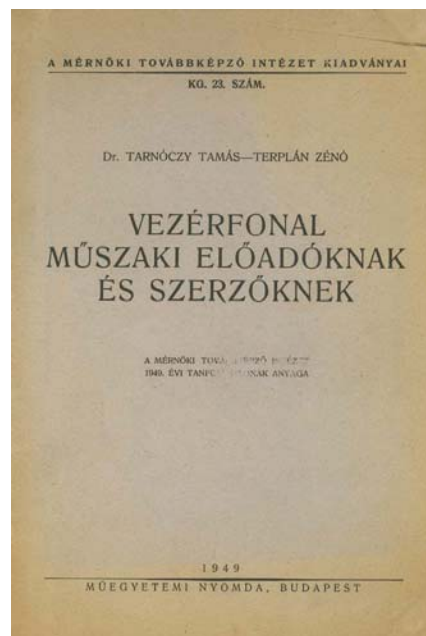
... Ma reggel ezt mondtam Sztopa Gyula barátomnak: "Gondold el, Terplán Zénó hamarosan 70 éves lesz!" Ezt válaszolta: "Én rendkívül nagyra tartom őt. Nemcsak szakmai, hanem emberi szempontból is. S ha Ő valamit elmond, előad, akármilyen legyen az, mintaszerűen van felépítve, előadva".

Ez egy "véletlenszerű mintavétel" volt; de nyugodtan mondhatom, így vagyunk mi Veled valamennyien fiatalabb és idősebb barátaid, emberi, szakmai környezeted.

1945-ben láthattalak először személyesen, aki a Mérnöki Továbbképző Intézet akkori romos, szétzilált helyiségeinek romtalanítását felügyelted, én meg mint I. éves próbáltam ebben segíteni. Már akkor rendkívüli rokonszenvet ébresztettél bennem kedves, szerény, s mégis határozott egyéniségeddel.

pasztalataimat gyűjtöttem egy csokorba, amelyek a szerzőknek alig okoztak többletmunkát, viszont a nyomdaszedők, tördelők tevékenységét messze-messze menően megkönnyítették, és így a ráfordítási idő megrövidülésével a kiadási költségek is csökkenthetők voltak.

Mindkét esetben nálam idősebb társszerzővel dolgoztam együtt. A fizikus (akusztikus) Tarnóczy Tamás²⁰ elsősorban a tudományos jellegű előadásokhoz írt megszívlelendő tanácsokat, a vízepítő Lászlóffy Woldemár²¹ pedig megosztotta velem egész élete írói és szerkesztői gyakorlatát. Egyébként mindketten maguk javasolták a társszerzőséget. Az 1949. évi mérnöktovábbképző kiadvány egy éven át könyvkereskedői forgalomba került, majd a megmaradt példányok az államosítás folyamánaként zúzdába. A későbbi tanszéki kiadványt viszont kizárólag azok olvashatták, akiknek címére elküldtük, vagyis szélesebb körökben nem terjedhetett el. A szövegszerkesztő gépek megjelenésével, az előadótermék műszaki tökéletesedésével ma már teljesen más vezérfonalat kellene az új nemzedékek kezébe adni.

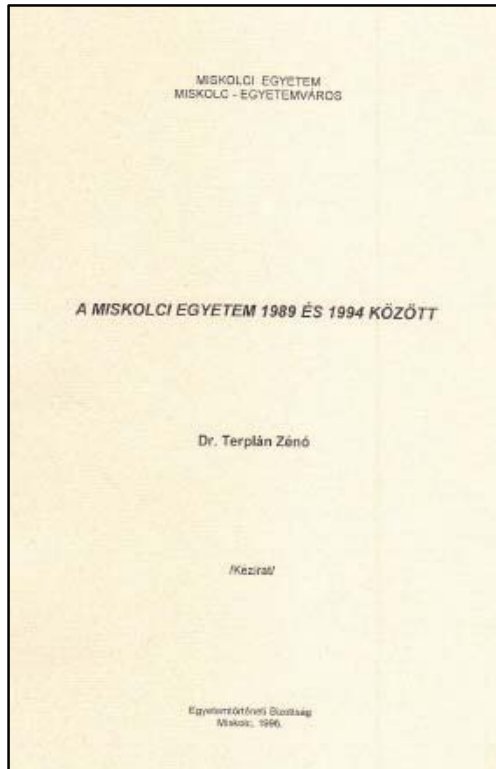

²⁰ A „Beszélgetőtárs” megjegyzése: Prof. Tarnóczy Tamás. Budapest. 1915. január 15. - 2007. szeptember 14., a modern akusztika hazai megteremtője.

²¹ A „Beszélgetőtárs” megjegyzése: Lászlóffy Woldemár. Kolozsvár 1903. május 2.- Budapest 1984. január 16., Részletesebben lásd: Új magyar életrajzi lexikon. IV köt. 119.old.

Könyvek, tudományos értekezések, cikkek mellett az utóbbi időkben számos technikatörténeti értékű életrajzot írtál, egyetemtörténeti, folyóirat visszakereső összeállítást is készítettél, közreműködtél lexikonok megírásában. Milyen tapasztalatokat tudsz továbbadni a következő nemzedékeknek?

Az előző kérdésre adott válaszomat kell tulajdonképpen folytatnom. Munkáim még az akkori műszaki fejlettségi állapothoz simulva, az aprómunka, a szorgalmas olva-

sás, feljegyzés, gyűjtés, rendszerezés fáradságát jelentették. Ma az Internet segítségével egy fiatal tudományos kutató azonnal (vagy legalábbis rövid idő alatt) tájékozódhat bármely feladat megoldási lehetőségéről, szakirodalmi forrásairól. Egyszerűbben megtalálhatja a hézagokat, vagyis azt, aminek kutatása az ő célja lehet. Ha kellő számú eredmény birtokába jut, hozzáláthat a rövidebb értekezések, cikkek írásához, és ezeket hazai vagy külföldi tudományos rendezvényeken elő is adhatja. Ilyenkor azonban szembe kerül a rendezvények korlátjaival: előírják az előadás időtartamát (percekben) és a konferencia-anyag kötete számára a szűk oldalszámot. Vagyis úgy kell eredményeit tömöríteni, hogy az a korlátok között elférjen, de érthető és tudományos vitára alkalmas maradjon. Túlesvén néhány ilyen eseményen, kialakulhat, szükséges-e egy összefoglaló könyv, amely lehet tankönyv, szak-

könyv, vagy tudományos jellegű nyomdatermék. Kényelmes, ha ilyenek írására felkérlik, nehezebb, ha neki kell kiadót találnia. Az életrajz-írás nemcsak adathalmaz közreadása, hanem szépirodalmi olvasmány is, ezért stílusváltást is igényel. Megírtam a Miskolci Egyetem (beleérve a Nehézipari Műszaki Egyetem) 50 éves történetét naplószerűen öt részletben (1970, 1981, 1990, 1996 és 1999) napi olvasmányaim, élményeim cédulázási módszerével. Saját technikatörténeti munkáim megkönnyítésére állítottam össze az MMÉE Közlönye illetve, a Technika adatait, amelyek kimaradtak a hazai bibliográfiai összesítésekből. A lexikonok szerkesztői szigorúan előírják a szócikkek kívánságait. Az írói feladat a tömörség és az adatok aprólékos ellenőrzése, ellentmondások feloldása. Ezt a munkát szeretettel lehet csak csinálni. Megfizethetetlen...

A Miskolci Egyetem Története 1989-1994 közötti
periódusban naplószerűen feldolgozva

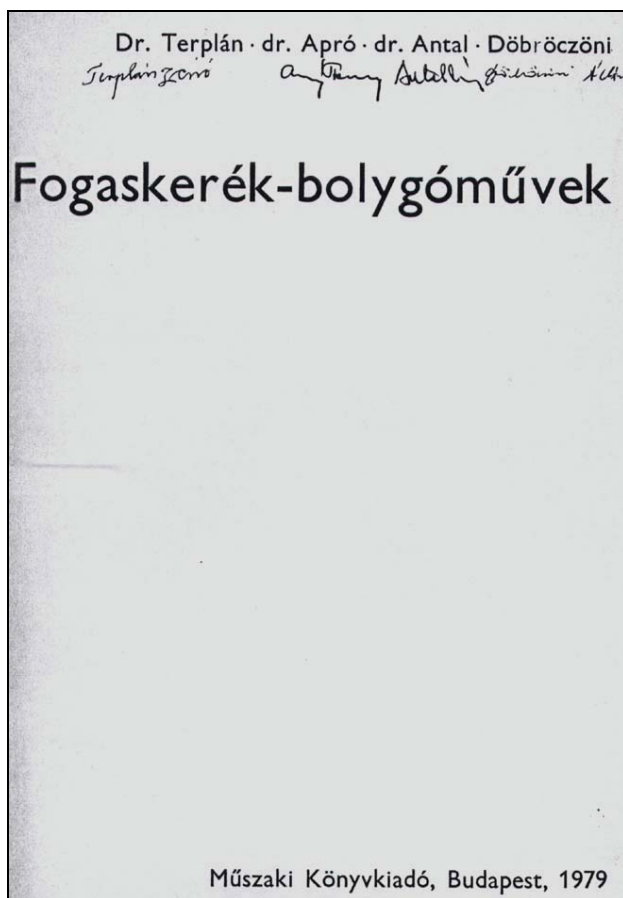

Szakirodalmi munkásságodban akadnak társszerzők. Olvasni lehetett sok mindent a társszerzős művek nehézségeiről, esetenként még visszaélésekről is. Mi a véleményed, tapasztalatod?

hangolni. Támogattam minden egyéni vagy nélkülem kialakult társas kutatást, értekezést. Ezek legtöbbször a külső megbízások teljesítésekor keletkeztek. Jól bevált a tanszéki közlemények rendszere. Gyorsan meg lehetett találni bárki önálló vagy társszerzői alkotását, miközben a számsorral együtt a tanszék elismertsége is nőtt. Nem emlékszem arra, hogy a csaknem négy évtizedes tanszékvezetésem alatt nehézségem adódott volna a társszerzősséggel. Inkább szép emlékeket őrzök e téren is. Akadtak örömeimre külföldi társszerzőim is, mint például H. Hagedorn (Chemnitz), F. Leistner (Magdeburg), D. Mangeron (Iasi), G. Rajakovics (Leoben), W. Rössner (Magdeburg), G. N. Sándor (Gainsville), K. I. Zablonzkij (Odessa).

Ahány ház (ország, szakma, egyetem vagy főiskola intézete, tanszéke, kutató intézet stb.) annyi szokás. A szélsőségek bírálatának nagy az irodalma. Ezeket nem részletezem. Szerencsémre mindig jól segítő munkatársakkal dolgozhattam. Ha a tanulmányom, könyvem írásához nyújtott segítség meghaladt egy bizonyos mértéket, azonnal felajánlottam a társszerzőséget. Mindenki jól járt ezzel a megoldással. Előfordult az is, hogy én váltam társszerzővé, hogy ezzel munkatársam ismertté válását segítsem itthon vagy külföldön. Sokszerzős munkáim ritkák (pályázatok, OMFB-tanulmányok, GAB-összefoglalók stb.), de ilyenkor is a végén magam fogalmaztam meg a szöveget. A miskolci gépelemek tanszékét igyekeztem egy jól működő nagyobb család mindennapjaivá

Szakirodalmi munkásságod forrásadataiból látszik, hogy szinte minden munkatársaddal jelent meg könyved, egyetemi jegyzeted, tanulmányod, cikked. A technikátörténeti értékű feldolgozásaidhoz, életpályák megírásához – úgy érzem – folyamatosan kellett segítség. Miskolcon valószínűleg több, mintha a fővárosban laktál volna. Kik támogattak?

Számosan. Amíg élt, elsősorban Szőke Béla (a GTE „Műszaki nagyjaink” könyvsorozatának létrehozója az első három kötet szerkesztője) és Varga József (előbb Ganz-gyári igazgató, majd Pattantyús-Á. Géza professzor tanszékvezető professzor utóda). A BME vízgépek tanszékén dolgozó Szabó Ákos tudományos munkatárs rengeteget segített hiányzó adatok kikutatásában, a BME Központi Könyvtára technikátörténeti értékű anyagainak átnézésével, szakirodalmi források pontosabbá tételében. Támogatott még Lehoczky László, Pénzes István, Stepán Gábor, Suba Gábor, Szluka Emil, és tőled is igen sok segítséget kaptam. Együttműködtek velem miskolci közvetlen munkatársaim. Mindig tudták, kinek az életpályájával foglalkozom éppen, s ilyenkor bámulatos leleménnyel találtak a tanszéki illetve a Központi Könyvtárban nekem kincset érő adatokat. Elsősorban Kovás Attila, Jálícs Károly két jelenlegi docens, volt diákom és munkatársam segített sokat és Nagy Géza adjunktus, aki révén bejuthattam a könyvtár raktárába, átnézhettem a régi szakfolyóiratokat. A tanszéki Herrmann-szobor Siposs István docens szívós segítségének köszönhető. Az utóbbi években tanszékvezető utódom Döbröczöni Ádám és az ME-kiadó vezetője, Péter József docens, egykori tanítványaim adtak meg minden támogatást, a szövegszerkesztő rejtjelmeivel pedig Németh Géza adjunktus ismertetett meg. Ők mindannyian

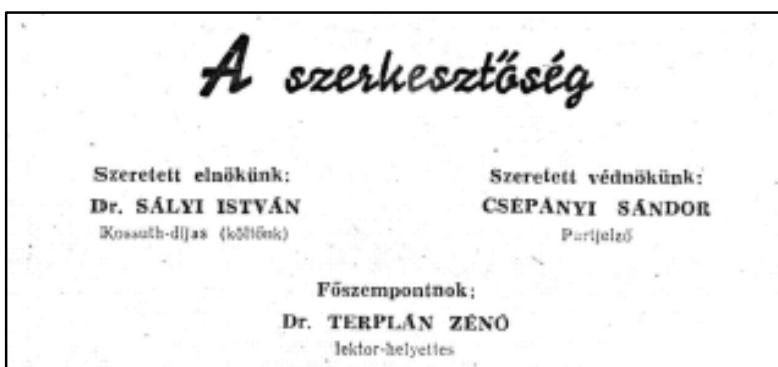
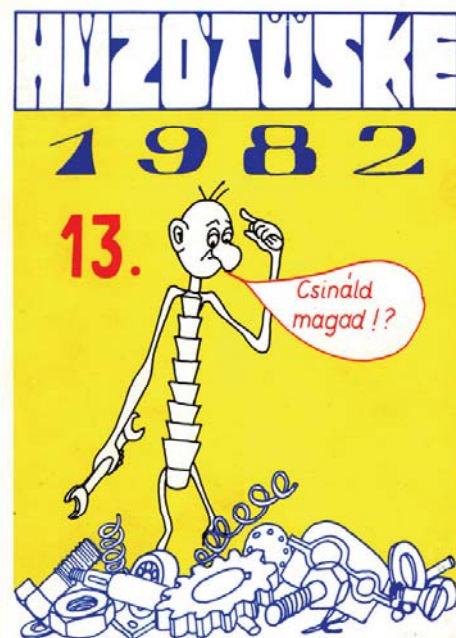

ma is hű és hasznos támogatóim. Külön is ki szeretném egészíteni a sort az adott kutatott személyiségek rokonságával, akiktől bármit kértem, rendelkezésemre bocsátották, pl. Balázsné Pattantyús-Á. Edit (apjáról), Bánki László (nagyapjáról), Botka Imre két fia, Galamb Sarolta és Molnárné Galamb Erzsébet (nagybátyjukról), Gruberné Pattantyús-Á. Klára (apjáról és férjéről), Gyarmathy György (Jendrassik György nagybátyjáról), Herrmann Gábor (apjáról és nagyapjáról), Kovács Géza (Cserhádi Jenőről), Lehelné Bartel Margit (apjáról), Majoros Miklósné (Schimanek Emil sógoráról), Mózes Ödön és Paár Béla (Vörös Imre nagybátyjukról), Pattantyús-Á. Dénes (apjáról), Szeniczai Lajosné (férjéről) stb. Az utóbbi évtizedekben a BMGE tudománytörténésze, Németh József barátom zárja a valószínűleg hiányos felsorolást.

Az „Életünkben életem”-ben a Bárczy–interjúban és a Sályi–levélben is szó van kiemelten a HÚZÓTÜSKÉ-ről? Mi ez és mi volt a szereped?

A hazai mérnök–oktatás történetéből nem hiányzott sosem a humor. Vidám és tehetséges diákok összegyűjtötték Budapesten, Selmezbányán, majd Sopronban a nevetető szellemes írásokat, verseket, professzori elszólásokat, karikatúrákat és viszonylag ízléses nyomdatechnikával így született meg pl. a Gépészmérnöki Hírharsona, a Megfagyott Muzsikusz, a Genter, a Vicinális Dugóhúzó stb. Ezeket a köteteket féltve őrizték meg halálukig a volt diákok, komoly mérnökként, professzorként is. Az 1950-54-ben Miskolcon tanuló gépészmérnök-hallgatók kerestek föl engem negyedéves koruk elején azzal, hogy valami ilyenfélét ők is szeretnék kiadni, segítsék. 1953-at írtunk. Nagy Imre miniszterelnöksége ideje átmenetileg lazította a politikai feszültséget, s így a hallgatóság ötlete társadalmi támogatottságot kapott. Peternák Gusztáv negyedéves gépészmérnök- hallgató rajzolta a legtöbb karikatúrát a professzorokról. Ő találta ki a HÚZÓTÜSKÉ elnevezést is, figuráját is. 1954-ben jelent meg az első kötet 96 oldalon 9 színes melléklettel. Óriási sikert aratott országszerte. A 12. kötetig 2 évenként jelent meg, a 13. kötet négy esztendőre késett, majd hosszabb szünet után az 1991. évi 14. kötet zárta a sort. Szerepem a sajtó alá rendezést jelentette, meg azt, hogy színvonalas maradjon mindvégig. Mindegyik kötetet más szerkesztők készítettek elő valamelyik tanszék patronálásával, de akadtak olyan oktatók, professzorok is, akik több kötethez rajzoltak karikatúrákat, vagy írtak verseket.

Leghűségesebb segítőm ebben is az ötletgazdag, jó tollú tanszéki munkatársam, Tar Sándor, ma már nyugállományú docens volt, de rajzolt a kötetekbe több másik munkatársam, talán a legtöbbet Fancsali József adjunktus és Péter József docens. Jó érzéssel emlékezhetek vissza arra is, hogy már az első kötetek megjelenésétől a HÚZÓTÜSKÉ²²-t az egész egyetem magáénak fogadta el, nemcsak a gépészek,...most pedig már ez a sorozat egyetemtörténeti sajátosságos forrássá vált.

A HÚZÓTÜSKÉ 1. számának címlapja

²² A „Beszélgetőtárs” megjegyzése: A „Húzótüske” első száma 1954-ben jelent meg, majd a további számok: 1956, 1958, 1959, 1960, 1962, 1964, 1966, 1968, 1970, 1972, 1974, 1976, 1982 és az utolsó, a 15. évfolyam 1991-ben. A Miskolci Egyetemen minden szám megtalálható, ill. .pdf formában a Miskolci Egyetem könyvtárából letölthető.

Az „Életünkben életem”-ben a Bárczy–interjúban és a Sályi–levélben is szó van Valóban ízlésesek a HÚTÜ kötetek. Valószínű, hogy a folyton megújuló szerkesztőségben számos tanítványoddal még meghittebb kapcsolatod alakult ki.

A többiek által kiemelt arc- és névmemóriám sosem fejlődött tökéletesre, sőt idővel koptak az emlékeim. De a HÚTÜ-beli tanár-tanítvány kapcsolatok ellenálltak a törvényszerű elfelejtésnek. Akadtak közreműködő hallgatóim között kiváló tanulók és bukdácsolók. Ennyi év után már bevallhatom, ezeknek tanulmányi nehézségein esetenként igyekeztem segíteni. És nem kellett megbánnom. Erőre kaptak, megkomolyodtak, munkásságukkal később a szakma hasznára váltak. Akadt közöttük például olyan (ragyogó karikatúrista képességgel), akinek az 5. félévvégi vizsga-helyzete válságosra fordult. Sikerült megmen-
tenem a félévét és ezzel a továbbtanulási lehetőségét. Rendes idő-

ben megszerezte az oklevelét. Jóval később hallottam, hogy kellő ipari gyakorlat után az egyik műszaki főiskolán lett nemcsak tanár, hanem megválasztották osztály-

vezető igazgatónak is. Vagyis az emberi sorsok változásai kiszámíthatatlanok. A másik maradandó emlékem, hogy a 14. kötetet a kiválóan tanuló Mörk Péter már a saját szövegszerkesztőjén szedte ki és rakta bele az ábrákat, s így egyetemünk sokszorosító üzemében sikerült megvalósítanunk ezt a kiadványt. Az előző 13 kötet a Borsodi Nyomdában készült, ahol ugyancsak jó barátságot kötöttem szedőkkel, tördelőkkel, nyomómesterekkel, klisékészítőkkel. A legfelelősebb munkám nemcsak a korrektúrázás volt, hanem amikor egy-egy oldal „zártága” miatt arra kértek, hogy szűkítsek (vagyis töröljek), esetleg bővítsek (azaz írjak hozzá valamit). Mindezt úgy, hogy a „toldozást – foltozást” az olvasó ne vegye észre, de a szerző se.

A megjelent „HÚZÓTÜSKE” kötetek szerkesztői, patronálói

1	1954	Peternák Gusztáv okl. gm.	GÉPEMEK TSZ. (Tar Sándor)
2	1956	Szentiványi Ede okl. gm.	GÉPEMEK TSZ. (Könczey Gábor)
3	1958	Makk Attila okl. gm.	GÉPGYÁRTÁSTECHNOLÓGIAI TSZ. (Erdélyi Ferenc)
4	1960	Mucs Béla okl. hm.	ÁBRÁZOLÓGEOMETRIAI TSZ. (Kovács Gábor)
5	1962	Várkői Lajos okl. gm.	MECHANIKAI TSZ. (Mörk János)
6	1964	Sobor Ede okl. gm.	MATEMATIKAI TSZ. (Dr. Szarka Zoltán)
7	1966	Meleghegyi László okl. gm.	SZERVETLEN ÉS ELEMZŐ KÉMIAI TSZ. (Dr. Szopory Béla)
8	1968	Pintér Lajos okl. gm.	BÁNYAGÉPTANI TSZ. (Dr. Gózon József)
9	1970	Szabó József okl. gm.	KOHÓGÉPTANI ÉS KÉPLÉKENYALKÍTÁSTANI TSZ. (Pintér Károly)
10	1972	Árkosy Árpád okl. gm.	GÉPEMEK TSZ. (Fancsali József)
11	1974	Scheiber Mihály okl. gm.	SZÁLLÍTÓBERENDEZÉSEK TSZ. (Nagy István)
12	1976	Hegedűs Károly okl. gm.	VASKOHÁSZATTANI TSZ. (Dr. Szarka Gyula)
13	1982	Dömötör Zoltán okl. gm.	OLAJTERMELÉSI TSZ. (Dr. Bobok Elemér)
14	1991	Mörk Péter okl. gm.	SZERVEZÉSI ÉS VEZETÉSI TSZ. (Péhl Tibor)

Csodálatra méltó az a meghittség, az a mély érzelem, ahogyan feleségedről, fiadról, unokáidról, sőt ma már dédunokáidról beszélsz. Jó volna valamivel többet tudni kedves feleségedről, vagy ahogyan mindenki ismeri, Adél asszonyról. Amikor 1938/39-ben levelezni kezdtetek, te nyolcadikos gimnazista voltál, ő ahogyan említetted, a hosszú copfos kislány.

Másodikos kereskedelmista volt, ahogyan akkoriban ezt a négy osztályos iskolát hívták, de ekkor már levágatta a copfját. Ennek a középiskola fajtának legjobb, úgynevezett gyakorló részlegébe járt Budapesten. Annyit tudtam megállapítani, hogy a gimnáziumokhoz képest sokkal több tárgyat tanítottak jól, szigorúan, következetesen, gyakorlatiasan. Családjában nem kapott segítséget, mindent magának kellett megoldania. Sikeresen, jó minőségű érettségivel zárt 1941 júniusában és az osztályból kettőjüket az egyik tanár, aki történetesen a Kalász Könyvkiadó Vállalatnál az igazgatói tiszteket is betöltötte azonnal állásba juttatta a cégnél. Adél a vállalat Kádár utcai nyomdarészlegéhez került általános adminisztrátornak. Közvetlen főnökét sűrűn behívták tartaléktiszti katonai szolgálatra, úgyhogy Adél fiatalon önállóan látta el feladatát jól és pontosan, kielégítő fizetéssel. Én ugyanakkor lettem a budapesti műegyetem Pattantyús-tanszékén gyakornok. 1943. július 18-án volt az esküvőnk. Egy év múlva megszületett Kornél fiúnk. Akkoriban nem létezett – mint ma – anyasági segély, úgyhogy a májusi születés után augusztustól már folytatta munkáját a nyomdában. Túlélve bombázásokat, ostromot, háborút, inflációt a vállalatot államosították és Adélt a Szentkirályi utcai központba helyezték át. Én ekkor már Miskolcon voltam tanszékvezető, és az államosított vállalat új vezetői általában minden régi tisztviselőt kedvezőtlenül soroltak be. Őt éppen az én kiemelt állásomra hivatkozva. Ezért határoztunk úgy, hogy Miskolcra költözve, 1953 márciusától egyelőre nem vállal állást, otthon vezeti a háztartást, mellesleg többet tudott foglalkozni a

kamaszkorba került fiúnkkal is. Ebben a néhány mondatban benne van egész fiatalságunk lényeges elhatározása: házasságunk és pályakezdésünk nagyon kedvezőtlen történelmi háttérrel, háborúval, majd annak szerencsés túlélése után a politikai rendszerváltás ránk eső következményeivel.

Feleséged 1953-tól tehát a mai napig úgynevezett háztartásbeli „státus”-ban maradt?

Adél 12 éves budapesti munkaviszonya szűnt meg 1953-ban, majd tíz éven át nem vállalt állást. Ez –amint előbb említettem– több szempontból gyümölcsöző volt, hiszen fiunk nevelése, édesanyja ápolása, majd az én gyógyításom, a három költözködés leveznylese, az új lakóhelyen a megfelelő kapcsolatok kiépítése, mind-mind időt, fáradságot, kitartást igényelt, amit ő csodálatosan ellátott. Legfeljebb szerényebben éltünk négyen egyetlen fizetésből. Aztán Kornél fiunk érettségizett és magyar ösztöndíjjal a drezdai műegyetem tanulója lett. Hárman maradtunk és meggyógyult anyósom el tudta még látni az itthoni teendőket. Adél viszont egyrésztől koránál fogva – alig múlt 40! – másrészt egyetemi tanár felesége lévén nem tudott elhelyezkedni. Bárhol próbálkozott, fanyalgás fogadta minden biztatás nélkül. És ekkor, véletlen folytán, pályát módosított. Kornél fiunk egykori miskolc-belvárosi általános iskolájában félfizetésű iskolatitkári állást létesítettek és ezt – ismervén elhelyezkedési szándékát – felajánlották neki. Munkaszeretete, hozzáértése révén pillanatok alatt rendbe hozta az iskola gazdasági és adminisztratív ügyeit, jól tudott bánni a hozzáforduló kisdíákokkal, egyre gyakrabban kérték fel a tanítók–tanárok helyettesítésre, amit pedagógiai érzékével ugyancsak jól oldott meg. Megüresedett egy politechnikai tanfolyami hely. Elvállalta, mert egy-egy nyári tanfolyam elvégzése után azt az anyagot azonnal taníthatta. A végén, 1968-

ban, öt tárgyból államvizsgázott az egri tanárképző főiskolán és utána általános iskolákban tanított tanárként éveken át. Még osztályfőnöki teendőket is rábízta. Innen vonult nyugállományba. Szerintem, de szakfelügyelői szerint is „született” tanár típus volt, számos sikerélménnyel, de csalódásokkal is különösen néhány vezetőjében, akik javaslatait sose fogadták megértéssel. Egy szerény Kiváló Dolgozói jelvényt kapott egyetlen hivatalos elismerésként. Ennél az jelentett többet, hogy az elveszettnek hitt 12 éves budapesti munkaviszonyát beszámították és így tűrhető lett az induló nyugdíja, amely azonban évről-évre veszít vásárlóértékéből és ma már megközelíti felülről a „létminimumot”. Ezt nem panaszként, hanem tényként mondom el.

Már így tömören is érthető a sok, róla szóló gyönyörű, élményszerű beszámoló. Ki tudsz belőle emelni egy-két különösen emlékezetes esetet?

Maga az elhatározás hősies tett volt részéről, hogy egyáltalán vállalta ezeket a nyári kéthetes tanfolyamokat, kollégiumokban többedmagával lakva, menzákon étkezve. Aztán jött az egri főiskolai államvizsga 45 éves korában. A legtöbb tárggyal egyedül boldogult, de akadt, amelynek felkészülésében tudtam segíteni. Sosem tanultam pedagógiát. Mégis – sokszor elmondtam baráti társaságban – legnagyobb sikeremet az ő géptan vizsgájával értem el. Nézegettük a sokszorosított jegyzetet, tele volt vonalas vagy szerkezeti ábrákkal. Kétségbeeséssel gondolt a vizsgára, hiszen mivel ezeket nem értette, úgy érezte képtelen lesz bármelyiket lerajzolni. Erre azt tanácsoltam, egyetlen ábrát tanuljon meg és lerajzoltam a lehető legegyszerűbb merevtárcsás tengelykapcsolót a két tengelyvéggel, ékkötésekkel és a két tárcsát összefogó hatlapú anyáscsavarral, félnézetben, félmetszetben. Megfogadta tanácsomat és itthon „fejből” lerajzolta vagy tízszer. Azt ajánlottam, bármilyen rajzi kérdést kap, ezt rajzolja le. Ez olyan szép és összetett gépelem, hogy méltánylásból már nem lehet megbuktatni. És mit tesz a sors, a szerencse? Ebből a tárgyból az összes kérdésre adott jó válasza után a vizsgáztató azt mondta, megkapja a jelest, ha rajzol még egy tengelykapcsolót. Szegény feleségem csaknem „összeesett”. Ez volt aznap az utolsó vizsgája. Kitűnő minősítésű oklevelet szerzett. Visszafelé utazva sorstársai már nem álltak szóba vele... Az emberi kapcsolatokban rettenetes helyzetek is adódhatnak. És nem sokkal ezután megszületett első unokánk, Krisztina, akit aztán néhány éven át mi neveltünk itt Miskolcon. A fő érdem, emberfeletti helytállás a feleségemé. Külön „házi” órarendünk volt, hiszen mindketten állásban voltunk és feleségem édesanyjának napi panaszait is el kellett tűrnünk, le kellett vezetnünk. Az érdeklődők fantáziájára bízom, hogy feleségem kislány kora óta mit élt át, mennyit dolgozott. És ő minden helyzetben helytállt. És ez ma is folytatódik...

Csavaranya

Lehet nyers vagy fényes. Általában az utóbbit jobban kedvelik.

Orsó nélkül nem nyer alkalmazást. Orsóval azonban a kötést biztosítja. Az így alkalmazott kötés maradandó, szükség esetén azokban megoldható.

A csavaranya az orsóra nehezen kap rá, ha viszont egyszer már rákapott, akkor a következő alkalommal már könnyen felesavarható. E célból az orsót szokás olajjal, vagy zsírral kenni. Csak azonos méretű orsót és anyát csavarjunk össze, mert különben az anya menete befeszül, ill. az orsó lötyög az anyában.

Vannak még u. n. koronás anyák. Ezeket külön biztosítják az orsón és így a kötés nehezebben oldható fel.

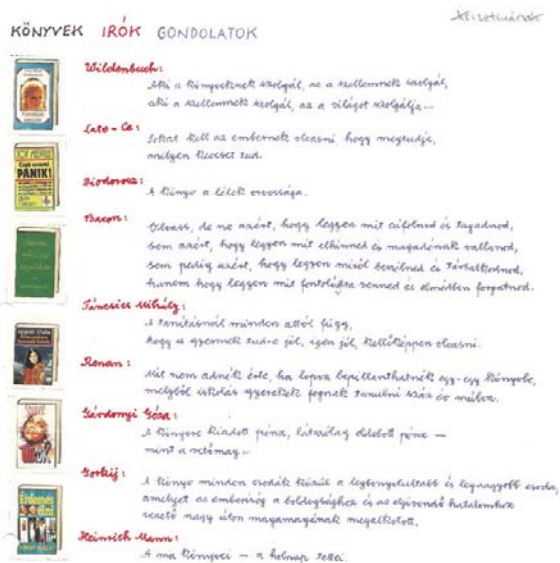

A Hü-Tü
1954. évfolyamának 76.
oldala „Kacagó szem, a férfiak emancipációjáról”

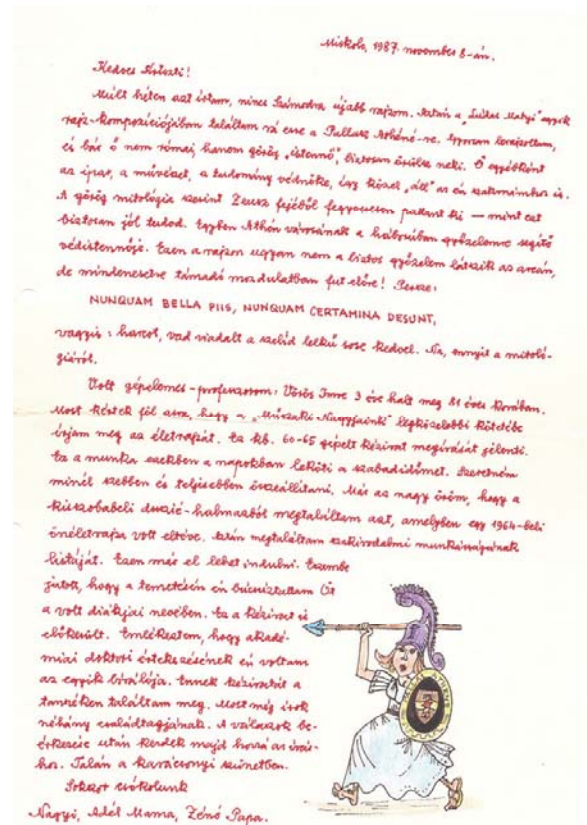
Miért kellett nektek, nagyszülőknek vállalnotok Krisztina unokátok nevelését?

Kornél fiúnk 1968-ban szerezte meg a drezdai Technische Hochschule-n villamosmérnöki oklevelét és utána megnősült. Felesége (menyünk) ugyancsak a TH-n tanult magyar ösztöndíjasként, de még hátra volt három tanéve ahhoz, hogy gépészmérnök legyen. Így aztán fiúnk elfogadta egyik drezdai professzorának megtisztelő asszisztensi meghívását. Ez egyben doktori téma kidolgozás lehetőségét is jelentette számára. Ilyen körülmények közepette született 1969-ben Krisztina unokánk Drezdában, akit ugyanabban az évben nyáron hoztak haza. A hogyan tovább kérdés megválaszolásakor vállaltuk át nevelését úgy, hogy menyünk összel folytathatta – szemesztervesztés nélkül – tanulmányait. Három év múlva a gépészmérnöki oklevelét, fiúnk pedig a Dr.-Ing. címét szerezte meg. Eltartott egy ideig Budapesten az álláskeresés, majd a lakásszerzés. Mindaddig Krisztina velünk volt. Nálunk tanult meg járni, beszélni, esett át minden gyermekbetegségen, vittük egyetemünk óvodájába. Aztán egyszer csak szülei átírátták a budai Medve utcai óvodába, majd járt a Sopron utcai általános iskolába 1978-ig, amikor fiúnk családjával – az addigra 1974-ben megszü-

letett Kornélia unokánk is – Németország nyugati felébe költözött és helyezkedett el végül is Münchenben. Életünknek Krisztinával eltöltött öt esztendeje kemény munkát jelentett nagyon szép emlékekkel. Őt is, bennünket is nagyon megviselt a válás, majd a még messzebbre kerülés. Az elszakadás, eltávolodás – egyébként természetes – folyamata feletti szomorúságunk a mai napig tart, pedig közben az élet haladt tovább. Krisztina ma már kémia-biológia szakos gimnáziumi tanár, több nyelven beszél, férjhez ment és két aranyos kislány, Izabella és Angelika dédunokáink édesanyja. Az is az élet kegyetlen törvénye, hogy egyre kevesebb ideje marad ránk. Gyakorlatilag az időnkénti telefonkapcsolat maradt meg. Fiatalabb unokáinkkal, Kornéliával még kevesebbre zsugorodott a levezés-telefonálgatás. Egyrészt messzebbre került és furcsa betegségéből teljes gyógyulása hosszabb folyamat...

Két levél Krisztina unokának

Ez nagyon fájdalmasan hangzik.

jött. Hihetetlen nyelvtelensége van, magyarul, németül, angolul, franciául, spanyolul beszél. Bámulatos műszaki érzékét mutatja például, hogy a számítógépek meghibásodását rendbe tudja hozni. Átlagon felüli szépirodalmi olvasottsága. Csodálatra méltó, hogy a világirodalom remekeit a felsorolt nyelveken olvassa szótárok nélkül. Zeneismeretét hosszabb időn át egy müncheni kulturlétesítményben szerezte, ahol állást vállalva szerény fizetés mellett végighallgathatta a klasszikus komoly zenétől a legfrissebb divatos előadásokig a világ legjobb zenekarainak hangversenyeit. Szorítunk, drukkolunk neki, hogy sikerüljön teljesen kilábalnia betegségéből. Legutóbb Párizsból kaptunk tőle néhány sort, nagyon kedves, magyarul írt képeslapot és telefonon is felhívott többször bennünket.

Terplán Kornélia a miskolci nagypapjával (1977)

Elkapta a modern kor egyik betegségét: a németek által Magersucht-nak nevezett kórt, vagyis egyszercsak nem kívánt enni, lesoványodott, elment az ereje. Erről a betegségről (anorhexia nervosa) egyre gyakrabban lehet olvasni már hazai napilapokban is. Kiváltó oka a hajlamon kívül nála a balettezés szeretetével kezdődött, amelynek egyik alapkövetelménye a súlygyarapodás fékentartása. A többi kínos jelenség aztán jött egymás után. Számos gyógyítási kísérlete fulladt kudarcba. Végül Kanada nyugati partján kötött ki egy szanatóriumban Victoria város közelében. Itt valami sikert elértek nála, többször szerepelt a német VOX-csatorna TV-közvetítésében is. Egyébként időben és egészen jól leérettségizett. Több mindenbe belefogott, de eddig egyiket sem fejezte be, mert valami mindig közbe-

Az hogy Kornélia anyanyelve magyar, természetes. De hogyan tanult meg magyarul olvasni–írni?

Már elmondtam feleségem főiskolai államvizsgájával kapcsolatos véletlen pedagógiai sikeremet. A másik, amire kicsit büszke vagyok, Kornélia unokám magyar olvasás–írás tudása. Egyik nyári müncheni látogatásunkkor fiúnk, menyünk valamelyik más földrészre utazott. Adélra maradt a háztartás, rám pedig a szülők kívánsága: tanítsam meg Kornéliát magyarul írni, olvasni. Úgy képzelték el, csináljak az iskolai oktatáshoz valami hasonlót. Magyarul beszél: vagyis az auditív tudását kell kiegészíteni vizuálissal. Visszaemlékeztem saját gyerekkoromra, nyaranként sose sikerült az öregebbeknek rávenniük semmifajta tanulásra. Ettől meg akartam kímélni Kornéliát, ugyanakkor a feladatomat valahogy teljesíteni szerettem volna. Egy fecnire felírtam a lehető legegyszerűbb kódot, mi más a magyar betűk kiejtésben a némethez képest. Nem volt sok. Aztán kora reggel ébredés után a vendégszobában lévő sok magyar könyv gerincére nyomtatott címek olvasási próbálkozására vettem rá őt. Eleinte akadozva, a sikerélmények hatására azonban egyre gyorsabban tanulta meg a magyar szavak kiolvasását. Segítségül már ő kérte el a „kódfecnimet”. Ezután feleségemmel együtt javasoltuk az általa akkoriban annyira kedvelt Agatha Christie krimik magyar fordításainak elolvasását, miután ezeket németül és angolul már ol-

vasta. Ez jobban ment, mint gondoltuk. Az írás, jobban mondva a magyar helyesírás már nagyobb falatnak bizonyult. Mindenesetre ősszel a tőle kapott első levél minden mondatát megértettük, mégha egy-két szót németes hangzású betűkkel írt is le. A hazaérkező szülők szinte nem hittek a szemüknek, amikor meglátták, hogy Kornélia lányuk magyar krimit olvas. Azóta is játszva olvas, nekünk mindig magyarul ír és mivel mi kislánként Korának (Korácskának) becéztük, így írja alá a lapjait. Egyébként a 70. születésnapomra azért nincs a Krisztinához hasonló tőle kapott levelem az „Életünkben életem”-ben, mert fiammal együtt személyesen gratulált itt Miskolcon.

Miskolc, 1991. május 25-én, szombaton délután.

Hedra! Hedra!

Tekintem ezt a levelet, aztán majd egy hét múlva fejezem be. Most már kb. korcs-
müledésnél lehetek. Olvass jó volt, hogy itt voltál szombatig szombattig. Nagyon hiány-
zol. Olvass írásra lett a kedved, hogy elautóztatok. Nekem nagyon emlékeztet a mama majd
ez a kedved 70-es születésnapra, hogy apukáddal itt voltatok. Ma délelőtt aztán kocsit
is telefonált, majd az első anyukád meghívását. Lelelt pedig jól gratulálni Babé
néni (Jánosné). Aztán ebéd után aludtam egyet, most pedig hallgatom a Bayern
München – Werder Labdarúgó mérkőzést németül a rádióban. A sz. szavak semest végig
hallgattam, epimjűző.

Most a fejedet rajzoltam le. Nézd, tekintve, hogy voltál Szagában a híres
öröszögében és ott is jól éreztél magad (pedig nem is szőrtél). Na, most itt befeje-
zem, és majd folytatom...

Miskolc, 1991. június 2-án, vasárnap reggel folytatom.

Egy teljes hét múlt el és mennyi minden történt. Most még reggeliani háam
a magdeburgi Rölligalmat a feleségével (Felix und Birgit Leichter), majd jön az
autó és elvinni őket Bp.-re, a Ferihegyi reptérre. Eset szünet a program.
Apukáddal, anyukáddal teljesen leírtam naplóról az eseményeket.
Itt érkeket, olvasd el és még másolatot is csinálhatsz róla.

Tegnap este a Miskolci Rádióban folyt velom egy beszélgetés a 70. születés-
napra emlékezőre. A napot egy 20 éves csabóti volt diákom, az „Életem”
(live) ment, és minden félórán kérdéseket kellett válaszolni vagy Komoly
választ adni.

Hedra a tantermi „babin”, emlékeztető az
engem Rölligalmat Röllig. Választ adni.
Az életem mint a kettő jól ismert (Regala-kézi
a Mama szavát). Ő sok virágot rajzol a két
szeméremre is, meg amikket pontosan este itt
vittál melletti a szőnyegre.

Vigyázz nagyon magadra. Sokat csinálsz

Nagyi, Adél Mama, Zsófi Papa.

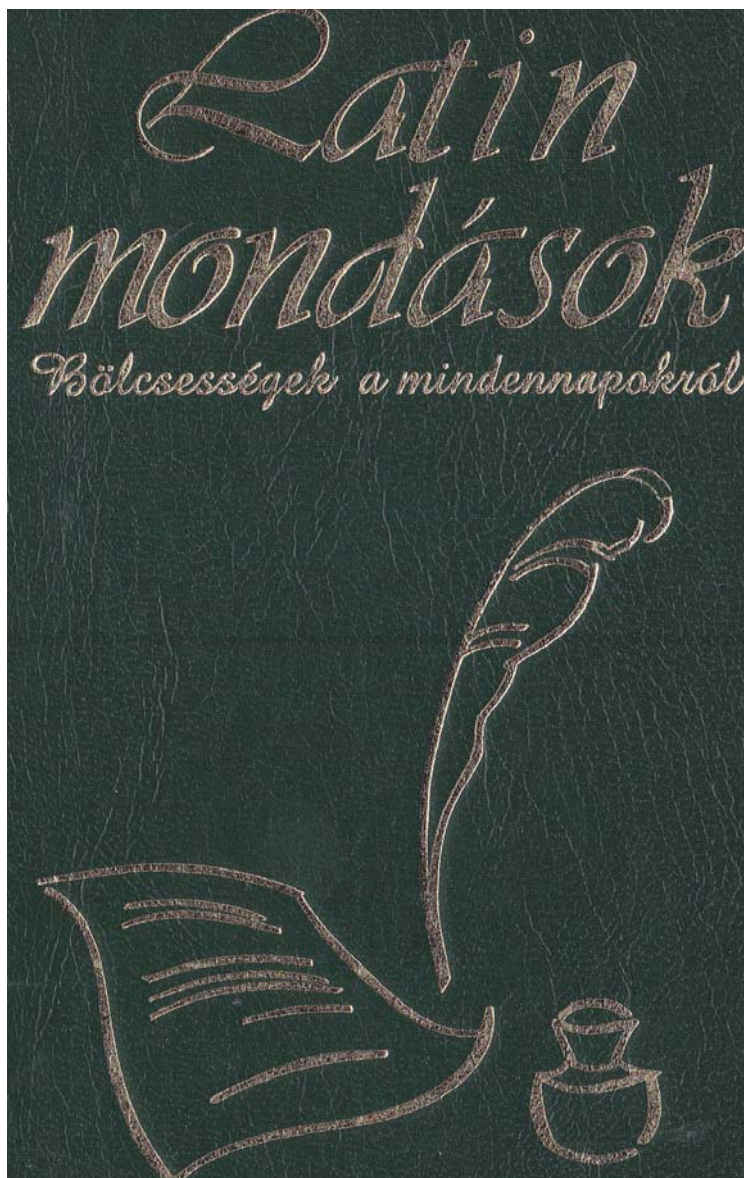

SVEJK

Valóban csodálatos pedagógiai siker lehetett. Szóval ezután már levelezhettek is egymással.

Igen, de ennek hosszabb az előzménye. Amikor kialakult 1978 után fiamék postacíme, az akkor még nem közvetlen telefonálgatás mellett szükségesnek látszott levelezni is. Kezdetben az egész családnak írtam. Később célszerűbbnek mutatkozott külön írni a házaspárnak és külön-külön a két unokáknak. Eltért a mondanivalónk Kornél és Teréz, a magyarul írni–olvasni tudó Krisztina és a még óvodás Kornélia számára. A heti beszámolót gépeltem, az unokáknak kézzel írtam. Krisztinek magyarul, Korának németül. Választ nagyritkán kaptunk, leginkább ünnepekre, születésnapokra. Amikor Kriszti 11 éves korában a nyelvi Theresiengymnasiumba került, feleségem javasolta, írjak a neki szóló levelekbe egy–egy latin közmondást. Lehet, hogy ezzel alapoztuk meg latin szeretetét, amely az érettségikor egy bajor állami ösztöndíj elnyerését is eredményezte. Kora esetében előfordult, hogy váltogatva egyik mondatot magyarul, a másikat németül írtam. Ez a mód – fiam szerint – nem vált be. Viszont az unokáknak szóló heti levelek mindegyikébe rajzoltam valamit és

lemásoltam egy–egy magyar verset a klasszikus költőinktől a maiakig. Mindez hétvégi kelleme, emlékezetes munkát jelentett, hiszen tervemet előzetesen mindig megbeszéltük feleségemmel. Ez több éven át tartott. Annyit tudok, hogy mindkét unokánk megőrizte ezeket. Amikor Kora megbetegedett, egyszer arra kért, hagyjam abba átmenetileg, mert lelkiismeret furdalást okoz, hogy nem választja meg őket. Ekkor Kriszti már családanya volt, így egyszerre hagytam abba a heti egyoldaltú levélírást. Elmondtam az egészet egyszer Kabdebó Lóránt magyar irodalom–történész barátomnak, aki a teljes levelezésem kiadását javasolta. Ezt azonban én nem tartottam volna elég érettnek. Másolatom sincs belőlük, mert „direktbe” írtam–rajzoltam. Mostanában újra kezdek leveleket írni mindkettőjüknek, de miután felnőttek, már ritkábban és más formában.

„Panta rhei” – „minden folyik” Herakleitosz szerint. Átvitt értelemben: egy családon belül minden folyton változik. Feleséggemmel haladunk a hetedik évtizedünk vége felé, fiam és menyem előtt már felködlik a nyugdíjkorhatár; unokáink még nincsenek állandónak tekinthető állásban, dédunokáink közül Izabella az ötödik, Angelika az első életévét töltötte be. Legnagyobb sajnálatunkra Krisztina nem beszél lányaival magyarul, pedig ezt nemcsak mi tanácsoltuk, hanem német férje családja is. Így Izabellával, ha ritkán találkozunk vagy telefonon beszélünk, akkor „ki kell nyitnunk fülünket”, hogy az óvodabeli bajor tájszólás pergő forgatagából valamit is megértünk, válaszolni tudjunk esetleges kérdéseire. Egyelőre azt figyeltük meg, hogy pillanatokon belül képes a meg-

hitt kapcsolatteremtésre,

a rokonsági hierarchia szintjére helyez bennünket is és további dédszüleiket is. De elengedtük neki az Urgrossmutter–Urgrossvater elnevezéseket, leegyszerűsítheti megszólításunkat keresztnévünkre. Egyelőre Izabellához fűz bennünket több emlék, hiszen Angelika most kezd járni-beszélni. Feleségem születésnapján szólt München–Puchheimről a telefon

és Izabella beleénekelte a kagylóba az ilyenkor szokásos „Hoch soll Sie leben...” kezdetű dalocskát, és miután befejezte, mintha Angelika folytatta volna cérnahangján. Számunka nagy kár, hogy nem élünk közelebb egymáshoz. Biztosan át tudnánk

adni sok olyan tapasztalatunkat, mint amikre mostanában kezdünk felséggemmel élesebben visszaemlékezni gyermekkorunkból. Dehát ennek a szétszakadásnak is a 20. század európai történelmi változatossága, kompromisszágbeliségünk a kiváltó oka.

Dédunokák a dédszülőkkel

A család után beszéljünk egy kicsit a barátokról. 1999-ben elhunyt a hozzád közelálló Petrich Géza, 1949-ben itt Miskolcon alapító tanártársad; ő az ábrázoló geometriai tanszéket, te a gépelemek tanszéket vezetted. Mondanál kettőtök kapcsolatáról valamit, hiszen tőled is kértek nekrológot.

Már említettem, hogy elsőéves gépészmérnök-hallgatóként a kúpszeletek-rajzfeladatot a tanársegéd csak tőlem fogadta el. Ez a fiatal tanársegéd Petrich Géza volt. Nála vizsgáztam előzőleg januárban jelesre, pedig humán gimnáziumban nem tanultam ábrázoló geometriát. Aztán 1945-ben a háború befejezése után találkoztam vele, az új honvédelem századosi egyenruhájában. Leszerelt és visszakerült adjunktusnak a BME ábrázoló geometriai tanszékére. 1949. szeptember 10-én az újonnan alapított miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem első tanári összejövetelén hozott össze bennünket a sors a BME rektori tanácskozó termében. 1949–66 között aztán a kérdésedben megfogalmazott alapító tanszékvezetők lettünk és jó barátok. Az említett nekrológ kizárólag helyileg olvasott folyóiratban jelent meg 1999-ben „Emlékeim Petrich Géza barátomról...” címen. Ebből az együttműködésünk néhány adatát ismételtem meg: „Gépészkar hosszú dékánsága egy részén, nyolc tanéven át (1952-60) rektorhelyettesi tisztséget láttam el; ebbe beleesett 1956 forradalma és az azt követő időszak, amely mindkettőnknek sok gondot okozott. Házasságának tanúja lehettem. Egy nyáron a két házaspár együtt üdült Jávorkúton, amikor én is élvezhettem turista- és motorkerékpározási szenvedélyét. Feledhetetlenek az 50-es évek tanszék-ek közötti vagy oktatók-hallgatók közötti labdarúgó mérkőzések (ő kapusként, én csatárként közreműködve). 1961-64 között felsőbbségünk elhatározására együtt ültünk iskolapadba, hogy reálműveltségűk belső jártasságunkat kiegészítsük a humán ismeretek olyan részleteivel, mint a filozófia, politikai gazdaságtan, illetve a munkásmozgalom története. Ekkor már (1960-tól) ugyanabban az ötlakásos bérházban lakott a két család, amelyet az egyetem építtetett. 1964-ben tőle vettem át a gépészkar dékáni tisztséget, hogy aztán nekem kelljen hozzájárulnom az 1966. évi BME-re történt át-helyezéshez.”

Emlékeim Petrich Géza barátomról, egykori professortársamról

Dr. Terplán Zénó*

Minden gyászír lecsújtó, de különösen az, ha közeli ismerősről, barátokról, családtagról érkezik az értesítés. A váratlanság még fokozza az élet megváltoztathatatlansága fölötti tehetetlenséget. Így ért engem is Petrich Géza halála. Biztam abban, hogy feleségének nehezen megfogalmazott együttérző soraim és az arra érkezett válasz vétele után nem fakadnak tovább a fel-szakadt sebek. Nem így történt. A dékáni telefon gyorsan kért egy szinte lapzártai utáni emlé-keztést tőlem, Petrich Géza kortársától, barátjától, professortársától.

Professor Emeritusként a Magyar Nagylexikon számára állítottam össze a világ nagy mérnökegyéniségeiről a szócikkeket. Ezzel a gyakorlattal először közreadom Petrich Géza tömören megfogalmazott életrajzi adatait, hogy azok az olvasók is megtudják, kiről van szó, akik nem kerültek kapcsolatba vele. Ezt annál is kíváncsiabbnak tartom, mert a nem várt hirtelen halál után készült újságbeli gyász-jelentést hiányosnak tartom, de még a dékáni - nagyon megható búcsúztató szavak - nyomta-tott szövegébe is belecsúszott sajtóhiba. Bizom abban, hogy az itt következő szavak, évszámok hűen adják vissza adataimat, amelyet Petrich Géza, kérésre 1992-ben írt életrajzából szedtem össze, vagyis a forrás hiteles.

Petrich Géza (született: 1913. április 7. Bp., meghalt: 1999. március 28. Bp.): ábrázoló geometriai, matematika-fizika szakos középiskolai tanár; jogi doktor. Okleveleit a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen szerezte (1937; 1950). Az Országos Földrendési Obszervatórium ösztöndíjas gyakornoka (1936-41); közben a budapesti József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Ábrázoló Geometriai Tanszékének tanársegéde, adjunktusa (1939-49), megszakiítva a második világ-háború katonai frontszolgálatával. Az újonnan alapított miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem (NME, a mai ME jogelődje) Ábrázoló Geometriai Tanszékének alapító vezetője előbb intézeti tanárként (1949-), majd professzorként (1951-66); dékán a Kohó- és Bányamérnöki Karon

*Akadémikus, Professor Emeritus

(1951/52), majd a Gépészmérnöki Karon (1952-64). A BME Ábrázoló Mértani Tanszékének vezető professzora (1966-70), utána 1982. évi nyugalomba vonulásáig professzora; dékánhelyettes az Építészmérnöki Karon (1967-70). Szakmai társadalmi megbízásai közül kiemelkedő a Rólyai János Matematikai Társaságbeli alapító tagsága, miskolci elnöksége. Nagy szerepet töltött be a hazai és nemzetközi sportmozgalomban: a MEAFK (Miskolci Egyetemi Atlétikai és Futball Club) tanárelnökeként tagja volt a TTT-nek, a MOB-nak, a FISU (Nemzetközi Egyetemi Sportszövetség) VB-jének. Szakszervezeti tagként a BME Szakszervezeti Tanácsának elnöki tisztét látta el három tanéven át. Mint egyetemi tanár és mint sportveze-tő eljutott Európa legtöbb országába, de Japán-ba, Kínába, Kubába is. Számos állami, minisz-teriumi és sportkitüntetésben részesült. Egyete-mi elismerései közül kiemelhető a ME (Miskolci Egyetem) tiszteletbeli doktori oklevele (1993), előzőleg az ELTE aranydiplómája (1987). Gazdag szakirodalmi munkásságából a legolvasot-tabb: Ábrázoló geometria gépész-, bányász-és kohómérnökök számára (1968);

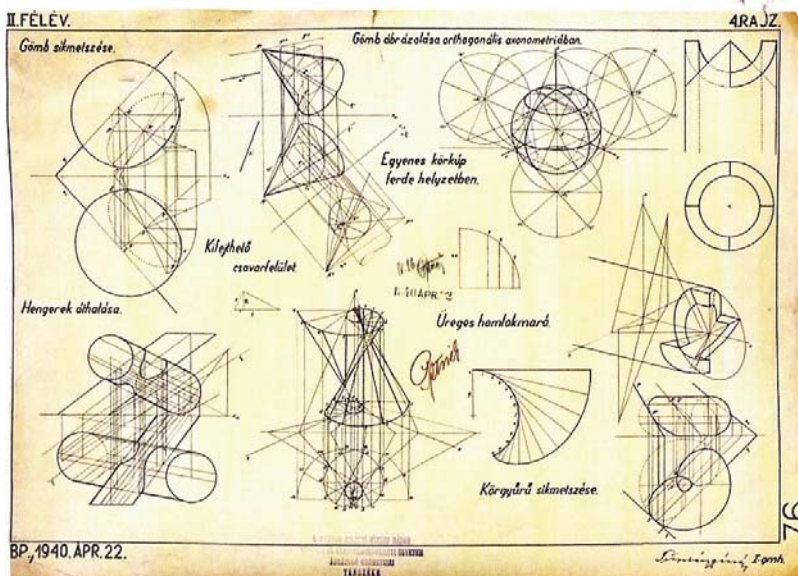

Barátságotok – gondolom – ezután is fennmaradt.

1966 után természetesen már ritkábban találkoztunk. Néhányszor Budapesten, valamivel többször Miskolcon. Főként a miskolci augusztusi gépésztalálkozókon, amelyek, mint volt kari dékán ő is mindig hozzászólt. De ha a hazai ábrázoló geometriai tanszékek soros összejövetelének Miskolc volt a házigazdája, mindig meglátogatt bennünket otthonunkban. Ugyanakkor leveleztünk is. Főleg a karácsonyi ünnepek előtt. Mind a ketten beszámoltunk ilyenkor hosszasan az egyetemi és családi

eseményekről. Amikor közeledett 80. születésnapja, előterjesztettem őt is, a vele egyidős Kordoss József egykori tanártársunkat is a tiszteletbeli doktori címre.

Terplán Zénó ábrázoló geometriai feladata. A rajzot Petrich Géza szignálta

Ezt megelőzően mindkettőjüktől kértem részletes életrajzot. Géza barátom ezt a küldeményt is megtoldotta egy hosszabb levéllel, és ez a sok irat között megmaradt. Ebben leírta a következő érdekes gondolatait: „Nem a részeredményekben kell értékelni, hanem valamennyi rész összegbe foglalását kell lemérni. Ez úton értékelem én a régi és indító tanártestület nagyságát, és boldog vagyok, hogy közöttük, közöttek lehettem, mert a későbbi budapesti pályámon megismertem annak értéktelen ellenkezőjét is. Ezért van az, hogy mindig szívesen utazom Miskolcra, ha arra lehetőség nyílik, mert jól esik az a kedves fogadtatás, ami a széles szakmai spektrum részéről engem érint...”. 1993-ban avatta tehát őt Dr. h.a.c.-vé a Miskolci Egyetem és 86 éves korában hunyt el Budapesten váratlanul.

Petrich Géza professzortárs levelének részlete (1992)

1845
 1846
 1847
 1848
 1849
 1850
 1851
 1852
 1853
 1854
 1855
 1856
 1857
 1858
 1859
 1860
 1861
 1862
 1863
 1864
 1865
 1866
 1867
 1868
 1869
 1870
 1871
 1872
 1873
 1874
 1875
 1876
 1877
 1878
 1879
 1880
 1881
 1882
 1883
 1884
 1885
 1886
 1887
 1888
 1889
 1890
 1891
 1892
 1893
 1894
 1895
 1896
 1897
 1898
 1899
 1900
 1901
 1902
 1903
 1904
 1905
 1906
 1907
 1908
 1909
 1910
 1911
 1912
 1913
 1914
 1915
 1916
 1917
 1918
 1919
 1920
 1921
 1922
 1923
 1924
 1925
 1926
 1927
 1928
 1929
 1930
 1931
 1932
 1933
 1934
 1935
 1936
 1937
 1938
 1939
 1940
 1941
 1942
 1943
 1944
 1945
 1946
 1947
 1948
 1949
 1950
 1951
 1952
 1953
 1954
 1955
 1956
 1957
 1958
 1959
 1960
 1961
 1962
 1963
 1964
 1965
 1966
 1967
 1968
 1969
 1970
 1971
 1972
 1973
 1974
 1975
 1976
 1977
 1978
 1979
 1980
 1981
 1982
 1983
 1984
 1985
 1986
 1987
 1988
 1989
 1990
 1991
 1992
 1993
 1994
 1995
 1996
 1997
 1998
 1999
 2000
 2001
 2002
 2003
 2004
 2005
 2006
 2007
 2008
 2009
 2010
 2011
 2012
 2013
 2014
 2015
 2016
 2017
 2018
 2019
 2020
 2021
 2022
 2023
 2024
 2025
 2026
 2027
 2028
 2029
 2030
 2031
 2032
 2033
 2034
 2035
 2036
 2037
 2038
 2039
 2040
 2041
 2042
 2043
 2044
 2045
 2046
 2047
 2048
 2049
 2050
 2051
 2052
 2053
 2054
 2055
 2056
 2057
 2058
 2059
 2060
 2061
 2062
 2063
 2064
 2065
 2066
 2067
 2068
 2069
 2070
 2071
 2072
 2073
 2074
 2075
 2076
 2077
 2078
 2079
 2080
 2081
 2082
 2083
 2084
 2085
 2086
 2087
 2088
 2089
 2090
 2091
 2092
 2093
 2094
 2095
 2096
 2097
 2098
 2099
 2100
 2101
 2102
 2103
 2104
 2105
 2106
 2107
 2108
 2109
 2110
 2111
 2112
 2113
 2114
 2115
 2116
 2117
 2118
 2119
 2120
 2121
 2122
 2123
 2124
 2125
 2126
 2127
 2128
 2129
 2130
 2131
 2132
 2133
 2134
 2135
 2136
 2137
 2138
 2139
 2140
 2141
 2142
 2143
 2144
 2145
 2146
 2147
 2148
 2149
 2150
 2151
 2152
 2153
 2154
 2155
 2156
 2157
 2158
 2159
 2160
 2161
 2162
 2163
 2164
 2165
 2166
 2167
 2168
 2169
 2170
 2171
 2172
 2173
 2174
 2175
 2176
 2177
 2178
 2179
 2180
 2181
 2182
 2183
 2184
 2185
 2186
 2187
 2188
 2189
 2190
 2191
 2192
 2193
 2194
 2195
 2196
 2197
 2198
 2199
 2200
 2201
 2202
 2203
 2204
 2205
 2206
 2207
 2208
 2209
 2210
 2211
 2212
 2213
 2214
 2215
 2216
 2217
 2218
 2219
 2220
 2221
 2222
 2223
 2224
 2225
 2226
 2227
 2228
 2229
 2230
 2231
 2232
 2233
 2234
 2235
 2236
 2237
 2238
 2239
 2240
 2241
 2242
 2243
 2244
 2245
 2246
 2247
 2248
 2249
 2250
 2251
 2252
 2253
 2254
 2255
 2256
 2257
 2258
 2259
 2260
 2261
 2262
 2263
 2264
 2265
 2266
 2267
 2268
 2269
 2270
 2271
 2272
 2273
 2274
 2275
 2276
 2277
 2278
 2279
 2280
 2281
 2282
 2283
 2284
 2285
 2286
 2287
 2288
 2289
 2290
 2291
 2292
 2293
 2294
 2295
 2296
 2297
 2298
 2299

„Az én gépészeim” című nagyszabású műved 1996-98 között készült és abban az egyik fejezetben három miskolci tanártársadat emeled ki. Miért éppen Pattantyús-Á. Imre, Sályi István és Zorkóczy Béla professzor-társaidat örökitetted meg?

Azt hiszem, a válasz benne van a „Három miskolci tanártársam” című fejezet-bevezetőmben. Egyrészt az első miskolci gépész-évfolyam szakmai megalapozását

Terplán Zénó és Zorkóczy Béla
(1975)

megadó oktatótársaim névsorát írtam le. Utána három társamat azért emeltem ki az elhunytak közül, mert a könyv elhangzott beszédeim, előterjesztéseim gyűjteménye, és az ő életpályájukkal foglalkoztam addig legtöbbször, elsősorban az Egyetemtörténeti Biztoság elnökeként évfordulók alkalmával, emlékkiállítások megnyitásakor. Pattantyús-Á. Imre (a BME professzorának, Pattantyús-Á. Gézának öccse) 1956-ban, Sályi István 1974-ben, Zorkóczy Béla 1975-ben hunyt el. Az említett névsorban, korban ők hárman voltak az idősebbek. Mindhárman nagy hatást gyakoroltak rám. 20 – 30 évvel voltak öregebbek nálam. Naponta érezhettem szeretetüket. Gazdag ipari, oktatási, kutatási tapasztalataikat önzetlenül osztották meg velem. Természetes tehát,

hogy haláluk után igyekeztem több mindent javasolni és megvalósítani emlékük megörökítéséért. Nemcsak az említett könyvemben írtam róluk, de szorgalmaztam emlékkönyvek kiadását és ma már mindhármuk mellszobra is látható a Miskolci Egyetemen. Az is megnyugtató, hogy az újabb és újabb emlékeket már a következő nemzedékek, egykori diákjaik, sőt azok tanítványai valósítják meg. Bízom abban, hogy a 21. században is tovább él majd emlékük...

Péter József rajzai Pattantyús-Á. Imre, Zorkóczy Béla és Sályi István miskolci neves professzorokról (1998)

Nagyon kedvezően. Az igaz, hogy gerincműtetem után, ahogy mondani szokás szívet-lelkemet beleadtam ebbe a munkába. Negyven hazai és külföldi szakembernek állítok benne emléket. Sokat köszönhetek egykori tanszékem mai munkatársainak, volt tanítványaimnak. Tanszékvezető utódom Döbröczeni Ádám professzor vállalta a kézirat lektorálását, a kiadás költségeinek előteremtését, a borító megtervezését előadási rajzaimból. Nagy sikert aratott Péter József egyetemi docens az arcképek megrajzolásával. Németh Géza egyetemi adjunktus pedig megtanított a szövegszerkesztő kezelésére, s így a szedést magam végezhettem. Sajnos gyakorlatlanságom és gyengülő látásom következtében maradtak a könyvben félreütések, pedig azt hittem, ha a szerző maga szedi a szöveget, elkerülhetők a sajtóhibák. Kellett volna egy minden hibát kiszűrő korrektor. Ezt a munkát utólag csinálta meg Kőszegi Jenő nyugalmazott főiskolai tanár, ugyancsak régebbi tanítványom, majd néhány éven át tanszéki munkatársam. Ez azért fontos, mert egy esetleges új kiadásban megcélozható a „hibamentesség”. Ami a szakmai fogadtatás részleteit illeti, a recenzorok, így Pénzes István, Szeghalmi Elemér, beleértve téged is, a legnagyobb elismeréssel írtak a könyvről, de a sok baráti levél is örömmel tölthet el. Pedig ezek megérkezéséig kétségeim voltak, hiszen a vállalkozás példanélküli. És – amint a könyv előszavában is megírtam – nem mindenkinek az életpályájával foglalkoztam azonos alapos-sággal. Hol az előadás időtartama, hol az előkészületi idő hiánya „szorított”. Az külön öröm, hogy a legtöbb személyiség „utóélete” a könyv megjelentését követően is folytatódott, folytatódik. Újabb adatok kerültek elő, váltak pontosabbá. A remélt második kiadásba már mindezek belekerülhetnek. Az is megnyugtató, hogy nemcsak a szakma fogadta szeretettel a könyvet, hanem humán végzettségűek közül többen is kifejezték elismerésüket...

Lehofer Kornél²³ baráti levelének részlete, felsorolva jelenlétét „Az én gépészeim”-ben közölt néhány elhangzott előadásomon (1992)

Budapest, 1993. május 5.

Prof. Dr. Terpelán Zoltán
úrnak
Miskolcra
Gyabronch utca 4. sz.
3523

Tisztelt Professor úr!

Érdeklődéssel vettem kézbe – melynek hangja levelezéssel együtt – „Az én gépészeim” c. könyvedet. Hadd ismételjem! Kérem köszönet, hogy vetted a fáradságot és bejegyzéseiddel a „legbátrabb” példányt kaptam.

Lapozgatásom és sokévtől való ismeretm emlékeim alapján, így igazán csak a május 4-i kiadásom volt időm elolvasni könyvedet, amelynek olvasása egyrészt tanulságos, másrészt sok emléket is felidéz bennem, hiszen az általam is már ismert személyekkel kapcsolatban – akik tanítványaim voltak, vagy akikkel egyetemi tevékenységem során találkoztam –, hiszen sok olyan megemlékezés rendelkezésemre állt – pl. a Bánki főiskola jubileuma 1979-ben, a Bánki-kert avatása 1981-ben, a Gillemer-emlékverseny 1982-ben, a Tetszár-emlékverseny Miskolcon 1983-ban –, amelyekben Te (Te is) tartottál emlékeztetőket. A karakterszerű posták pedig segítik az olvasható mozaikok személyiségképé formálását.

Számtalan történet-irásunknak szerencséje, hogy írbizeteket és megőrzött korábbi-rövidített előadásaid, felolvasásaid kéziratait, és jól szerkesztett formában – a személyes jellemző fontos, és folyó, pontos adatokat és a forrásokat elhelyezve összefoglalva – közreadad könyvedben. Így a személyes emlékekkel színezett – amint nem kell elnézést kérnem! – megemlékezéseidben emlékek epizódok is beilleszthetők a meglévő személyes életrajzba, bemutatva nemcsak a szakmai, hanem az emberi kvalitásait is. Így együtt válik, vélhetően egy-egy gépész-személyiség a felnövekvő nemzedék számára is követhető példaképpé. Remélem, tanárutódaidnak része az olvasásban – s bár hátrahagyom is béd – sikerül hallgatónak figyelmét ezekre is fordítani.

²³ A „Beszélgetőtárs” megjegyzése – akinek a szomorú feladat jutott, hogy búcsúztatta Lehofer Kornélt 2007. július 4.-én az örök nyugalomra helyezés helyén és időpontjában (1934.09.30.- 2007.06.07.).

Még merészebb volt az „Életünkben életem” című 1999-ben megjelent kiadványod. Ennek milyen a visszhangja?

Megjelenését ugyanazoknak köszönhetem, akiket az előző válaszomban név szerint kiemeltem. Ez sem került könyvesboltokba, akárcsak „Az én gépészeim”. Ennek ellenére számos helyre eljutott és a Miskolci Egyetem gépelemek tanszéke küldött azoknak, akik kértek belőle. Valóban merész vállalkozás volt Döbröczöni Ádám professzor egy 1996. évi előszóbeli javaslatának megvalósítása, vagyis a rólam szóló interjúk, méltatások, kézzel írt levelek összegyűjtése és belőlük a válogatás, majd kiegészítése képanyaggal. A levélben, telefonon és közvetlenül érkezett visszhang, várakozáson felülien elismerő kezdve a „Gépipar”-beli recenziót író Pénzes Istvántól, a Svájcban élő Gyarmathy Györgyön (Zürich), Pálffy Sándoron (Ennet-Baden), az egykori tanítványon, Vaszary Lászlón (Zürich) át egészen Várszegi Asztrik pannonhalmi főapátig. Többen akadnak, akik a

címet, a címoldalt, a fejezetcímeket tartják jónak, másoknak a 70. születésnapomra érkezett levelek, a feleségemről írottak, ismét másoknak a képek tetszettek leginkább. De volt olyan is, aki megdicsérte még a rövidítések jegyzékét is. Szabó Ákos nevét már kiemeltem egyik válaszomban. Az ő levelei „Az én gépészeim”-re és az „Életünkben életem”-re külön szívet melengetők. Soraiból nem idézek, mert a jó barát szavai nyilván elfogultak. De azt elmondom, hogy mindkét esetben csak azután tudta kézbe venni a kiadványokat, miután humán képzettségű felesége végigolvasta őket. Talán valóban sikerült az „áttételes” életpályabemutatással valami újat alkotni. Természetesen örül az ember annak, hogy nem dolgozott hiába...

A 100. évében élő Endre Árpád²⁴ baráti levele (2000)

Kedves Laci!
Irtam-e, vagy nem?, nem tudom: Zénó rendkívüli egyéniség volt. A táblánál az egyénisége mintha ketté vált volna. Két kézzel, egy időben, két különböző feladatot oldott meg. Mintha egy személyiségben két egyéniség dolgozott volna.
Mi hárman külön egy társaság voltunk, szoros barátságban, kölcsönös megbecsüléssel. És most Zénó elment, át a református temetőbe, az emlékezés örök birodalmába. Búcsúzásként, latinosan: Requiescat in pace = nyugalomra helyezve.
Mi hárman külön egy társaság voltunk, szoros barátságban, kölcsönös megbecsüléssel. És most Zénó elment, át a református temetőbe, az emlékezés örök birodalmába. Búcsúzásként, latinosan: Requiescat in pace = nyugalomra helyezve.
Mi hárman külön egy társaság voltunk, szoros barátságban, kölcsönös megbecsüléssel. És most Zénó elment, át a református temetőbe, az emlékezés örök birodalmába. Búcsúzásként, latinosan: Requiescat in pace = nyugalomra helyezve.

Endre Árpádnak a „Beszélgetőtárshoz” írt levele 2002. március 18.-i dátummal.

²⁴ Endre Árpád (1901.01.16. -2002.06.02.? – örök nyugalomra helyezve: 2002.07.04.)

Nagyot ugrottunk előre időben a kérdésekkel. Beszélgessünk az utolsó másfél évtizedről, ha nem sértő: az „arany” öregkorról. 1988-ban adta át 39 tanév után az általad alapított miskolci gépelemek tanszékének vezetését utódodnak, a már többször említett Döbröczeni Ádámnak, aki azóta is a tanszék élén áll²⁵. Gondolom, hogy a vezetőváltásnak is megvolt a maga története és ez kb. másfél évtizede kezdődhetett. Mire emlékszel?

Amikor 1949-ben megbíztak a tanszék megszervezésével és vezetésével, azt hittem, hogy az akkori szokások szerint – ha egészséges maradok és megfelelek – ez a meg-tiszteltetés 70 éves koromig tart. Az illetékes – nevét sokszor módosító – minisztérium azonban éppen dékáni ciklusom utolsó évében változtatott, és a tanszékvezetésre is bevezette a maximum 5 éves ciklust, továbbá 65 éves korra korlátozta a megbízás végét. Átestem tehát néhány újraválasztáson, de kivételesen nálam 67. születésnapom tanévéig hosszabbították meg az utolsó megbízás lejártát. Ez azért vált kedvezővé, mert 65 éves koromig az utódjelöltem még nem szerezte meg tudományos fokozatát és külföldi levelező aspiráns lévén, nem tudtam gyorsítani sem. Vége jó, minden jó. Az akkori társadalmi szervezetek egyetértettek jelöltemmel, hiszen időközben megszületett a kandidátusi fokozat, a honosítás is és így egyhangú titkos szavazással erősítette meg a tanszéki nagycsalád az akkori dékán javaslatát. Annyit emlétek még meg, hogy amikor közeledett a tanszék vezetésváltásának az ideje, átgondoltam, ki felelne meg legjobban országosan vagy helyileg. Feltételeim: a Miskolcon lakás (vagy ideköltözés), az oktatott tantárgyak ismerete-szeretete, az emberekkel (hallgatókkal, munkatársakkal) bánás művészete, elismertség a szakmában, a tudományos közéletben, a kiegyensúlyozott családi háttér. Országosan nem találtam olyat, aki vállalta volna az ideköltözést és üres lakáskínálata sem volt az egyetemnek, helyileg pedig –a tanszéki munkatársaim közül– a kort, a fiatalítás igényét is figyelembe véve Döbröczeni Ádám felelt meg feltételeimnek leginkább, akit általános iskolás kora óta ismertem, éveken át osztálytársa is volt fiamnak, édesapjával is összehozott a véletlen egy kiállítás megnyitásán nem sokkal váratlan halála előtt. Kérdésedről ennyi jutott eszembe...

Miskolc és Budapest között az autópályán
nagy szélben Döbröczeni Ádámmal (2000.
május)

²⁵ A könyv első megjelenése óta változás következett be; Prof. Döbröczeni Ádámot (1988-2009) Dr. Kamondi László (2009-2013) követte, majd Vadászné, Dr. Bognár Gabriella CSc. Dr. habil egyetemi docens váltotta (2013-tól). A felsőoktatásban történt struktúraváltások miatt a Tanszék neve 2008-tól Gép- és Terméktervezési Tanszék, 2013. november 1-től pedig Gép- és Terméktervezési Intézet lett.

Mindezt máról–holnapra hajtották végre?

Igen is, nem is. Döbröczöni Ádám 1988. július 1-től megkapta a minisztériumtól az egyetemi docensi kinevezést, az egyetem rektorától a tanszékvezetői megbízást, tőlem a tanszékvezetői szobát és a nagy létszámú hallgatóságnak tartott előadási tantárgyaimat: az Általános géptant-t, meg a Gépelemek I-II-t. Persze a két kinevezés előbb keresztülment az akkor érvényben lévő eljárási lépcsőkön, amely az 1987/88-as tanévre esett. A legegyszerűbbnek az én ajánlatom tűnt, de az sem ment teljesen simán. Egyrészt Döbröczöni Ádám szerénysége akadályozta a gyors szobacserét, másrészt hallottam bíráló megjegyzéseket, miért nem adok elő nagy létszámú évfolyamoknak továbbra is, amikor még jó erőnlétnek örvendek. Jött a nyári szünet és az őszi tanévkezdésre – ahogy ma mondják – elrendeződtek a dolgok úgy, ahogyan azt a tanszék érdekében illőnek tartottam. 1988. szeptember 7-én délután – Döbröczöni Ádám szervezésében – megünnepeltük a miskolci gépelemek tanszékének 40. tanévbeli kezdetét. Felszólalásomban búcsúztam el munkatársaimtól, mint tanszékvezető. Ez a beszédem meg is jelent a tanszéki közlemények 579. számaként. Az egészet ünnepélyes légkör övezte. Döbröczöni Ádám meghívta feleségemet is, régebbi tanszéki munkatársaimat, sőt a véletlen úgy hozta, hogy jelen volt H. Winter professzor, a müncheni TU gépelemek tanszékének világszerte ismert vezetője a feleségével és Bercsey Tibor, akkor a BME Gépszerkeztetani Intézetének docense, ma igazgatója. Jóleső érzéssel gondolok vissza arra, hogy munkásságomat méltatta többek között Winter is, akivel már akkor jó barátság kötött össze, és aki sajnos 1999. november 14-én váratlanul elhunyt.

Az ME gépelemek tanszékének 40. tanévében a leköszönt és az új tanszékvezetővel, valamint vendégekkel a rendezett tanévnyitó után (H. Winterrel és feleségével, továbbá Hegyháti Józseffel) 1988-ban.

58

De erre a három éves – egyetemi zsargonnal ados” – aktív professzori időszakra estek elismerési ünnepek is.

Igen, estek és szerénytelenség nélkül jólestek. Habár elképzelhető lenne jutalom- és kitüntetés nélküli társadalom is. Többször szó esett arról, hogy a hegyeshalmi határ-állomáson vasutasok között éltem le életem fiatalkori, fogékony éveit. Gazdasági világválság közepette az jelentett örömet, ha valaki nem munkanélküliként tengődött, hanem állásban volt. Ismertem három vasúti forgalmistát, akik egy évtizeden át látták el „12 óra szolgálat + 24 óra szabad” beosztásukat jutalom vagy kitüntetés nélkül, és egyikük arra volt büszke, hogy 10 év alatt egyszer kapott csak 1 pengős büntetést valamilyen hibája miatt. De ha már kitüntetések adományozására rendezkedett be a világ nagyobb része, akkor az ember örül, ha munkájára mások felfigyenek és alkalomadtán elismeréssel illetik. Életpályám során részese lehettem ilyeneknek, de 1988-91 közé valóban „esett” néhány nagy kitüntetés: saját egyetemem illetve a leobeni Montanuniversität tiszteletbeli doktori címe (1989, 1991); a német mérnökegyelet (VDI) levelező tagsága (1989); a BME Mihailich-díja (1989); a Magyar Mérnökakadémia tagsága (1991) – a már említett MTA-beli levelező taggá választásom

mellett (1990). És a végére hagytam a 70. születésnapom ünnepségét, amelyre május 25 helyett május 30-án került sor a MAB székházban, a GTE „Géptervezők 8. Országos Szeminárium” keretében nagy létszámú résztvevővel, Döbröczöni Ádám szervezésében. Visszatérve válasszon elejére, vagyis a jutalom- és kitüntetés nélküli társadalomra. Szakmában a legnagyobb elismerés az egykori tanítványok szeretettől átítatott visszaemlékezése például egy jól sikerült előadásra, egy-egy kérdésük gyors elintézésére, vagy a vita hevében elejtett szellemes elszólásra... Félelmetes, amikor a már megöszült egykori diákom szóról-szóra visszaidézi a lefolytatott vizsgája párbeszédét, döntésem elfogadását. Ez az igazi elismerés...

KÖSZÖNTŐ

A Hegyeshalomban született (1921), Győrött érettségizett (1939), Budapesten gépészmérnöki oklevelet (1943) és egyetemi doktori címet (1950) szerzett, az akkor új miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem (NME, 1949) első tanári testületének tagjaként az általa alapított Gépelemek Tanszékét csaknem négy évtizeden át (1949–88) vezető egyetemi tanár, rektorhelyettes (1952–60), dékán (1964–68), néhány éve (1991-től) nyugállományban lévő Terplán Zénó akadémikus idén május 25-én ülhette meg 75. születésnapját.

Közben nyolc éven át (1941–49) Pattantyús-Ábrahám Géza (1885–1956) Kossuth-díjas akadémikus professzornak volt közvetlen munkatársa, amely évek nagy hatással voltak további fejlődésére. Amikor elérkezett Pattantyús professzor 75. születésnapja (1960), Miskolcon kiállítást rendezett emlékére és megírta életrajzát. Ez az írása országos sikert hozott, és – elsősorban Szőke Béla (1894–1980), a Gépipari Tudományos Egyesület (GTE) által elindított „Műszaki nagyjaink” könyvsorozat első szerkesztőjétől – egymás után kapott hasonló összeállításokra megbízást. Így tehát Terplán professzor nemcsak sikeres szakkönyvet és tudományos tanulmányokat írt a mechanizmusokról, csapágyakról, tengelykapcsolókról, fogaskerekekről, bolygóművekről, a módszeres géptervezésről, hanem ezzel párhuzamosan összeállította a néhai magyar nevezetes gépész-személyiségek életrajzát és számos itthoni, külföldi előadáson eleveitette föl példamutató találmányait, szakmai munkásságukat, tanításait. A „Műszaki nagyjaink” eddigi hat kötetében pl. több mint tíz feldolgozása jelent meg, és közben könyveket írt Bánki Donátról (1984), Pattantyús-Ábrahám Gézáról (1984, 1985), Fonó-Albertről (1991) és Jendrassik Györgyről (1996). Társadalmi munkaként bekapcsolódott a GTE Technikatörténeti Bizottságába (1963–81), az NME Egyetemtörténeti Bizottságába (1974–86), a MTESZ Tudomány- és Technikatörténeti Bizottságába (1986–) vezetőként vagy tagként. Az utóbbi években a Budapesti Műszaki Egyetemen, a Miskolci Egyetemen „Technikatörténet” címen fakultatív tantárgyat is oktat.

Sokoldalú oktató, nevelő, tudományos, szakmai társadalmi munkásságát itthon is, a külföldön is számos kitüntetéssel ismerték el. Ő maga ezek közül a GTE Pattantyús-díjat (1958), az Akadémiai Díjat (1973), a MTESZ-díjat (1981), három egyetem (Magdeburg 1981, Miskolc 1989, Leoben 1991) h.c. doktori címét és a Széchenyi-díjat (1994) szokta kiemelni.

Utóbbinak indokolása így hangzott: „a gépészmérnöki tudományok, a géptervezés terén kifejtett tudományos, oktatási és technikatörténeti munkásságáért, mérnökgenerációk neveléséért, a mérnöki szakma társadalmi elismerésének növeléséért kifejtett tevékenységéért” – vagyis addigi életművét ismerték el.

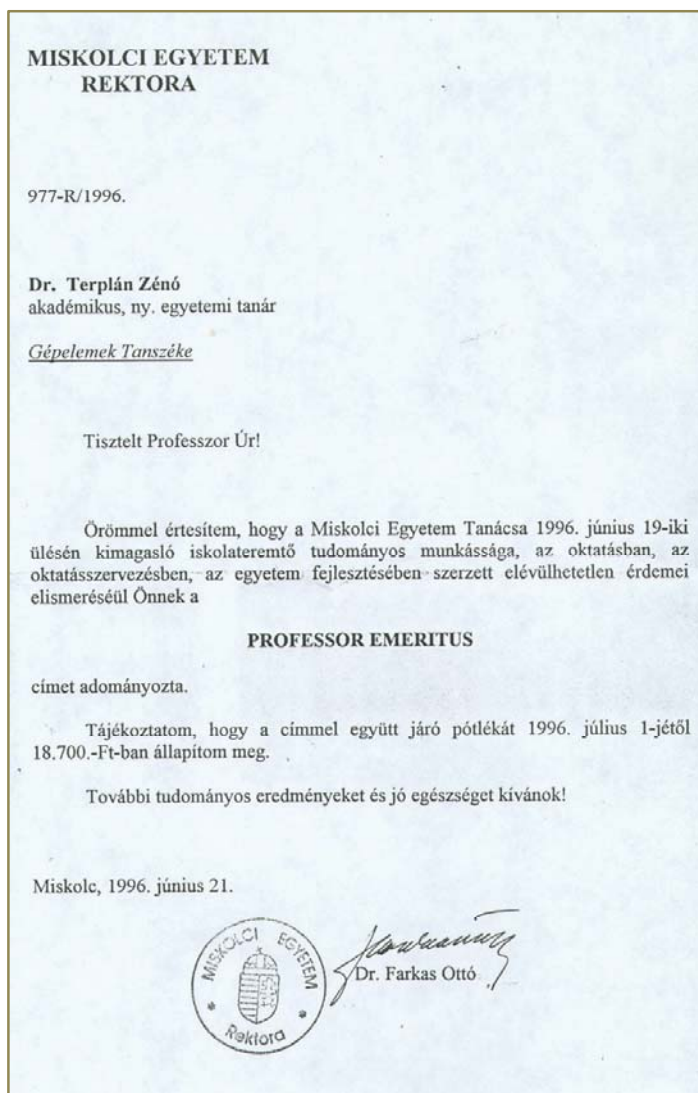
Ennek az életműnek folytatásához kívánok sok barátja nevében is további egészséges, eredményes, sikeres életet!

Havass Miklós
a Műszaki és Természettudományi Egyesületek
Szövetségének, a MTESZ-nek az elnöke

Érdekes és meghatározó a válasz. De érkezett 1991. július 1.-e, amikor a köztársaság elnöke felmentett az egyetemi tanári tisztség alól, amelyet 1952. szeptember 1 óta viseltél. Hogyan éltél tovább?

Erre se' lehet egyszerű választ adni. Nézzük előbb az anyagi részét. Sose foglalkoztam azzal, mikor járnék jobban. Előttem – mint már mondtam – a 70. év lebegett határként. Utóbb kiderült, az előző naptári év végén kellett volna nyugállományba mennem, több ezer a mainál értékesebb forinttal több nyugdíjat kaptam volna. Erre azonban senki sem figyelmeztetett. Az akkori egyetemi vezetőket talán más érdekek vezették. De megkerestek a BME-ről, hogy technikátörténeti tárgykörrel legyek náluk egyetemi tanár valamilyen tiszteletdíjjal. 1991-99 között tehát a BME Természettudományi és Társadalomtudományi Karának lettem a professzora. Így történhetett, hogy Budapesten is tartottam, Miskolcon pedig még ma is tartok előadásokat. Ezért mondhattam az 1999. évi évfolyam találkozójában, hogy rövidesen itt Miskolcon megkezdem a 101. szemeszteremet. Időközben bevezették a jól hangzó Professor Emeritus címet (a latin kifejezés egyébként nyugalmazott tanárt jelent), amely bizonyos tanszéken belüli jogokkal és némi tiszteletdíjjal jár. 1996 júniusában²⁷ lettem a Miskolci Egyetem Prof. Em.-a, vagyis nem sokkal 75. születésnapom után...

1996. jún. 19. Az MTA Műsz. Tud. Oszt.-ja a Pécsi Akadémiai Biz. (PAB) székházában tartotta rendes ülését, amelyen osztálytagként részt vettek Dr. Czibere Tibor, Dr. Kozák Imre és Dr. Terplán Zénó akadémikus prof.-ok.

1996. jún. 19. Az MBE a diósgyőr-vasgyári ref. templomban tartotta tanévzáró, a certificációt kiosztó ünnepségét Dr. Gyárfás Ágnes MBE-elnök vezetésével. 122-en vehették át a végzést igazoló iratot. Az eseményről beszámoltak a helyi napilapok másnapi sz.-ai.

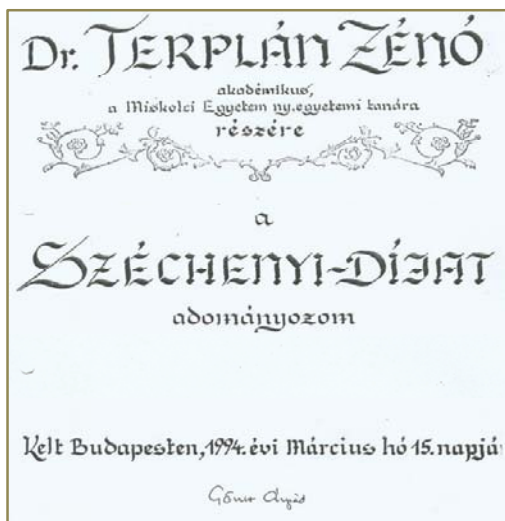

De 1994-ben közben Széchenyi–díjas lettél...

Váratlanul ért a nagy kitüntetés, ami az oktatás, a tudomány emberének hazánkban a legnagyobb elismerés. Megilletődve vettem át 73 éves fejjel, botladozó lábbal. Külön is örültem a díjadományozás indoklásának, meg annak, hogy 1990 óta a díj Széchenyi nevét viseli²⁷. Köztudott, hogy a második világháború utáni új politikai rendszer a régiek helyébe új kitüntetéseket alapított. Közülük a legnagyobb állami kitüntetést az 1848-as forradalom centenáriuma alapított Kossuth–díj jelentette, amelyet először 1948. március 15-én osz-

tottak a tudomány, irodalom, művészet, termelés területén kiemelkedő munkásság elismeréseként. 1963-ban kettéválasztották: megmaradt a Kossuth–díj a művészek–írók számára, míg a tudósok, a termelés kiválóságai Állami Díjat kaptak. Ezt 1990-ben megszüntették és a tudomány emberei azóta Széchenyi–díjban részesülnek. Kossuthot és Széchenyit szeretik

a történészek egymás rovására értékelni. Szerintem a maga területén mindketten a 19. század magyar történelmének kiemelkedő nagyjai. Hozzám azonban gimnazista koromtól Széchenyi István állt közelebb, mert Magyarország felemelkedéséért, korszerűsítéséért annyi mindent valósított meg vagy kezdeményezett, amelyeket aztán követői fejeztek be a történelmi Deák Ferenc féle kiegyezés után. Nem tudom, kire bízták 1994-ben kitüntetésem indoklását, de számomra gyönyörű. Egész életművemet ismerték el a Széchenyi–díjjal.

²⁷ A „Beszélgetőtárs” megjegyzése: A Miskolci Egyetem Kari Tanácsa a döntését 1996. június 19.-én hozta meg, miközben az MTA Műszaki Tudományok Osztályának képviseletében a miskolci gépész akademikusok Pécsen, a PAB székházában üléseztek (Terplán Zénó feljegyzése).

²⁸ A „Beszélgetőtárs” megjegyzése. A Miskolci Egyetem Széchenyi–díjban részesült munkatársai: Czibere Tibor (2005), Kozák Imre (1999), Páczelt István (1999), Roósz András (2014), Terplán Zénó (1994), aki első alkalommal részesült ebben a kitüntetésben a Miskolci Egyetem oktatói közül.

Kaptál a Széchenyi–díj után elismeréseket?

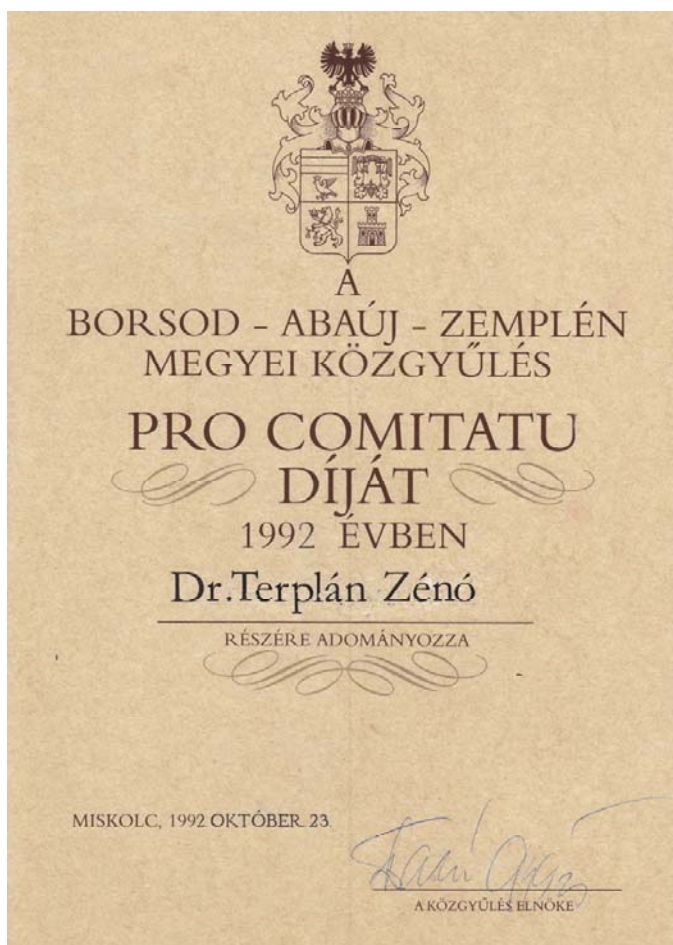
Ha az embernek a sors megengedi a nyolcadik X-beli éveket, akkor belekerül szakmájának elismerési sorozatába, s így a Széchenyi–díj után a FEANI, EUR ING címmel tisztelt meg. 1995-ben az MTA rendes taggá választott. Majd Miskolc dísz-

polgára lettem. A már többször említett 1996. évi gerincműtét után a szakmai, tudományos testületek vezető tisztségeiről mind lemondtam, mert az addig gyakori utazások terhet nem bírtam tovább.

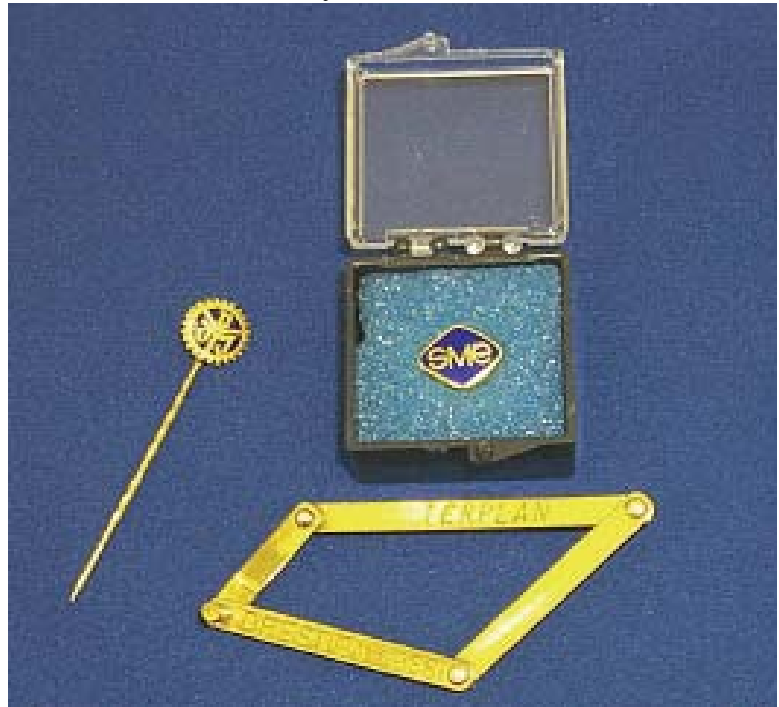
Kiderült azonban, hogy elsősorban akadémiai tagságom miatt nem mindenütt fogadták el teljes visszavonulási szándékomat. Úgyhogy néhány esetben még maradtak aktív feladataim. Amikor azonban egy–egy tisztségem lejárt, munkámat elismerve búcsúztattak el emlékklevelekkel, ajándéktárgyakkal. Egy–egy intézmény kerek évfordulóján sem feledkeztek meg rólam (ME, MAB). Ezekből az elismerésekből gazdag gyűjteményt mondhatok magaménak. Érdekes lenne egyszer kiállításon bemutatni az érmeket, jelvényeket, okleveleket, vagy a köszöntő levelekből néhányat. De tisztában vagyok azzal is, hogy a visszavonulásommal együtt törvényszerűen elmúlnak az elismerések. Ezért tartom a Széchenyi–díjat a csúcsnak.

Gazdag gyűjteményedet említetted. Tudatos gyűjtőszenvedélynek hódolsz?

Nem. De bizonyos idő után összeállt egy–egy szépirodalmi és szakmai könyvsorozat. Többszöri rostálás ellenére biztosan összeszámlálható lenne kb. ötezer kötet. Rengeteg söröskancsót kaptam hallgatóimtól szakestélyeken, évfolyamtalálkozókon, tudományos üléseken. De ez nem több mint akármelyik tanártársam lakásán. A bélyegeket fiam kicsi korában kezdtük gyűjteni és én később hagytam abba, mint ő. Mindenesetre „Az én gépészeim”-ben megörökített személyiségekről kiadott postabélyegek, vagy alkalmi postalevelezőlapok arcképükkel mind megvannak. Ugyanúgy a róluk vert emlékérmek legtöbbje. Ezekben és a többiekben a könyvnyomtató Gutenbergtől, Széchenyi Istvánon át Neumann Jánosig gyönyörködhetek éppúgy, mint a különleges jelvények gyűjteményében, köztük olyanokban, mint a drezdai TH négytagú mechanizmusa, a dearborni SME, a VDI aranyjelvénye, a

Érdekes jelvények (TH Dresden 1966; SME Dearborn 1988; VDI Aachen 1989)

GTE jubileumi arany, az OMBKE ezüst jelvénye, az ASME Texas állambeli szervezetének térképkitűzője, vagy legutóbb az MTA szép Pallas Athene-je. De megvan még a HVSE (Hegyeshalmi Vasutas Sportegylet) 1931. évi kiszászlója, amely csapatnak szerződöttett játékos voltam felsős gimnazista koromban. Nem célszerű elővenni ezt, a jelvényeket, kitűzőket tartalmazó dobozt, mert elmerengve a miniatűr remekekben és az adott esemény emlékében, aznap már nem jut másra idő. Kár,

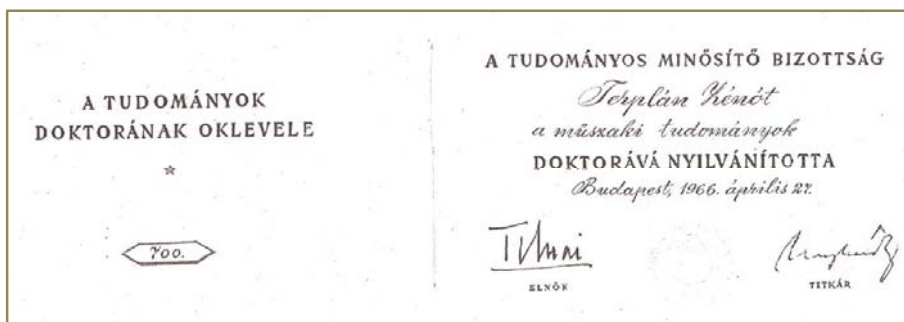
hogy ezek az érem-, jelvény-, bélyegremek kiegészítve néhány szép formájú kitüntetéssel és emlékgyűrűvel, nem mutatósak kicsinységük miatt egy kiállításon, nem beszélve arról, milyen nehéz vigyázni rájuk.

Kedvenc tartózkodási helyem lakásomban a gyűjteményem környezete

Nekem megmutattad ezt a dobozt is, meg azt a nagy fiókot tele érmekkel, plakettekkel, okmányokkal. Hogyan kezelhető mindez?

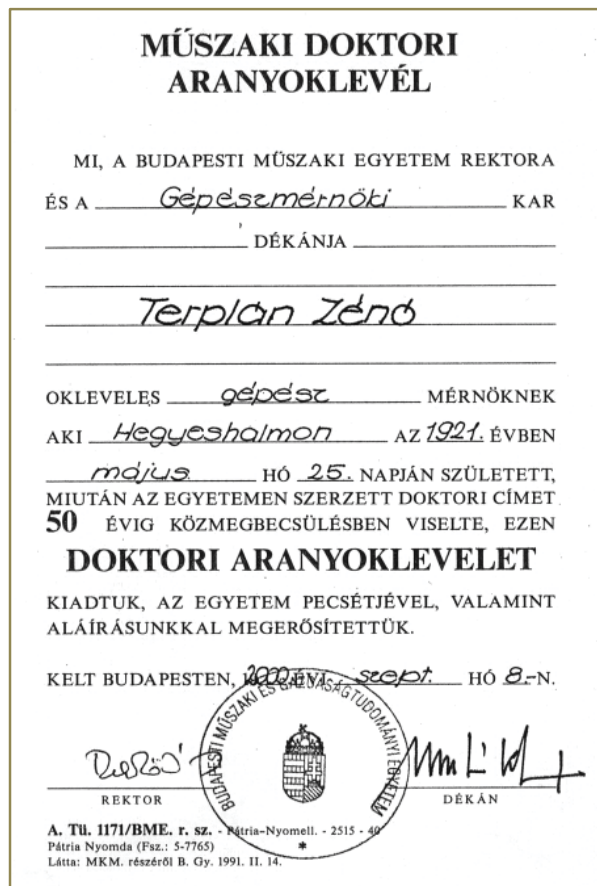
Nehezen. Feleségem segít, ha konkrétan kell hirtelen valamelyik darab. Kezelésükre ki kellene találni valamilyen módszert, mert egyelőre nem megoldott. Régen nem számoltam össze ezeket, de száznál biztosan több van belőlük és akadnak köztük nagyon szépek, értékesek. Az okmányokra is egyre gyakrabban szükség volt. Akkor találtam ki azt, hogy mindegyikről készíttettem A4-es nagyságra kicsinyített (esetleg nagyított) másolatokat és egy iratgyűjtőbe soroltam őket időrendben. Egy sorozatomat itthon, egy másikat a tanszéki szobámban őrzöm. Nagyon bevált, pillanatok alatt megtalálom, ha elfelejtettem az okmány pontos szövegezését, keltezését, aláíróját stb. A végén olyan vastagra dagadt a gyűjtemény, hogy ehhez is kellett már egy

tartalomjegyzék, sőt egyszer jókedvemben több oldalnyi magyarázó szöveget is írtam hozzá. Az okmányokon a nevem (főleg a keresztnévem) variáci-

ói fordulnak elő. Az érettségi bizonyítványomon a vallásom evangélikus, de a klaszikus görög nyelvű kiegészítő érettségi okmányon – osztályfőnököm elírása folytán – római katolikus. Az egyik kinevezési értesítőn a személynevem Jenőre változott. Nem először. A kőszegi újság is Zénó helyett Jenőt közölt. Aztán a labdarúgó igazolásom is Jenővel érkezett vissza, hiába küldtük be helyesen. Egy másik kinevezési és alkalmazási okiratomon több tartalmi és helyesírási hiba fedezhető fel. Az MTA-beli rendes tagságomról szóló okmányom keltezése egy nappal későbbi. Csak magamban neheztelek azért, hogy néhány tisztségem, például nyolc tanévnyi rektorhelyettség, vagy négy tanévnyi dékáni tisztségem lejártakor nem érkezett semmi féle felmentő levél. De átforgatva ezt az irattartót, benne van a 20. század nagy részének történelmi háttere, az államforma, a címer, a megszólítás, a fogalmazás, az illetékbélyeg, a pecsét változatossága, szóval, érdekes nézegetnivalók ezek is...

Ezen tevékenységeim kapcsán azonban mindig helyesen szerepelt a nevem

Elgondolkodtam „Az én gépészeim”-ben közzétett előadásaid időpontjain. A legkorábbi 1968-ban hangzott el, az utolsó 1996-ban. A csaknem három évtized sok papírja közül hogyan sikerült kikeresni a beszédek szövegét–vázlatát?

Fiatal korom óta eltettem mindent, de csak jóval később kezdtem dossziéimat rendezni. Először a tanszéken. Korántsem voltam olyan rendszerető, mint ahogyan azt híresztelik, de eddig mindig mindent megtaláltam előbb–utóbb, amit kerestem. A tanszéken a saját ügyeimet különválasztottam a hivatalosaktól és magam is gyűjtöttem őket, ezzel nem terheltem a tanszéki adminisztrátoraimat, akadt munkájuk e nélkül is elég. Amikor a tanszékvezetői szobám átadására készültem, akkor csináltam rovincsolást 1988 nyári szünetében. El is dobtam egy csomó papírt, vagy átadtam az egyetemi levéltárnak, a többit hazahoztam és beleraktam egy kisszoba állványába. Az egyik állvány – nem bírván a terhelést – néhány éve lebillent, szerencsére nem okozván nagyobb bajt, de ekkor egy újabb nagytakarításba kezdtünk feleséggel. Drasztikus selejtezéssel sok anyag a kertben máglyára került, a megmaradtakat feleségem lyukasztott rendezőkbé helyezte, én pedig a régi regiszter számozását meghagyva átdolgoztam azt, kihúzva a megsemmisítetteket. Mindez nagyjából ugyanakkor zajlott le, amikor „Az én gépészeim” írása. Mindent kézzel átmásoltam, azután „tettem át” a szövegszerkesztőbe, és közben sok elfelejtett, eltűntnek hitt, rejtőzködő régi összeállításom szerencsére előkerült. Volt olyan időszakom, amikor munkám fele a keresgélésekkel telt el. Most – ha akad, aki segít és felmászik a létrára – akkor pillanatok alatt megtalálom mindent és a visszarakás is csak percekbe telik. Az én érdemem a gyűjtés, a feleségemé az ésszerű rendezés...

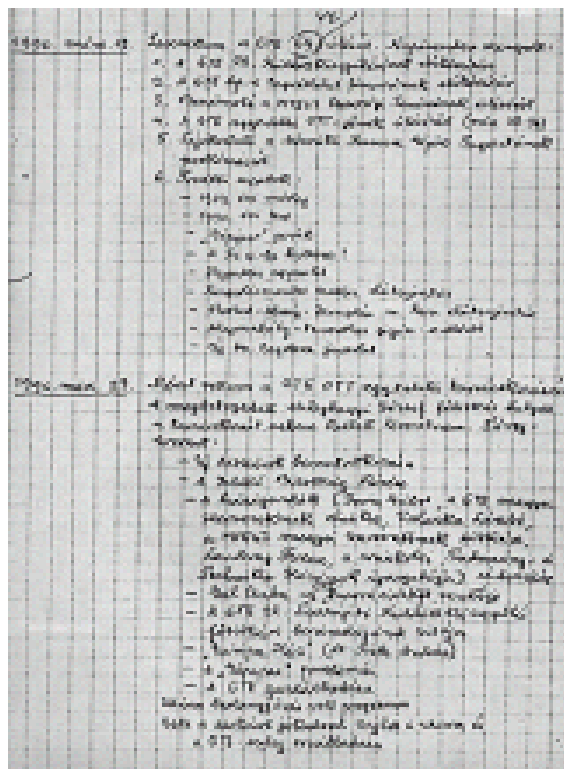
A kisszobában levő gyűjteményem egy részlete

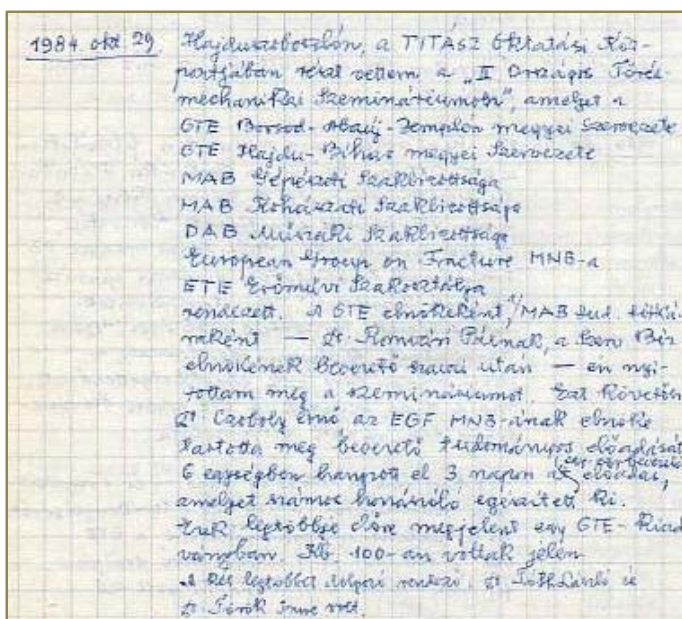

Ha jól emlékszem az „Életünkben életem”-ben közölt Bosznay-levél dicséri meg többek között naplódát. Mire vonatkozik ez a megjegyzés?

Már fiatalon rájöttem, hogy az emberi agy képtelen egy bizonyos határon túl tárolni a rázúduló adathalmazt. Ezért elkezdtem füzetekben jegyezgetni. Ezek a spontán feljegyzések később hasznomra váltak. Amikor aztán pályám során különféle tiszt-
ségekkel bíztak meg és az adott intézménynek nem alakult ki dokumentálható ügymenete (esetleg távol esett a központ-
ja), megkezdtem a tudatos naplózást. Így tudtam aztán – szerintem majd később értékesülő – összeállításokat „összehoz-
ni” (pl. naplószerűen a miskolci egyetem fél évszázadát az 1949-es kezdettől az 50. tanév végéig; vagy a Miskolci Akadémiai Bizottságét az 1979. évi alapítástól elnöki tisztem 1996-os lejártaig stb.). Bosznay Ádám professzortársam a Gépszerkeztani Akadémiai Bizottság (GAB), illetve az azt megelőző Kinetikai és Kinematikai Akadémiai Bizottság (KKAB) eseményeinek két kötetes kézzel vagy írógéppel írt dokumentumainak naplózására, gyűjtésére gondolt, amelyet a GAB egyik kerek évfordulójának ülésén „körbeküldtem” a jelenlevők között. Örök egy kockás naplófüzetet a Gépipari Tudományos Egyesület (GTE) élén eltöltött éveimről az 1981-90 közötti időre. A felsorolt naplókat még mostanában is időnként előve-
szem, ha például egy dátumot vagy egy-egy intézmény adott időszakbeli pontos elnevezését szeretném pontosan idézni. Eléggé jól dokumentált az általam alapított miskolci gépele-
mek tanszékének története is 1949-88 között az évi beszámolókon ke-
resztül, amelyek összeállításába azonban bevontam a tanszék számos munkatársát, vagyis inkább kollek-
tív munka termékeként született elképzelésem szerint...

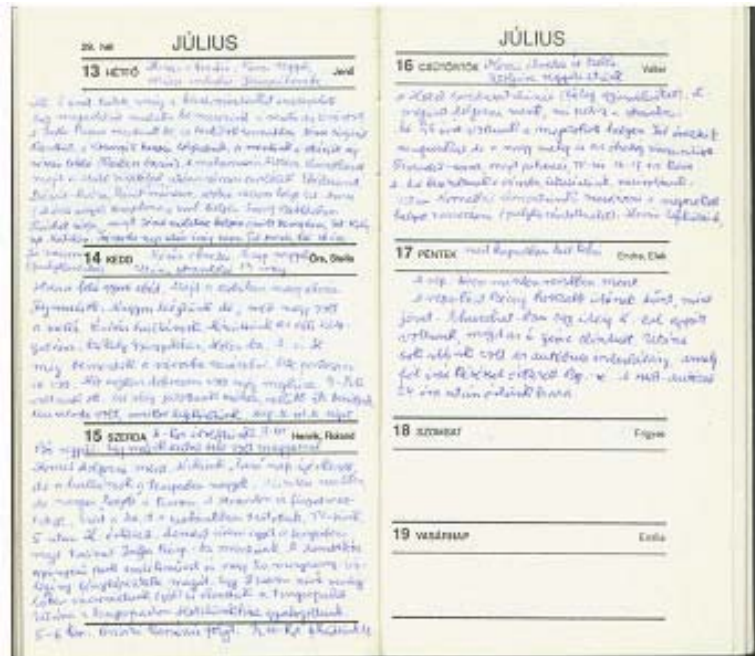
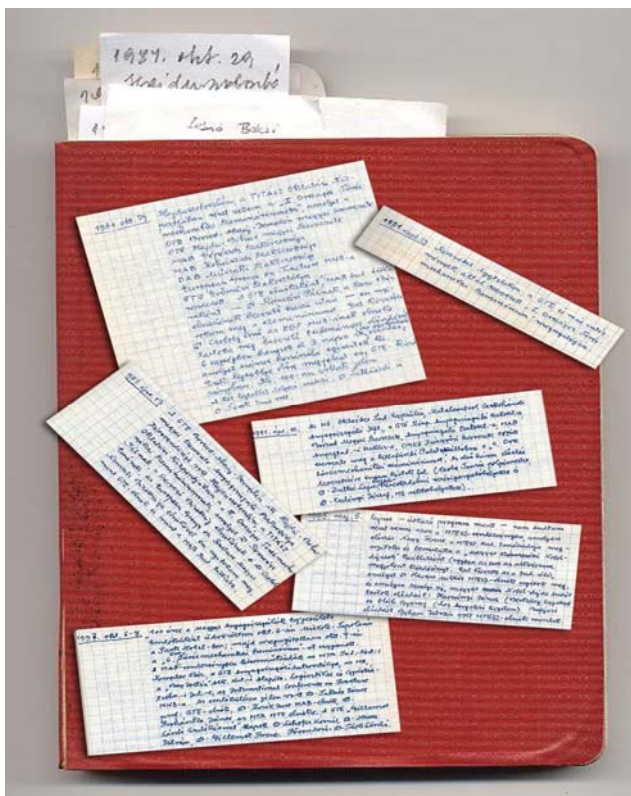
Terplán Zénó GTE-s naplójá-
nak részlete

A II. Országos Törésmechanikai Szeminárium kapcsán tett bejegyzés (Beszélgetőtárs megjegyzése)

Feleséged mutatott egy dobozt, amely tele van az elmúlt esztendőök noteszeivel. Már szóltál is róluk. Ezeket miért őrzöd?

Érdekes, hogy ezeknek nem tulajdonítottam nagyobb jelentőséget. Egyrészt azért, mert a sorozat csak egy bizonyos évtől maradt meg és még hiányos is. Számomra értéke, amit belenyomtattak és visszakereshető adathalmaz. Feleségem többre értékeli. Egyszerűen azért, mert bizonyos idő óta – mint már mondtam – az érdekesebb utazásaim, utazásaink napjainak rendelkezésre álló rovatát esténként a fontosabb események kulcsszavaival rögzítettem (ezek a bejegyzések nem esztétikai remek, de kibogozhatók). Értéke kétségtelen, hogy a hosszabb-rövidebb utazás mely napján láttuk ezt, vagy azt, ettünk ki-mondhatatlan, megjegyezhetetlen különlegességet, mi volt a meglátogatott intézmény, múzeum, akár város, falu pontos neve. Feleségem azt is javasolta, hogy érdemes volna az egész szövegszerkesztőben rögzíteni, és gyorsan visszakereshetővé tenni. Jelenleg ugyanis „fázom”, ha elő kell vennem a notesz-dobozt, mert ritkán találom meg gyorsan a keresett adatot.

Notesz bejegyzések (1993)

Előfordult már, hogy az egész állományt át kellett böngészni egyetlen szó megtalálásáért. Általában MTESZ-naptáraim voltak, vannak. Ennek két előnye van: benne vannak a tagegyesületek (pontos elnevezés, alapítási év, tisztikar, bizottságok, folyóiratok stb.) és megtalálható az évi névnap-jegyzék, amely adott gratuláció-illendőséghez előre beírható egy előjegyzési naptárba.

Notesz montázs a „Beszélgetőtárs” által 1981-től periódikusan szervezett Országos Törésmechanikai Szemináriumok megnyitásával kapcsolatban.

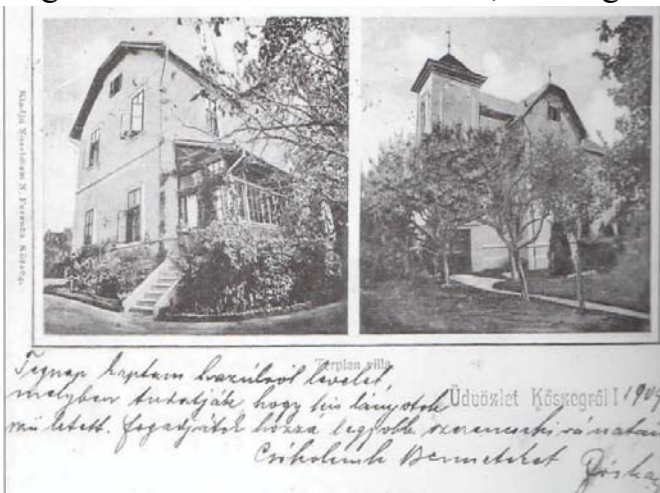

Az „Életünkben életem” c. mű utolsó oldalán a családfát tanulmányozható a lehető legegyszerűbben, kizárólag az egyenes ágakat feltüntetve, hat nemzedékre terjedően. Igaz, névvel vagy név nélkül mindannyiukról szó esik a kiadványban. Ilyen szűk a családi kör?

Dehogy. De el kellett döntenem, hogy érdemes-e a teljességre törekedni, hiszen annak mindig az áttekinthetetlenség a hátrányos következménye. Amikor 1939-ben Budapestre kerültem és megismerkedtem két Terplán-rokonsággal is, eltettem a tőlük kapott adatok másolatait. A 70-es évek végén gondoltam arra, hogy megkísérlek unokáim számára egy családfát összeírni. Talán a Terplán-ág a legteljesebb, de már az anyai Tamási-ág hiányos. Még nagyobb baj, hogy feleségem Rosik-ágához nem kaptunk szlovák unokaöccsétől segítséget és menyem Grosch-ága is hézagos. Úgyhogy amit tudtam, megcsináltam, de azóta nem foglalkoztam vele. Jellemzésül azonban kiemelhető, hogy gyerekként két nagyapám már nyugdíjas volt (a kőszegi járásbíróként, a hegyeshalmi MÁV segédtisztként) és mindkét helyen nagyanyáim töltöttek be meghatározó szerepet, továbbá, hogy apámnak volt négy féltestvére (3 nővére és 1 bátyja). Frida kb. 14 évvel idősebb volt, mint ő. Férjéről (Brader Józsefről) és egyik lányáról (Brader Líviáról) a leobeni köszönő beszédemben szoltam. Anyámék hatan nőttek fel (2 öccse és 3 húga volt). Vagyis összesen három nagybátyám létezett (Kornél – aki később Battyándira változtatta családnévét – érettségi után nyomdász, majd postatisztviselő állásokat töltött be; Tamási Alajos lakatos, majd érettségije után MÁV-tisztviselő lett; Tamási Attila pedig megmaradt élete végéig asztalosnak. A nagynéném mind férjhez mentek és jó családayákká váltak. Őket – a fiatalon elhunyt Reichertné Terplán Elzát kivéve – mind ismertem, különböző módon hatottak rám. Ismertem a Terplán-ágban mind a hét nálam idősebb unokatestvéreimet és az anyai Tamási-ágon mind a nyolc fiatalabb unokahúgomat – unokaöcsémet. A történelmi háttér eléggé szétszórta az apai ágot több országba is, és sajnos alig él már közülük valaki. Jobb a helyzet anyai unokatestvéreimmel, de a halál már közülük is aratott. Ők már az én nemzedékem. Szinte mindenki érettségizett és vállaltak a lányok-asszonyok is állást, néhányan továbbtanultak és lett belőlük orvos, mérnök, tanár, főkönyvelő stb. Anyám második házasságából született a már említett, 9 évvel fiatalabb, anyáméval azonos keresztnévű féltestvérem. A családfa gyűjtése, kiegészítése során sok levélváltás, beszélgetés történt érdekesebbnél-

érdekesebb epizódokkal, ezek azonban novellás feldolgozással megtöltenének egy újabb kiadványt, persze szépíró kezébe adva az anyagot...

Az 1901-ben befejezett Terplán-villa az egykori Kayszrál utcában (ma Hunyadi u. 26.), a város nyugati zöldövezetében.

A Terplán-villa Kőszegen

Kiemeled két nagymamád meghatározó szerepét életedben. Egy régebbi interjúban azt válaszoltad az újságíró kérdésére, hogy a kőszegi nagymamádat szeretted legjobban. Beszélj róla részletesebben.

Nagyon nehéz volt arra a konkrét kérdésre – „kit szeretted legjobban?” – azonnal egyetlen nevet kiválasztani szüleim vagy nagyszüleim, esetleg nagybátyáim, nagynéném közül, mert mindenkit nagyon szerettem. A kőszegi nagymamámat azért „vágtam” rá szinte gondolkodás nélkül, mert – megszakításokkal – ő foglalkozott

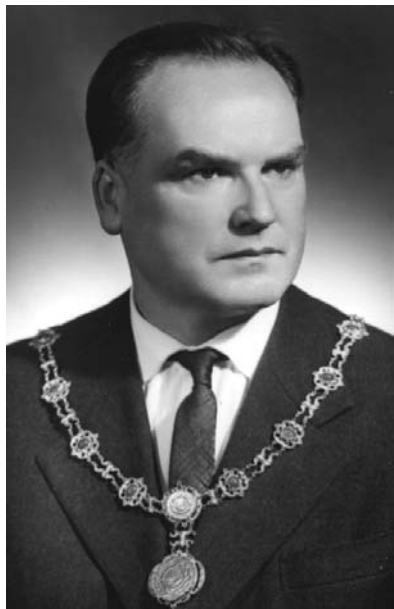
velem legtöbbet, apám súlyosbodó betegsége alatt, majd halála után, az elemi iskola, illetve a gimnázium, két-két osztályát Kőszegen végezve. De azt követően is viszonylag sűrűn meglátogattuk egymást. 1944 tavaszán találkoztunk utoljára, de akkorra az agyi érelmeszesedés miatt már nem volt beszámítható. A Kőszegen is átrohanó háborús események miatt életének befejezése nem úgy zajlott le, ahogy ő azt megtervezte és többször elmondta nekem. Be kellett szállítatni anyámnak őt egy szombathelyi kórházba, ahol a háborút követő időben hunyt el kezdetleges körülmények között. Ugyanakkor én családommal Budapesten próbáltam túlélni a megpróbáltató hetek-hónapokat és az ő végnapjait anyám mondta el később, mert a háború vége őt is Kőszegen érte a lányával. Mostohaapám valahol nyugaton „kötött ki” és csak egy év múlva került elő. Visszatérve

kőszegi nagymamára, sok mindent tanultam tőle, akkor persze nem is értékelve erőfeszítéseit. Egyrészt megtanultam németül, végighallgatva életét és látva érdeklődését, akaratlanul kiegészültek magyar ismereteim az osztrák kultúrával. Mindenre tudott találó német közmondást mondani vagy idézni a németnyelvű klasszikusokat. Ezek ma is fülemben csengenek és számosat leírtam unokáimnak. Ha jól emlékszem, már eddigi válaszaimban gyakran szoltam róla és biztosan folytatódnak majd a vele kapcsolatos apróságok. Határozott, szigorú, következetes egyéniség volt számos jó tulajdonsággal. Hát ezért emeltem őt ki elsőként a többiek közül, ahogy a latinok mondták: „primus inter pares!”, illetve ebben az esetben nőnembe téve az első szót „prima inter pares!”.

A kőszegi Nagymama és a villa

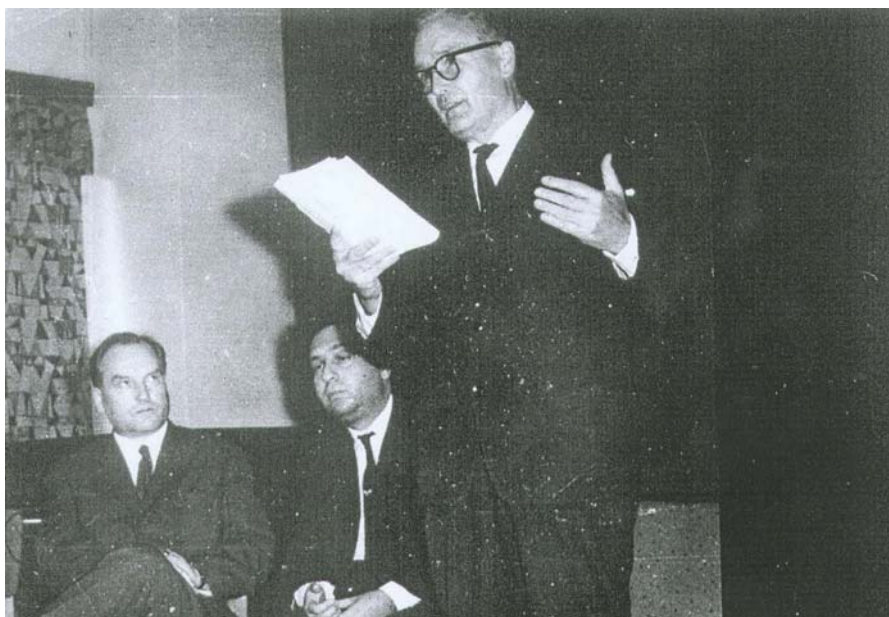
Mivel szinte az összes társadalmi megbízásom a szakmához kötött, és 1953 óta Miskolcon lakom, sajnos aránytalanul kevéssel, amit mindig hiányoltam. Azért persze akad néhány név. 1954. november 11-én az ÉM Középülettervező Vállalatának (KÖZTI-nek) budapesti székházában rektorhelyettesként találkozhattam az akkori képzőművészeti elittel, névsorban: Borsos Miklós, Ferenczy Béni, Medgyesy Ferenc, Pátzay Pál, Tar István, Vilt Tibor szobrászokkal,

hogy egyetemünk hat diákotthonának külsejére kerülő alkotásairól döntsünk, mert az NME-t tervező Janáky István építőművész őket javasolta. A Miskolci Akadémiai Bizottság (MAB) klubrendezvényei során találkoztam Mensáros László, majd Raksányi Gellért színművészekkel. MAB-elnök korom első ciklusa idején egyszer Miskolc és Budapest között együtt utaztam Kányádi Sándor kolozsvári költővel. A csúcsot mégis a Németh Lászlóval történt 1966. október 8-i miskolci egyetemvárosi találkozásom jelentette, amikor az E/6-os diákotthon kultúrtermében az akkori hallgatóságnak tartott előadást Görgey Artúrról. Kabdebó Lóránt irodalomtörténész (ma már professzorunk és dékánunk) volt a moderátor és az egyetemet egyik dékánként én képviselhettem.

1980. szeptember 26-án pedig mint Egyetemtörténeti Bizottság (ETB) elnöke fogadhattam ugyancsak Kabdebó Lóránttal Barcsay Jenőt a miskolci egyetem Központi Könyvtárában, ahol akkor látta először végleges helyén az „Asszonyok” témájú mozaik művét. A miskolci születésű Szabó Lőrincsel sajnos nem találkoztam, pedig MÁV-mérnök bátyja néhány tanéven át rajztermi gyakorlatot vezetett nálam. Sokat beszélgettem Zoltánnal és Zoltán gyermekeivel is, akik tanítványaim voltak Lőrincről. Tücsökzenéje ma is kedvenc olvasmányom.

Németh László²⁹ az NME-n Kabdebó Lóránt és Terplán Zénó társaságában (1966)

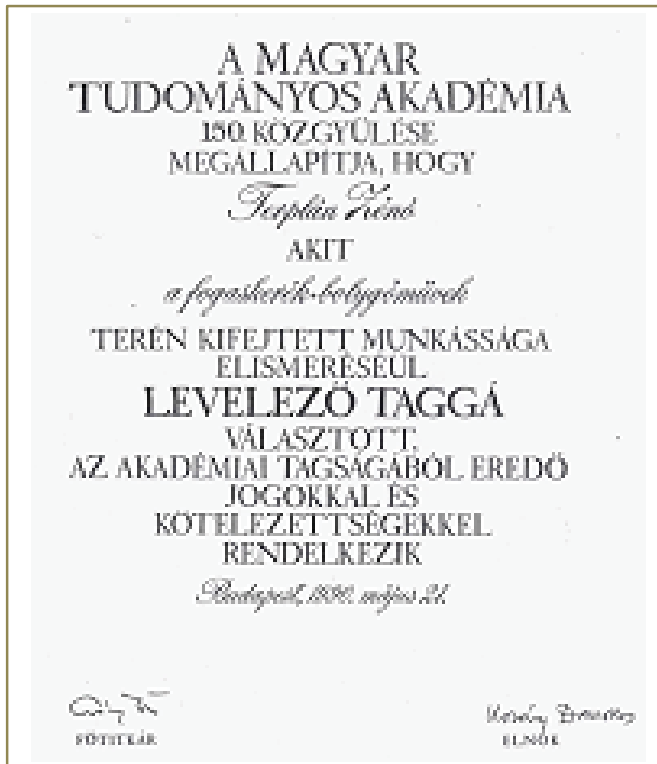

²⁹ A „Beszélgetőtárs” megjegyzése: Németh László (1901.04.18.-1975.01.03.) Részletesebben lásd: [http://hu.wikipedia.org/wiki/N%C3%A9meth_L%C3%A1szl%C3%B3_\(%C3%ADr%C3%B3\)](http://hu.wikipedia.org/wiki/N%C3%A9meth_L%C3%A1szl%C3%B3_(%C3%ADr%C3%B3))

Mondj valamit az akadémiai tagságról. Csaknem 70 évesen lettél levelező tag. Hova helyezed életedben ezt az elismerést?

45 éves koromban szereztem meg a műszaki tudomány doktora fokozatot, amellyel bekerültem a választhatók közé. Baráti körömben biztosra vették, hogy előbb–utóbb

levelező tag leszek, folytatva a néhány magyar gépész–akadémikus sorozatát. Visszaemlékezve ezekre az évekre, nem foglalkoztam a baráti biztatásokkal. Idősebb támogatóim sorra meghaltak, és egyébként is hiányzott nálam az akkor annyira szükséges politikai támogatottság. Közben teltek az évek, már egykori tanítványaim nemzedékéből választottak új tagokat. És ekkor teljesen váratlanul a gépész–akadémikusok engem jelöltek. Az MTA 1990. évi 150. Közgyűlése választott levelező tagjai közé május 21-én, a 69. születésnapom előtt négy nappal. Hát persze nagy örömet szerzett a családomnak, a barátaimnak, a tanszéknek, a szakmának. Ez lemérhető volt az őszi székfoglalómon is, oly sokan jelentek meg, és azt meg-

előzően választottak meg – számomra ugyancsak teljesen váratlanul – a Miskolci Akadémiai Bizottság (MAB) elnökének egy kétfordulós titkos szavazás eredményeként. Öt év múlva a rendes tagság is megszületett. Vagyis a kérdésben benne rejlő „késett” elismerést nem kell restellni. 1990-től tehát tagja vagyok az MTA Műszaki Tudományok Osztályának, amelytől kaptam egymás után a szép feladatokat. Tartottam például az osztály tudományos rendezvényein előadást Széchenyi István akadémikusról, mint a hazai gépipar elindítójáról, születésének 200. évfordulóján, majd Jendrassik György akadémikusról születésének 100. évfordulóján és 1999 őszén magának az osztálynak 50 éves történetéről... A megtisztelő nagy elismerések közé sorolom az MTA-tagságot!

Látom a borítékcímzéseken neved után, hogy akadémikus vagy még rövidebben, hogy akad. Tudtommal a Magyar Mérnökakadémiának is tagja vagy 1991 óta. De léteznek hazánkban további akadémiák. Vagyis rengeteg a magyar akadémikus?

Hát igen. Gimnazistaként Hegyeshalomból Győrbe járó napi vonatozások során többen szálltak le vagy föl a mosonmagyaróvári állomáson. Köztük voltak a magyaróvári gazdasági akadémia tanárai, diákjai. Miskolcra kerülésemkor kiderült: 1949-ig működött itt jogakadémia hasonlóan az ország néhány más városához. A selmecbányai felsőoktatási intézményt is hosszú időn át Bányászati és Erdészeti Akadémiának hívták. Lehetne folytatni a sort a különböző művészeti, katonai vagy szakmai akadémiákkal. A Magyar Nagylexikon 1. kötete is három magyarázatot ad az „akadémia” címszóhoz: 1. tudományos, művészeti társaság, tudományos intézmény; 2. felsőoktatási intézmény; 3. többféle képzési forma, ismereteket terjesztő tevékenység. Ha a külföldi akadémiák sokféleségét is elemeznénk, még nagyobb útvésztoke kerülnénk. Magyarországon kétségtelenül a legrangosabb tudományos intézmény: a Magyar Tudományos Akadémia (MTA). Taglétszáma zárt. Új levelező tag megválasztása a tudományok vagy

akadémiai doktorok közül többlépcsős szűrőn, minden szinten titkos szavazással történik az Elnökség által megállapított szabad helyekre. Új rendes tagot a levelező tagok közül választanak ugyancsak többlépcsős szűrővel, de liberálisabb a létszámhatár. Az 1990 óta külföldi kezdeményezésre létrejött Magyar Mérnökakadémia a mérnöki alkotások megvalósítóinak testülete ugyancsak zárt létszámmal. Új tagot a testület választ több MMA-tag javaslatára. A szakmai vagy művészeti társaságok tagjait, a felsőoktatási intézményeken végzetteket, az ismeretterjesztő intézmények neveltjeit nem nevezik akadémikusoknak akkor sem, ha a társaság, oktatási vagy

ismeretterjesztő intézmény nevében az akadémia szó előfordul. Vagyis csak annyi magyar akadémikus létezik, amennyit az időnként kiadott MTA-almanach közlése sz.

A Magyar Nagylexikon eddig megjelent köteteiből kiderül, hogy annak előkészítésében több tevékenységgel közreműködsz. Hallhatnánk erről a munkásságról is?

Életemben sok minden – embertársaimhoz hasonlóan – a véletlennek köszönhető. Ha már az „akadémia” címszó előbbi magyarázata miatt az 1993-ban megjelent 1. kötetet nézegetjük, az Akadémiai Kiadó VIII. oldalbeli „útravalójából” kiderül, hogy a nagy vállalkozás 1987-ben kezdődött, amelynek néhány tagú szerkesztőbizottságában a műszaki tudományokat Michelberger Pál akadémikus képviselte. Ő baráti-lag azonnal kérte közreműködésemet. Sőt egyik martonvásári ülésre engem küldött külföldi utazása miatt. Így aztán a sorozatnak címszógyűjtője, szerzője és lektora lettem, persze csak bizonyos gépészeti résztudományon belül. A műszaki tudományok egyik részében dolgozom együtt Nagy Géza régebbi adjunktusommal, akit a sors éppen ilyen munkára predesztinált. Hiszen a lexikonszerkesztés: „a módszeres, szorgalmas, kitartó adatgyűjtés, rögzítés és rendszerezés tudománya” az 1. kötet

előszavát író Kosáry Domokos akadémikus szerint, aki az MTA akkori elnökeként írta le ezt a mondatot. Munkánk tehát az egész lexikon-sorozat címszógyűjtésével kezdődött, annak idején

korlátok nélküli szabadsággal. Nagy Géza tárgy – fogalom címszavait én lektoráltam, a műszaki nagyjaink névjegyzékemet ő bírálta. Az első néhány kötet megjelenése után válságon esett át a kiadás. Az 5. kötettől az Akadémiai Kiadó helyett külön MNL Kiadó Rt. alakult a mi szempontunkból új szakszerkesztővel, címszó- és terjedelemkorlátozással, de kettőnk munkáját változatlanul igényelték. Ilyenkor persze „előre – hátra” célszerű dolgozni. Már megcsináltam – szerződés nélkül – Zs betűig a „műszaki nagyjainkat”, legfeljebb adott kötet megjelenése előtt javítani, pótolni kell az adatokat. A tanszéki szobámban az egyik szekrényben kizárólag az MNL iratait (levelek, címszavak, elküldött anyagok kéziratának másolatait, lektori

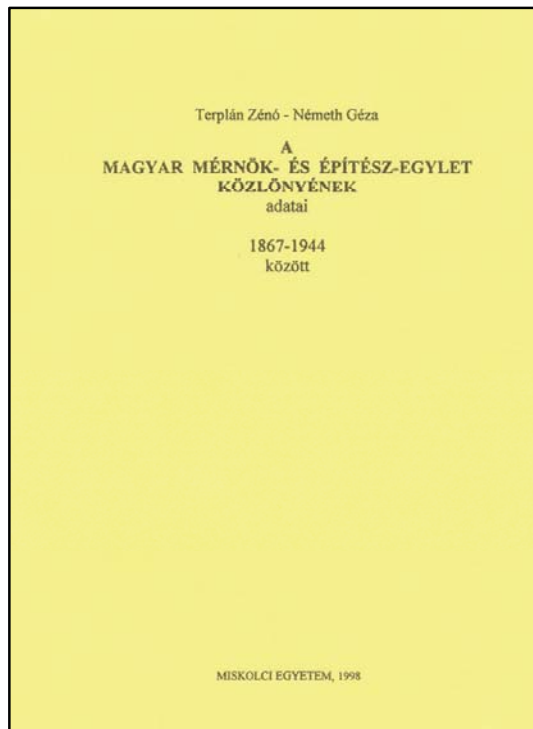
A lexikonkészítés a módszeres, szorgalmas, kitartó adatgyűjtés, -rögzítés és -rendszerezés tudománya. A Kiadónak immár rendelkezésére áll napjaink egyik legmodernebb adatbázis-kezelő rendszere, amely elősegíti a hatalmas ismeretanyag tárolását, rendszerezését és naprakészen tartását. Ez azonban csak segédeszköz, a kulcskérdés továbbra is az emberi tényező. Szinnyei József nagy adattárának (*Magyar írók élete és munkái*) utolsó kötetében fia, Ferenc ezt a következtetést vonta le: „talán akadnak olyan hozzá hasonló önzetlen emberek, a kik folytatják ezt a soha véget nem érő, óriási türelmet és nagy önfeláldozást kívánó munkát, melynek jutalma sok gáncs és kevés elismerés. Adja Isten, hogy akadjanak!” Jelen kötet bizonyítja: akadtak.

Kosáry Domokos
a Magyar Tudományos Akadémia
elnöke

jelentéseimet stb.) őrzöm. Mellesleg segítettem az Akadémiai Kiadó Magyar Életrajzi Lexikon 1994-ben megjelent IV. kiegészítő kötetét is.

Az MNL 10 kötete jelent meg, de már hirdetik a 11-ediket. Ebbéli ténykedésed az utóbb tíz évre esett. De „Az én gépészeim” és az „Életünkben életem” is ennek az évtizednek terméke. Úgy tudom a „nyugalomba vonulás” állapotában jelentek meg 1991 óta ezeken kívül is olyan kiadványaid, amelyekre büszke vagy?

Büszke nem vagyok, de mindig jól esik, ha viszontlátom nyomdai termékként, amit elképzelttem, leírtam kézzel, majd géppel, esetenként a szövegszerkesztőbe „tápláltam”. Van egy listám, amelybe időrendben sorakoznak megjelent könyveim, jegyzeteim, tanulmányaim.

Az 527. sorszámig benne van a jegyzék abban a kiadványban, amelyet a miskolci gépelemek tanszéke adott ki „A 75 éves... Terplán Zénó életrajzi adatainak összefoglalása” címen. A jegyzék persze azóta kiegészült. Ha jelen pillanatban ebből az 1991-ben, és azóta megjelenteket számolom össze, csaknem százat tudnék felsorolni (a 469.-től az 568. sorszámig). Ezek között akadnak hosszabbak–rövidebbek, amelyek megjelenésének különösen örülök. Pl. a prágai és milánói IFTOMM–Világkongresszusokon elhangzott két német nyelvű előadásom (a prágai Döbröczöni Ádám társszerzővel); az MTA „A múlt magyar tudósai” sorozatban megjelent könyveim Fonó Albertről, illetve Jendrassik Györgyről; a MAB–közlemények 11–17. kötetei; a két akadémiai székfoglalóm;

az ME-ről írt naplószorozatom befejező két része; hasznos összesítés a „Technika” 1919-49 közötti, majd az MMÉE Közlönyének 1867-1944 közötti adatairól (utóbbi társszerzője: Németh Géza); emlékeim az 50 éves GTE-ről, illetve ME-ről, azon belül a Gépészmérnöki Kar félévszázadáról (Lévai Imre társszerzővel) stb.; és ezek között nincs az „Életünkben életem”, hiszen az rólam szól, nem lehetek tehát szerzője, mégha segítettem is az adatok gyűjtésében a szerkesztő Döbröczöni Ádámnak. De 1991-ben jelent meg szerkesztésemmel a Pattantyús–Á. Imréről szóló többszerzős emlékkönyv, születésének 100. évfordulójára. És a „Magyar Tudomány”-ban is olvasható egy-egy írásom Széchenyi Istvánról (1991) és Jendrassik Györgyről (1998). Nem részletezem tovább, számomra mindegyik írásom az emlékek sorát indítja el...

Ennek számontartását nem ismertem fel időben. Példaképem, Pattantyús–Á. Géza professzoromnál sem figyeltem fel ilyesmire. Igaz, hogy a háborús, majd az azt követő évek erre nem is nyújtottak alkalmat. Amikor azonban később pályázatot kellett benyújtani, vagy nyomtatványokat kitölteni, bizony szükségessé vált nemcsak a szakirodalmi teljesítmény pontos forrásadata, esetleges recenzió a könyvekről, hanem a konkrét hivatkozások száma, helye, tartalma. Nagyon nehéz ilyenek gyűjtése. Megtalálásuk sokszor a szerencsétől függ. A könyveimről általában megjelentek recenziók, ezeket az említett szakirodalmi jegyzékben fel is tüntettem. A legtöbb ismertetés az 1974-ben megjelent „*Dimensionierungsfragen der Zahnrad-Planetengetriebe*” című könyvről jelent meg 25 recenzortól angol, magyar, német, olasz, orosz, szerb nyelven 1974–95 között. Nagy visszhangja volt a „*Pattantyús–Ábrahám Géza*”-ról írt könyvemnek 1984-től, továbbá a már sokat idézett

3.2.1.2. Details zu Konstruktion und Werkstoff

Der Winkelabstand benachbarter Planetenräder muß so groß sein, daß sich deren Kopfkreise nicht berühren. Die Zähnezahlen von Ritzel, Planetenrädern und Hohlrad müssen in Abhängigkeit von der Anzahl der Planetenräder in bestimmten Beziehungen zueinander stehen. Diese hat z. B. *Wolkenstein* eingehend besprochen [24]. *Terplán* [25] hat mit Hilfe eines Elektronenrechners die günstigsten V-Null-Verzahnungen bei „ausgeglichenem Gleiten“ berechnet. Hierunter versteht er den Ausgleich der maximalen Werte der spezifischen Reibungsleistung und der höchsten Kontakttemperaturen.

1998-as „*Az én gépészeim*” címűnek³⁰. Az alig ismert vízemelő kosról és a reneszánszát élő fogaskerék–bolygóművekről írt német nyelvű tanulmányaimra találtam hosszabb méltatásokat. A legértékesebbnek tekinthető, hogy a Maschinenbau-technikában 1974-ben megjelent „*V-Null- und V-Verzahnungs-möglichkeiten einfacher Umla-ufrädergetriebe*” című cikkemre a világ egyik legolvasottabb fogaskerékkönyve, a Niemann, G. – Winter, H. „*Maschinenelemente II*” 2. kiadása 1983-ban két helyen is hivatkozik. Egykori tanítványaim a magyar nyelvű szakkönyveimre, egyetemi jegyzeteimre, tanulmányaimra utalnak diplomaterveikben, egyetemi vagy más doktori fokozatért benyújtott tudományos értekezéseikben. Ezeket gyakran láttam, de összegyűjtésük lehetetlen.

³⁰ A „beszélgetőtárs” megjegyzése: Terplán Zénó mindig is következetesen nagyon ügyelt arra, hogy az írásában megjelent adatok pontosak legyenek. Ha mégis kimaradt, vagy pontatlan volt valami, akkor az első adandó alkalommal igyekezett azt korrigálni. Így tette ezt, a már sokszor emlegetett és igazán kiváló „*Az én gépészeim*” c. 1998-ban megjelent könyvével is. Ennek kiegészítéseit a „*Az én gépészeim*” *továbbélése* címmel 2000. november 15.-én, a *Géptervezők és Termékfejlesztők XVI. Országos Szemináriumán* tartott előadásában ismertette.

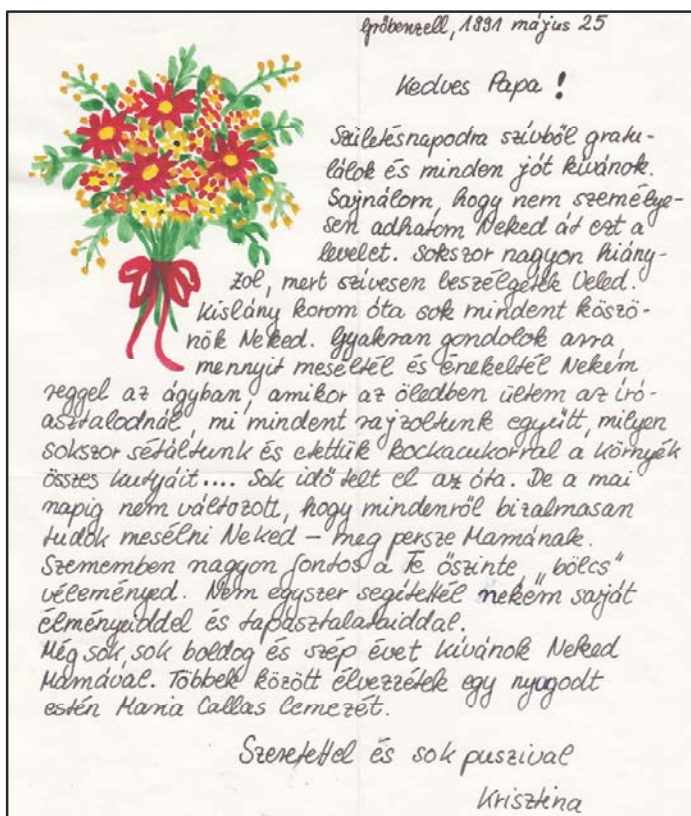
Ha már a szakirodalom gazdagításáról beszélgetünk, hatott-e ez a tevékenységed családon belül például a fiadra? Itt látok könyveid mellett a fiad által írt sorozatból több mint húszat, legtöbbjük angol nyelven neves USA-kiadók gondozásában.

Kornél fiam gimnáziumba járt, amikor a „Mechanizmusok” című első könyvemet írtam még Miskolc–Tapolcán egyik nyári szünidőben egy terebélyes tölgyfa árnyékában. Nem emlékszem, hogy érdeklődött volna. 1962-ben magyar ösztöndíjjal a drezdai Műszaki Egyetemre került, villamosmérnöki oklevelet szerzett. Már a diplomatervéhez felhasználta az akkor modernizálódó elektronikus számítógépeket. Meghívásra – mint már szó volt róla – az egyetem egyik tanszékén maradt tanársegédnek és doktorandusznak. Megszerezte az ottani szokásos Dr.-Ing. címet, amelyet itthon kandidátusi fokozatként honosítottak. Néhány évi budapesti munkásság közben jelent meg első könyve 1974-ben „A dinamikus termelésirányítás modulrendszere” címen Hajtó Aurél társszerzővel a Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó gondozásában. 1974/75-ben egy éves USA-beli ösztöndíjként egyrészt megismerte a legkorszerűbb számítógépek lehetőségeit, ugyanakkor kb. húsz nemzetközi tudományos konferencián tartott előadást. Hazatérve vállalata megbízásából az NSZK-ban dolgozott és rövid időn belül megjelent első német nyelvű könyve „Leistungsfähigkeit der Datenverarbeitung” címen (1977). Már említettem, hogy 1978-tól családjával a Német Szövetségi Köztársaságban telepedett le, egy esztendő után véglegesen Münchenben és néhány évnyi munkavállalás után önálló szakértő lett, járva a világot továbbképző előadásokat tartva és könyveket írva. Könyvei közül az egyik angol nyelvűt japán, magyar és német nyelven is kiadták. A magyarul 1995-ben megjelent „Lokális hálózatok menedzselése” talán jellemző tudományterületére. Ezt a könyvet egyébként az 5. oldalon nekem ajánlotta, mint ahogy a „Distributed Systems and Network Management” című feleségemnek a folyamatos bátorításért (1994). 1989 óta Budapesten is tart sikeres előadásokat. Az 1998-beli „Telecom Operations Management Solutions with NetExpert” című könyvének elején a kiadó bemutatja a szerzőt. Ennek első mondata: *“Dr. Kornel Terplan is a telecommunications expert with more than 30 years of highly successful multinational consulting experience.”* És az utolsó mondat: *“He is Industry Professor at Brooklyn Polytechnic University and at Stevens Institute of Technology”*. Vagyis más országokban, más tudományterületen, tőlem teljesen függetlenül érte el eredményeit. Sikereinek feleségemmel együtt természetesen nagyon örülünk!

Az „Életünkben életem” című könyved egyik fénypontja, hogy a 70. születésnapodra érkezett sok gratuláló levél közül háromnak az eredetijét is beleszerkesztette Döbröczöni Adám. Mindhárom írás maradandó értékű, de többedmagammal a Krisztina unokádtól kapott levél tetszett legjobban. Amikor ezt a levelet írta 1991-ben már férjnél volt?

A patinás müncheni tudományegyetemen tanult, hogy kémia–biológia szakos gimnáziumi tanár legyen. Két német elemi és kilenc gimnáziumi év után érettségizett nagyszerűen, de elvesztett utána két tanévet, mert nem tudta eldönteni jogász, orvos legye-e? Végül – ahogy lenni szokott – a szerelem döntött, mert Münchenben szeretett volna maradni és ez a kémia–biológus szakon mutatkozott biztosnak. Már régen taníthatna, de férjhez ment egykori gimnáziumi osztálytársához (akiből mellesleg történész lett és jelenleg a müncheni TV-ben dolgozik), és ma két aranyos kislány, Izabella és Angelika dédunokáinkat neveli, magyar szóhasználattal gyermekesélyes anyaként 1994. június 18-án tartotta esküvőjét. Erről kicsit bővebben szólok, hiszen a fiammal és éppen bővülő családjával ekkor lehettünk utoljára együtt (mert már nehezünkre esik az utazás, Kornélia unokánk sem lakik Münchenben és őket is lebeszéljük arról, hogy minket látogassanak, annyira romlott az utazás biztonsága). Krisztinának évekig laborpárja volt egy Stefan nevű fiatalember, akivel nemcsak szakmáról, hanem sok minden másról is beszélgettek, vitatkoztak, pl. világnézetről, hitről, vallásról. Végzés előtt derült ki, hogy Stefan Gaus felszentelt bencés szerzetes, akit a rend képeztetett ki tanárrá és persze az egyetemre „civilben” járt. Ezek után természetes, hogy Krisztinát és Markus-t Stefan adta össze abban a München környéki kis modern templomban, Laim-ben, amelyben Markus édesanyja egyházi adminisztrátor. A templom tele volt, a szertartás kb. két órán át tartott, a jelenlévő

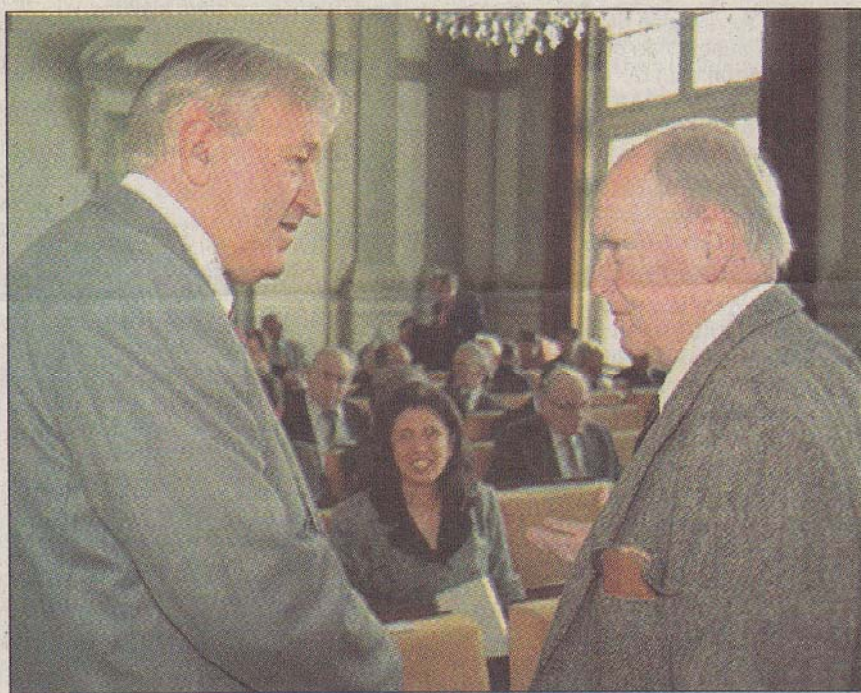

katolikusok szinte valamennyien áldoztak, az evangélikus Krisztina is. Utána következett a lakodalom két lépcsőben. Mindkettőt Markus édesapja rendezte (a müncheni egyetem gazdasági vezetője) és fiúnk, mint lányos apa állta a költségek nagy részét. Száznál többen jelentek meg a vacsorán, közeli és távoli rokonok, évfolyam- és osztálytársak, szomszédok, jó ismerősök. Nagyszerűen gördült minden sok nászajándékkal. Emlékezetes az a vers, amelyet Krisztinának mondott el az egyik évfolyamtársa és a polka, amelyet csak a leendő hat dédszülő „hagyott ki”. Feleségem minden dokumentumot hazahozott (meghívót, forgatókönyvet, az említett verset). Szép emlékünks...

Valóban maradandó emlék, gyönyörű válasz, szép történet. Mondod, hogy számodra egyre nehezebb a hosszabb utazás vállalása. Nyilván e megjegyzés mögött egészségi problémák érezhetők. Az „Életünkben életem”-ben is olvasható utalás betegségekre. Hozzátartozik az élethez, de mi minden bajod volt és van?

Ha jól emlékszem több válaszomban is utaltam az 1996. évi nyári gerincműtétemre, mint életem egyik választóvonalára. Most – ha már megkérdezted – egy kicsit részletesebben beszélek nyavalyáimról, holott egy hosszabb életet általában egészségesnek illik minősíteni. Eltekintve, hogy a legtöbb ember leggyengébb része a fogsora, amellyel én is sokat bajlódtam, komoly gondokat a férfikor legszebb éveiben az idegrendszerem túlterhelése váltotta ki. Ez vezetett 1959-ben a gerincem idegvezetékének betegedésére, amit a budapesti Kútvölgyi úti kórházban gyógyszerekkel rendbe hoztak. Féléven át voltam táppénzen, de a teljes gyógyuláshoz három év kellett. Idegfáradtság lépett fel dékáni utolsó tanévemben, de ebből is kilábaltam. Aztán jöttek a 70 éves kor utáni esztendőök szem-, prosztata-, gerincműtéttel és a 2000-beli másik szemműtéttel. A gerincműtéttel egy megkövesedett sérvkorongot kellett eltávolítani, amely nyomta a gerincbeli idegvezetékét és 1959. évihez hasonlóan fokozódó járási nehézséget okozott. Az operáció stabilizált bizonyos állapotot, de azóta bottal járok, viszont tudok gépkocsit vezetni, előadásokat továbbra is tartani. A sikeres szemműtétem esetében a szürke hályogot kellett eltávolítani. A prosztata az időskori jellemzőivel okozza a legtöbb problémát, de ezzel sokan küszködnek, én sem vagyok kivétel. Mindez együttvéve hátráltat abban, hogy a régebbi évekhez hasonló távoli és fárasztó utazásokat vállaljon az ember. És ezért kellett a megtisztelő társadalmi tisztségeket sorban lemondani vagy a ciklusok végén az újrajelöléseket elhárítani. Illő viszont a válaszomat azzal zárni, hogy az agyonbírált hazai egészségügyet megdicsérjem mind a magam, mind azoknak a betegtársaim nevében, akikkel a sors a kórházakban hosszabb-rövidebb ideig összehozott. A Miskolci Területi

Tudós elmék egymás közt: Kiss János István és Terplán Zénó exelnök

Akadémiai Bizottságon (MAB) belül az Orvosi és egészségügyi szakbizottságot hosszú ideig Kiss János doktor vezette, akivel közösen ünnepeltük a MAB megalakulásának 20. évfordulóját. Ezen eseményről az Észak-Magyarország napilap az 1999. november 9.-i számában az itt látható fénykép kíséretében számolt be.

Ismét az „Életünkben életem”-et lapozgatom. Nincs szó benne rádió- vagy TV-beli szerepléseidről. A hang és a kép „elszáll”, csak az írás maradandó?

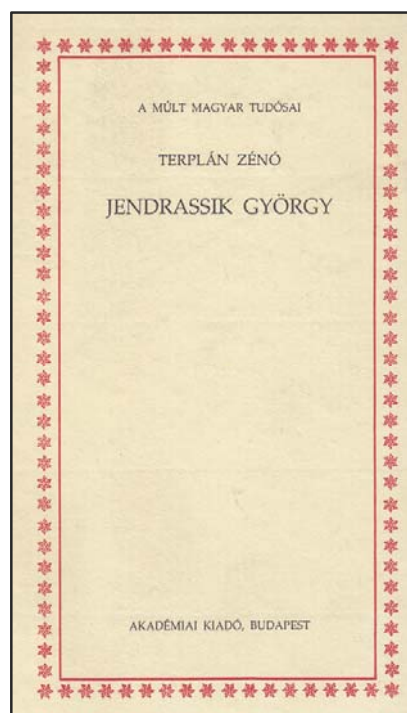
A rádióban többször, a TV-ben kevesebbszer; a helyi adókon, csatornákon többet, országosan kevesebbet szerepeltem. De jegyzésem, magnó- vagy videógyűjteményem nincs. Az első egyenes („live”) rádióelőadásom 1948. december 4-én este volt a Petőfi-adón „*A turbinák énekelnek*” címen. A Magyar Rádió kért erről a témáról írást, amit dramatizáltak és a három szereplő között én voltam a szakember. Adás közben a színésznő elejtette a kéziratát, s így az el nem hangzott „kérdést” rögtönzéssel, szövegmódosítással áthidaltam. Adás végén ezért hálálkodott a rendező. A Magyar Rádió budapesti székházában 1985-ben jártam utoljára, amikor Gazda István tudománytörténész beszélgetett velem Pattantyús-Á. Géza Kossuth-díjas akadémikus professzorról születésének 100. évfordulóján. A 20 perces felvételt a Kossuth Rádió sugározta 1985. december 9-én. Még szerepeltem néhányszor a Magyar Rádió különböző állomásain, de ezeket Miskolcon vették fel. A TV-beli szereplések között kiemelhető az az interjú, amelyet a Széchenyi-díj átadása után készítettek velem 1994. március 15-én és az MTV1 aznap sugározta; továbbá az MTV2

Magister műsorában Szőke Béla technikatörténésről születésének 100. évfordulójára emlékezve 1994. november 20-án és a Duna TV-beli 1998. június 16-i szereplés

A megemlékezés programja:

- 14.00 Köszöntő, a megemlékezés megnyitása. Fitos Zoltán, a Ganz Holding elnök vezérigazgatója
- 14.05 Jendrassik György életpályája. Terplán Zénó prof. Miskolci Egyetem
- 14.15 Jendrassik György műszaki munkásságának tárgyal az Országos Műszaki Múzeumban Gajdos Gusztáv főosztályvezető, OMM
- 14.30 Ganz-Jendrassik motorok vasúti járművekben. Bajók János osztályvezető, MÁV Rt.
- 14.45 Ganz motorok ma. Jakabfalvy Zoltán motorfőkonstruktor, Ganz Motor Kft.
- 15.00 A Ganz Holding Rt. és az Országos Műszaki Múzeum közös kiállítása Jendrassik György munkáiból, szabadalmaiból. Megnyitó: Vámos Éva főigazgató, OMM

sem Jendrassik György neves magyar feltalálóról, akadémikusról ugyancsak születésének 100. évfordulójára (1898. május 13) emlékezve. Vettek fel velem persze szakmámról, kutatási eredményeimről is magnó- vagy videofelvételeket, de előfordult, hogy nem tudtam meg, mikor kerültek adásra. A legnagyobb szabású tervből nem lett semmi. Szluka Emil egykori tanársegédem készült a TV-ben műszaki nagyjainkról hosszabb sorozat-adásra. Készítettem kérésére 30 személyiségről összeállítást és javasoltam kiváló megemlékezőket (1993). Szluka tragikus halálával az egész elfelejtődött, illetve új TV vezetők más megoldás mellett döntöttek. Mindezt leírtam „Az én gépészeim” utolsó oldalán. Talán még annyi jegyezhető meg, hogy a GTE ügyvezető igazgatója készített két olyan felvételt is, amibe belekerültem: az egyik az 1979-beli GTE-serleg születéséről; a másik, amikor 1999. december 4-én a jubileumi titkári ülésre nem tudtam elutazni és miskolci tanszéki szobámban mondtam el beszédemet Pattantyús-Á. Gézáról, Varga Józsefről, Szőke Béláról, mint a GTE-ben is szerepet vállaló kiemelkedő tudósokról.

Ha már a jubileumokról van szó, 1999-ben nemcsak a GTE, az MTA Műszaki Tudományok Osztálya, hanem a Miskolci Egyetem (az 1949-ben létesült Nehézipari Műszaki Egyetem) is fennállása félévszázadát ünnepelte. Az „Életünkben életem”-ben közölt beszélgetések egyikében a következőket mondtad Hajdu Imre újságírónak „Mind a Miskolci Egyetem, mind a MAB esetében – kis túlzással – azt mondhatom, a semmiből csináltunk új világot”. Kértek tőled, mint az NME 1949. évi egyik alapító tanszékvezetőjétől, vagy a MAB 1979. évi alapító tudományos titkárától visszaemlékezést?

Ilyen jubileumok idején az természetes, hogy azt kérdezik az újságírók, riporterek, aki éppen vezető, vagyis az ME jelenlegi rektorát, az ugyancsak jubiláló miskolci Gépészmérnöki Kar dékánját, a Miskolci Akadémiai Bizottság mostani elnökét. A miskolci egyetemre vonatkozóan készült egy beszélgetés az „Észak–Magyarország”-ban, hiszen végig dolgoztam az ötven esztendő (más szóval 100 szemesztert). Kaptam egy erre az alkalomra készült jubileumi egyetemi aranyérmet is. Talán az oklevélén olvasható indoklás ideillik: „... az egyetem miskolci működése 50 éves jubileuma alkalmából az Egyetem, kiemelten az 50 éves Gépészmérnöki Kar képzési színvonalát meghatározó szakmai, vezetői tevékenységéért, az Egyetem, a kar fejlesztésében játszott szerepéért, az általa művelt tudományterületen végzett iskolateremtő, továbbá hazai és nemzetközi elismerést növelő munkásságáért, az Egyetem történetének és hagyományápolásának gondozásáért...”. A kari ünnepségen rövid köszöntőre kértek fel. A MAB 20 éve nekem azért nagy szám, mert valamilyen tisztségben ugyancsak végig dolgoztam a két évtizedet: 1990-96 között elnökként, előtte tudományos titkárként, utána a klub vezetőjeként. Ezért is örültem az 1999. évi Magyar Tudomány Napja miskolci rendezvényén, hogy alapító titkárként én is emléklapot kaptam. De a legnagyobb élmény, hogy a sors kegyéből egyáltalán megérhettem ezeket a jubileumokat.

Szóval adtál interjút Szalóczi Katalin újságírónak az „Észak – Magyarország” 1999. augusztus 28-i számához, megelőzve az ME ünnepség-sorozatát. Az érdekelne, hogy az „Életünkben életem”-ben közölt 1996. évi interjúd óta készítettek-e veled újabbakat?

1998-ban a „Gépgyártástechnológia” összevont február–márciusi számában választam Lőrincz Sándor egykori tanítványom, jelenleg egy székesfehérvári fejlesztési Kft. ügyvezető igazgatójának kérdéseire. Aztán következett az említett Szalóczi Katalinnal készült beszélgetés, majd az ME új lapjában: a MERT 2. számában (1999. szeptember 29-én) Jármái Károly professzor, ugyancsak régebben diákom tett fel szokatlan kérdéseket. A három interjú kérdés-csoportjainak összefoglalása önmagában is érdekes. A Lőrincz Sándorral lefolyt beszélgetés címéül a következő mondatot emelte ki a szaklap szerkesztője: *„Nem elég csak tervezni, a konstrukciónak gyárthatónak kell lenni...”*. Közhelynek tűnik, de előadásaimban végig erre szerettem volna megtanítani gépészmérnök-hallgatóimat, vagyis a gyártáshelyes géptervezésre, és tervezéshelyes gépgyártásra. A beszélgetés egyébként a pályám, szakmám, tanszékvezetésem, írásaim, családom történeteire terjedt ki. A Szalóczi-féle interjú címe: *„A százegyedik szemeszter előtt”* címet viselte, és a bevezetőben kiemelte, hogy *”kevés intézménynek van olyan alapítója, aki élő tanúként emlékszik vissza fél évszázados múltjának szinte minden mozzanatára...”*. A továbbiakban kérte, hogy évtizedenként jellemezzem a miskolci egyetemet, faggatott az egyetemtörténet naplószerű feldolgozásának mindennapjairól, hogy élem meg a félévszázados jubileumot és milyen jellegű újabb évtizedet képzelek el. Jármái Károly az új egyetemi újság szerkesztőségének tagjaként egy professzori interjú-sorozatot velem akart már az első számban közzétenni, de abba a jubiláló dékán került. Viszont Jármái professzor velem készített interjúját minősítem életem legérdekesebb kérdés-feleletének és az életrajzom is új fogalmazású, rövid, tömör, csak a jellegzetes adatok kerültek bele. A beszélgetés címe: *„Íme az ember!”*. A kérdések a vagyoni helyzetemről, az egykori tanítványaim szeretet-megnyilvánulásáról, a Bibliáról, a tapasztalatátadás módszeréről, a tanszéki „csapatépítésről” faggattak. Utolsónak pedig rám bízta, arról nyilatkozhatok, amit még sose kérdeztek tőlem 50 év alatt...

(MERT, 1999. szeptember 2.)

– Zénó bácsi tudomásom szerint Te a környék egyik leggazdagabb embere vagy. Ez az információ nem az adóhivatalból származik, hanem azoktól, akik ismerőseid, kollégáid, tanítványaid voltak, tisztelnek és szeretnek. A gazdagságot az emberek szereteté adja. Hogyan, mivel lehet ezt az „állapotot” elérni?

A gazdagságot nálunk mindig az anyagiakkal kötik össze. Ilyen értelemben sose voltam és nem is vagyok gazdag. Azt a lakást, amelyben 1960 óta lakom, megvásároltam feleségemmel és a nevemen van az a Suzuki, amellyel az Egyetemvárosba járok előadást tartani. Az viszont tény, hogy számos levélben, telefonon, személyes beszélgetésben éreztem (érezhettem) egykori tanítványaim többségének szeretetét. Ez azért is értékesebb gazdagság az anyagiaknál, mert a tanár folyamatosan vizsgálta és ítéleteiben, minősítéseiben nem tévedhetetlen. Hogy mivel értem el mégis a szeretet-megnyilvánulás „állapotát”? Talán azzal, hogy oda tudtam mindenki-re figyelni...

– Egy könyvben olvastam, hogy valaki a háború végén készülve a menekülésre három különböző méretű csomagot állított össze, függően attól, hogy mennyi ideje marad és milyen módon menekül. A legkisebb „csomag” egy hajfűrt és a biblia volt. Ha életed legfontosabb eredményeit egy ilyen kis csomagba kellene jelképesen tenni, mit tennél bele?

A kérdés első olvasásra elméletinek tűnik. De fiatal házasként Budapest 1944/45-ös bombázásának idején bizony a II. emeleti lakásunk előszobájában valóban ott sorakozott néhány becsomagolt bőrönd a legszükségesebb holmikkal. Amint megszólaltak a szirénák, először a néhány hónapos gyermekünket tettük a kisteknőbe és szaladtunk vele az óvóhelyre, aztán rohantunk vissza a bőröndjeinkért. Az egyikben benne volt a Biblia....

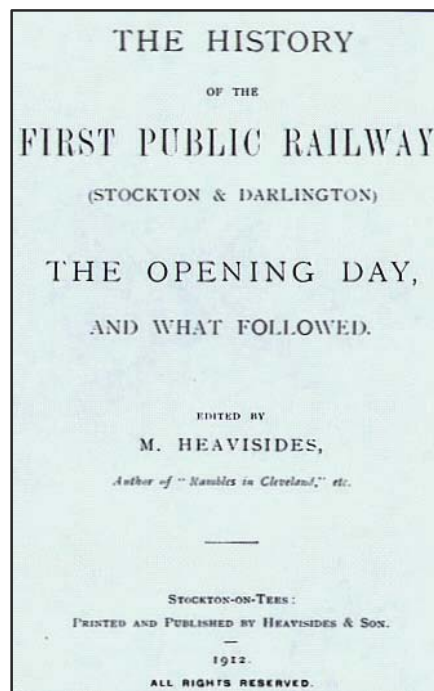
Kár, hogy beszélgetésünkbe nem fér bele ennek a három interjúnak a szó szerinti közreadása, olyan különlegesek a kérdések, hát még a válaszok. De még nekem is van a tarsolyomban egy-két faggatni való. Említetted, hogy technikátörténeti munkásságod mellett külföldi utazásaidon láttál világméretű szakmúzeumokat. Beszélj ezekről.

Láttam néhányat, de eddig nem gondoltam arra, hogy ezeket a látogatásaimat is naplózzam. Kezdjük az elején. 1939 őszén költöztem Budapestre és gépészmérnök-hallgatóként már ismertem Adélt, 1943-tól feleségemet. A Thököly úton lakott s így a városligetben sétálgattunk, közben egyszer megnéztük a Közlekedési Múzeumot, amely aztán Pest 1944/45-ös ostromakor elpusztult. Csak néhány évvel a háború befejezése után építették újjá. Ez volt tehát első „találkozásom” egy műszaki múzeummal, amit aztán hazánkban, külföldi országokban több is követett. De tulajdonképpen kicsit műszaki múzeumnak volt tekinthető maga a budai múgyetem, hiszen a tanszékek melletti folyosókat tele rakták műszaki tárgyakkal, emlékekkel, amelyek mellett meg-megálltunk, megcsodáltuk, egyesek közülük talán még ma is ugyanazon a helyen található. A későbbi években aztán eljutottam Budapesten vagy vidéken néhány szakmúzeumba. Köztudott, hogy egyelőre azért nincs központi műszaki múzeumunk, mert Lósy-Schmidt Ede híres gyűjteménye 1945-ben Kassán maradt. 1938-ban határoztak úgy, hogy ott legyen a magyar központi műszaki múzeum. E rövid bevezetés után sorolom fel (talán a nagyvárosok névsora szerint),

hogy láttam a bécsi, detroit–dearborni, houstoni, londoni, milanói, moszkvai, müncheni, ottawai műszaki múzeumokat (a müncheni Deutsches Museumot és a londoni Sciences Museumot többször is). Mindegyik nagy hatással volt rám, kezdve a Watt-féle 1785. évi dugattyús gőzgép 1:1-es másolatától a mai találmányok sokaságáig. Különösen tetszettek a működő modellek és azok a termek, amelyekben a látogató maga kezelheti ezeket. A Ford-múzeumbeli Galamb József tervezte híres T-modell példányait és a második világháború alatt készült legnagyobb gőzmozdonyt látni ugyanolyan élményt jelentett, mint a houstoni NASA-múzeum-ban J. A.

Gagarin űrhajójának 1:1-es másolata, a Saturnus-rakéta, „elfektetve”, három részre „széthúzza” vagy Münchenben az 1885-ös világhírű Zipernowsky-Déri-Bláthy féle transzformátor egyik példánya. És nemcsak Hegyeshalom–Győr között utazgattam fiataalként a gőzvontatású vonaton, hanem 1975-ben az 1825-ös Stephenson-mozdony vontatta emlékvonaton Stockton és Darlington között...

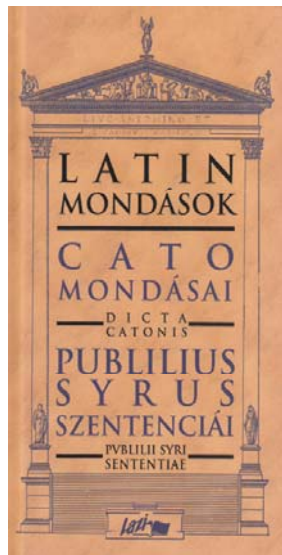
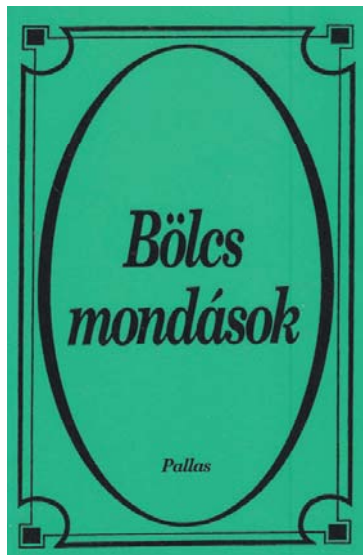
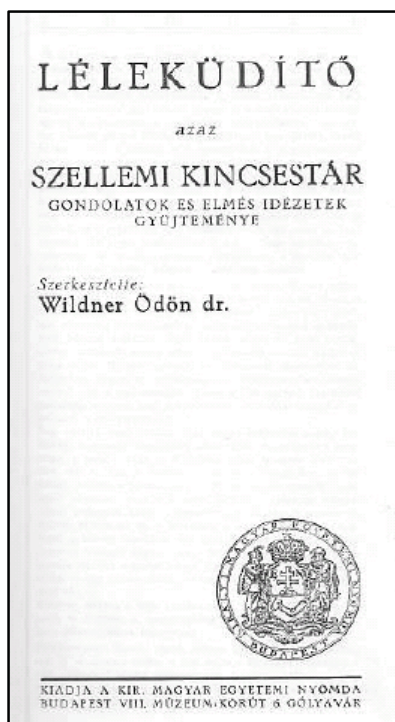

Érdekes, és érdemes lenne az itt szerzett tapasztalataidat egyszer megírni...Miket olvasol, mely TV-műsorokat nézel rendszeresen mostanában?

A napilapokat átnézem és ha egy-egy hír vagy elemzés címe megragad, elolvasom az egészet. Feleségemmel kölcsönösen felhívjuk egymás figyelmét az okvetlen átnézendő cikkekre. A sportújság is beletartozik a napi programba. Este, TV-nézés után, az elálmosodásig fiatal éveim kedvenc könyveit újra olvasom. Előbb említettem pl. egy Kosztolányi-novellát vagy Szabó Lőrinc verssorozatát, de ha látunk a TV-ben jól sikerült regényadaptációt, akkor előkerül a könyv, mint pl. L. Tolsztoj „Háború és béke”-je sokadszor. De szeretem azokat a könyveket is, amelyeket Nobel-díjjal jutalmaztak. Azt hiszem Jókai Mórtól, Mikszáth Kálmántól, Németh Lászlótól, Illyés Gyulától minden megszerezhetőt elolvastam. Szeretem a bölcs mondások, közmondások gyűjteményeit. Fonó Albertről és Jendrassik Györgyről írt életrajzi könyveimbeli mottókkal, F. Qu. Horatius és F.-M. Voltaire egy-egy mondását idézve sikert arattam különösen lektoraimnál. A 60-as évek óta rendszeresen nézek esténként TV-műsorokat. Kezdetben az egyetlen „fogható” fekete-fehér Magyar Televízió adását, amely azután kiteljesedett a mai állapotokig, amikor színesen lehet válogatni több magyar és a Holdról visszasugárzott elsősorban német nyelvű adások között. A pénz uralma következtében elterjed a mindinkább hosszabbodó reklám keserve és az időszűkítés gyorsbeszéde magyarul is, németül is. A háborús, horror és öldökléseket más módon közreadó műsorokat utáljuk. Az elvaduló híradókat is csak a friss hírek miatt tűrjük. Szeretnénk több klasszikus zenét, operát nézni-

hallani. Szinte lekerültek az adásokból, vagy ha nagyritkán „elkapunk” egyet-kettőt, elképedünk a lázálmas ún. modern rendezői próbálkozásoktól. Maradnak a visszatérő, de mindig jó közvetítések, pl. újévenként a bécsi filharmonikusok, a gyerekkorban megszeretett német népzene, egy-egy Z. Mekta, C. Abbado, R. Muti vezényles

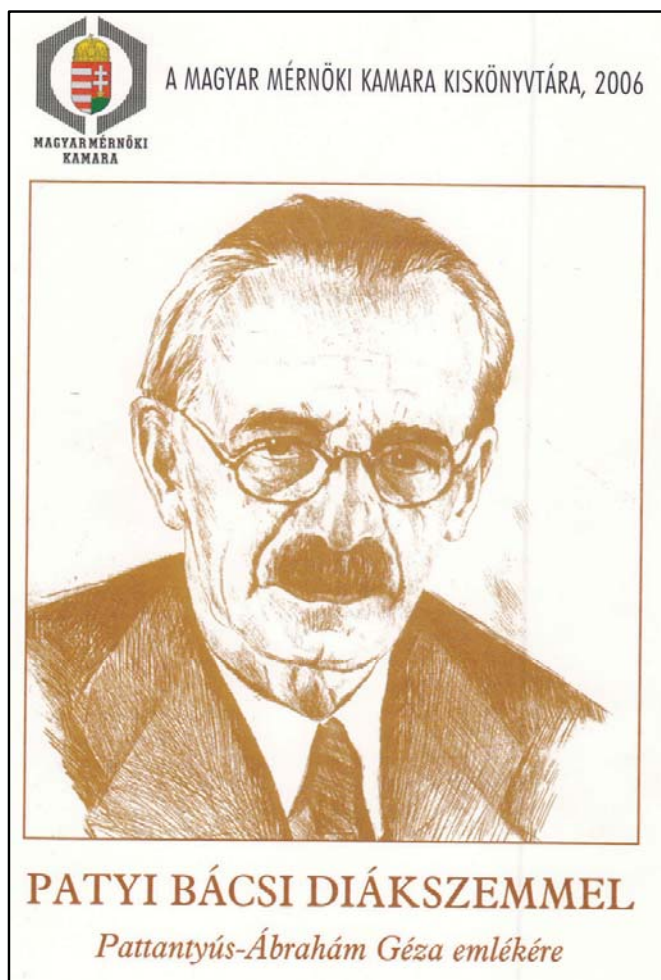
patinás operaházakban, világhírű zenekarokkal, művészekel, mert ezekben nem csalódik az ember, s utána nyugodtabb az alvása...

Ilyen beszélgetések során elkerülhetetlen az a kérdés: mit csinálnál gazdag tapasztalataiddal másképpen, ha újra fiatal lennél?

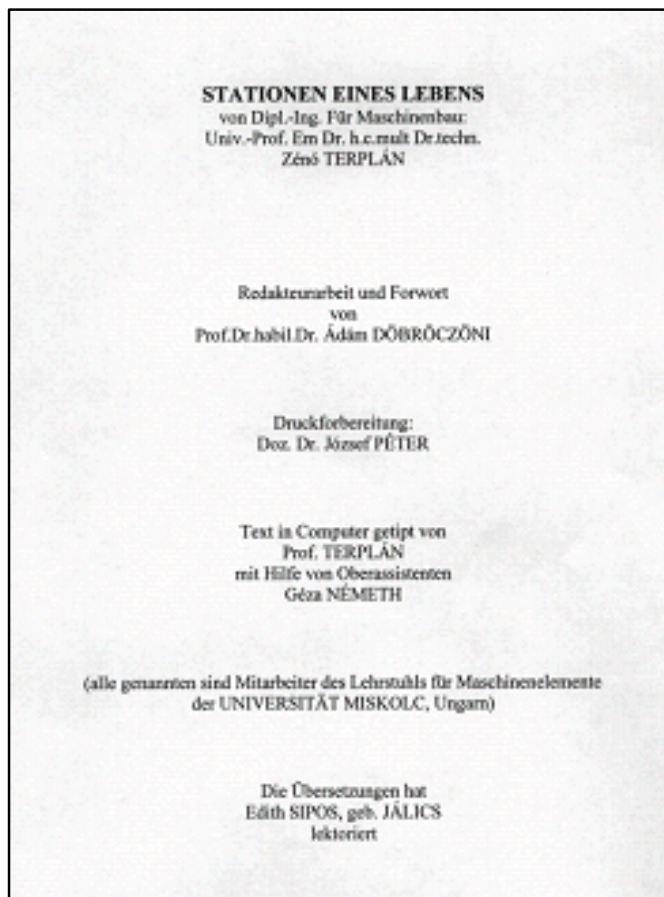
Gondolom kérdésed a visszapörgetett időszakra szól és nem a most folytatódó jövőre. Mivel a fiatalságom óta lezajlott külső körülmények hasonlóan zajlanának, hiszen azon nem tudnék változtatni, azt hiszem, a lényegét illetően mindent ugyanúgy csinálnék, mint annak idején. Legfeljebb igyekezném elkerülni mindazt, amiről később kiderült, hogy hibáztam. Időnként eszembe jut egyik-másik, s ilyenkor röstelkedem. Viszont tudatosan soha nem ártottam embertársaimnak. Ennek ellenére lehet, hogy akadnak, akik neheztelnek rám valamiért, hiszen a tanár, a családfő, vezető tisztségviselő jónak tartott döntése, cselekedete a tanítványt, a családtagot, a munkatársat vagy mást a saját érdeke szerint különféleképpen érintheti. A csaknem négy évtizedes tanszékvezetés, közben a nyolcévnyi rektorhelyettesi tisztség és a 4 tanéven át tartó dékánság számos ún. nehéz döntés elé állított (vizsgák minősítése, fegyelmi határozatok, bíróság előtti tanúskodás, kinevezési javaslatok stb.). Utólag átgondolva a sok közül az emlékezetesebbeket, úgy érzem, nem tévedtem, mert akaratlanul is mindig a kiszolgáltatatott helyzetben lévőket támogattam. Akadtak azonban néhányan, akik nem hagytak magukon segíteni, mások esetleg kevesellték, amit akkor nyújtani tudtam. Ma is sajnálom őket. Ami a „gazdagnak” minősített tapasztalatot illeti, talán azt az örökséget kellene még magasabb szintű művészetté emelni, amelyet a sokszor emlegetett Pattantyús-Á. Géza professzor alkalmazott velünk, akkori fiatalokkal³¹ szemben, amikor adott kérdés megvitatásakor az ő meggyőződéses igazát nem közvetlenül, hanem közvetve juttatta érvényre. Utólag jöttünk rá arra nem egyszer, hogy nem nekünk, hanem neki volt igaza, bár meg se kísérelte tekintélyével lezárni az ügyet. Visszatérve kérdésed lényegére, két nagy elhatározásban szerencsésen alakult életem. Jó élettársat osztott rám a sors és szép szakmát, foglalkozást tanulhattam. Vagyis, ha újra fiatalon kezdhetném, azt kívánnám, hogy ez a két sorsfordulóm változatlanul ugyanúgy ismétlődjék...

³¹ A „Beszélgetőtárs” megjegyzése. A Tisztelt Olvasókra vár a „Zénó Bácsi diákszemmel” összeállítása.

Terveim vannak, de ezek maradéktalanul függvénye. A volt tanszékemen továbbra is előadásaira, fakultatív Technikatörténetként kell levezetnem évente többkevesebb ülést: egyet Budapesten, a többit Miskolcon. Évenként hosszabbítja meg az MTA Doktori Tanácsa a gépészeti-kohászati szakbizottságbeli vezetői tisztemet. több mint egy évtized óta. Remélem, 2000. végére valóban befejeződik. Aztán mindig gyorsan eleget teszek személyemre szóló megbízásoknak, amelyeket otthoni íróasztalomon elvégezhetek. Maradnak a kedvtelésből adódó terveim: „*Az én gépeszeim*” esetleges új kiadása kiegészítésekkel, illetve néhány javításra szoruló adat módosításával. Az „Életünkben életem” példányai elfogytak. Talán sor kerülhet egy teljesen hibátlan újranyomtatásra. Német változata (amely csak részben áll a magyar kiadás egyes képeiből, eleve német nyelvű szövegekből, egy-két fejezet fordításából) is készül, de még számos apró munka elvégzése vár rám. Még stilizálni is illik és meg kell szabályozni a hivatkozott intézmények elnevezését. Ki kell egészíteni valamilyen függelékkel, immár mindig akad programja, amely

4. Az elektronika hazai úttörői (Jedlik Ányos, Zipernovszky Károly, Déri Miksa, Bláthy Ottó Titusz)	83
5. A Ganz-gyár nagy vezetői (Ganz Ábrahám, Mechwart András, Kandó Kálmán, Jendrassik György)	101
6. Váratlan feladatok (Bartel János, Csonka János, Fonó Albert, Galamb József, Heller László, Kármán Tódor, Tetmajer Lajos)	123
7. Két kiváló professzorom (Muttynyánszky Ádám, Szabó Gusztáv)	161
8. Három miskolci ^{tanár} ~~tanár~~ társam (Pattantyús-Á. Imre, Sályi István, Zorkóczy Béla)	173

telefonbeszélgetések,
levelek olvasása és
válaszok írása, ked-
ves látogatások, kór-
házi vizsgálatok stb.
Sosem unatkozom...

A megkezdett és be
nem fejezett korri-
gálások³²

³² A „Beszélgetőtárs” megjegyzése.

A legvégére hagytam azt a kérdésemet, mit jelent az 1999 őszi Jármai Károly-féle interjúd befejező válaszában a költő Zrínyi Miklóstól átvett latin nyelvű idézet?

Úgy érzem az akkori beszélgetés utolsó kérdésére teljes feleletet adtam. De számítok arra, hogy a MERt második számát nagyon kevesen olvasták még egyetemünkön is. Ezért itt megismételhető. Jármai Károly barátom kérdése így hangzott: „... *Sok interjút készítettek Veled, sok kérdést tettek fel. Van-e olyan, amit nem kérdeztek meg és szeretnél beszélni róla?*” Az akkori beszélgetéskor még nem jelent meg az „Életünkben életem” című számomra szép kiadvány. Ezért kezdem válaszomat egy kis kitérővel, így: Döbröczöni Ádám tanszékvezető utódom javasolta, szedjem össze a velem készített interjúkat. Nem volt könnyű, mert számos napi-, heti- vagy havilap megszűnt előbb–utóbb, vagy nehezen volt hozzáférhető, amelyben egy–egy velem folytatott beszélgetés nyomtatásban megjelent. Átnézve ezeket, valóban az élet szinte minden részletére rákérdeztek már és választ is adtam rájuk. Talán azt nem hangsúlyoztuk ki eddig, hogy eredményeim eléréséhez, kudarcaim legyőzéséhez, betegségeim legyűréséhez stb. mindig kellett a szerencse is az akaráson és a családi támogatáson kívül. Vagyis a költő Zrínyi Miklóst idézve: „*Sors bona, nihil aliud (jó szerencse kell, semmi más)*”... Most hogy újra fennhangon felolvastam, úgy érzem, ebben tömören minden benne van. Lényegében ennek ugyanaz a tartalma, mint a beszélgetésünk elején felidézett Berzsenyi-vers

– Végül egy rendhagyó kérdés, ha az előzőek nem voltak eléggé azok. Sok interjút készítettek Veled, sok kérdést tettek fel. Van-e olyan, amit nem kérdeztek meg és szeretnél beszélni róla? Most itt az alkalom.

Döbröczöni Ádám tanszékvezető utódom javasolta, szedjem össze a velem készített interjúkat. Nem volt könnyű, mert számos napi-, heti- vagy havilap megszűnt előbb–utóbb, vagy nehezen volt hozzáférhető, amelyben egy–egy velem folytatott beszélgetés nyomtatásban megjelent. Átnézve ezeket, valóban az élet szinte minden részletére rákérdeztek már és választ is adtam rájuk. Talán azt nem hangsúlyoztuk ki eddig, hogy eredményeim eléréséhez, kudarcaim legyőzéséhez, betegségeim legyűréséhez stb. mindig kellett a szerencse is az akaráson és a családi támogatáson kívül. Vagyis a költő Zrínyi Miklóst idézve: „*Sors bona, nihil aliud (jó szerencse kell, semmi más)*” ....

Dr. Jármai Károly

részletének. Isteni segítséggel élhettem eddigi életemet. A véletlen úgy hozta, hogy ezt a befejező választ Kornél fiunk 56. születésnapján, vagyis 2000. május 6-án mondtam el Neked.

EPILÓGUS

Ha a kiadvány elején Prológus vezeti be az olvasnivalót (mutatja be ebben az esetben a megkérdezettet), akkor illő befejezésként Epilógusban viszonzni mindezt, kezdve a műfaj elemzésével, a kérdező méltatásával a tanár – tanítványi viszony barátsággá fejlődésének kiemelésével, egészen a fáradtságos munkájának megköszönéséig.

Keresztrejtvények egyik kedvenc, több betűs feladata: a kérdezés művészte, helyes módszere. Ilyenkor erotematikát kell beírni, amely azonban nincs benne sem az idegen szavak szótárában, sem a magyar lexikonokban, az ezekben az években megjelenő Magyar Nagylexikon E – betűs kötetében sem. A magyar – görög szótárakban található meg az ερωτημα (kérdőzködés) kifejezés. Pedig szerintem egyik legfontosabb cselekedet az ember életében a kérdezés. Végig lehetne vezetni az anya újszülöttjéhez elhangzó első szavaitól („miért sírsz kicsikém?”) az öregkor végéig („hogyan érzed magad?”) a kérdések özönét. A gazdag elemzést mellőzve itt csak a tanár – tanítvány viszonyát emelem ki, amelyet ugyancsak a kérdés – felelet jellemez minden párbeszédben: előadások szónoki kérdésében – válaszában, a szemináriumokon, rajzteremben, gyakorlatokon, laboratóriumokban, vizsgákon stb., stb.

Esetemben most fordítva, egykori diákom, Tóth László (ma már ugyancsak egyetemi tanár, tudományos intézeti igazgató) kérdez, mert kíváncsi életem alakulására, eredményeimre, kudarcaimra, betegségeimre – gyógyulásaimra, családomra, kedvteléseimre, gyakorlatilag mindenre, de részletesebben, mint az eddig megjelent inkább szűkszavú dokumentumokban olvasható. Nem lehetett könnyű a 80 kérdés megfogalmazása, hogy az időbeli kényszerű ugrások közepette megmaradjon valamilyen folyamatosság a kiadvány „ifjan – éretten – öregen” alcímnek megfelelően, amelyben eleve megállapodtunk. Véleményem szerint, művészi módon fogalmazta meg kérdéseit.

Örülök, hogy 1964 óta végig kísérhettem életpályáját, amely ha más tanszéken és más tudományágzatban, de mégis közvetlen közelemben alakult ki, emelkedett egyre magasabb szintre. De nemcsak figyelhettem sorsának eredményes alakulását, hanem számos esetben már ő segítette az én munkámat, és lett a régi tanár – tanítványi viszonyból tanártársi jó barátság, eltekintve attól, hogy életkorát illetően a fiam nemzedékéhez tartozik. Hálás vagyok ennek a kiadványnak ötletéért, kérdéseire, a számomra hízogó Prológus megírásáért, a megjelentetés szorgalmazásáért.

A kiadást mások is támogatták. Köszönök minden segítséget. Bízom abban, hogy a kérdésekre adott feleleteim olvasmányosak, tanulságosak és érezhető bennük, hogy a 20. század történelmi háttérének vetületeit is tükrözik. Ezekkel a gondolatokkal köszöntöm az érdeklődőket, jó olvasást kívánva ehhez a könyvhöz.

Miskolcon, a 2000. év nyarán

Terplán Zénó

EPILÓGUS

a 2. kiadáshoz

Először is szeretnék Tóth László professzor úrnak –a beszélgetőpartnernek– köszönetet mondani. Fáradhatatlanul kutatta a lehetőségeket, miképpen lehet a könyv második kiadását változatlan szöveggel gazdagabbá, érdekesebbé és olvasmányosabbá tenni. Ez a család teljes megelégedettségére tökéletesen sikerült neki. Szeretnék továbbá köszönetet mondani mindazoknak, akik közvetlenül és közvetve, ismerve és ismeretlenül a képanyagokkal, korrektúrákkal és a nyomtatással segítettek.

A könyv tartalma nem változott és mégsem veszített aktualitásából 10+ év távlatából sem. Gazdag ez a tartalom, mely bemutatja az embert, az egyetemi tanárt, az akadémikust, a tudományszervezőt, sportolót, apát, nagyapát és dédnagyapát. Pontosan 14 év telt az első kiadás óta. Az élet rendje szerint azóta újabb dédunokák születtek, szám szerint négy. Ezt a négy fiút ő már sajnos nem ismerhette. A teljesség kedvéért néhány kiegészítést tettünk, melyek az első kiadás megjelenése, illetve apám halála utáni szakaszra esnek. Gondolok itt elsősorban a szoboravatásra és a jászberényi szakközépiskola névadására.

Miben segítenek a kérdések és válaszok a mai rohanó világban? Csak néhány példát szeretnék említeni. Az érettebb, tapasztaltabb szakembereknek türelmességet javasol, hiszen egy pályafutás alatt az elismerés későn is jöhet, de biztosan jön, továbbá hogy a sportszerűséget a sportból át lehet menteni a szakmai területekre is. Pályafutásuk kezdetén állóknak bátorságot és kalkulálható kockázatvállalást sugall. Ő is elhagyhatta volna az országot háromszor, mégsem tette. Egyetemistáknak –a válaszok között olvasva– a szorgalmat és példaképek keresését javasolja. A példakép lehet a szakterületről, de lehet író, zenész, festő, akár politikus is. Mindig hasznos a tapasztalatcsere, főleg nemzetközi szinten. Iskolásoknak azt tanítja, hogy rendkívülien fontosak az alapok: írás, olvasás, számolás, beszéd; ez talán furcsán hangzik, de mérnököknek is kell tudnia kommunikálni. Ehhez járul, hogy igen fiatal korban jöjjenek a nyelvek - főleg közeli országok és kontinensek nyelvei.

Mindig is a hagyományos családstruktúra fontosságát hangoztatta, melynek a keresztény értékek adják az alapokat. Saját életében is bizonyította a többgenerációs kapcsolatok és együttélés életképességét, beleértve anyóst, apóst, menyet és unokát. A nagy általánosságnak magas erkölcsi elvárások egész életen át való betartását hirdeti. Ehhez járul, hogy nem szabad függni politikai áramlatoktól. Sohasem volt lelkes, amikor a politika határozta meg munkatársi függőségeit. Az emberi butaságot nehezen viselte el, mégis kevés kivételtől eltekintve, kereste az emberekben a jót és az értéket.

Mit tanultam és hasznosítottam én a saját életemben? Hallgattam a tapasztaltabbakra és meghallgattam véleményeket. Volt bőven, hiszen kb. 3000 személlyel dolgoztam tanácsadói pályám során. Ha valami nem sikerült, kerestem azonnal az okokat és saját magamnál kezdtem mindig. Tanultam a hibákból, korrigáltam, ha kellett és eljutottam az önmenedzselés egy elég magas fokára. Megkísérleltem a tapasztaltakat és tanultakat a következő generációknak továbbadni. Ahogy a kedves olvasó sejti, nem mindig osztatlan sikerrel.

Egy gazdag élet és életmű, mely egy viharos történelmi korszakot ölel át, van a Tisztelt Olvasó kezében. Remélem örömük telt az olvasással.

Én is büszkén lapozgatom.

Terplán Kornél

New York - München 2014 tavasza

TERPLÁN ZÉNÓ CSALÁDFÁJA

Nagyszülők:

Terplán Kornél (1851 – 1928)

Tamási Attila (1853 – 1931)

Elisabeth Witte (1868 – 1945)

Turcsák Zsuzsanna (1875-1943)

Szülők:

Terplán Olivér (1896 – 1925)

Tamási Emma (1900 – 1981)

Feleség:

Rosik Adél (sz. 1923)

Gyermek:

Terplán Kornél (sz. 1944)

Meny:

Grosch Terézia (sz. 1948)

Unokák:

Terplán Krisztina (sz. 1969,

Terplán Kornélia (sz. 1974)

férje: Markus Rosch sz. 1968)

Dédunokák:

Isabella Rosch (sz. 1994)

Angelica Rosch (sz. 1998)

Soen Souprayen (sz:2003)

Benjamin-Zénó Edlinger (sz:2004)

Lilian Souprayen (sz:2004)

Johannes-Ferdinand Edlinger (sz:2006)

Lilian Souprayen

Soen Souprayen

Johannes Ferdinand és Benjamin

Dédunokák (balról jobbra)

- *Johannes-Ferdinand Edlinger*
- *Angelica Rosch*
- *Benjamin-Zénó Edlinger (*
- *Isabella Rosch*

Kiegészítések egy gazdag élet morzsáihoz¹

Az élet eseményei folytatódnak és gördülnek tovább az idő kerekén. Így vagyunk ezzel mi mindnyájan. A könyv az Ünnepekt 80. születésnapjára elkészült, és meglehetősen nagy sikert aratott. E tény volt az, ami bátorított engem is arra, hogy a sorozatot egyrészt folytassam², másrészt adta azt a lelki kényszert, hogy nagyon röviden és a tények teljes tiszteletben tartásával dióhéjban összefoglaljam azokat a legfontosabb történéseket, amelyek az első kiadás nyomdába adását követően tudomásomra jutottak. Mérnök lévén magam is igyekeztem e gondolataimat is valamilyen struktúrába terelni. A rövid összefoglalások a következő címeket kapták:

- k1. A 80. Születésnap (2001)
- k2. Nekrológok (2002)
- k3. Szoboravatás (2003)
- k4. Terplán Zénó Műszaki és Közgazdasági Szakképző Iskola (2006)
- k5. Terplán Zénó Díj (2008)
- k6. Terplán Zénó utca Miskolctapolcán

A fenti bontásban igyekszem a nálam levő dokumentumokkal megismertetni a volt tanítványokat, munkatársakat, barátokat, tisztelőket, egyszóval a Tisztelt Olvasót.

k1. A 80. születésnap.

A jubileumi, a 80. születésnap megünneplésére a Miskolci Akadémiai Bizottság (MAB) székházában került sor a MAB és a Miskolci Egyetem Gépészmérnöki Karának Gépelemek Tanszéke szervezésében az alábbi meghívó szerinti programmal. A köszöntésekben elhangzott mondatok felidézése szinte lehetetlen, de mindenképpen utalhat a tartalomra a köszöntő szakemberek névsora, akik között megtalálhatók a Miskolci Egyetem vezetői, a hazai szakmai élet meghatározó egyéniségei, a műszaki-társadalmi szervezetek-

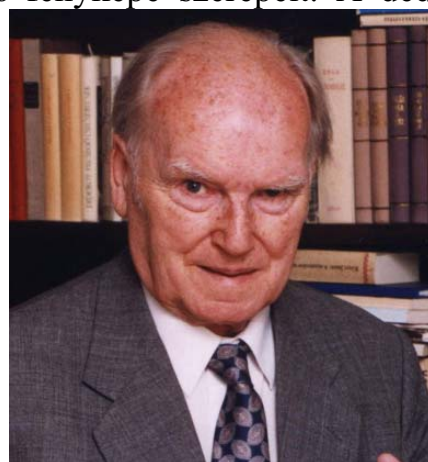
Az MTA Miskolci Akadémiai Bizottsága és a Miskolci Egyetem Gépészmérnöki Karának Gépelemek Tanszéke	Helyszín: az MTA Miskolci Akadémiai Bizottságának székháza Miskolc, Erzsébet tér 3.
tisztelettel meghívja Önt a	Program:
Terplán Zénó <i>Terplán Zénó</i> 80. születésnapja alkalmából rendezett	2001. május 25.
"Fogaskerék-bolygóművek, fogaskerék-hajtóművek, hajtások"	10.00 Köszöntés 11.30 Fogadás 14.00 Tudományos ülés
című tudományos konferenciára	2001. május 26. 10.00 Tudományos ülés

¹ A „Beszélgetőtárs” összeállításában özv. Terplán Zénóné és Terplán Kornél segítségével és egyetértésével.

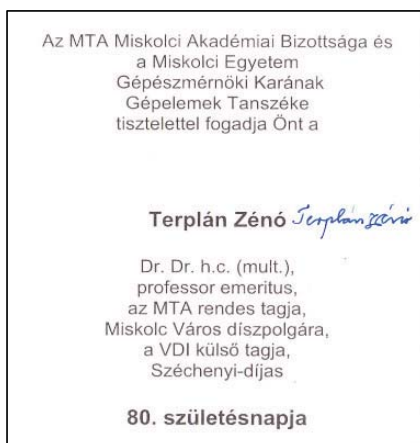
² Én –mint „Beszélgetőtárs” nem mondhatok mást, mint köszönetet a sorsnak, hogy olyan kiváló emberek életébe tekinthettem be, mint Terplán Zénó (2001), Pungor Ernő (2003), Gyulai József (2012) akadémikusok, Becker István (2005 és 2010), Kispéter József professzor (2014) és Drótos László (2014).

2001. május 25.	
10.00 Köszöntések	
10.00	Dr. Besenyei Lajos
rektor, Miskolci Egyetem	
10.05	Dr. Kozák Imre
elnök, Miskolci Akadémiai Bizottság	
10.10	Dr. Cselényi József
dékan, ME Gépészmérnöki Kar	
10.15	Dr. Somlyódy László
elnök, MTA Műszaki Tudományok Osztálya	
10.20	Dr. Molnár Károly
rektorhelyettes, dékan, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	
10.25	Dr. Szendrő Péter
rektor, Szent István Egyetem	
10.30	Kobold Tamás
polgármester, Miskolc	
10.35	Dr. Ginzler János
elnök, Magyar Mérnökakadémia, GTE	
10.40	Dr. Tardy Pál
alelnök, MTESZ	
10.45	Dr. Vajna Sándor
professzor, Otto von Guericke Universität, Magdeburg, VDI	
10.50	Dr. Wilfried Eichlseder
professzor, Montanuniversität, Leoben	
10.55	Dr. Igor M. Belokonyev
professzor, Odessa State Polytechnic University	
11.00	Dr. Stépán Gábor
elnök, Gépyszerkezettani Akadémiai Bizottság	

nek a képviselői, külföldi társintézmények azon szakemberei, akik érdekesnek tartották Terplán Zénó szakmai tevékenységét és emberi tartását arra, hogy az általuk képviselt egyetemek kitüntetéseiben részesítsék. Miskolc díszpolgárát a város polgármestere köszöntötte. A MAB dísztermét a tanítványok, munkatársak teljes mértékben megtöltötték. A meghívó címlapján Terplán Zénó alábbi – jellegzetes fényképe szerepelt. A dédunoka Isabella Rosch (sz: 1994) is láthatóan teljesen átélve hallgatta az ünnepeltet köszöntők sorát, aki viszont „vigyázó szemeit” még ekkor is családtagjaira, fiára, Terplán Kornélra és unokájára Terplán Krisztinára fordítja.

Délután a Tudományos üléssel folytatódott a program, amelynek keretében többnyire a pályatársak, munkatársak és a tanítványok adtak számot azon eredményeikről, sikereikről, amelyek a Terplán Zénóval való találkozásokból születtek, táplálkoztak. A válogatás természetesen meglehetősen nehéz volt, hiszen az ünnepeltet igen sokan tisztelték, becsülték és őszintén szerették. Sok-sok,

hiszen az ünnepeltet igen sokan tisztességgel megőszült ember mondhatta el, mondhatja el, hogy szakmai életének alakításában meghatározó szerep jutott egykori „mestérének”, Terplán Zénó Profesz-szor Úrnak, „Zénó Bácsinak”. Az érintettek létszámát nagyban bővíti az ünnepelt széleskörű társadalmi tevékenysége is.

14.00 Tudományos ülés

- 14.00 Lévai Imre
A Miskolci Egyetem (Nehézipari Műszaki Egyetem) Gépelemek Tanszékének második évtizede 1959-1969
- 14.20 Bercsey Tibor, Horák Péter
Fogazott hajtópárok modellezésének és szimulációjának irányai, újabb eredményei
- 14.40 Vajna Sándor
Knowledge-based product development
- 15.00 Márialigeti János, Lovas László
Kaotikus lengések lenyesett fogazatú fogaskerekeken.
- 15.20 Németh József
Mérnök és alkotás. A technikatörténet írás nagy korszakai
- 15.40 Wilfried Eichlseder
Werkstoffwahl im Leichtbau
- 16.00 Lőrincz István
GANZ kerékagy hajtómű fejlesztése alacsonypadlós villamoshoz
- 16.20 Kisgergely István
Korszerű haszongépjármű sebességváltók fejlesztése a ZF Hungária Kft.-nél
- 16.40 Falvi Károly
Fogaskerék-bolygóművek a RABA futóműgyártásában
- 17.00 Kovács Károly, Stoll Krisztián
Fogaskerekek minőségének anyagszerkezeti vonásai
- 17.20 Apró Ferenc, Döbröczöni Ádám
Fogaskerék-bolygóművek kutatása a Gépelemek Tanszékén

2001, május 26.

- 10.00 Kozma Mihály
Nagy áttételű bolygóműves hajtások
- 10.15 Gódor István, Heinz Leitner
Csavarzatok előfeszítési erővesztésének üzemszerű vizsgálata
- 10.30 Kovács Attila
Fogaskerék-hajtások zaja
- 10.45 Drobní József, Siposs István
Angolszász eredetű fogasléc-fogaskerék pár rekonstrukciós számítása
- 11.00 Karsai Géza
Módszer összetett lineáris mozgások és tet-szöleges rendű időderiváltak ábrázolására és inverz kinematikai feladatok megoldására
- 11.15 Kamondi László
Fogaskerékpárok környezetszempontú tervezése
- 11.30 Péter József
A fogaskerék-hullámhajtómű kutatás indulása és eredményei a ME Gépelemek Tanszékén
- 11.45 Szenté József
Belső fogazatok tervezése
- 12.00 Török István, Cseke József, Lelkes Márk, Márialigeti János
Ívelt fogazatok merevségének vizsgálata végesselembes módszerrel
- 12.15 Németh Géza
Hullámhajtómű hajlékony csapágyazásának vizsgálata
- 12.30 Lelkes Márk, Daniel Play, Márialigeti János
Ívelt fogazatok kapcsolódási viszonyainak elemzése
- 12.45 Jálcs Károly
Messung und Simulation

A feszített szakmai program a következő nap délelőttjén is folytatódott. Az eseményről természetesen a sajtó is beszámolt. Így például az Észak-Magyarország május 26.-i számában ez olvasható:

Gépészgenerációk példaképe, barátja

Miskolc (ÉM - SzK) - Terplán Zénó professzor emeritus 80. születésnapja alkalmából tudományos konferenciát rendezett tegnap a Miskolci Akadémiai Bizottság (MAB) és a Miskolci Egyetem Gépészmérnöki Kará-

nak Gépelemek Tanszéke a MAB-székházában, Fogaskerék-bolygóművek, fogaskerék-hajtóművek, hajtások címmel.

A délutáni tudományos ülést a kerék évfordulóját ünneplő professzor köszöntése előzte meg. Pontosabban a köszöntések sora. S jöllehet mindannyian igyekeztek érinteni, méltatni az ünneplott műszaki, tudományos, közéleti érdemeit (is), a „lista” aligha sikeredhetett teljesre, Terplán Zénó eddigi élete ugyanis kivételesen sokszínű. Érdemeit jelzi címei, kitüntetései sokasága is. Az egyetem- és MAB-alapító Terplán Zénó többek között az MTA rendes tagja, Miskolc díszpolgára, Széchenyi-díjas, s magáénak tudhatja a megye Pro Cumitatu Díját is. Kivételes egyéniségére utal, hogy még mindig vállal előadásokat az egyetemen – most a 104. szemeszterét zárta.

Az ünneplott Fotó: Végh Csaba

A Gépipari Tudományos Egyesület nevében a Gépipar c. újság köszöntője pedig így hangzott:

TAGTÁRSAINKAT KÖSZÖNTJÜK

Terplán Zénó akadémikus 80 éves

Terplán Zénó akadémikus, egyesületünk exelnöke és tiszteleti tagja május 25-én töltötte be 80. életévét. Életútja, amely képessége és kitartó szorgalma révén a győri bencés diákevektől a Műegyetemen át a Miskolci Egyetem gépelemek tanszékének alapító és évtizedeken át vezető professzori státusáig ívelt, miközben a gépelemek, különösen a fogaskerék-bolygóművek elméletéről és szerkezetéről publikált, nemzetközileg is elismert eredményei – amelyeket az általa is feltárt technikatörténeti értékekkel együtt adott át tanítványainak – az akadémia rendes tagjává emelték.

Életútja, amely nyugdíjas éveiben is töretlen, szakmai közösségünk előtt jól ismert. Lapunkban is méltattuk, illetve referáltuk azt a két kötetet is, amelyet „csak az élelmi-forgácsokból” szerkesztettek miskolci tanítványai és munkatársai (Gépipar 1991/4-6., 1996/7-8. és 2000/2.). Ezekből megismerhetjük életútja főtartalmát, ivelt öszo-kító könyvszerkesztői, szerkesztői, egyesületvezetői, közleletszerve-zői tevékenységét és az építkező, a mindennapok gondjaival küzdő embert is, akit munkásságáért méltán választottak Miskolc vá-ro díszpolgárává és tüntettek ki Széchenyi-díjjal.

Tisztelettel Profeszor Úr! Kedves Zénó bácsi! A tanítványok, a munkatársak és a GTE egész tagsága nevében szeretettel kívánunk erőt,

egészséget és sok időt az ön maga elé kitűzött feladatok sikeres elvég-zéséhez és sok boldogságot! Iszen éltesse!

Lapzártakor kaptuk a hírt, hogy a Magyar Mérnökakadémia (MMA) elnöksége az általa idén alapított Tekhné kiutentést elsőként Terplán Zénó akadémikusnak adományozta, elismerve a műszaki tudomány fej-lesztése, terjesztése, nemzetközileg is elismert eredményeinek bevezetése és a memökképzés terén – az MMA célkitűzéseivel összhang-ban – végzett több évtizedes eredményes és példamutató munkássá-gát.

A kitüntetést dr. Ginsztler János elnök adta át Terplán Zénó aka-démikusnak a tiszteletére szervezett, bensőséges születésnapj ün-nepségen, tolmácsolva mind az MMA, mind a GTE szakmai kö-zösségének jókívánságait.

A Szerkesztőbizottság

Részben a jubileumi születésnaphoz, részben pedig az „Ifjan – Éretten – Öregén” címmel megjelent könyv méltatásához kapcsolódott a pályatárs, Pénzes István alábbi cikke.

Együttlét Terplán családdal

Lapunk, a Gépípar május-júniusi számában köszöntötte a 80 éves Terplán Zénó akadémikust. A jókívánságokat tolmácsoló, a cikket aláíró Szerkesztőbizottság egyebek mellett azt írta: Terplán professzor életútja "...szakmai közösségünk előtt jól ismert". Nos az idézett kijelentéhez nem férhet kétség! Hisz a Szerkesztőbizottság egy évtizedes időszámban három lapszám egy-egy írására hivatkozott, amelyben a terpláni életút és életmű alkotta a mondanivaló lényegét. Ezekből a cikkekből eredhet a „jól ismert”-ség kifejezése. Persze, e sorok írója is „ludex”, elvégre az említett írások jórészt nevével kaptak lapteret. Ehhez azonnal hozzá kell fűzni: nem a leírt tények és adatok változtak meg, hanem a környezetük tárgyult ki. Mi több, a dokumentumok szűkszavúságának hivatalossága lett emlékké és az ismert, puszta adatok teltek meg élettel, meghittséggel, családiassággal. Mindez dr. Tóth László professzornak köszönhető, aki- a jeles születésnaphoz közeledvén- stílszerűen 80 kérdésével kereste föl Terplán akadémikust. A kérdések és a válaszok épp a 80. születésnapra jelentek meg kötetben: Terplán Zénó ifjan- éretten- öregen- 80 kérdés- válasz közel nyolc évtizedről- Beszélgetőtárs: Tóth László címmel. Hasznos, érdekes lelemény a könyv tördelése, ugyanis ahány oldal, annyi kérdés-felelet. Így az oldalak szedestükre ugyan egyformán hosszú, ám valamennyi hasáb a kérdéssel kezdődik, a válasszal folytatódik és fejeződik be. Ahol a válaszok rövidebbek a nyomdai hasáb adta lehetőségnél, ott a kérdés- válaszhoz illő illusztráció kapott helyet, jórészt olyanok, amelyek talán először jelentek meg nyomtatásban. Tóth László professzor kitűnő érékkel állította össze kérdéseit. Némelykor látszólag egyszerű ismeretet feszeget (például: zeneszeretettel), némelykor meg összetettebb a kérdés témája (lásd: 1956 és utóezgégei). A kérdező, de főképp a válaszoló kötetlenné tudta oldani, csaknem beszélgetéssé tudta emelni a kötet mondanivalóját. Az olvasó hivatlanul is előbb-utóbb úgy érzi, hogy családi beszélgetés, részese, az együttlét bensősége. Személyesen ugyan nem társaloghat, nem kérdezhet, de mégis választ kap egy tiszteletre méltó élet és életmű tapasztalatairól, megpróbáltatásairól, örömeiről, eddig nem ismert részletekről. Természetesen a recenzens nem vállalkozhat szövegkritikai elemzésre, mi az új, s mi a már ismert a régebben közölt adatokból. De azt hangsúlyozhatja, hogy a kötet összessége, a válaszok veretes tömörségű mondatai, a rendkívül sok-sok tény, a bennük rejtekező vagy kimondott életpasztyalatok, néha megülepítőttak az olvasásban, néha visszalapozásra késztettek, a tanulmányok összegzésére ösztönöztek. Habár az első kérdések nem a Terplán családra vonatkoznak, a kötet gerincét (vagy kéttizedét) a familia kérdés-válaszai alkotják. A nagyszülőktől a dédunokákig hat nemzedéket ismerhetünk meg. S hogy az élet „bolygókeréke” milyen előre nem számítható pályát ír le, talán a megboldogult nagymama és a mai nagyszülők-dédszülők példái szimbolizálhatják legkifejezőbben. Terplán akadémikus gyerekkorában a hozzá legközelebb álló személyiség, ahogyan a 70. oldalon kifejezi: „prima inter pares”, a „köszegi Lisbeth óma” volt, akitől életre szóló indítást kapott. Azután évtizedek múltán a Terplán házaspár, a köszegi példának csaknem tükörképeként, Krisztina unokájuknak halmozta ezt a fölmérhetetlen jót és szépet, amire általában a nagyszülők képesek (46. old.). A pár- és pályaválasztás fontosságának sorrendje fogas kérdés. Az időrendben többnyire a pálya áll elől, ám ez nem törvényszerű, Terplán akadémikus például előbb választott párt, mint pályát. A mai kor fiataljai nehezen képzelik valóságnak a copfos frizurájú kislány és a félszeg fiú esetét, benne hatévi ismeretességgel, amiből ötévi udvarlás után lett házasság. Ez 1943-ban történt, „azóta élünk együtt Adéllal”, ahogyan az egyik válaszban olvasható (17. old.). Az együtt jóban-rosszban megtett út, akár a dédunokákra gondolva, akár a közeledő hatvanadik házassági évforduló felé fordulva, az emberpár nagy teljesítménye. Adél asszony saját jogú nyugdíja meg éppenséggel főhajtást és méltánylást érdemlő tény, ahogyan ez több kérdésre adott válaszokban olvasható (43, 44 és 45. old.). A nagyrabecsülést legszebben a férj fejezi ki: „...összeségében - a sok gond és megpróbáltatás ellenére - eddig egy szépen eltöltött életre gondolhatunk vissza, amelyhez Adél jó természete és szíve adta a biztos alapot.” (18. old.) A véletlen nagy rendező! Ennek ellenére valóságát unos-untalan ismételtetés közhelyszerűvé koptatta. Az idő azonban a tömondat igazságtartalmán nem változtatott. Terplán akadémikus baráti rábeszélésre lett műegyetemista. Azután közel hatvan évvel később így summázhatott: „...Sokat köszönhetek tanáromnak és első főnökömnek, Pattantyús- Á. Géza professzornak, hogy megszerettem a szakmámat. Pályafutásom további részét már a szerencse, a feladatok eredményes elvégzésének törekvése irányította, határozta meg. Vagyis hogy egyetemi oktatóként vettem részt ipari megbízások teljesítésében, kerültem be a szakmai közéletbe, lehettem néhány intézmény alapítója és kifejlesztője, taníthattam tízezernyi gépészmérnök hallgatót előbb Budapesten, majd Miskolcon, értem el tudományos kutatási eredményeket, gazdagítottam a szakirodalmat. Áldom a sorsot, hogy gépészmérnök lettem.” (20. old.) És gyarapította, ma is gyarapítja a műszaki kultúránkat!- teszem hozzá. Mint a Miskolci Egyetem professzora több, mint száz szemeszteren át tanít (60. old.) Az általa oktatott tantárgyak száma- az általános géptantól a technika történetig (91. old.)- tucatnyi. A szakkönyveinek, könyvrészleteinek és egyéb könyveinek a száma csaknem harminc. Ezek mellett közel két tucat egyetemi jegyzete segítette a tanulást. A kérdező, Tóth László professzor az elismeréseiről is faggatta Terplán akadémikust. Szerinte „...elképzeltető lenne jutalom- és kitüntetés nélküli társadalom is.” (59. old.) De a világ nagyobb hányada az elismerések tárgyi kifejezésére rendezkedett be, örülhet az ember munkája méltánylásának: az MTA tagságnak, a Széchenyi-díjnak, a német VDI aranyjelvénynek, a drezdai HT négytagú mechanizmusának és más megtisztelő elismerésnek. Mindazonáltal az 59. oldalról az alábbi vallomással ajánlhatjuk az új kötet elolvasását: „...Szakmában a legnagyobb elismerés az egykori tanítványok szeretetétől átitatott visszaemlékezése például egy jól sikerült előadásra...”

Pénzes István

De talán mégis azt tekinthetjük leghitelesebbnek, ahogyan maga az ünnepelt látta, értékelte, élte át a 80. születésnapjához kötődő történeteket. Ezt sem volt rest megírni az ismeretségi körében mindenki által csodált „gyöngybetűivel”, ami a Gépgyártás c. folyóirat 2001. 7-8 számában jelent meg.

TUL A NYOLCVANON

Lezajlott 2001. május 25-én a 80. születésnapom hivatalosan és az otthonomban. A MAB-székházban egykori munkahelyem, a miskolci gépdemok

tanusztárnak oktatási kitűnő szervezéssel, tudományos konferencia keretében; otthonomban pedig szinte összes közvetlen családtagunk jelenlétében, a két dedu-nokánk-ig bezárólag.

Szerencsére feleségemmel bírtuk érdeklőleg a köszöntőket, jó kívánságokat a megfűtött díszteremben. Meglepődünk a sok szép és szellemes ajándékon (virágokon, számos váza, villatosított kávék, italok, oklevél, levelek, érmék és más egyéb érdekességek töltötték meg a szobákat).

Figyelemre, hogy a két érc készítő „Ifjú-érettlen-örögen” című legújabb könyvem e napon volt először kiadható. Ebben József László professzor 80 kérdésére válaszolok nyolc évvel ezelő tapasztalataimról.

A könyvek között számomra a legmeghatóbb a miskolci volt tanárként ajándéka, vagyis „Michelangelo freskói” címen az újjáélesztett „Utolsó ítélet”.

Az érem- és emlékművek között nem az MMA újonnan létesített és János László elnök által átvett „József László” emléktárgy, hanem a „Technika múzeuma”.

Dobozosoni Ádám professzor feleségemmel le akartuk beszélni a születésnap megünnepléséről. Ő asszal érvelt, hogy ez a miskolci gépdemok tanusztárnak is érdeke. Meg kell külön köszönnöm a rendkívül körültekintő rendelkezést. Azon intézkedések vezetői, megbízottai köszöntöttek, melyekben hosszabb-rövidebb időn át elnökként, titkárként vagy egyetemi oktatóként dolgoztam, ill. külföldön tiszteletbeli doktorra avattak, vagy pl. Miskolc város polgármestere, aki díszpolgárrá avatott.

2001. május 25-én az elhangzott 15 köszöntő után a jelenlévőknek kiadott egy-egy pohárral szociális bor megköszönésére előttem nekem néhány köszöntő szót mondtam. Összevontan fejeztem ki hálámat, kihangsúlyozva, hogy a megjelentek között milyen sok egykori tanítványomnak örülhetek, akiknek rengeteg köszönetet, hiszen mindannyiunktól mindig mindenütt segítséget kaptam, családomnak pedig a kényeztetését. Majd így folytattam:

– Életemben először részesülök női elismerésben, mert a görög mitológia szerint mind a 9 múzsza Zeusz főisten lánya volt. Most a 10-dik is hozzá (a ragadvány szerint is). Ez kedves újság a technikai szakmában a nők teljes egyenjogúsítása felé. Lehet, hogy a női római ritus szerint még Vesta-szent is válhatok...

Akkora nevetés tört ki, hogy a moderáló Dobozosoni Ádám beavatására gyorsan ittunk egy-egy egyszőlőre!

József László

Terplán Zénó legközelebbi hozzátartozói sem gondolták, hogy alig több mint félévvel már szomorúsággal feltöltött szívvel fognak újból találkozni, egy kiváló embert utolsó földi útjának tömegében.

k.2. Nekrológok

A jubileumi születésnapot követően többnyire már csupán otthonában lehetett találkozni a Professzor Úrral, Zénó Bácsival. Egyre inkább úrrá lett szervezetén az évekkel korábban diagnosztizált betegsége, amely ellen hősiesen küzdött, vagy amelynek kifejlődését a tőle megszokott fegyelemmel, türelemmel viselte. Jómagam is többször szemtanúja lehettem az önmaga körül pedáns rendet tartó otthonában. A rendkívüli pillanatokban is – mint egész életében – segítőtársa, felesége, Adél Néni a tőle megszokott, elfogadott, rendkívüli energiával enyhíteni igyekezett mindazt, ami ellen küzdeni kellett. Végül, a Bay Zoltántól származó, „Az élet erősebb”³ felett a természet nehezen elfogadható, de általános törvényszerűsége kerekedett felül 2002. január 16.-án 13.30-kor, három nappal utolsó, a Borsod-A.-Z. Megyei Kórházban való találkozást követően. Ez a kép máig él bennem. A hírügynökségek rövidebb, hosszabb terjedelemben tudatták a szomorú hírt a közvéleménnyel. Néhány ezek közül.

Elhunyt Terplán Zénó

Miskolc (ÉM) – Életének 81. évében, példamutató önuralommal viselt betegség után január 16-án elhunyt Terplán Zénó – tudatta a Magyar Tudományos Akadémia, Miskolc önkormányzata, a megyei közgyűlés, a Miskolci Egyetem, a Gépészmérnöki Kar Tanácsa és a gyászoló család. Terplán Zénó okleveles gépészmérnököt, Professor Emeritust, az MTA rendes tagját, Miskolc díszpolgárát, a TU Magdeburg, a Miskolci Egyetem és a Montanuniversität Leoben tiszteletbeli doktorát, a VDI külső tagját, Pattantyús- és Széchenyi-díjast, Pro Comitatu-díjast, a Gépipari Tudományos Egyesület és a Miskolci Akadémiai Bizottság volt elnökét, a Gépészmérnöki Kar volt dékánját, a Gépelemek Tanszék alapítóját, majd 40 éven át volt tanszékvezető professzorát a Miskolci Egyetem saját halottjának tekinti. Temetéséről később intézkednek.

megszokott, elfogadott, rendkívüli energiával enyhíteni igyekezett mindazt, ami ellen küzdeni kellett. Végül, a Bay Zoltántól származó, „Az élet erősebb”³ felett a természet nehezen elfogadható, de általános törvényszerűsége kerekedett felül 2002. január 16.-án 13.30-kor, három nappal utolsó, a Borsod-A.-Z. Megyei Kórházban való találkozást követően. Ez a kép máig él bennem. A hírügynökségek rövidebb, hosszabb terjedelemben tudatták a szomorú hírt a közvéleménnyel. Néhány ezek közül.

Észak-Magyarország, 2002. január 18.-i tudósítása

A Gépipar c. folyóirat 2002 1. számában megjelent rövid tájékoztatás.

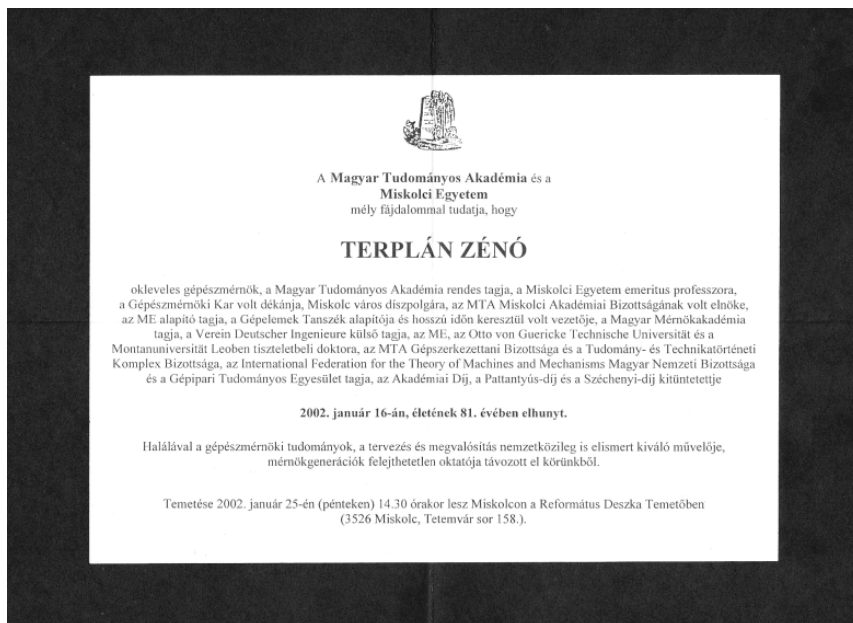
Nagy részvétellel a család és mindazok iránt, akik ismerték, tisztelték és szerették tudatjuk a lapzárta-
kor érkezett szomorú hírt, hogy életének 81. évében elhunyt

Prof. Em. Dr. h.c. mult. Dr. Terplán Zénó

Széchenyi-díjas akadémikus, gépészmérnök generációk tanítómestere, a gépelemek nemzetközi híru tudós professzora, Egyesületünk örökös tiszteletbeli elnöke.
Szeretve tisztelt elnökünket a GTE is saját halottjának tekinti. Temetése január 25-én 14.30-kor lesz Miskolcon.

³ Bay Zoltán: „Az élet erősebb” könyve 1990-ben jelent meg, amelyet a Csokonai-Püski Kiadó, Debrecen – Budapest jelentetett meg. Az angol nyelvű változatot „Life is Stronger” címmel ugyancsak a Püski Kiadó jelentette meg 1991-ben.

A Magyar Távirati Iroda közleménye a Népszabadság napilapban. E közleményt alapul véve a Magyar Nemzet c. napilap minden év január 16.-án idézi fel a szomorú esemény időpontját.

ELHUNYT TERPLÁN ZÉNÓ akadémikus. Életének 81. évében szerdán elhunyt Terplán Zénó Széchenyi-díjas okleveles gépészmérnök, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, a Miskolci Egyetem gépészmérnöki karának volt dékánja. A Miskolci Egyetem Terplán Zénót saját halottjának tekintti, temetéséről később intézkednek. (MTI)

A földi létet egy szerdán 1921. május 25.-án megkezdett és 29.457 napon át folytatódott eseménysorozat ugyancsak egy szerdai napon szakadt meg. E periódusban a természet

egyik legtokéletesebb „szerkezete” több mint 2,5 milliárdot dobantott. Az ismerősöket, pályatársakat, tanítványokat a végső búcsú időpontjáról a parte is tájékoztatta.

A tömegeket megmozgató temetésen a Miskolci Egyetem rektora, Bessenyei Lajos, a Gépészmérnöki Kar dékánja Döbröczöni Ádám mellett a Magyar Tudományos Akadémia nevében Somlyódi László osztályelnök méltatta Terplán Zénó személyét, tevékenységét. A Magyar Mérnökakadémia tagjait az elnök Ginsztler János akadémikus képviselte a végső búcsú szavaival. Az MTA helyi szervezetének nevében

Újszászy László a MAB titkára emlékezett meg egykori elnökéről.

A végső búcsút követően a Terplán Zénó életét méltató megemlékezések egész sora jelent meg a sajtóban. A pályatárs, a Miskolci Akadémiai Bizottság elnöki tisztségében váltó Kozák Imre akadémikus a Magyar Tudomány 2002. 6. számában így búcsúzott.

TERPLÁN ZÉNÓ

1921-2002

2002. január 16-án, 81 éves korában elhunyt Terplán Zénó akadémikus, a gépszerkezet-tan hazai és nemzetközi elismertséget kivívott vezető szakembere, gépészmérnök nemzedékek egyetemi oktatója, a tudományszervezés és a tudománytörténet kiemelkedő egyénisége.

Hegyeshalmon született 1921. május 25-én, vasutas tisztviselői családban. Gimnáziumi tanulmányait Kőszegen és Győrött végezte, mindkét városban a Bencés Gimnáziumban. 1939-ben érettségizett, utána elvégezve a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemet, 1943-ban gépészmérnöki oklevelet szerzett.

1950-ben a Budapesti Műszaki Egyetem doktora lett, majd a Tudományos Minősítő Bizottság 1952-ben disszertáció nélkül a műszaki tudomány kandidátusává nyilvánította. 1968-ban disszertáció készítésével és megvédésével a műszaki tudomány doktora fokozatot nyerte el. 1990-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 1995-ben rendes tagjai közé választotta.

Egyetemi pályafutása tanítómestere, Pattantyús-Ábrahám Géza professzor mellett, a Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Szállítóberendezések és Hidrogépek Tanszékén kezdődött. 1941-től gyakornokként, majd oklevelének megszerzése után, 1943 és 1949 között tanársegédként, adjunktusként tevékenykedett. 1947-ben az akkor létesített Állami Műszaki Főiskola tanára lett, 1951-ig több tárgyat adott elő. Műegyetemi és műszaki főiskolai munkásságával párhuzamosan 1944 és 1949 között ellátta a Mérnök Továbbképző Intézet titkári (1948-tól főtitkári) teendőit az igazgató, Mihailich Győző professzor mellett.

Életpályáján sorsfordító változást hozott az 1949. augusztus 19-én megjelent XXIII. törvény, amely kimondta: a felsőfokú műszaki szakképzés fokozása céljából Miskolcon Nehézipari Műszaki Egyetemet kell létesíteni. Az Egyetem Bánya- és Kohómérnöki Karra, valamint Gépészmérnöki Karra tagozódik. A neve 1990 óta Miskolci Egyetem.

Az 1949 augusztusában alapított új miskolci egyetemen Terplán Zénó a Gépészmérnöki Kar Gépelemek Tanszéke megszervezésére és vezetésére kapott megbízást intézeti igazgatói beosztásban. 1952-ben nevezték ki egyetemi tanárrá. A tanszéket 39 évig, 1989-ig ő vezette, 1991-ben ment nyugdíjba. 1991-től a tanszék tudományos tanácsadója, majd 1996-tól professzor emeritusza. 1991 és 1999 között a BME Természettudományi és Társadalomtudományi Karának technikátörténeti professzora is volt.

Kiválóan felépített előadásait, mérnöki precizitással táblára rajzolt szabadkézi gépszerkezeti ábráit több mint tízezer volt hall-

gatója, gépész-, bánya-, és kohómémőkök sok nemzedéke őrzi emlékezetében. Miskolcon (részben társszerzőkkel) írott egyetemi jegyzeteinek száma 18. Kézírása mindig példásan rendezett és jól olvasható volt.

A Gépelemek Tanszékén végzett alapítói, szervezői, oktatói, kutató munkája mellett csakhamar az egyetem egyik vezető, meghatározó személyisége lett. 1949-től 1952-ig az épülő egyetem beruházásokkal foglalkozó gazdasági bizottság vezetője, majd 28 éven át 1952-1980 között rektorhelyettesi teendőket látott el. 1964-től 1968-ig a Gépészmérnöki Kar dékánja volt. 1956-ban az egyetemi munkástanács elnökévé választották.

1974-ben alakult meg a Miskolci Egyetem történeti Bizottság, amelynek elnöke lett. Elnöki tisztségét 1992-ig látta el, a Bizottság munkájában azonban ezután is részt vett. 1970 és 1999 között az egyetem történetének naprakész krónikáját adta közre több írásában.

Egyik szervezője és alakítója volt az egyetem tudományos közéletének. 1957 és 1988 között a Nehézipari Műszaki Egyetem közleményeinek szerkesztője. Kezdeményezője és motorja a külföldi egyetemekkel kiépítendő szakmai kapcsolatoknak. 1960 és 1983 között nyolc nemzetközi tudományos ülést szervezett és vezetett le a mechanizmusok és hajtóművek témakörben. 1966-ban kezdeményezte, hogy váltakozva más-más egyetemi vagy főiskolai városban rendezzék meg a gépelemek tárgyköreit oktatók és kutatók rendszeres, két-három évenkénti tapasztalatcseréjét.

Felkarolta az 1954-ben oklevelet szerzett gépészmérnök-hallgatók elképzelését a miskolci egyetemi satirikus évkönyv megjelentetésére. A szellemes írásokat, verseket, oktatói elszólásokat, karikatúrákat tartalmazó évkönyv méltó utóda kívánt lenni a *Megfagyott muzsikusz*, a *Vicinális dugóhúzó* és más korábbi, hasonló célú műveknek. A *Húzótiúske* néven megjelenő kiadványnak

1991-ig 14 kötete jelent meg, a sajtó alá rendezést minden esetben Terplán Zénó végezte.

Kutatói munkájának kezdetét a Budapesti Műszaki Egyetemen benyújtott *Újfajta vízemelő kos üzemi és szelepkísérletei* című doktori értekezése tükrözi. Oktatói feladatai, a hozzájuk kapcsolódó kutatási területek és nem utolsósorban a tanszék ipari megbízásai azonban témaváltásra ösztönözték. Ennek eredménye volt a műszaki tudományok doktora fokozatért 1965-ben benyújtott *A fogaskerék-bolygó-művek méretezési kérdései* című értekezése. A fogaskerék-bolygó-művek kutatásával a Miskolci Egyetem Gépelemek Tanszékén iskolát teremtett. Kiemelkedő eredményeit akadémiai levelező taggá választásakor, 1991-ben *Fogaskerékek, hajtóművek, fogaskerék-bolygó-művek* címmel tartott székfoglalójában foglalta össze. Az elmélet és a gyakorlati alkalmazás szoros kapcsolatát tükröző szakmai-tudományos munkásságának eredményeit leginkább könyvei fémjelzik: *Mechanizmusok*, *Mechanikus tengelykapcsolók* (társszerzőkkel), *Különleges tengelykapcsolók* (társszerzőkkel), *Dimensionierungsfragen der Zahnrad-Planetengetriebe*, *Fogaskerék-bolygó-művek*.

Tevékenyen kivette részét az egyetemen kívüli társadalmi és szakmai közéletből is. Ezirányú tevékenységéről villantanak fel valamennyit az alábbiak: 1955-től 14 éven át tagja volt Miskolc Város Tanácsának. 1981 és 1990 között a Gépipari Tudományos Egyesület elnöke, 1983 és 1989 között a Mérnöki Továbbképző Tanács elnöke, 1986-tól a MTESZ Tudomány- és Technikatörténeti Bizottságának elnöke. Az International Federation for the Theory of Machines and Mechanisms (IFTOMM) munkájában annak 1961-es megalapítása óta részt vett. 1970-től 1997-ig a Magyar Nemzeti Bizottság elnöke volt. A Magyar Nagylexikon megjelent kötetinek szakszerkesztője, szerzője, lektora,

címgyűjtője. Főszerkesztője volt a *Pattantyús Gépész- és Villamosmérnökök kézikönyve* harmadik és negyedik kötetének (1961, 62).

Az országos tudományos közéletben végzett tevékenysége is kiemelendő: 1952 és 1987 között az MTA Fogaskerék, 1955-1967 között Gépszerkezettani Szakbizottságának tagja. 1967-től 1970-ig az MTA Kinetikai és Kinematikai Tudományos Bizottságának elnöke. 1970-ben ő kezdeményezte az MTA Gépszerkezettani Tudományos Bizottságának létesítését. A Bizottság alapító elnöke lett, s e tisztséget 1995-ig töltötte be. Elnökként, arra törekedett, hogy a gépszerkezettan minden jelentős hazai kutatása napirendre kerüljön. Levelező taggá választása óta a Műszaki Tudományok Osztálya, azon belül a Gépészeti- Kohászati Szakcsoport tagja volt. Ugyanekkor lett tagja az MTA Tudomány- és Technikatörténeti Komplex Bizottságának.

A tudományos minősítés feladatainak ellátásába 1963-ban kapcsolódott be. Ekkortól tagja a TMB Gépészeti- Kohászati Szakbizottságának, amelynek 1985-ben elnöke lett. Szakbizottsági elnöki teendőit (a szakbizottság 1995-től az MTA Doktori Tanácsa keretébe tagozódott) annak megszűnéséig, 2000-ig látta el.

Elévülhetetlen érdemeket szerzett – Zambó János akadémikussal együttműködve – az MTA Miskolci Akadémiai Bizottsága (MAB) 1979-ben történt létrehozásában, szervezetének és működési rendjének kialakításában. 1979-ben Zambó János a MAB elnöke, Terplán Zénó tudományos titkára lett. 1990-ben ő lett a MAB elnöke, s e tisztséget a lehetséges két akadémiai ciklust kitöltve 1996-ig töltötte be. Szerkesztője volt a MAB Közleményei 1981 óta évenként megjelenő első 17 kötetének.

Érdeklődése az utóbbi évtizedekben fokozatosan a gépészet technikatörténeti kérdései felé irányult. Ezen a téren kifejtett munkásságának részletezése helyett álljon itt

néhány szemelvény. Kiskönyvek *Pattantyús-Ábrahám Géza*, *Bánki Donát*, *Fonó Albert*, *Pattantyús-Ábrahám Imre*, *Jendrassik György* életéről és munkásságáról. 40 szakmai életrajz az 1998-ban megjelent, *Az én gépészeim* című kötetben. Az akadémiai rendes tagság elnyerésekor, 1995-ben *A gépszerkezettanról* címmel tartott székfoglalója lényegében e téma terminológiai, technikatörténeti áttekintése volt, és a terület egyik példamutató egyéniségének, Jendrassik Györgynek a munkásságát ismertette. Tanulmányai jelentek meg a *Műszaki nagyjaink* sorozat 1., 5. és 6. kötetében. Még két kiadványt kell megemlíteni, amelyek összeállításában aktívan részt vett, és amelyek már tulajdonképpen saját életpályájának történetéhez nyújtanak adalékokat. [*Életükben éltem* (1999), és *Ifjan-éretten-öregem* (2001)].

Terplán Zénó életútját számtalan elismerés kísérte. Közülük – nem törekedve teljességre – az alábbiak emelhetők ki: GTE-nagydíj (1958), Akadémiai-díj (1973), Pro Universitate Emlékérem, Miskolci Egyetem (1981), a Magyar Mérnök Akadémia tagja (1991), a német mérnökegyet, a VDI levelező tagja (1989), a Magdeburgi (1981), a Miskolci (1989), és a Leobeni (1991) Egyetem tiszteletbeli doktora, a BME aranyoklevele (1993), Széchenyi-díj (1994), Miskolc Díszpolgára (1995), GTE aranyérem (1995), MAB Emlékérem (1996), a GTE örökös tiszteletbeli elnöke cím (1998), a BMGE arany műszaki doktori oklevele (2000).

Terplán Zénó több súlyos műtete és nagy türelemmel viselt betegsége ellenére folyamatosan, haláláig dolgozott és alkotott. Halálával rendkívülien sokoldalú, színes és gazdag egyetemi, szakmai és tudományos életpálya szakadt meg. Emlékét írásain kívül tanítványainak, munkatársainak, barátainak, tisztelőinek emlékezete is őrzi.

Kozák Imre

az MTA r. tagja

A Gépipari Tudományos Egyesület volt elnökét
Lehofer Kornél így búcsúztatta.

Végső búcsú elnökünkől Terplán Zénó akademikustól

Bensőséges gyászszertartás keretében róttuk le tiszteletünket és vettünk végső búcsút Terplán Zénó örökös tiszteletbeli elnökünkől január 25-én Miskolcon a Deszkatelepházban.

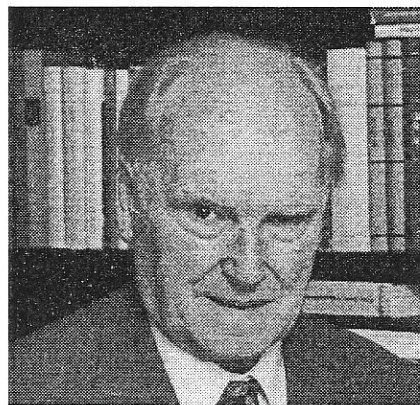
A családtagokból, a közvetlen munkatársakból, a tanítványokból, a Magyar Tudományos Akadémia, a Magyar Mérnökakadémia, az egyetemek, a főiskolák, a tudományos egyesületek és Miskolc város önkormányzatának képviselőiből álló – a templom befogadóképességét meghaladó létszámú – gyülekezettel a 81. életévében elhunyt Terplán Zénó iránti tisztelet, megbecsülés és szeretet, és a „Tebenned bízunk eleitől fogva...” kezdetű ének, hangolta a megemlékezés hullámhosszára. A lelkes megleghangú halottbúcsúztató beszéde felidézte a családi, szakmai és közéleti közösség szövetébe ágyazott életpályá mindazon jellemző mozzanatait, amelyek segítettek filmszerűvé formálni a mindannyiunkban meglévő emlékmozzmozgásokat. Képzeletünkben megelevenedtek a korán félárvaságra jutott, Hegyeshalom és Győr között naponta ingázó bencés diák mindennapjai, a később tartós házastársi kapcsolattá érett kamaszszerelm; a kitüntetéssel érett ifjú pályaválasztásának szorongásai, melyeket a műegyetem pattantyúsi szellemiségű alkotó és nevelő légköre gyorsan feloldott és feltárta a pályakezdő Terplán előtt a gépészmérnöki hivatás szakmai és társadalmi szépségét.

Am a pályakezdés újjáépítéssel párosult. Az ifjú mérnök, tanszéki asszisztens 1945 tavaszán az ostromtépázta műegyetemi élet felélesztésén munkálkodott. Szervezési tapasztalatait 1949 szeptemberében már Miskolcon kamatoztathatta. A gépelemek tanszék megszervezésére és vezetésére kapott megbízást. Eredményes munkáját önmagában az a tény is igazolja, hogy a tanszéket 1988-ig vezette. Mindeközben kibontakozott műszaki tudományos, tudományszervezői, pedagógiai, technikátörténeti és a miskolci régióhoz kötődő közéleti munkássága. Így vált a gépelemek, a géptervezés tudós pro-

fesszorává, akitől gépészmérnök-generációk tanulhattak meg nemcsak a technika gyökereitől, a jelenig ívelően a szakma alapvető ismereteit, hanem művelésének hivatásetikáját is. Így vált olyan vezetővé és közéleti személyiséggé, aki még az 1956-os forradalomban vállalt munkánacs-elnöki szerepében is szilárd etikai értékrend szerint intézkedett úgy, hogy a megtorlásban jeleskedők sem tudtak elmarasztaló koncepciót kreálni ellene („...de az 1956 végétől 1961-ig tartó időszakra mint a nyugtalanság éveire emlékszem...” – nyilatkozta a közelmúltban). Tudásával, magatartásával méltán vívta ki szakmai közösségünk tiszteletét és szeretetét itthon és külföldön egyaránt, illetve ezért avatta több egyetem díszdoktorrá, fogadta az MTA rendes tagjává, a mérnökakadémia (MMA) pedig tagjává, ezért kapott számos kitüntetést, többek között a GTE közösségétől Pattantyús-Á. Géza-díjat, és a kormányzattól Széchenyi-díjat, Miskolc Város Önkormányzatától díszpolgári elismerést. Halálával szakmánk egy kiemelkedő egyénisége távozott közösségünk-ből, akinek mind szakmai, mind emberi értékeit méltatta – a képviselt intézmény nevében is – Besenyei Lajos, a Miskolci Egyetem rektora, Somlyódi László, az MTA Műszaki Tudományok Osztályának elnöke, Ginszler János, a Magyar Mérnökakadémia elnöke, a GTE ex-elnöke, Újszászy László, a Miskolci Akadémiai Bizottság titkára és Döbröczöni Ádám, a ME Gépelemek Tanszék vezetője.

A végső búcsú gyászhangulatát a feltámadás és az örök élet misztériumát hirdető zsolnárok oldották megnyugvássá.

Szakmai életútjáról ő maga így nyilatkozott a közelmúltban: „Sokat köszönhetek tanáromnak és első főnökömnek, Pattantyús-Á. Géza professzoromnak, hogy megszerettem szakmámat. Pályafutásom további részét már a szerencse, a feladatok eredményes elvégzésének törekvése irányította, határozta meg. Vagyis hogy egyetemi oktatóként vettem részt ipari megbízások teljesítésében, kerültem be

a szakmai közéletbe, lehettem néhány intézmény alapítója és fejlesztője, taníthattam tízezernyi gépészmérnök-hallgatót előbb Budapesten, majd Miskolcon, értem el tudományos kutatási eredményeket, gazdagítottam a szakirodalmat. Ebben az egyetlen mondatban benne van egész szakmai fejlődésem, életem. De nem felejttem el, hogy mindig valamilyen kollektíva tagjaként dolgoztam. Nélkülük történetem másképpen alakult volna. Áldom a sorsot, hogy gépészmérnök lettem.” – mérnökgenerációk és a jövő mérnökeinek szerencséjére, akik gazdag és precízen rendszerezett szellemi örökségből nemcsak szakmát, hanem emberséget is tanulhatnak. Maradandót alkotott! Kár, hogy már csak emlékezhetünk Reá!

Lehofer Kornél

Döbröczöni Ádám professzor a több területen is utód (Gépelemek Tanszék vezetője, a Gépészmérnöki Kar dékánja), az előd strukturált gondolatmenetének megfelelően emlékezett meg szerett professzoráról a következő módon:

- Terplán Zénó az alapító professzor
- A dékán
- Az emlékezetes előadó
- A húzótüske patrónusa
- Az akadémikus, a nemzetközi hírű tudós
- A GTE elnöke, a GÉP szerkesztőbizottságának elnöke
- A közéleti és közösségi ember
- Az író, az elődök tisztelője

TERPLÁN ZÉNÓRA EMLÉKEZVE

Dr. Döbröczöni Ádám

2002 január 16.-án Miskolcon elhunyt Terplán Zénó, aranyokleveles gépészmérnök, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, a Miskolci - korábban Nehézipari Műszaki - Egyetem Gépelemek Tanszékének professor emeritusa.

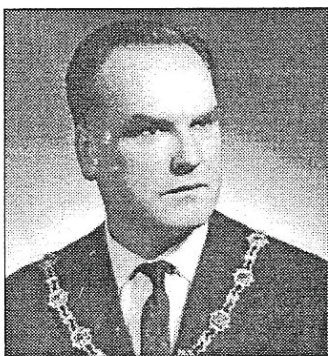
1921 május 25-én született Hegyeshalomban, édesapja vasúti tiszt volt. Az elemi iskola első két osztályát Kőszegen, az evangélikus iskolában - ahol délelőtt magyarul, délután németül tanultak - a másodikat és harmadikat a hegyeshalmi állami iskolában végezte. Középiskolásként két évig a kőszegi bencés gimnáziumban, a további években a győri bencés gimnáziumban tanult. Diákként Hegyeshalomban bekerült a helyi vasutas futballcsapatba, ahol kapus volt, innen eredt vonzalma a sport iránt. Az érettségi táján döntött el az, hogy a matematika és fizika azok a tárgyak, amelyekben a legerősebb, ennek eredményeként ment a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemre. Nem volt könnyű az egyetem, az első év vizsgáitól tette függővé, hogy ott marad-e, vagy sem. Már az elején megszerette Pattantyús-Ábrahám Géza professzor óráit, aki megígérte neki, hogy ha az első szigorlata meglesz, oda veszi magához "százlábú"-nak. 1943 november 5-én szerezte meg gépészmérnöki oklevelét és december 1-től lett tanársegéd, majd adjunktus Pattantyús professzor mellett a Budapesti Műszaki Egyetemen. Itt a Mérnöki Továbbképző Intézet munkájában is meghatározó szerepet játszott.

Terplán Zénó, az alapító professzor. Mint még budapesti oktató, 1949 szeptemberének elején járt először Miskolcon, már annak a feladatnak a részeseként, amit az új egyetem alapítása jelentett. Sajátos tör-

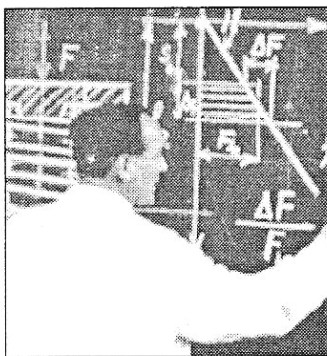
ténelmi körülmények között huszonnyolc éves korában lett tanszékvezető, majd harmincegy évesen professzor. Mindig nagyra értékelte ezt a lehetőséget, amit az élet adott neki azzal, hogy egy születő újnak első pillanatától résztvevője lehetett, megérhette fejlődését és annak kiteljesedését is. Több professzor-társával együtt - Borbély Samu, Zorkóczy Béla, Sályi István, akiknek emlékét már szobor-portrék őrzik a Miskolci Egyetemen - egyben a miskolci Gépészmérnöki Kar alapítója is volt. A Gépelemek Tanszék kezdő létszáma hat fő - egy megbízott tanszékvezető, négy tanársegéd, egy hivatalsegéd volt. Munkájukat az iparból meghívott tapasztalt mérnökök, óraadók segítették. Akkor még nem létezett a miskolci campus, nehéz körülmények között a városban - gimnáziumi épületekben, mozi-helyiségekben - tanítottak. Az első félév heti óraterhelése 6 óra előadás és 121 óra gyakorlat volt. Az első oktatók mindegyike fiatal mérnök volt, oktatási tapasztalatok nélkül. Az első években az Általános géptan, Géprajz, Gépelemek mellett a Műszaki mérések elemei, a Gyakorlati Áramlástan, a Vízgépek, a Szivattyúk, kompresszorok, ventilátorok, a Mechanizmusok c. tárgyakat is a Gépelemek Tanszék oktatta, ezekhez jegyzeteket, tankönyveket írtak. Az első öt évet az oktatás megszervezése, a könyvtárak, műhelyek megalapozása jelentette, a második öt évtől számítható a tudományos munka megindulása. Terplán professzor vezetésével lelkes oktatógárda írta a jegyzeteket, majd - ipari megbízásokból indulva - fogott a tudományos igényű kutatómunkához. Bámulatos az az előrelátó gondosság, amellyel írásban rögzítette a Gépelemek Tanszék tanulmányi, kutatási, szakmai, társadalmi, családi eseményeit. Kötetekbe rendezve őrizzük azokat az összefoglalásokat, amelyeket tanszéki munkatársaival együtt írt, tömören felsorolva az adott tanévben teljesített feladatokat, óraterheléseket, személyi változásokat, a mindennapi tanszéki élet komolyabb - oktatási reformok - vagy humorosabb - a reprezentációs készlet fogyása - eseményeit.

A dékán. A pontos napi rendszerességgel ismétlődő munka, az egyetem tevékenységének ismerete, kiváló emberi tulajdonságai tették alkalmassá arra, hogy majd' a kezdetektől rektorhelyettesként,

1964-68 között pedig a Gépészmérnöki Kar dékánjaként vegyen részt olyan időkben az egyetem vezetésében, amelyek mindenkit próbára tettek - 1956 októberében első rektorhelyettesként állt az egyetem élén, mert a rektor külföldön tartózkodott. Következetes bizalma munkatársaiban, diákjaiban tette lehetővé azt, hogy jó szóval, határozottsággal, minden felesleges erő-demonstrációtól mentesen, pusztán tekintélyével és racionalitásával érje el azt, amit a Kar érdekei kívántak. E tevékenysége során további barátokat és tisztelőket szerzett magának, ami egy-egy funkció lezárultával - igazán ritkaságszámba megy. Erre az időre esik a magyarországi Gépelemeket Oktató Tanszékek Tudományos Tanácskozásainak első rendezvénye is, ahol - egy akkori fénykép szerint - együtt ülnek a BME professzoraival, Dr. Vörös Imrével és Dr. Magyar Józseffel.

Az emlékezetes előadó. A diák számára a tananyag mindig követhetetlenül sok. Ugyanakkor az idő véges, a tantárgyak és követelmények folyamatosan változnak. Mindig nehéz megtalálni az egyen-

súlyt. A mérnöki tanulmányok során elkerülhetetlen a ma "learning by doing" elv alkalmazása, ha előadáson másképp nem lehet, akkor rajzolva és egyben jegyzetelve is. Terplán professzor úr előadásai során nem leadta az anyagot, hanem felépítette a gépet. Természetesen az idő szorította, két kézzel, messziről is láthatóan, olvashatóan rajzolt olyan ábrákat, amelyeket lefényképezve ki is lehetett nyomtatni.

Közben tömör magyarázattal tette érthetővé a látottakat. Arányos, határozott, géprajzilag és ábrázoló geometriai szempontból következetesek voltak, esztétikailag pedig kedvet és irigylest keltettek ezek a rajzok. Előadásaira gondosan készült, mindig ezt tartotta legfontosabb tevékenységének, megtisztelte azzal diákjait, hogy lélekben, testben felkészülten lépett be az előadóba. Talán itt, rajzaiban és kézírásában jelentkezett legmélyebben a humán és reál gondolkodás mély egysége, hisz mindig rendezett gondolatokat adott közre tiszta, világos rajzaival és gondosan szerkesztett írásaival. De a legfontosabb az, hogy a rajzzal, a rajzban folytatott építkezéssel folyamatosan fenntartotta hallgatói figyelmét, a kéz és az agy együttes tevékenységével tette hatékonyá a mindig szűkre szabott órákat. A Miskolci Egyetem Gépészmérnöki Karán végzett mérnökök hagyományos augusztusi találkozóikon mindig szeretettel és tisztelettel emlékeznek ezekre az előadásokra. Külön szerencse, hogy egészen a legutóbbi időkig tartott előadásokat Technikatörténetből és még nyolcvanadik évében is végigvitte német nyelven az Általános géptant, egyedülálló élményt szerezve hallgatóinak.

A Húzótüske patrónusa. Az igazi iskolák megteremtik hagyományaikat, legyenek azok komolyak, vagy vidámak. A Miskolci Egyetem közismert tisztelettel őrzi a Selmecbányáról származó hagyományokat. A diákélet, a hallgatói görbe

tükörben visszatükröződő oktatói magatartás igen pontosan, szinte történelmi hűséggel adja vissza a személyt, a kort, a társakat. Bár a kívülálló számára nem mindig érthető, de a miskolci mérnökök számára szellemi öröm és egyben összetartó erő az, amit a 14 kötetet megért - hagyománnyá vált - Húzótüske adott. Bár ezek a könyvek karikatúráikban, bökverseikben néha kíméletlenül csípősek voltak, de e lapokra rákerülni majd' egyet jelentett a halhatatlansággal, a mi számunkra egy-egy szó, egy-egy név a vis-

szemlékezők áradatát indítja el. Az önkéntes rajzoló, szerkesztő, diákok és oktatók hada gyűlt Professzor Úr köré, hogy - egy-egy tanszék vezetésével - kivegye részét az alkotásból. Ez is azt bizonyítja, hogy Terplán Zénó számára a Miskolci Egyetem jelentette az életet, hiszen nem csak munkájában, hanem lelkében is mélyen azonosult azzal az egyetemi atmoszférával, amely itt - a Dudujka völgyében - körülvette.

Az akadémikus, a nemzetközi hírű tudós. Az egyetemi oktató számára a tudományos kutatás az oktatómunka alapfeltétele, ugyanakkor a tudás továbbadása tehetőséget, további fegyelmzett munkát követel. Tudomá-

nyos teljesítményeinek első állomása a Budapesti Műszaki Egyetemen 1950-ben megvédett doktori értekezése volt, a legfontosabb esemény pedig 1995-ben az a nap, amikor a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjává választotta. Számos fiatal kolléga útját egyengette a Tudományos Minősítő Bizottságban. Nemzetközi ismertségéhez kötődik részvétele az International Federation for the Theory of Machines and Mechanisms alapításában. A fogaskerék-bolygóművekkel foglalkozó könyvei - amelyeket tanszéki munkatársaival - magyar és német nyelven írt, nemzetközileg is elismertté tették azt az iskolát, amelyet ezen a területen a Miskolci Egyetem Gépelemek Tanszékén teremtetett. Számos tanszéki munkatárs és szakmabeli kolléga a rá való hivatkozással kapott lehetőséget arra, hogy külföldön folytasson tanulmányokat, kutatásokat. A történelmi körülményekből adódóan mind nyugaton, mind keleten ismertté lett, személyes barátai voltak Amerikában, szerte Európában, de Japánban is. Ismertségéhez hozzájárultak azok a tanítványok és kollégák, akik - bár szétszóródtak a világban - mindig jó hírért keltették, ünnepek alkalmával felkeresték soraikkal.

Tudományszervező tevékenységét a Gépszerkezettani Akadémiai Bizottságban, a Tudományos Minősítő Bizottságban végzett munkája

mutatja, de különösen kiemelkedik az a tevékenység, amelyet több mint másfél évtized alatt a Miskolci Akadémiai Bizottságban - annak indulásakor mint titkár, később mint elnök - folytatott.

A GTE elnöke, a GÉP szerkesztőbizottságának elnöke. Életében meghatározó szakasznak tekintette azt az időt, amelynek során 1981 és 1990 között a Gépipari Tudományos Egyesület országos elnökeként tevékenykedett.

Mindig nagyra becsülte azokat a megbízásokat, amelyeket egy-egy közösség értékítélete alapján titkos szavazással nyert el. Ennek külön értékét az jelentette, hogy az emberi tulajdonságok és a szakmai képességek együttesen adták azt a támogatást, amely az adott feladat elvégzésére - mások szemében is - alkalmassá tette. A Gép című folyóirat szerkesztőbizottságának tagjaként sokaknak szerzett örömet az azzal, hogy nevük vele együtt szerepelhetett. Mind az Egyesület, mind a lap vonatkozásban sokat tett azért, hogy a szakmai értékek eredményeként mind a GTE, mind a GÉP ma is létezik, a mai tisztségviselők - minden nehézség ellenére, igen sok áldozattal és munkával - tovább tudják vinni a gépészmérnökök társadalmának képviselőit és munkájuk eredményeinek közzétételét.

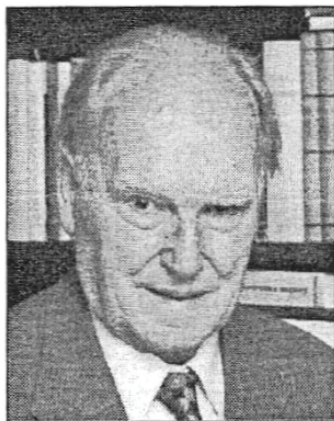

A közéleti és közösségi ember. Megnyerő az a sportszeretet, amely a futballhoz kötötte. Túl azon, hogy szülőfalujának csapatában is játszott, tíz éven át tagja volt a BME, majd az NME szak szervezeti labdarúgó csapatának. A

miskolci egyetem történeti fényképek gyöngyszemei azok, amelyeken az alapító oktatók és

vezető professzorok - közöttük Terplán Zénó és Petrich Géza - népes szurkolótábor előtt küzdenek a Kar, vagy tanszékeik dicsőségéért Egy gépészmérnöktől a társadalom leginkább a szaktudást várja el. Ha a személyiség kisugárzása nem-szakmai területen jelenik meg, sokkal nagyobb publicitást kaphat és ez jótékonyan hat vissza az eredeti szakmai környezetre, elismertté téve azt szélesebb körben is. A mérnöki tevékenység a kívülállók számára nem mindig látványos, csak a pályatársak tudják igazán azt, hogy ki miben ért el nagy eredményeket. Ezért van külön értéke annak, hogy Terplán Zénót "felfedezte" a társadalom. Miskolcra kerülésekor az itteni MTESZ-ben, majd később a város tanácsában több évtizeden át volt hatása a város jövőjére. Ennek eredményeként fogadta díszpolgárul Miskolc és tüntette ki Borsod-Abaúj-Zemplén megye Önkormányzata.

Az író, az elődök tisztelője. A tudomány művelése mellett példamutató az a tisztelet, amellyel a szakma nagyjait, hajdani professzorait - bencés diákként - középiskolai tanárait tekintette.

Pattantyús-Á. Gézáról, Bánki Donátról, Fonó Albertről, Pattantyús-Á. Imréről, Galamb Józsefről külön-külön is megemlékezett. "Az én gépészeim" című könyvében negyven életrajzot adott közre olyan tudósokról, mérnökökről, akiknek életútja például szolgálhat minden mérnök számára, megmutatva a küzdelmet és az eredményeket is, amelyek egy-egy sorshoz köthetők és erőt adhatnak az új generációnak. Külön értéke munkásságának az a 45 éven át folytatott naplózás, amelyben feljegyezte azokat az eseményeket, amelyek a Miskolci Egyetemen történtek. Mindezeket belső indít-

tatásból, önzetlenül, az Egyetemmel azonosulva tette - az Egyetemtörténeti Bizottság elnökeként is - utóbb írásai az egyetemtörténet pótolhatatlan dokumentumai lettek. A szülők tisztelete feltétele annak, hogy hosszú életűek legyünk a Földön. Az elődök, a tudomány és a szakma nagyjainak tisztelete hosszú életet hozott Professzor Úr számára is.

Miskolcon, a Deszka Temetőben 2002, február 25-én helyezték örök nyugalomra Terplán Zénó egyetemi tanárt, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagját, a Magyar Mérnökakadémia tagját, a Gépipari Tudományos Egyesület volt országos elnökét, a magdeburgi, miskolci és leobeni egyetemek tiszteletbeli doktorát, a VDI külső tagját, Akadémiai-, Pattantyús-, Pro Comitatu-, Pro Universitate- és Széchenyi-díjas tudóst, Miskolc mj. Város díszpolgárát. Dr. Besenyei Lajos rektor, Somlyódi László akadémikus, Ginsztler János akadémikus, Dr. Újszászy László a MAB titkára és Dr. Döbröczöni Ádám dékán búcsúztatta a tudomány, az oktatás, és a közélet kiváló munkását. Egyetemi hallgatók, hazai és külföldi professzorok, a társegyetemek - BMGE, TU Kosice - vezetői, pályatársak és tanítványok sokasága kíséerte koporsóját. Még mindig folyamatosan érkeznek a részvétnyilvánítások itthonról és külföldről, ezeket még meg kell köszönnünk. Hasonlóképp az adományokat is, amelyek szoborportréjának elkészítését segítik.

E sorok igen szűk metszetét adhatták egy szeretetre és tiszteletre méltó ember élettörténetének, aki ugyan korának előrehaladtával fokozatosan vonult vissza a közéletből saját szűkebb világába, ám ezzel megőrizte és tovább emelte személyiségének nagyságát.

A Miskolci Egyetem és a Gépelemek Tanszék életében lezárult az a korszak, amely az alapítás első fél-évszázadához kapcsolódik, de Terplán Zénó professzor úr emléke nem fog halványulni, hisz tanítványai és pályatársai mindig megőrzik azt.

D. Á.

A „Beszélgetőtárs” nekrológja az Anyagvizsgálók Lapjának 2002/1 számában jelent meg.

Terplán Zénó 1921-2002

A búcsúzás mindig nehéz. Mégis, búcsúznunk kell, a szeretve tisztelt Terplán Zénótól is. Az aranyokleveles gépészmérnök, professor emeritus, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, a Magyar Mérnökakadémia tagja, Miskolc díszpolgára, a Miskolci Egyetem, az Otto von Guericke Technische Universität és a Montanuniversität Leoben tiszteletbeli doktora, a Miskolci Egyetem egyik alapítója, a Gépészmérnöki Kar volt dékánja, a Gépelemek Tanszék alapítója és mintegy 40 évig vezetője, az Akadémiai Díj, a Pattantyús-A. Géza-díj és a Széchenyi-díj kitüntetettje, a Miskolci Akadémiai Bizottság, a Gépipari Tudományos Egyesület és az International Federation for the Theory of Machines and Mechanism Magyar Nemzeti Bizottsága volt elnöke, a Verein Deutscher Ingenieure külső tagja, az MTA Gépszerkezettani Bizottsága és Tudomány- és Technikatörténeti Komplex Bizottsága tagja életének 81. évében elhunyt.

A felsorolásban nagyon sok olyan cím, pozíció nem szerepel, amelyet Terplán Zénó akadémikus betöltött. A búcsúzás pillanata, a visszaemlékezés sohasem lehet részleteiben is átgondolt pillanata az embernek. Ilyenkor mindig különböző életképek, események villannak be agyunkba. Gondolom, ezzel így van mindenki, aki példaképet, professzort, egy hozzá közel álló embert veszített el. Így vagyok ezzel én is, hisz alig több mint fél éve ülhettünk nagyon sokan együtt a Miskolci Akadémiai Bizottság székében, amikor Terplán Zénó akadémikus 80. születésnapját ünnepelhettük, amikor átléssel képet kaphattunk egy hosszú és igen tartalmas, eredményekben is gazdag közösségi és boldog családi életről. Talán számomra ezen kerek évforduló még mélyebb nyomokat hagyott, mint általában a Terplán akadémikust, a Zénó Bácsi körülvéző kollégákban. Ez nyilvánvalóan következik abból, hogy a kerek születésnapot megelőző mintegy egy évben intenzíven együtt dolgoztam az *Íljan – Éretten – Öregem* címmel az életéről a jubileumra megjelent könyvön, amelyben stílszerűen 80 kérdésre adott 80 válaszával még inkább részese lehettem életének, annak nagyon sok mozzanatában. A nekrológ írását e tény is nagyban nehezíti, hisz számos olyan apró élmény fűződik hozzá, amely számomra sokat jelent, de amely a tisztelt olvasó számára természetesen nem ugyanolyan jelentőséggel bír. Eppen ezért e méltatásban szeretnék két olyan motívumot kiragadni, amely bizva-bizván kötődik mindazokhoz, akik őt a katedráról, a közéletből ismerték.

Ha a katedráról van szó, akkor búcsúznom kell a professzortól, attól az embertől, akinek több mint tízezer hallgatója volt, aki több mint tízezer fiatal életét formálta,

akiknek, bizván állíthatom, példaképe volt. A gépészmérnökök korszakai nőttek föl előadását hallgatva és rajzait „szent áhítattal” nézve, általuk megismételhetetlenül követve. Ülték a gépelemek, a géprajz, az általános géptan, a vízerőgépek stb. óráin. Számunkra ő volt a PROFESSZOR, akitől nem csupán szakmát, de emberséget is tanultunk. Olyan emberséget, amelyet egy egész társadalomnak követni kellene. Mindegy volt: óra, vizsga, avagy szünet, Terplán professzor úr fehér köpenyében mindig szívesen társalgott, és ez által finoman nevelt mindnyájunkat, akik közelébe kerülhettek, és életének, ha csak néhány perc-re is, de valamilyen formában részesei lehettek. Bizton tudom, hogy nem csupán a nagy professzorokra jellemző oktatásban, hanem mindennapi életében is. Ezen jellemvonása is talán olyan örökség lehet, amely megszívlelendő mindazoknak, akik katedrán vannak, akiknek a felelőssége elvitathatatlan a jövő generációjának formálásában. A halandó ember számára szinte megfellelhetetlen precizitása életvitelében, annak nagyon sok mozzanatában tetten érhető. Bizton tudom, hogy nem csupán én lehettem az, akinél gyöngybetűvel írott levelei a féltett kincsek közé tartoznak. Ugyanez igaz a sokak által rejtett titkokat tartalmazónak vélt naplószorozatra, annak egyes részeire is. Pedig e sorozat néhány részéről már az említett könyvből is képet kaphattunk.

Számomra igen megtisztelő volt az, hogy az 1981. szeptember 28–30. között Aggteleken megindított és azóta ismétlődő Törésmechanikai Szeminárium mindegyikén hallhattuk szavait, és részesei lehettünk az erről készített feljegyzéseinek. Munkabírás és precizitás jellemezte részvételét a szakmai és a társadalmi közéletben is. Ezt a vele együttműködők közvetlenül tapasztalhatták. E tulajdonságok, valamint az állandó megoldáskeresés tette őt azzá, akivé végül is lett, vezetővé, a különböző folyóiratok, társadalmi, tudományos és oktatási szervezetek elnökévé, tiszteletbeli elnökévé, mindenütt, ahol munkájának gyümölcsét élvezhettük. Ezen képességei, adottságai tették őt méltóvá arra, hogy élete hosszabb-rövidebb periódusait az őt befogadó és később az ő általa vezetett közösség számos elismerésben részesítette, kezdve a Pattantyús-A. Géza-díjtal (1958) a különböző egyetemek díszdoktori címein át a nyolcvanadik születésnapjára kapott elismerésekig. Nehéz kiemelni bármit is, ezt mégis megteszem, teszem ezt azért, mert példaértékű lehet az, amit egy olyan olvasztótégelyért tett, mint a régió, és mint Miskolc városa. Ennek eredményeit ismerte el Borsod-Abaúj-Zemplén megye Közgyűlése 1992. október 20-án a Pro Comitatu díjjal és aranygyűrűvel, illetve 1995. május 11-én Miskolc Város Közgyűlése a Miskolc Megyei Jogú Város Díszpolgára címmel és aranygyűrűvel. Gyermekkorának Győrhez való kötődése sem szakadt meg hosszú élete folyamán, amelyet a város 1996. szeptember 29-én a Győr Város Jubileumi Érme címmel honorált.

Egy gazdag és valóban sikeres, de küzdelmes – tehát emberi – élet szakadt meg 2001. január 16-án. Mély nyomot hagyott biztosan mindazokban, akik ennek az életnek néha csupán pillanatnyi, illetve rövidebb-hosszabb ideig, valamilyen formában részesei lehettek. Búcsúzik Tőled, Terplán Akadémikus Úr, a szakma, az általad nevelt diákság, kollégád, a közélet és követőid a különböző posztokon, és búcsúzik Tőled, Zénó Bácsi a magam, családom nevében is. Tudom, hogy az emlékek lassan szürkülni fognak – hisz ez a lét, az élet természetes rendje – de biztosan hiszem, hogy a legszűkebb környezetben, családban, feleségemben és fiadban az együtt töltött idő minden egyes pillanata köbe vése marad meg. „Zwei Augen hat die Seel: eine schauet in die Zeit, Das andere richtet sich hin in die Ewigkeit.” („A léleknek két szeme van: az egyikkel az időbe néz; a másikkal az Örökkévalóság felé fordul.”) Ezt tetted most Te is.

Tóth László

k.3. Szoboravatás

A Miskolci Egyetem nemes és szép hagyománya az, hogy az egyetem életében meghatározó szerepet betöltött, azt jelentősen formáló professzorainak közadakozásból szobrot állít az egyetem épületében. A mindenki által szeretett és tisztelt Terplán Zénó akadémikus szobrának avatására már 2003-ban sor kerülhetett május 24.-én. A rövid ünnepség keretében a Miskolci egyetem Rektora, a pályatárs, a Magdeburgi Egyetem munkatársa és Miskolci Egyetem valamint a Budapesti Műszaki Egyetem

dékánja méltatta azt az embert, akinek szobra lett felállítva a Miskol-

Dr. Terplán Zénó
mellszobrának
avatása

2003. május 24.
Miskolci Egyetem, Díszaula

Program:

Dél előtt 10 óra

Dr. Besenyei Lajos, rektor:
Megemlékezés Terplán Zénóról

Dr. Lévai Imre, professor emeritus:
Az alapító professor

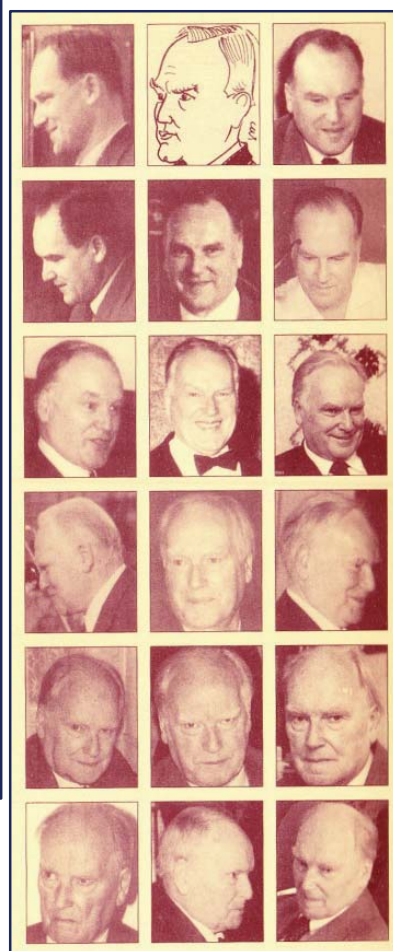
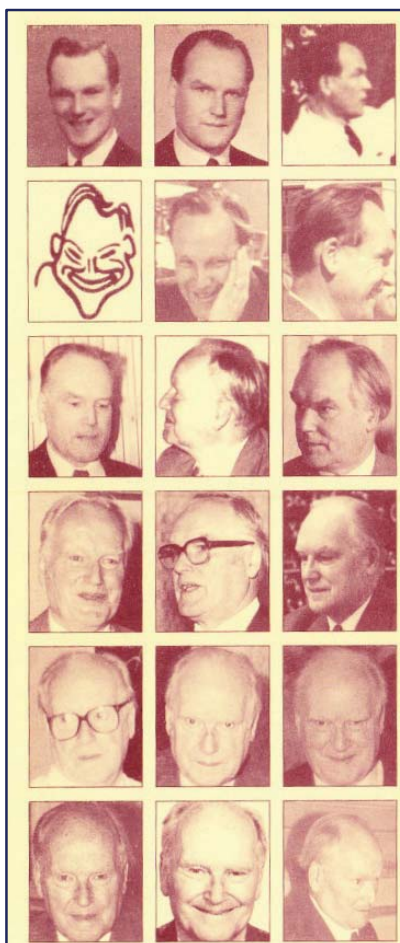
Dr. Vajna Sándor, professor,
tanszékvezető, Magdeburgi Egyetem:
Terplán Zénó külföldön

Dr. Penninger Antal, dékán, BME:
Terplán Zénó oktatói gyökerei
a Műegyetemen

Dr. Döbröczöni Ádám, dékán:
Évek és arcok...

Dél előtt 11 óra

A szobor leleplezése

ci Egyetem előcsarnokában. A rendezvény meghívója híven tükrözi Terplán Zénó sokszínűségét, amelyet a rendezők ragyogóan öntöttek

formába azzal, ahogyan életéről készült 36 különböző fényképet összeválogattak. A szobor készítője, Varga Éva Munkácsy Mihály-díjas (2002)⁴ szobrászművész, aki több szalon is kötődik Miskolchoz, a városhoz és a

megformázotthoz egyaránt. A Hajdúböszörményben született művész egyrészt a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia Miskolci Területi Csoportjának tagja, Miskolcon él, ahol számos domborművét állították fel. Az általa készített József Attila szobor Lillafüreden, a Latabár Endrét megörökítő a Miskolci

⁴ [http://hu.wikipedia.org/wiki/Varga_%C3%89va_\(szobr%C3%A1sz\)](http://hu.wikipedia.org/wiki/Varga_%C3%89va_(szobr%C3%A1sz))

Nemzeti Színház udvarán, de a Miskolci Egyetem is helyet adott alkotásainak.

A Terplán Zénó által vezetett Miskolci Akadémiai Bizottság Székházában, a bejárat-
tal szemben található „Oroszlános kút” (1986) ugyancsak Varga Éva alkotása, amely

2002-ben így hozta a belépő tudomására a szomorú hírt. A már sok-sok és sok helyen említett példakép, Pattantyús Á. Géza bronzszobrát (1999) is Varga Éva készítette. Ez Sajószentpéteren a megmintázott Professzor nevét viselő Szakközépiskolában került felállításra. A Terplán-szobor leleplezéséhez kötődő meghívójában a szobrászművész erről így ír:

Noha a Gépipari Tudományos Egyesület havilapja, a Gépipar c. 2002. 7-8. számában még szorgalmazza a közadakozást, a szobor 2003-as felállítása megvalósulhatott.

Az Országos Elnökségi ülésen elhangzott beszámoló anyagából.

Köszönetnyilvánítás

A hozzátartozók és a Miskolci Egyetem Gépészmérnöki Kara Gépelemek Tanszékének munkatársai ezúton is megköszönik mindazoknak, akik *Terplán Zénó* akadémikus, a GTE tiszteletbeli elnöke elhunytá alkalomával kinyilvánították együttérzésüket és adományaikkal hozzájárultak az elhunyt portrészobrának elkészítéséhez.

A szerkesztőség közleménye: A Terplán-portré mintázása már folyamatban van, de az öntéshez és a talapzathoz még további támogatás szükséges (lásd az OE üléséről szóló beszámolómban is).

Édesapám a Budapesti Műszaki Egyetemen végzett gépészmérnök-ként. Gyermekkoromban hallottam tanáiról, Dr. Pattantyús Á. Gézaról, a Kar nagyhírű professzoráról, és az ő fiatal gyakorlatvezetőjéről, Terplán Zénóról.

Szeretem nézni, ahogy az idő, szép íveket rajzolva összeköt távoli pontokat az életemben. Szobrász lettem, Miskolcra költöztem és néhány éve egy sajószentpéteri iskolának volt alkalmam elkészíteni Dr. Pattantyús Á. Géza szobrát, és most Terplán professzor úr...

Azt gondoltam, a személyes ismeretség megkönnyíti a dolgomat. Tévedtem.

A portrénkészítés olyan, mint egy hosszú párbeszéd. És az elkészült szobornak az a feladata, hogy nézőiben is felidézzon régi szép beszélgetéseket.

2003. április

Varga Éva
Munkácsy-díjas
szobrászművész

– A néhai dr. Terplán professzor úrról – a GTE örökös elnökéről – készült életrajzi könyv terjesztését a GTE-tagok körében minden szervezeti egység figyelmébe ajánlja az OE. A bevételek a Miskolci Egyetemen felállítandó szobor megvalósításához anyagi hozzájárulást jelentenek. Az eddig beérkezett adományokat a GTE egy összegben átutalta a Miskolci Egyetemnek a szobor felállítására nyitott számlájára. A szobor megvalósításához tagjainktól, jogi tagszervezeteinktől még további támogatást kérünk.

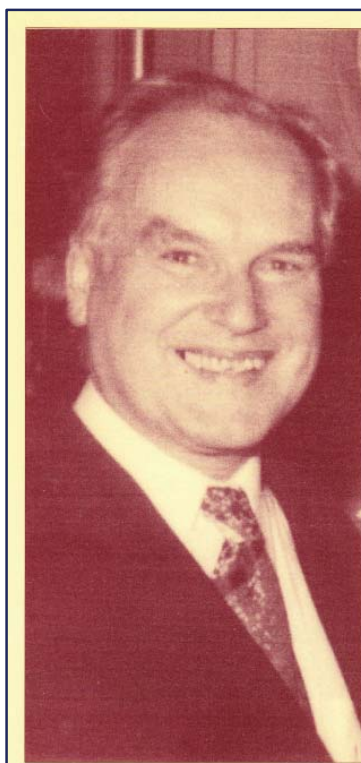

A szobrászművész, Varga Éva alkotásának egyik meghatározó pillanata az a fénykép volt, amelyet a szoboravatás meghívójában is látható. Mind a fényképen, mind pedig a szobron látható arckifejezés sok-sok munkatárs, tanítvány, szakmai közéleti ember számára kellemes pillanatokot idéz fel egy-egy beszélgetést, reakciót, a Professor Úr megnyilvánulását. A szoboravatás alkalmából az Északkelet-Magyarország 2003/7 száma, a Miskolcon 1953-ban, 1958-ban, 1963-ban, 1968-ban, 1973-ban 1978-ban, 1983-ban 1988-ban és

1993-ban végzett gépészmérnökök tudományos tanácskozása, találkozója (2003. augusztus 30.) „Emlékfüzet” –et jelentetett meg. Ebben a számban Kozák Imre akadémikusnak a Magyar Tudomány 2002. 6. számában megjelent nekrológja mellett az „Ifjan – Éretten - Öregén” első kiadásának címlapja és utolsó oldala (Kérdező és Válaszoló) mellett, a „Beszélgetőtárs” nekrológja, ill. Terplán Zénó „Túl a nyolcvanon” írása is újból közlésre került.

Mindezekon túlmutat azonban egyszerű embersége, amellyel nem tudatosan, hanem természetesen gyűjtötte maga köré a lelkes diákokat, akár sportban, akár előadáson, akár gyakorlaton találkozott velük. Nem volt egyedül, az alapító professzorok többsége hasonló lelki alkatú volt, megértették egymást. A Miskolci Egyetem műszaki karain az első harminc-harmincöt évben végzett diákok csaknem mindegyike találkozott vele. Az évfolyamtalálkozókon – az idő múlásával egyre hálásabb hallgatók – növekvő szeretettel emlegetik hajdani tanáraikat, közöttük különösen Terplán professzort. Az élet Őt igazolta, amikor az egyetemen megszokottól sokkal nagyobb fegyelmet, hozzáértést, tudást kellett tanúsítani a napi helytállás során. A tiszta fogalmazás, a világosan szerkesztett rajzok utóbb mércévé váltak, az utódok próbálták követni teljesítményben, viselkedésben egyaránt. Legendás pontossága eredményezte, hogy írásai biztos történelmi hűséggel adják vissza műszaki nagyjaink életének eseményeit. Óráira testben, lélekben gondosan készült, ezzel tisztelte meg hallgatóit, hogy a mindig rövidre szabott idő alatt a legtöbbet adhassa a tudományból és önmagából is. Emberi léptékkal mérve ideje nem volt rövid és szerencsénkre nem múlt el nyomtalanul. Szobra történelmi atmoszférát teremt a Miskolci Egyetem folyamatosan megújuló campusán.

2003. május 25-én lesz Terplán Zénó professzor 82. születésnapja. Egy nappal előtte avatjuk fel mellszobrát a tanártársak, tanítványok, barátok, hozzátartozók körében. Professzor Úr 2002. január 16-án örökre távozott közülünk, de a kortársak emléke élőben, e szobor pedig képében őrzi vonásait. Több mint fél évszázada annak, hogy Terplán Zénó Miskolcra érkezett, az 1949-ben Miskolcon alapított Nehézipari Műszaki Egyetem Gépészmérnöki Karára, annak Gépelemek Tanszékére. Az elmúlt évek során évfordulók alkalmával többször számba vettük e több mint ötven év eseményeit. Az alapító tanszékek sorra vették az embereket, eseményeket, egyetemi és történelmi sorsfordulókat. Még közöttünk él az első évek több oktatója, az első végzetkekből lett professzorok, oktatók sora. Majd' minden megemlékezésben megjelent Terplán Zénó, mint elhivatott oktató, az egyetem építésében szerepet vállaló rektorhelyettes, a Gépészmérnöki Kar dékánja. A Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjaként, leobeni, miskolci és magdeburgi tiszteletbeli doktorként hírt és nevet szerzett tudományterületének és a miskolci egyetemi képzésnek egyaránt. Az International Federation for the Theory of Machines and Mechanisms egyik alapítójaként nagy szolgálatot tett a magyar műszaki tudományok és tudósok nemzetközi elismertetéséért.

Terplán Zénó

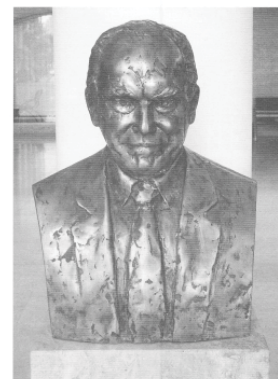

A GÉPEMELEK PROFESSZORA
A GÉPÉSZMÉRNÖKI KAR
DÉKÁNJA 1964-1968

EMLEKFÜZET

Dr., Dr. h. c. mult. TERPLÁN ZÉNÓ

AKADÉMIKUS PROFESSZORRÓL
MELLSOBRÁNAK AVATÁSA EMLÉKÉRE

A Miskolcon végzett
Gépészmérnökök Tudományos Tanácskozása

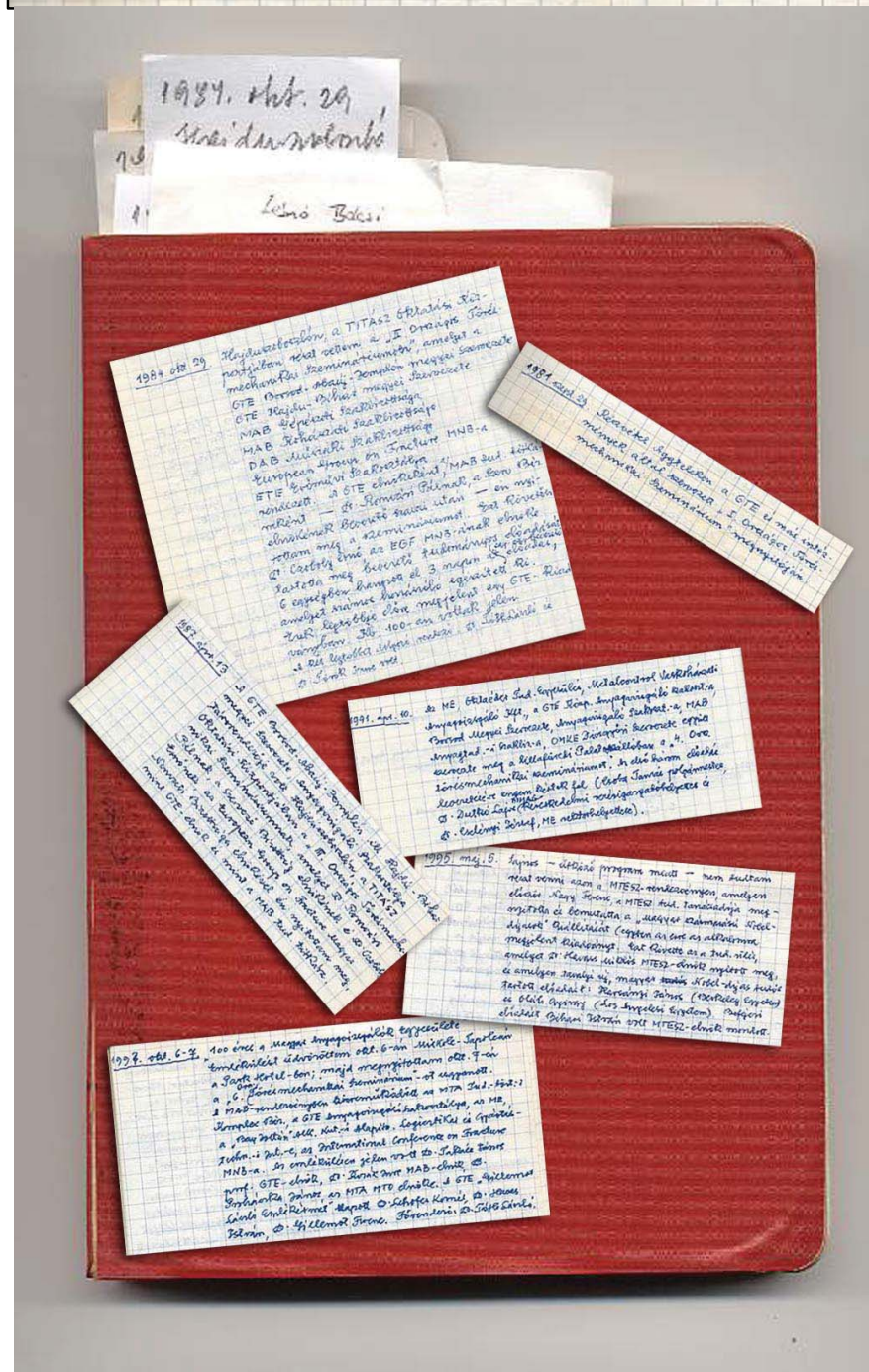
Miskolci Egyetem
2003. augusztus 30.

A szoboravatás meghívóján olvasható méltatás

riumhoz valamint
többi közös rendezvé-
nyünkhöz a kötődő
napló-bejegyzés

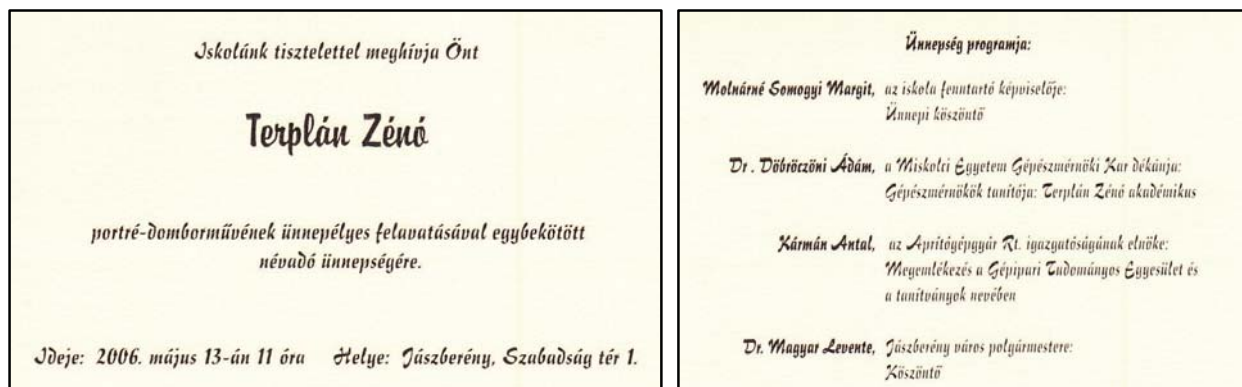
És végül álljon itt a
Miskolci Egyetem
Aulájában felállított
portré

k.4. Terplán Zénó Műszaki és Közgazdasági Szakképző Iskola, Jászberény

A Műszaki és Közgazdasági Szakképző Iskola Jászberényben a Terplán Zénó nevét vette fel, születésének közelgő 85. évfordulója alkalmából 2006. május 13. –án. A

névadóra invitáló ízléses meghívó értelmében az iskola fenntartójának képviselője, a Miskolci Egyetem Gépészmérnöki Karának dékánja, az utód, a helyi ipar meghatározó nagyvállalatának, az Aprítógépgyár Rt. igazgatótanácsának elnöke és Jászberény város polgármestere értékelte azt a történelmi tényt, amely a város középiskolai életében bekövetkezett azzal, hogy az iskola felvette a Terplán Zénó nevet.

Az ünnepség keretében került sor a Munkácsy Mihály Díjas Varga Éva szobrászművész által készített dombormű ünnepélyes felavatására a patinás és mégis modern iskola épületében.

Az eseményről a GTE folyóirata, a Gépipar is beszámolt az alábbi közleményben

A helyi Diákújság a névadóhoz kötődően az alábbiak szerint tudósított.

TERPLÁN

A Terplán Zénó Műszaki És Közgazdasági Szakképző Iskola Diákújsága

2006. május 13.

III. évfolyam

A Terplán Zénó Műszaki és Közgazdasági Szakképző Iskola május 13-án, szombaton tart egy nagyszabású ünnepséget, melynek keretében névadójuk tiszteletére egy portré-domborművet is lelepleznek. Az iskola diákjai és pedagógusai, de a szülők is hónapok óta készülnek erre az alkalomra, hiszen a fiatal középiskola életében ez jelentős esemény lesz.

Jászberényben még mindig sokan csak banképületnek említik a Szabadság tér sarkán álló iskola otthonát. Az is volt 1904-es építéskor, majd utána mintegy 100 éven át. 2002-től az Alternatív Szakképző iskola működik falai között. Ahogy szaporodtak a középiskolás osztályok, úgy nőtt az igény arra, hogy az alternatív helyett valamilyen más, személyhez kötődő nevet válasszanak. A szakmai képzésben alternatív lehetőséget kínáló intézmény vezetése a szülői munkaközösséggel együtt kereste a megfelelő személyt, s meg is találták Terplán Zénó személyében. A döntéshez az is hozzájárult, hogy az iskola vezetői gépészmérnökként a Nehézipari Műszaki Egyetemen végeztek.

Az ünnepségre szóló meghívóban ezt olvashatjuk: „Boldog az a diák, akinek ilyen professzora van. Elleszheti tőle határtalan optimizmusát, azt a meggyőződést, hogy az újért, a fejlődésért érdemes küzdeni. Megismerheti mellette a jól végzett munka örömeit, megtanulhatja tőle, hogy minden tudomány végső célja maga az ember.” E gondolatokat Terplán Zénó írta egykori professzoráról, me-

Terplán Zénó
1921 - 2002

lyek az Ő szakmai, oktatói életművére is igazak. Jászberényben is sok tisztelője van, hiszen a Miskolci Egyetemen diplomázott gépészekből közel ezren dolgoznak a Jász-ságban, tudtuk meg Molnárné Somogyi Margittól, az iskola egyik vezetőjétől. Neki is tanára volt, személyes élményei vannak a professzor szakmai tudásáról s emberi nagyságáról. Mint mondta, a pedagógiai képességek nagyobb arányban határozzák meg az oktatás sikerét, mint a szakmai tudás. Számára éppen ez volt meghatározó, hiszen Terplán Zénó olyan oktató, olyan ember volt, aki magával tudta ragadni a hallgatóságát, és diákjait terelni tudta a helyes út felé. Ember volt, nem csupán oktató, s ez meghatározta az ő pályafutását is.

A jászberényi mérnökök számára nem kell Terplán Zénót bemutatni, hisz az aprítós és hűtős mérnökök nagyrésze a Miskolci Egyetemről kerültek ki. Volt olyan évfolyam, mely együtt került a Hűtőgépgyárba Gorjanc Ignác és László Károly hívására. Később is mindig a két gyár számára a Miskolci Egyetem végzősei biztosították a legnagyobb mérnöki utánpótlást. A Gépipari Tudományos Egyesület tagjai is tisztelték, hiszen a szervezet elnökeként - 1975-1981-ig - is gyakran megfordult a gyárban, városunkban.

Röviden összefoglalni szinte lehetetlen Terplán Zénó életét, munkásságát annyira gazdag és sokoldalú. Hegyeshalmon született 1921-ben, s 1943-ban Budapesten szerzett gépészmérnöki diplomát. Egyetemi ok-

tató lett a híres Pattantyús professzor mellett, majd az 1949-ben alapított Nehézipari Műszaki Egyetem, ma Miskolci Egyetem, gépelemek tanszékének alapító vezetőjeként 28 évesen folytatta munkásságát. A tanszékét 39 éven át, 1989-ig ő vezette. Egyetemi tanárrá 1952-ben nevezték ki. A gépészmérnöki kar dékánja volt 1964-68 között, s az egyetem rektor-helyettese 1952-től 1980-ig.

A Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja (1995), Széchenyi-díjas tudós (1994), Miskolc díszpolgára (1995), a GTE örökös tiszteletbeli elnöke (1998), több külföldi egyetem tiszteletbeli és díszdoktora, hogy csak legjelentősebbeket említsük - megszámlálhatatlan kiadvány, könyv szerzője 2002-ben halt meg. A Miskolci Egyetemen 2003-ban állítottak szobrot emlékére, melyet Varga Éva Munkácsy-díjas szobrászművész készített. Az iskola névadó ünnepségén leleplezendő bronz domborművet is ő készítette.

A jászberényi középiskola vezetőitől megtudtuk, hogy a professzor halála után ők voltak az elsők, akik arra gondoltak, Terplán Zénó nevét választják iskolájuk számára, így is örözve a nagyszerű tudós emlékét. A Terplán család nagy szeretettel fogadta ezt a javaslatot, s itt lesznek a névadó ünnepségen. Molnárné Somogyi Margit elmondta, hogy szeretnék, ha a jász-sági mérnöktársadalom egyfajta találkozóának is tekintené a szombati ünnepséget, s megtisztelnék őket és Terplán Zénó emlékét is jelenlétükkel.

(Jászkiúrt újság, 2006. május 6.

Szerző: Kis Erika)

Előadás a tanszéken

Életrajzi adatok: Hegyeshalomban született 1921. május 25-én. Apja Terplán Olivér (1896-1925) MÁV-tisztviselő, anyja Tamási Emma (1900-1981) magán tisztviselő. Felesége: Rosik Adél (1923) tanár.

Gyermekek: Terplán Kornél (1944) okleveles villamosmérnök.

Menyők: Grosch Teréz (1948) okleveles gépészmérnök.

Unokáik: Terplán Krisztina (1969) Markus Rosch felesége, és Terplán Kornélia (1974). Dédunokájuk: Isabella Rosch (1994), Angelica Rosch (1998)

1927-31 elemi iskolába járt. 1931-39 középiskolai tanuló Kőszegen és Győrben.

1939-43 egyetemi hallgató a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gépészmérnöki Osztályán.

1943-39 asszisztensként dolgozott új státuszon a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi, majd Budapesti Műszaki Egyetem Szállítóberendezések és hidrogépek Tanszékén, Pattantyús-Ábrahám Géza professzor mellett: 1943. márciusa és novembere között gyakornokként, 1943. decembere és 1945. augusztusa között tanársegédként, 1945. szeptembere és 1949. szeptembere között adjunktusként tevékenykedet.

A következő tantárgyak oktatásában vett részt: Általános géptan, Vízörgépek, Vízörgép kísérletek, Emelőgépek és szállítóberendezések, Műszaki mérések elemei, Áramlástan, Vízörgművek

1944-49: a Mernöki Továbbképző Intézet titkára, 1948-tól főtitkár

1945-50: szaklapszerkesztések

1947-51: az Állami Műszaki Főiskola tanára

1948-49: Az AEG szivattyú részlegének szakértője Budapesten

1949/50: a MTESZ Országos Választmányának tagja

1949-91: egyetemi vezető oktató. A következő tantárgyakat tanította: Általános géptan, Műszaki mérések elemei, Géprajz, Gépelemek, Gyakorlati áramlástan, Vízörgépek, Szivattyúk, Kompresszorok, Ventilátorok, Mechanizmusok és gépek elmélete, Módszeres géptervezés, Fogaskerék-bolygóművek.

1950. március 10: a BME műszaki doktora

1951/52: a Műszaki Továbbképző Intézet miskolci részlegének vezetője

1952-67: az MTA Fogaskerék, 1955-től Gép-szerkezettani Szakbizottságának tagja

1952-60: a NBE rektor helyettese

1952: a TMB disszertáció nélkül a műszaki tudomány kandidátusává nyilvánította

1954-től NME-kötetek szerkesztője

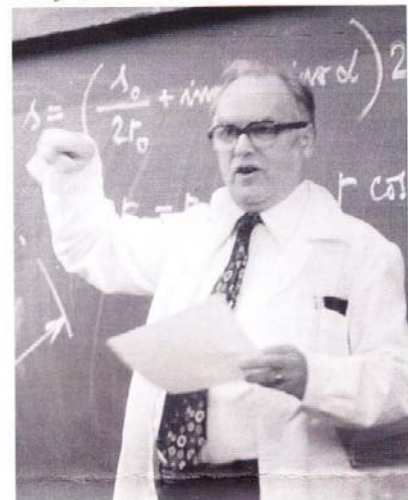
1957-88: NME Közl. Szerkesztője

1957-88: az NME Gépelemek Tanszékének Közleményei sorozat megindítója és szerkesztője

1957: a GTE tagja

1958: a GTE Pattantyús-díjasa

1958: első külföldi előadása Drezdában majd a következő országokban: Anglia, Ausztria, Bulgária, Csehország, Finnország, Franciaország, Grúzia, Horvátország, India, Izrael, Japán, Jugoszlávia, Kanada, Lengyelország, Németország, Olaszország, Oroszország, Románia, Spanyolország, Svájc, Szlovákia, Ukrajna, USA

... könnyen felírhatjuk a ...

1960-70: a miskolci Nehézipari Akadémia Munkaközösség vezetőségi tagja

1960-tól: a GTE-ben különféle tisztségeket töltött be

1960-83: Miskolcon nyolc nemzetközi tudományos ülést szervezett, rendezett és vezetett le a „A mechanizmusok és hajtóművek” tárgykörében

1960. december 11: megrendezte Pattantyús-Ábrahám Géza 75. születésnapjára az emlékkiállítás az NME-n és megírta életrajzát

1963-tól a Tudományos Minősítő Bizottság Gépészeti-Kohászati Szakbizottságának tagja, 1985-től elnöke

1963-81: a GTE Műszaki Emlékbizottságának tagja

1964-68: a NME Gépészmérnöki Karának dékánja

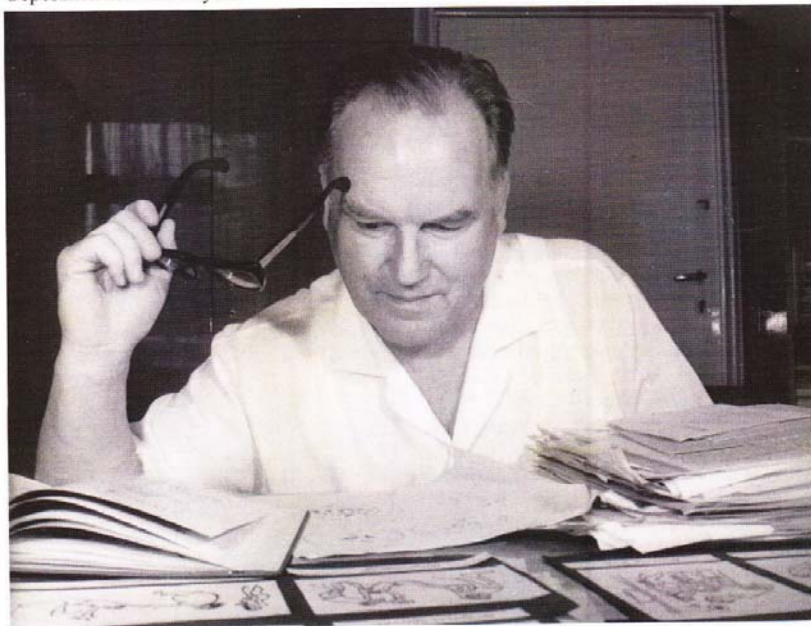
1965-90: a MTESZ Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Szervezete IB-jének, majd elnökségének tagja

1965: részt vett Várnában az IFTOMM előkészítő nemzetközi konferencián

1966. április 27: a műszaki tudomány doktora

1966. szeptember 1: kezdeményezésére elkezdték a műszaki felsőoktatásban a „Gépelemek”-et oktatók-kutatók 2-3 évenkénti tapasztalatcsere összejövetelei váltakozva más-más egyetem vagy főiskola városában

1967-70: az MTA Kinetikai és Kinematikai Akadémia Bizottságának elnöke

A Húzótüske szerkesztése

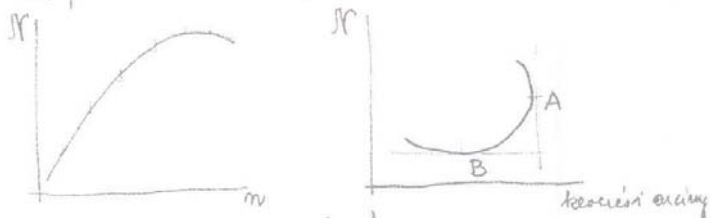

TERPLÁN

hagyományos. Termésmenettel is lehet ellenállásnak harcolni az vízben.

$\frac{1}{2} m^2$ - en 220V-nál 350~400 amp.

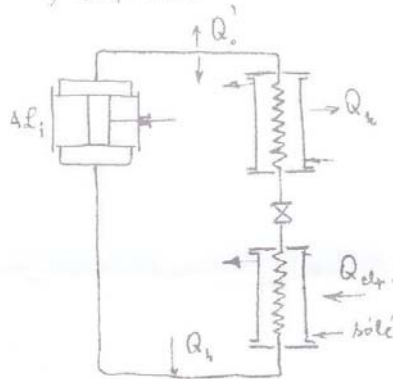
Ha ford. áram merítési telj. -ről van szó, a ford. n. -t is mérjük.

A-ban legnagyobb teljesítmény,
B-ben legkevesebb fogyasztás

Hűtőgépek

1) Kompresszor

Melegmennyiség

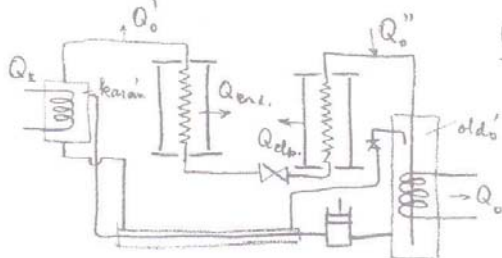
$$AL_i + Q_{dep} + Q_o = Q_k + Q_o'$$

ezeket nem mérjük, de ez csak pár % eltérést jelent

Indikatív az is mert, csak ammómérőnkkel mér v. előzetes tilos

$$\varepsilon = \frac{Q_{dep}}{AL_i}$$

Abrakörzés gépeknél.

$$\begin{aligned} Q_k + Q_{dep} + AL_i + Q_o' &= \\ &= Q_{knd} + Q_{oldo} + Q_o' \\ \varepsilon &= \frac{Q_{dep}}{Q_{knd} + AL_i} \end{aligned}$$

1943. március 6. Gőzturbinák gyak. Terplán Zénó IV. A. gm.

„- Végül egy rendhagyó kérdés, ...

... Sok interjút készítették Veled, sok kérdést tettek fel. Van-e olyan, amit nem kérdeztetek meg és szeretnél beszélni róla? Most itt az alkalom.

Döbröczeni Ádám tanszékvezető utódom javasolta, szedjem össze a velem készített interjúkat. Nem volt könnyű, mert számos napi-, heti- vagy havilap megszűnt előbb-utóbb, vagy nehezen volt hozzáférhető, amelyben egy-egy velem folytatott beszélgetés nyomtatásban megjelent. Átnézve ezeket, valóban az élet szinte minden részletére rákérdeztek már és válasz is adtam rájuk. Talán azt nem hangsúlyoztuk ki eddig, hogy eredményeim eléréséhez, kudarcaim legyőzéséhez, betegségeim legyűréséhez stb. mindig kellett a szerencse is az akarásom és a családi támogatásom kívül. Vagyis a költő Zrínyi Miklóst idézve: „Sors bona, nihil aliud (jó szerencse kell, semmi más)” ...”

(Terplán Zénó Ifjan - Éretten - Öregén 80 kérdés -válasz közel nyolc évtizedről)

Dr. Jármay Károly

Névadó ünnepség

A ragyogó napsütés méltó háttérrel nyújtott a kimagasló eseménynek, a színvonalas rendezvénynek.

Az Iskola vezetői, tanári testülete azóta sem feledkezett meg a névadóról, annak özvegyéről a most 92. éves Adél Néniről, mint ahogyan arra a 2013 Karácsonyára küldött jókívánságokból is következtethetünk.

Így forrt össze, ált egybe egy Város, egy Iskola a Terplán Zénó névvel, alkotva egy megbonthatatlan egységet az idők múltáig, megőrizve egy termékeny élet eredményit és példát mutatva a jövő generációnak

k.5. Terplán Zénó - Díj (Gépipari Tudományos Egyesület)

Terplán Zénó a Gépipari Tudományos Egyesület (GTE) elnöki tisztét 1981-1990-es periódusban töltötte be. Az 1981. május 16.-án tartott XII. Közgyűlése az elnökséget a következő összetételben választotta meg⁵:

⁵ A_GTE_60_éves_története_Tisztségviselőkkel.pdf (GTE honlapja). Szomorúan kell megjegyezni, hogy az akkor megválasztott alelnökök közül Michelberger Pál akadémikus 2014. április 11.-én elhunyt.

- **Elnök:** Terplán Zénó
- **Társelnökök:** Gábor András, Michelberger Pál, Müller István
- **Alelnökök:** Kuti Lajos, Kovács István, Róth András
- **Főtitkár:** Meleghegyi József
- **Ügyvezető titkár:** Mátyás László
- **Főtitkárhelyettesek:** Edelényi László, Lehofer Kornél, Ládeczky Oszkár
- **Elnökségi tagok:** Adorján Jenő, Angyal Béla, Artinger István, Boltizár Pál, Csedreki László, Cséry László, Czeller Béla, Dénes Miklós, Dobos Sándor, Dehovics József, Erdélyi Mária, Erdélyi Mihály, Fáy Csaba, Felföldi László, File Miklós, Forró László, Főcze Lajos, File Miklós, Forró László, Főcze Lajos, Füzesy János, Gágyor Pál, Gál Ödön, Ginsztler János, Gribovszki László, Győri József, Hadas János, Haskó Ferenc, Ihász Lajos, Joósz Gábor, Kazinczy Miklós, Kegye Győző, Kiss Lajos, Kiss Rezső, Kólya Tibor, Komádi Györgyné, Lajtai István, Láng Géza, Lévárdy Iván, Magyar József, Mészáros István, Nemes Katalin, Nyíri László, Óálfalvi István, Pelikán Lajos, Polonszky György, Prockl László, Rábel Zoltán, Rendeczky János, Stickl László, Szolga József, Tárczy Emma, Temesvári Jenő, Török József, Varga József, Vermes Ágoston.

Terplán Zénót 1990-ben Ginsztler János, 1993-ban Rittinger János, 1995-ben Takács János, 1998-ban Matolcsy Mátyás majd 2000-től Takács János követte. Az 1998-as XXIX. Közgyűlés Terplán Zénót „Örökös tiszteletbeli elnök”-nek választotta, és Ginsztler Jánost „Tiszteletbeli elnöknek”-nek. A GTE Elnöksége az alábbi levéllel fordult Terplán Zénó özvegyéhez:

**„Dr. Terplán Zénóné
Kedves Adél Asszony!**

A Gépipari Tudományos Egyesület Országos Elnöksége nevében tisztelettel és szeretettel fordulok Önhöz, Egyesületünk Örökös Tiszteletbeli Elnöke Özvegyéhez.

Kérjük, szíveskedjen hozzájárulni ahhoz, hogy az Egyesület nagydíjai sorában Bánki Donát és Pattantyús Ábrahám Géza mellett Dr. Terplán Zénónak is méltó emléket állíthassunk azzal, hogy a legkiválóbbakat, életművük elismerésül „Terplán Zénó Díj” elnevezésű kitüntetésben részesíthessük.

A GTE hatvanadik, „gyémánt jubileumának” megünneplésére készül. Ebből az alkalomból határozta el Országos Elnökségünk, hogy a Magyar Mérnök és Építész Egyesület alapítóinak szándékai előtti tisztelgésül - az annak hagyományait következetesen felvállaló Pattantyús Ábrahám Géza életművét folytató - Terplán Zénó emlékét egyesületi nagydíjjal örökíti meg.

Terplán Zénó a Műszaki Nagyjaink sorozat szerkesztésének és kiadásának támogatásával és szorgalmazásával olyan szellemiséget hagyott ránk örököül, amit ünnepélyesen követendő példaként vagyunk szerencsések tagjaink elé állítani.

Kérjük kedves Adél Asszonyt, járuljon hozzá, hogy a magyar mérnökök körében országszerte szeretett és tisztelt Professzor Terplán Zénóról díjat nevezhessünk el.

Öszinte tisztelettel,

Budapest, 2009. február 16.

Dr. Takács János
elnök

Melléklet: Levelemhez csatolom a GTE Országos Elnökségén előterjesztett javaslatot a Terplán Zénó Díj alapításáról”

TERPLÁN ZÉNÓ DÍJ ALAPÍTÁSÁRÓL

A GTE Országos Elnöksége az egyesület Alapszabályának (53) paragrafusa k.) és l.) „...

- k.) kinevezi, illetve felmenti a Díjbizottság tagjait és elnökét, jóváhagyja az alelnökök által létrehozott bizottságokat és azok összetételét;
- l.) a Küldöttközgyűlés kizárólagos hatáskörébe nem utalt egyesületi kitüntetések, díjak és címek alapítása és adományozása a Díjbizottság előterjesztésének figyelembevételével;
...

pontjainak felhatalmazása és az egyesület „Díjbizottsági Ügyrendjében” meghatározott feladatkörében eljárva:

a GTE tagjai között a tudományok, a kutatás, a műszaki alkotások, a műszaki fejlesztés, továbbá az oktatás-nevelés terén kivételesen magas színvonalú, példa értékű, nemzetközileg is elismert eredményeket elért, kimagaslóan elismert publikációs tevékenységet végzett tagjai részére, „életműük elismeréséül”, „Terplán Zénó Díj” elnevezésű kitüntetést alapított.

1. **Az Egyesület ezen díjjal emléket kíván állítani hazai műszaki irodalmi életünk, valamint a műszaki felsőoktatás egyik legkiválóbb képviselőjének, Egyesületünk Örökös Tiszteletbeli Elnökének:**

Dr. TERPLÁN ZÉNÓ-nak,

aki több mérnökgeneráció oktatásával és igen széles területen műszaki oktatásunk és műszaki irodalmunk fejlesztésével elévülhetetlen érdemeket szerzett.

2. **Terplán Zénó Díjra az Egyesület Országos Elnöksége a Közgyűlésen az egyesület olyan egyéni tagjait lehet ajánlani, aki a tudományok, a kutatás, a műszaki alkotások, a műszaki fejlesztés, továbbá az oktatás-nevelés terén kivételesen magas színvonalú, példa értékű, nemzetközileg is elismert eredményeket elért, kimagaslóan elismert publikációs tevékenységet végzett, ezzel az egyesület hírnevét és ezen keresztül gépiparunk fejlődését jelentős mértékben elősegítette.**
3. **A Terplán Zénó Díj ismételt adományozására – az (1) bekezdésben meghatározott feltételek fennállása esetén – csak olyan esetben lehet javaslatot tenni, amelyet a jelölt az előző Terplán Zénó Díj, illetve Bánki Donát Díj, vagy Pattantyús Ábrahám Géza Díj adományozása óta eltelt időszakban ért el.**
4. **A " Terplán Zénó Díj " 85 mm átmérőjű érem. Az egyik oldalán Dr. Terplán Zénó domborművű arcképe "Gépipari Tudományos Egyesület Terplán Zénó-díj 2009." körfelirattal. A másik oldalán tölgyfa koszorúban a kitüntetett nevét és az adományozás évét tartalmazó mező " A tudomány és a technika fejlesztéséért " felirattal.**
5. **A "Terplán Zénó Díjból"-ból évente egy adományozható. A bizottság posztumusz díjak adományozására nem tesz ajánlást.**
6. **A Terplán Zénó Díj, illetve a Bánki Donát Díj, vagy a Pattantyús Ábrahám Géza Díj adományozására vonatkozó javaslatot az adományozást megelőző év november 1-jéig kell a Díj Bizottsághoz eljuttatni. A határidő után előterjesztett javaslatot a következő adományozási évben lehet figyelembe venni. Az ajánlásra felterjesztés évében nem jutalmazott javaslatot a Díj Bizottság a következő évben ismételten nem veszi figyelembe.**
7. **A Terplán Zénó Díj adományozását a javaslattételre jogosultaknál bárki kezdeményezheti. Javaslattételre jogosult az egyesület bármely önálló szerveződésű szervezeti egységének vezetősége, továbbá jogosult ajánlást készíteni az egyesület bármely választott testülete, amelynek nevében a felterjesztést a titkár és az elnök aláírási jogosultságának gyakorlásával hitelesíti.**
8. **Az írásban előterjesztett javaslatnak tartalmaznia kell a jelölt egyesülethez kötődő szakmai életútját, valamint azoknak az eredményeknek, alkotásoknak, illetve publikációs teljesítményeknek az ismertetését, amelyek a „Terplán Zénó Díj” odaítélését megalapozhatják, illetve megfelelnek a díj alapítási feltételeinek.**

9. Az egyesület Díj Bizottsága az általa „Terplán Zénó Díj”-ra ajánlani kívánt személyeket az ajánlásról az ajánlástételt megelőzően tájékoztatja. Ha a kitüntetendő személy a tájékoztatás kézhez vételét követő 15 napon belül úgy nyilatkozik, hogy a kitüntetést nem fogadja el, a Díj Bizottság személyére vonatkozó ajánlást az Országos Elnökség számára nem tesz.
10. A GTE Országos Elnöksége a díjak adományozására vonatkozó javaslatot, a Díj Bizottság rangsorolt véleményének figyelembe vételével elbírálja.
11. A „Terplán Zénó Díj” ünnepélyes átadására általában az egyesület küldöttközgyűlésén kerül sor. A díjakat az egyesület elnöke, vagy az általa kijelölt személy adja át.
12. A "Terplán Zénó Díj" éremmel kitüntetettek fényképét és életútjukat, valamint az Egyesületről szóló személyes önvallomásukat az Egyesület GÉIPAR című lapjában az ünnepi alkalommal egyidejűleg, a tagság számára példát mutatva, nyilvánosságra kell hozni.
13. Az egyesület "Terplán Zénó"-nagydíjasait a mindenkori közgyűlésekre vendégként meg kell hívni! Lehetővé kell tenni, hogy a "Terplán Zénó Díjasok törzsasztala" résztvevőjeként, mint az egyesület legkiválóbbjainak találkozási fórumán megjelenhessenek.
14. A „Terplán Zénó Díj” megvonása során alkalmazandó eljárásra a (7.); (8.); (9.) és (10.) paragrafusokban foglalt szabályokat kell megfelelően alkalmazni.

Szavazás: egyhangú egyetértő szavazással elfogadva

A Terplán Zénó nagydíjban részesültek a következő szakembereink:

- Döbröczeni Ádám (2010)
- Matolcsy Mátyás (2011)
- Rittinger János (2013)
- Ginsztler János (2014)
- Bánky Tamás (2014)

Az eddigi díjazottak közül Matolcsy Mátyás, Rittinger János és Ginsztler János a GTE Elnöki tisztséget töltötték be (Ginsztler János egyben Tiszteletbeli elnök is), Bánky Tamás pedig a Főtitkárként szolgált a GTE társadalmi szakmai színvonalának hazai és nemzetközi elismertetését.

Rittinger János (1939-2013) a Terplán Zénó Díj átvételét követően mintegy félév múlva követte a Díj nevét viselőt az örökkévalóság útjain. Mindkettő emlékére álljon itt a 2013. május 11.-én az Óbudai Egyetemen készült felvétel.

k.6. Terplán Zénó – utca Miskolcon

Miskolc városa először 1886-ban választotta meg díszpolgárát, aki nem más, mint Kossuth Lajos volt. Jókai Mór 1893-ban a harmadik volt a díszpolgárok sorában. Terplán Zénót Miskolc 1995-ben a 42.-ként ismerte el a város ezzel a címmel. E tény már önmagában predesztinálta azt, hogy Miskolc város térképén megjelenjen Terplán Zénó neve is. Miskolc Megyei Jogú Város Közgyűlésének 18/2010 (VI.2.) önkormányzati rendeletében többek között ez olvasható:

„A közterület nevének megállapításakor figyelemmel kell lenni annak településen belüli elhelyezkedésére, a helyi hagyományokra, a földrajzi környezetre, valamint a magyar nyelvhelyességi követelményekre. Földrajzi név olyan személyről adható, akinek közismert tevékenysége a nemzet történelmében kiemelkedő jelentőségű volt és közmegbecsülésnek örvend; akinek a város életében, történelmében kiemelkedő szerepe volt, tevékenységével hozzájárult Miskolc város fejlődéséhez; aki a tudomány, művelődés, sport vagy a társadalmi élet egyéb területén kimagaslóan jelentőset tett vagy alkotott, és ezáltal személyének emléke megőrzésre méltó”

Terplán Zénó életével messzemenően bizonyította, hogy a fenti követelményeket kielégítette és ezeknek megfelel. Így Miskolc Megyei Jogú Városa Polgármestere, Dr. Kriza Ákos 2012. május 22.-én a 2012. június 21.-én tartandó Közgyűlésre az alábbi határozati javaslatot terjesztette elő:

4. A Közgyűlés a Miskolctapolcán található, Miskolc 46430 helyrajzi számú területnek a **Terplán Zénó utca** elnevezést adja. (PIR szám: 3519)

A hivatkozott önkormányzati rendelet kritériumainak való megfelelés indoklása teljes mértékben elfogadható

4.) Miskolctapolca területén lévő, a Miskolci Egyetem épületegyütteseire néző domboldalon található 46430 hrsz.-ú „saját használatú út”-ként nyilvántartott ingatlan elnevezését – a terület rendezettségének elérése céljából – kezdeményezte a területen található egyik ingatlan tulajdonosa. Megvizsgálva a területet, illetve annak közlekedési jellegét, valamint a szűkebb, illetve tágabb környezetben található földrajzi neveket, valamint a terület földrajzi adottságait figyelembe véve – a B.- A.- Z. Megyei Levéltárral folytatott konzultáció alapján – Terplán Zénó neves, Széchenyi-díjas gépészmérnök, egyetemi tanárról történő elnevezés ellen szakmai kifogás nem merült fel.

Az előterjesztő Terplán Zénó személyével kapcsolatban pedig igazán elismerő, de tényyszerű adatokra támaszkodva szólt.

Terplán Zénó:

Széchenyi-díjas gépészmérnök, egyetemi tanár, az MTA tagja. Alapítója volt a Miskolci Egyetem Gépészmérnöki Karának. Az új egyetemen huszonnyolc évesen lett tanszékvezető, harmincegy évesen pedig professzor. Nehéz körülmények között kellett megkezdeni az oktatást, kialakítani annak tárgyi feltételeit. Komoly lépés volt az Egyetemvárosban az első épületek felépülése, amelyek egyikében helyet kapott a Gépelemek Tanszék is. Megkérdőjelezhetetlen szakmai, tudományos, pedagógia eredményei okán 1960-ig rektorhelyettes maradt, 1964-ben – egy négyéves ciklusra – a Gépészmérnöki Kar dékánja lett. Kiváló és népszerű előadó volt. Oktatói munkáját annyira fontosnak tartotta, hogy még nyolcvanadik életévében is megtartotta előadásait. A szigorúan vett szakmai tevékenységén kívül sokat foglalkozott az egyetem, a tudomány, a szakma múltjával, történetével is. Könyveket, megemlékezéseket írt a múlt nagy tudósairól. Fontosnak tartotta az egyetemi diákhagyományok ápolását, de azt is, hogy ezeket a hagyományokat bővíteni is lehet. Nyolcvanadik születésnapjáról, 2001. májusában, kétnapos konferenciával emlékeztek meg munkatársai, hallgatói, tisztelői. 1994-ben Széchenyi-díjjal tüntették ki, 1995-ben Miskolc díszpolgára lett, 2001-ben kapta a Magyar Mérnökkamara emlékérmét és a József nádor emlékérmét. Tiszteletbeli doktora volt a miskolci, a leobeni és a magdeburgi egyetemnek. 2002. január 16-án hunyt el, a Deszkatemetőben helyezték örök nyugalomra.

FÜGGELÉK

Dr. Terplán Zénó

**IFJAN-ÉRET TEN ÖREGEN
c. könyvéhez**

TERPLÁN ZÉNÓ TUDOMÁNYOS DISSZERTÁCIÓI ÉS AKADÉMIAI SZÉKFOGLALÓI

Újfajta vízemelő kos üzemi és szelep-kísérletei

(Műszaki egyetemi doktori disszertáció a BME Gépészmérnöki Karán). (Kézirat). Budapest, 1950. 1/54. A doktori szigorlat napja: 1950. március 10. Rövidítve = NME Közl. 3 (1959) 407/428; másolatban NME Gépelemek Tanszéke Közl. 28. sz. Miskolc 1959 és BME Vízgépek Tanszéke Közl. 26. sz. Budapest 1960.

A fogaskerék–bolygóművek méretezési kérdései

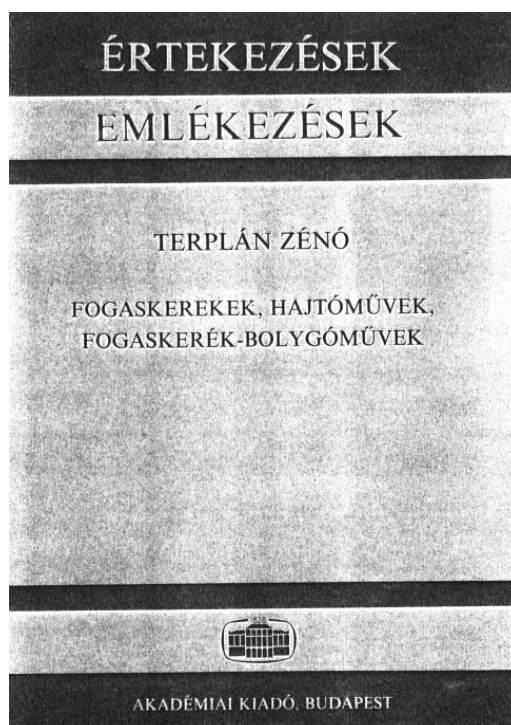
(A TMB-hez benyújtott és elfogadott disszertáció a műszaki tudomány doktora fokozat elnyeréséért.) (Kézirat). Miskolc, 1965. 1/83 + 1/77 függelék. A védés napja: 1966. április 6. Rövidítve = NME Közl. 15 (1968) 449/466.

Fogaskerek, hajtóművek, fogaskerék–bolygóművek

MTA–székház. Budapest. A székfoglaló napja: 1990. október 1. = MTA „Értekezések – emlékezések”. Akadémiai Kiadó, Budapest 1992. 1/63.

A gépszerkezettanról

MAB–székház. Miskolc. A székfoglaló napja: 1995. október 25. = MTA „Székfoglalók 1995–1998” 1. k. 1/17.

TERPLÁN ZÉNÓ ELŐADOTT TANTÁRGYAI

Állami Műszaki Főiskolán (Budapesten, majd Miskolcon)

Géptan

Géprajz

Vízgép

Gépelemek

Budapesti Műszaki Egyetemen (BME-n)

Műszaki mérések elemei

Technikatörténet

Nehézipari Műszaki Egyetemen (NME-n), 1990-től Miskolci Egyetemen (ME-n)

Általános géptan (németül is)

Műszaki mérések elemei

Géprajz

Gépelemek (I-II-t németül is)

Gépelemek III-IV.

Gyakorlati áramlástan

Vízgép

Szivattyúk, kompresszorok, ventilátorok

Mechanizmusok és gépek elmélete

Módszeres géptervezés

Fogaskerék – bolygóművek (vendégprofesszorként németül is)

Technikatörténet

TERPLÁN ZÉNÓ ÉRDEKESEBB HAZAI ÉS KÜLFÖLDI TUDOMÁNYOS ELŐADÁSAI

A vízerőgép–laboratórium korszerű feladatai

(M.Tk. I. tanfolyama. Budapest. 1948.)

Sebességváltók

(M.Tk. I. tanfolyama. Miskolc. 1952.)

Egyszerűbb mechanizmusok kinetikai vizsgálata

(M.Tk. I. tanfolyama. Miskolc. 1954.)

Bolygó–hajtóművek hatásfok–vizsgálata

(NME 2. Tudományos Ülésszaka. Miskolc. 1956.)

Négytagú mechanizmusok vizsgálata szerkesztési módszerrel I-III

(M.Tk. I. tanfolyama. Budapest. 1958, 1961.)

Lehre und Forschung auf dem Gebiet der Getriebetechnik in Ungarn

(Getriebetagung. TH Drezda 1958.)

Megjegyzés a síkban mozgó négytagú mechanizmusokra érvényes Roberts–tétel alkalmazásához

(NME 5. Tudományos Ülésszaka. Miskolc. 1960.)

Síkban mozgó mechanizmusok hajtórúdjának mozgástörvényei

(NME 6. Tudományos Ülésszaka. Miskolc. 1960.)

Die Einrückungsverhältnisse von Reibungskupplungen

(3. Lengyelországi Nemzetközi Tudományos Ülésszak a mechanizmusok és gépek elméletéről. Rogów. 1961.)

Einige Ergebnisse von Versuchen mit Zahnrädern aus Kunststoff

Társelőadó: Fancsali József. (MTA Korszerű Méretezési Konferenciája. Budapest. 1961.)

Kettős hajtású fogaskerék–bolygóművek hatásfok–vizsgálata

(NME 9. Tudományos Ülésszaka. Miskolc. 1963.)

Die Dimensionierungsprobleme der Umlaufgetriebe

(8. Internationales Kolloquium. TH Ilmenau. 1963.)

A hengeres fogaskerék–kísérletekről

(GTE 1. Fogaskerék–konferenciája. Budapest. 1963.)

Neue Dimensionierungsfragen von Planetenzahnradgetrieben

(IFTOMM 1. Világkongresszusa. Várna. 1965.)

A fogaskerék–bolygóművek méretezési kérdései

- (Doktori előadás az MTA-n. Budapest. 1966.)
A fogaskerék–bolygóművek különleges kérdéseiről
 (NME 12. Tudományos Ülésszaka. Miskolc. 1966.)
- Berechnung und Dimensionierung der Planetengetriebe*
 (Kolloquium der TH „Otto von Guericke”. Magdeburg. 1966.)
- Umlaufgetriebe-ein Grenzgebiet zwischen Mechanismen und Maschinenelementen*
 (Jubiläumstagung für Getriebetechnik. TU Drezda 1966.)
- Az elektronikus számítógép felhasználása a fogaskerék–bolygóművek tervezésénél*
 (GTE-konferencia. Miskolc. 1969.)
- Stand der Wissenschaft und Technik auf dem Gebiet der Planetengetriebe*
 (Kolloquium für Getriebetechnik. Universität Rostock. 1969.)
- Kiegészítés a fogaskerék–bolygóművek korrigált fogazatához*
 Társelőadók: Apró Ferenc és Buzgó József. (GTE 2. Fogaskerék–konferenciája Budapest. 1969.)
- Eine Weiterentwicklung der geometrischen Dimensionierung von Zahnrad–Planetengetrieben*
 (IFTOMM 3. Világkongresszusa Dubrovnik–Kupari. 1971.)
- Von der Lastbarkeit der einfachen Planetengetriebe*
 (IFTOMM International Symposium on Linkages and Computer Design Methods. Bukarest. 1973.)
- Az egyszerű fogaskerék–bolygómű általános fogazata*
 (GTE 3. Fogaskerék–konferenciája. Budapest. 1974.)
- Planetary Gear Drive with a Modified Center Distance*
 (ASME 13th Mechanisms Conference. New York. 1974.)
- Über die Kinematik von Planetengetrieben*
 (TU Braunschweig. 1975.)
- Optimale Auslegung und praktische Betriebsgrenzen von Planetenradgetrieben*
 (VDI–Arbeitskreis „Getriebetechnik” Braunschweig. Hannover. 1975.)
- One of the Comparison Possibilities of Epicyclic Gears*
 (IFTOMM 4. Világkongresszusa. Newcastle upon Tyne. 1975.)
- Ein Film über einfache Planetengetriebe*
 (Fachtagung Getriebetechnik. Magdeburg – Almsfeld. 1975.)
- Szravnenie zubcsatüh planetarnüe mehanizmov*
 (Politechnikai Intézet. Odessa. 1976.)
- Besondere Profile zur Realisierung von Wellen–Naben–Verbindungen*
 (Kolloquium der TH „Otto von Guericke”. Magdeburg. 1976.)

Profilverschiebungsmöglichkeiten in den Zahnradpaaren der Planetengetriebe
(TH „Otto von Guericke“, Bereich Getriebe und Antriebstechnik. Magdeburg. 1976.)

Einige Dimensionierungsfragen der Zahnrad–Planetengetriebe
(1. Congres Mondial des Engrenages. Párizs. 1977.)

A fogaskerék–bolygóművek hazai alkalmazásai, széles elterjedésének akadályai
(6. „Mechanizmusok és Hajtóművek” nemzetközi szakmai szeminárium. NME. Miskolc. 1978.)

Spezielle Probleme der Zahnrad–Planetengetriebe mit zweistufigen Planetenrädern
(IFTOMM 5. Világkongresszusa. Montreal. 1979.)

A gépipar követelményei a kohászattól
(MTA Műszaki Tudományok Osztálya. Budapest. 1980.)

Bolygóhajtóművek tervezési kérdései
Társelőadó: F. Leistner. (Gépszerkezettani konferencia. NME. Miskolc. 1980.)

A magyar fogaskerék–kutatás helyzetelemzése
(GTE-GTI 4. Fogaskerék–konferenciája. Budapest. 1981.)

Spezielle Dimensionierungsfragen des Normal–Planetengetriebes
Társelőadó: F. Leister. (GTE – GTI 4. Fogaskerék–konferenciája. Budapest. 1981.)

Einige Fragen der Zuverlässigkeit von Maschinensystemen mit nicht identischen Arbeitszyklen
Társelőadó: Tatár Iván. (3. Symposium „Zuverlässigkeit”. TH „Otto von Guericke”. Magdeburg. 1981.)

Eine Verallgemeinerung der Profilüberdeckungsberechnung bei gerad- und schrägverzahnten Zylinderpaaren mit V–Verzahnung und mit Zahnkopfrücknahme
Társelőadó: Kamondi László. (Tagung Zahnradgetriebe. Drezda. 1983.)

Die Zahneingriffs–Unterschiede zwischen den Zahnrad–Plantengetrieben und den Wellgetrieben
Társelőadó: Péter József. (IFTOMM 6. Világkongresszusa. New Delhi. 1983.)

Fogaskerék–bolygómű terheléseloszlására ható tényezők összehasonlító elemzése
Társelőadók: K. I. Zablonzkij és Döbröczöni Ádám. (NME Gépészmérnöki Karának jubileumi tudományos emlékülése. Miskolc. 1985.)

Die Konstruktion eines neuen Verzahnungswerkzeuges
Társelőadók: Szenté József és Marton Gábor. (2. Congres Mondial des Engrenages. Párizs. 1986.)

Neue Forschungsergebnisse auf dem Gebiet der Zahnradgetriebe
(Universität Rostock. 1986.)

Die Weiterentwicklung der Dimensionierung von Zahnrad–Planetengetrieben
Társelőadó: Döbröczöni Ádám. (IFTOMM 7. Világkongresszusa Sevilla. 1987.)

Forschungsergebnisse an Umlaufrädergetrieben
Társelőadó: Döbröczöni Ádám (5. Internationale Fachtagung „Antriebstechnik”. Chemnitz. 1988.)

Fogaskerekek, hajtóművek, fogaskerék–bolygó-művek
(Akadémiai székhoglaló a levelező tagságért. MTA–székház. Budapest. 1990.)

Széchenyi István szerepe a hazai gépipar megalapozásában
(MTA Műszaki Tudományok Osztályának „Széchenyi–emlékülése”. Budapest. 1991.)

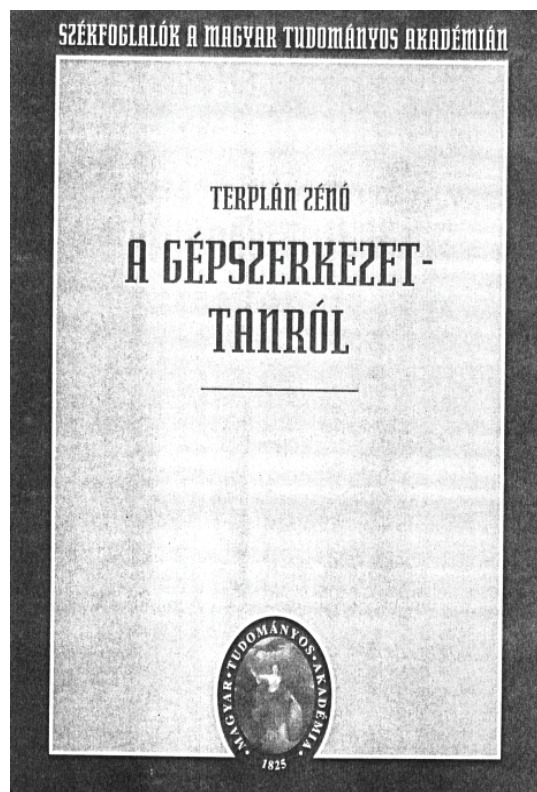
Forschungsergebnisse mit Zahnrad–Planetengetrieben in Ungarn
Társelőadó: Döbröczöni Ádám. (IFTOMM 8. Világkongresszusa. Prága. 1991.)

A Special Planetary Train of Frictional Type for Miniature Mechanisms
Társelőadó: Döbröczöni Ádám. (IFTOMM 1st International Micromechanisms Symposium. Tokió. 1993.)

Die Auswirkung der industriellen Revolution auf die Maschinenbau–Wissenschaft in Ungarn
(IFTOMM 9. Világkongresszusa. Milánó. 1995.)

A gépszerkezettanról
(Akadémiai székhoglaló a rendes tagságért. MAB–székház. 1995.)

50 éves az MTA Műszaki Tudományok Osztálya
(Az osztály nyilvános ünnepi ülése. MTA vári kongresszusi terme. Budapest. 1999.)

TERPLÁN ZÉNÓ

GAZDAG SZAKIRODALMI MUNKÁIBÓL

Szakkönyvei

Mechanizmusok

Tankönyvkiadó, Budapest. 1. kiadás 1959. 1/294; 2. kiadás 1962. 1/292.

Mechanikus tengelykapcsolók

Társszerzők: Nagy Géza és Herczeg István. Műszaki Könyvkiadó. Budapest. 1. kiadás 1966. 1/435; 2. kiadás 1976. 1/435.

Különleges tengelykapcsolók

Társszerzők: Nagy Géza és Herczeg István. Műszaki Könyvkiadó. Budapest. 1971. 1/754.

Dimensionierungsfragen der Zahnrad–Planetengetriebe

Akadémiai Kiadó. Budapest. 1974. 1/304.

Fogaskerék–bolygóművek

Társszerzők: Antal Miklós, Apró Ferenc és Döbröczöni Ádám. Műszaki Könyvkiadó. Budapest. 1979. 1/258.

Egyéb könyvei, kiadványai

Vezérfonal műszaki előadóknek és szerzőknek

Társszerző: Tarnóczy Tamás. Mérnöki Továbbképző Intézet. Kg. 23. Budapest. 1949. 1/52.

A Mérnöki Továbbképző Intézet 10 éve (1939-1949)

Társszerző: Hadfi Imre. Kézirat. Budapest. 1950. 1/142.

A Nehézipari Műszaki Egyetem húsz esztendeje

NME. Miskolc. 1970. 1/227.

A Nehézipari Műszaki Egyetem harmadik évtizede

NME Egyetemtörténeti Bizottsága. Miskolc. 1981. 1/262.

Az MTA Miskolci Akadémiai Bizottságának Közleményei

1-17. Társszerzők: Takács Ernőné 1-10., Tóth Pálné 11.; Kozák Imre és Hargitainé Varga Éva 17. kötet. Miskolc. 1981-1997. Összesen 2923 oldal.

Gyakorlati vezérfonal a tudományos munkához

Társszerző: Lászlóffy Woldemár. NME Gépelemek Tanszéke közleményei. 449. sz. Miskolc. 1982. 1/85.

Pattantyús–Ábrahám Géza

MTA „A múlt magyar tudósai” sorozat. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1. kiadás. 1984., 1/237; 2. kiadás 1985. 1/237.

Bánki Donát emlékkönyv, születésének 125. évfordulójára

MTESZ. Budapest. 1984. 1/128.

Pattantyús–Ábrahám Géza emlékkönyv, születésnek 100. évfordulójára

GTE. Budapest. 1985. 1/161.

A Mérnöktovábbképző Intézet 50 éve (1939-1989)

Társszerző: Németh József. (Kézirat). Budapest. 1989. 1/114.

A Nehézipari Műszaki Egyetem negyedik évtizede 1-2

NME Egyetemtörténeti Bizottsága. Miskolc. 1990. 1/494.

Pattantyús–Ábrahám Imre emlékkönyv, születésének 100. évfordulójára

ME Egyetemtörténeti Bizottsága. Miskolc. 1991. 1/138.

Fonó Albert

MTA „A múlt magyar tudósai” sorozat. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1991. 1/203.

A Miskolci Egyetem 1989 és 1994 között

ME Egyetemtörténeti Bizottsága. Miskolc. 1996. 1/363 + I/II.

Jendrassik György

MTA „A múlt magyar tudósai” sorozat. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1996. 1/221.

A Technikus, Technika, Műegyetemi Közlemények kiadványok adatai 1919-1949 között

ME. 1997. 1/60.

Az én gépészeim

(Péter József 40 rajzával.) Miskolci Egyetemi Kiadó. 1998. 1/288.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönyének adatai 1867-1944 között

Társszerző: Németh Géza. Miskolci Egyetem. 1998. 1/189.

A Miskolci Egyetem 1994-1999 között (Készült az egyetem miskolci fennállásának 50. esztendejében)

ME Egyetemtörténeti Bizottsága. Miskolc. 1999. 1/224.

Könyvrészletek

Pattantyús: Gépész- és villamosmérnökök kézikönyve. 3. k.

Műszaki Könyvkiadó. Budapest. 1961. „A gépelemek méretezésének alapelvei.” 385/391; „Forgattyús és büttyös mechanizmusok.” 645/664.

Pattantyús: Gépész- és villamosmérnökök kézikönyve. 4. k.

Műszaki Könyvkiadó. Budapest. 1962. „Különleges vízemelők.” 70/76.

Műszaki nagyjaink. 1. k.

GTE. Budapest. 1967. „Pattantyús–Á. Géza.” 211/235; „Vidéky Emil” 377/395; „Szeniczai Lajos.” 397/415.

Műszaki nagyjaink. 5. k.

GTE. Budapest. 1981. „Herrmann Emil.” 7/34; „Herrmann Miksa.” 35/61; „Cserháti Jenő.” 63/110; „Bartel János.” 111/136; „Schimanek Emil.” 137/185; „Galamb József.” 187/225.

Műszaki nagyjaink. 6.k.

GTE. Budapest. 1986. „Pattantyús–Á. Imre.” 223/255; „Szőke Béla.” (Társszerző: Péntes István) 301/357.

M. Csizmadia Béla – Nándori Ernő: Statika

Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 1996. „A mechanika rövid története.” 13/19.

Idegen nyelvű alapvető tanulmányai

Wirkungsweise und Berechnung des Stosshebers

Társszerző: Pattantyús–Á. Géza = Acta Technica Hung. 4 (1952) 4. 463/488.

Beitrag zur Berechnung von Gleitlagern mit Öl– oder Fettschmierung

Társszerző: Lévai Imre = Acta Technica Hung. 39 (1962) 3-4. 329/347.

Der Wirkungsgrad eines Planetengetriebes mit Doppelantrieb

Acta Technica Hung. 49 (1964) 1-2. 207/217.

Verschiedene Methoden für die analytische Untersuchung der einfachsten Planetenrädergetriebe

Acta Technica Hung. 49 (1964) 3-4. 437/452.

Einfache Umlaufgetriebe mit ausgeglichenem Gleiten

Konstruktion. 18 (1966) 10. 409/413.

Wirkungsgrenzen von Umlaufgetrieben

Die Maschine. Internationale Sonderausgabe 1968. (EURO-dima) 67/74.

Investigation of A + I Type, Compound Planet Pinion Planetary Gear Drives

ASME Paper 72 – MECH – 68. San Francisco. 1972. 1/6.

Planetary Gear Drive with Modified Center Distance

ASME Publication 74 – DET – 102. New York. 1974. 1/4.

Vergleich der Zahnrad–Planetengetriebe

Acta Technica Hung. 81 (1975) 3-4.. 225/234.

Wirkungsgrad der Zahnrad-Planetengetriebe

Acta Technica Hung. 81 (1975) 3-4. 331/340.

Einige Dimensionierungsfragen der Zahnrad-Planetengeräte

Congres Mondial des Engrenages. Vol. 2. Párizs. 1977. 1301/1315.

Von der Zähnezahlwahl und von den Zahnradeingriffsverhältnissen der normalen Zahnrad-Planetengeräte

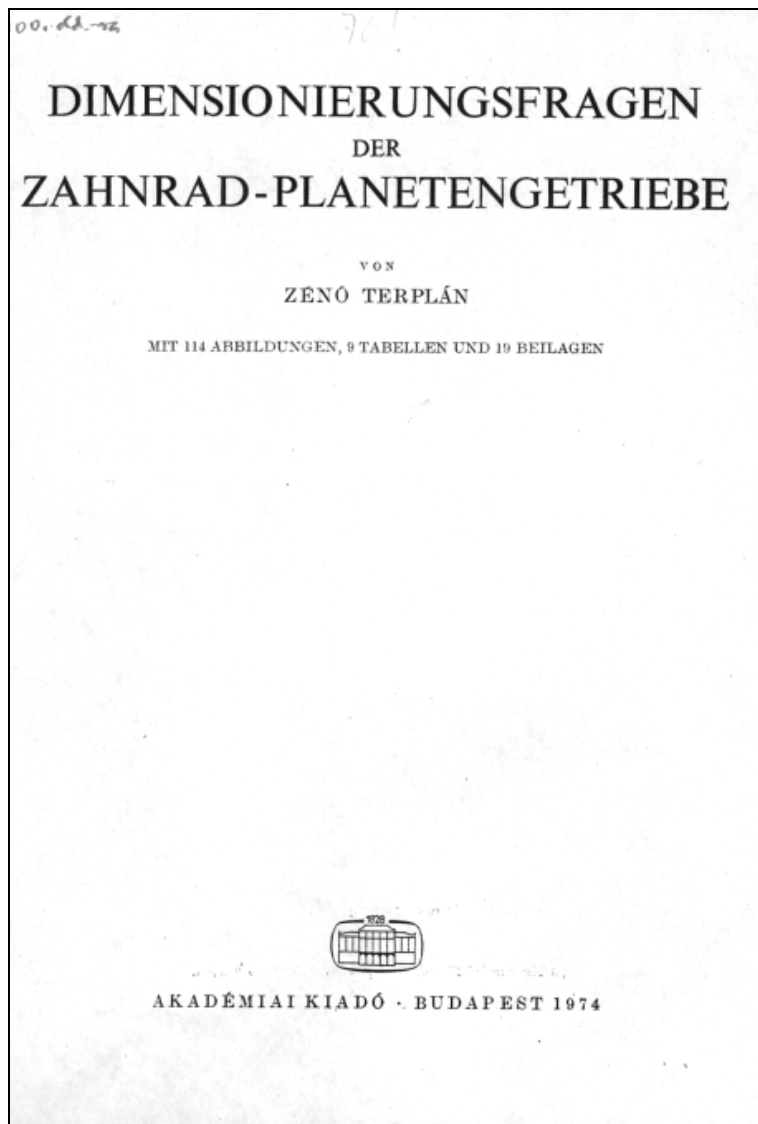
Periodica Polytechnica. BME. 29 (1985) 1-3. 223/229.

Forschungsergebnisse mit Zahnrad-Planetengeräten in Ungarn

Társszerző: Döbröczöni Ádám. Proceedings of the Eighth World Congress on the „Theory of Machines and Mechanisms., Vol. 2. Prága. 1991. 609/611.

A Special Planetary Train of Frictional Type for Miniature Mechanisms

Társszerző: Döbröczöni Ádám. 1st IFTOMM International Micromechanisms Symposium. Tokio. 1993. 98/101.

TERPLÁN ZÉNÓ JEGYZETKIADVÁNYAI

Mérnöktovábbképző jegyzetek

Négytagú mechanizmusok vizsgálata szerkesztési módszerrel

M.Tk.I. – kiadvány. Budapest. I. rész. 1958. 1/62; II. rész 1959. 63/122; III. rész 1962. 123/166.

Főiskolai jegyzetek

Általános géptan

ÁMF textilvegyészeti tagozata. Budapest. 1948. 1/95.

Általános géptan

ÁMF nyomda- és papíripari tagozata. Budapest. 1948. 1/94.

Vízerőgépek

ÁMF üzemenergia-gazdálkodási tagozata. Budapest. 1949. 1/140.

Egyetemi jegyzetek

Műszaki mérések elemei (gépészmérnökhallgatóknak)

(Pattantyús-Á. Géza professzor előszavával.) NME és BME. Miskolc és Budapest. 1950. 1/115.

Általános géptan (gépészmérnökhallgatóknak)

1. kiad. NME. Miskolc. 1950. 1/125; 2. átd. kiad. Felsőokt. Jegyzetellátó. Miskolc. 1954. 1/165; 3. átd. kiad. Társszerző: Lendvay Pál. Tankönyvkiadó. Budapest. 1964. 1/318; 4. átd. kiad. Társszerző: Lendvay Pál. Tankönyvkiadó. Budapest. 1979. 1/299.

Géprajz (bánya- és kohómérnökhallgatóknak)

NME. Miskolc. 1950. 1/55 + 1/27 mell.

Géprajz (gépészmérnökhallgatóknak)

1. kiad. NME. Miskolc. 1950. 1/96 + 1/27 mell.; 2. átd. kiad. Tankönyvkiadó. Miskolc. 1952. 1/109 + 1/36 mell.; 3. átd. kiad. Közokt. Jegyzetellátó. Miskolc 1953. 1/109 + 1/36 mell. 4. átd. kiad. Géprajz II. címen Társszerző: Herczeg István. Felsőokt. Jegyzetállító. Miskolc. 1954. 1/155 + 1/64 mell.+I/XII; 5. átdolg. kiad. Társszerző: Herczeg István. Felőokt. Jegyzetellátó. Budapest 1957. 1/155 + 1/62 + I/XIV; 6. átdolg. kiad. Társszerzők: Herczeg István és Fancsali József. Tankönyvkiadó Budapest 1962. 1/240.

Gépelemek II (gépészmérnökhallgatóknak)

1. kiad. NME. Miskolc, 1950. 1/148; 2. átdolg. kiad. Felsőokt. Jegyzetellátó. Miskolc. 1956. 1/204 + 1/27 mell.

Gépelemek I (gépészmérnök hallgatóknak)

NME. Miskolc. 1951. 1/182.

Gépelemek III (gépészmérnök hallgatóknak)

NME. Miskolc. 1951. 1/192.

Gépelemek IV (gépészmérnök hallgatóknak)

1.kiad. NME. Miskolc. 1951. 1/189. 2. átdolg. kiad. Társ szerző: Lévai Imre. Felsőokt. Jegyzetellátó. Budapest. 1957. 1/206 + 1/41 mell. + I/XXXVIII.

Válogatott fejezetek a mechanizmusok elméletéből (gépészmérnök hallgatóknak)

Felsőokt. Jegyzetellátó. Budapest. 1957. 1/149.

Gépelemek I/1 (gépészmérnök khallgatóknak)

Társ szerzők: Kováts Attila, Kőszegi Jenő, Tar Sándor és Tóth Ottó. Tankönyvkiadó. Budapest. 1966. 1/137.

Gépelemek I/2 (gépészmérnök hallgatóknak)

Társ szerzők: Nagy Géza és Scholtz Péter. Tankönyvkiadó. Budapest. 1966. 1/319.

Gépelemek II/1 (gépészmérnök hallgatóknak)

Társ szerzők: Szabaczký Károly és Szota György. Tankönyvkiadó. Budapest. 1966. 1/216.

Gépelemek II/2 (gépészmérnök hallgatóknak)

Társ szerzők: Horváth István, Lendvay Pál és Tar Sándor. Tankönyvkiadó. Budapest. 1966. 1/210.

Gépelemek III (gépészmérnök hallgatóknak)

Társ szerzők: Varga Gábor és Vida András. Tankönyvkiadó. Budapest. 1967. 1/140.

Gépelemek IV (gépészmérnök hallgatóknak)

Társ szerzők: Drobni József és Lévai Imre. Tankönyvkiadó. Budapest. 1967. 1/220.

Gépelemek I (gépészmérnök hallgatóknak)

Tankönyvkiadó. Budapest. 1979. 1/192.

Gépelemek II (gépészmérnök hallgatóknak)

Tankönyvkiadó. Budapest. 1985. 1/178.

A „Módszeres géptervezés” ... néhány forrásanyaga (oktatási segédlet géptervező hallgatóknak).

Társ összeállító: Kamondi László. ME Gépelemek Tanszéke. Miskolc. 1992. 1/79.

TERPLÁN ZÉNÓ ÉRDEKESEBB ELISMERÉSEI

Pattantyús–Ábrahám Géza–érem. GTE–nagydíj. Budapest 1958. március 19.

Gépész arany emlékgyűrű (a végzős évfolyamtól). Miskolc, 1964. május 30.

Nívódíj a „Mechanikus tengelykapcsolók” c. társszerzős (Nagy Géza és Herczeg István) könyvért. Műszaki Könyvkiadó. Budapest, 1967. április 14.

Akadémiai Díj a fogaskerék–bolygóművek terén végzett tudományos eredményekért. MTA. Budapest 1973. május 7.

Nívódíj a „Fogaskerék–bolygóművek” c. társszerzős (Antal Miklós, Apró Ferenc és Döbröczöni Ádám) könyvért. Műszaki Könyvkiadó. Budapest 1980. december 2.

„Pro Universitate” emlékérem. NME Miskolc, 1981. június 6.

MTESZ – díj. Budapest, 1981. október 3.

A TH „Otto von Guericke” Magdeburg tiszteletbeli doktora. 1981. november 17.

Bánki Donát–emlékérem. BDGMF. Budapest, 1984. március 12.

Emlékplakett a 65. születésnapra. (Paternák Gusztáv volt tanítvány műve.) GTE. Budapest, 1986. május 25.

Senior Member of Society of Manufacturing Engineers (SME). Dearborn, MI, USA, 1987. június 9.

A VDI levelező tagja és aranytűjelvény. Német mérnöknapi. Aachen, 1989. május 8.

Az NME tiszteletbeli doktora. Miskolc, 1989. szeptember 1.

Mihailich Győző – díj. BME. 1989. szeptember 6.

A leobeni Montanuniversität tiszteletbeli doktora. 1991. március 22.

*Egyedi dombormű (Sz. Varga Éva szobrászművész munkája) a 70. születésnapra. ME Gép-
elemek Tanszéke. Miskolc, 1991. május 25.*

„Pro Comitatu” díj és aranygyűrű. Borsod–Abaúj–Zemplén megye Közgyűlése. Miskolc 1992. október 23.

A BME aranyoklevele (50 éve okleveles gépészmérnök). Budapest, 1993. szeptember 3.

Széchenyi – Díj. Parlament, Budapest, 1994. március 15.

EUR ING. FEANI. Budapest, 1994. június 2.

„Schola Benedicti–plakett”. „Czuczor Gergely” bencés gimnázium. Győr, 1995. április 4.

Miskolc Megyei Város díszpolgára és aranygyűrű. Városi Közgyűlés. Miskolc, 1995. május 11.

GTE–aranyérem. Budapest, 1995. november 25.

Professor Emeritus cím. Miskolci Egyetem, 1996. június 28.

„Győr város jubileumi érme”. 1996. szeptember 29.

MAB–emlékérem. 1996. október 31.

„A GTE örökös tiszteletbeli elnöke” cím. Budapest, 1998. január 24.

Az ME jubileumi aranyérme az egyetem fennállásának 50. évfordulóján. 1999. szeptember 9.

A BMGE arany műszaki doktori oklevele (50 éve a BME doktora). Budapest, 2000. szeptember 8.

TERPLÁN ZÉNÓ ÉLETPÁLYÁJÁVAL

FOGLALKOZÓ ÍRÁSOK

Urbán Nagy Rozália: Karcolatok az egyetemről – a Gépelemek Tanszékének vezetőjéről = Észak–Magyarország. 14 (1958) június 22. sz. 6. old.

Az 1973. évi Akadémiai Díj odaítélésének részletes méltatása = Magyar Tudomány. 80 (1973) 6. 373. old.

Páczelt István: Új ágazatok – új feladatok (interjú) = A mi egyetemünk. 22 (1974) 11. 1. oldal

Benedek Miklós: Vallomás a tanszékről, a városról ... = Észak–Magyarország 30. (1974) december 22. sz. 4. old.

Bárczy Pál: Az egyetem akkor alma mater, ha ... = A mi egyetemünk. 24 (1977) 18. 2. old.

Benedek Miklós: Világkongresszuson és egyetemeken... = Észak–Magyarország. 35 (1979) 221. 4. old.

Berecz József: Az ismeretforrások fő lelőhelye a könyvtár = Könyvtáros. 30 (1980) 4. 207/208.

Kalocsai Enikő: Interjú az Egyetemtörténeti Bizottságról = A mi egyetemünk. 28 (1981) 16. 2. old.

Benedek Miklós: Zsúfolt íróasztal mellett = Észak–Magyarország. 37 (1981) 168. 6. old.

Leistner, F.: Ehrendoktorwürde für Prof. Z. Terplán = Wiss. Z. TH Magdeburg 26 (1982) 5. 143/144.

Mérő Miklós: Vidéki professzor? = Fórum. 9 (1985) 4. 12/13.

Benedek Miklós: A 73. szemeszter végén = Észak–Magyarország. 42 (1986) 3. 4. old.

Terplán Zénó = In: „Mérnök vagyok”. OMIKK. Budapest. 1986. 33/93.

Kabódi József: Külföldi sikerélmény a GTE-ben (Terplán Zénót a VDI levelező tagjává választották) = Gépipar. 20 (1989) 7. 3. old.

Hajdu Imre: ...Terplán Zénó = Észak–Magyarország. 45 (1989) 189. 5. old.

Madácsyné Szőke Mária: Mindenki tanítómestere = A mi egyetemünk. 37 (1989) 1. 3. old.

Terplán Zénó levelező taggá ajánlása az MTA-n = Magyar Tudomány. 97 (1990) 1. T 45. old.

Az MTA levelező tagja – a MAB új elnöke. = Miskolci Egyetem. 38 (1990) 4. 3. old.

Díszdoktori cím... = Észak–Magyarország. 47 (1991) 68. 1/2.

Döbröczöni Ádám:... Terplán Zénó 70 éves = Géptervezők 8. Országos Szemináriuma GTE – ME. Miskolc. 1991. 7/10.

Ungváry Rudolf: Utána néma csönd. 1.kiadvány Történelmi Igazságtételi Bizottság. Budapest. 1991. 1/243. (Benne részletek a Terplán Zénóval készült interjúból.) – 2.bővített kiadás. Logod Bt. Budapest

Terplán Zénó: A bencés szellemiségről = Bencés Diákszövetség almanachja. Pannonhalma – Budapest. 1992. 110.oldal

Csongrády Béla: Beszélgetés Terplán Zénóval = Nógrád megyei Hírlap. 5 (1994) 54. 6. old.

Bánhegyi Gábor: Beszélgetés ... a hét emberével = Észak–Magyarország. 50 (1994) 66. ÉM – Hétvége. I. old.

Szabados Gábor: Beszélgetés Terplán Zénóval = Miskolci Déli Hírlap. 26 (1994) 69. 4. old.

Döbröczöni Ádám: ... Terplán Zénó Széchenyi–díjas = Gép. 46 (1994) 3. 65. old.

Pungor Ernő: Szerencsekívánás a Széchenyi–díjhoz = Technika. 38 (1994) 4. 5. old.

Terplán Zénó rendes taggá ajánlása az MTA-n = Magyar Tudomány. 101 (1994) 12. T 64. old.

Bujdos Attila: Beszélgetés Terplán Zénó akadémikussal Miskolcra és a Miskolci Egyetemről = In: „Miskolci Tükör.” 1995. május 11-i sz. 11/12.

Hajdu Imre: Beszélgetés Terplán Zénó professzorral, az MTA rendes tagjával, a megyeszékhely díszpolgárával... = Észak–Magyarország. 51 (1995) 124. ÉM – Hétvége II. old.

Terplán Zénó (1921) = In: Dobrossy István „Miskolc írásban és képekben 3” c. könyvének „Miskolc város díszpolgárai (1886–1996)” c. fejezetében. Miskolc 1996. 127/129.

Döbröczöni Ádám–Péter József: A 75 éves ... Terplán Zénó életrajzi adatainak összefoglalása. ME Gépelemek Tanszéke. Miskolc. 1996. 1/96.

Döbröczöni Ádám: Terplán Zénó professzor 75 éves = Gép. 47 (1996) 5. 3/4.

Hetvenöt éves Terplán Zénó professzor = Új Észak. 2 (1996) 122. 1. old.

Terplán professzor a „napkerék” ... = Észak–Magyarország. 52 (1996) 123. 1. old.

Lévai Imre: Az ME (NME) Gépelemek Tanszéke tudományos munkásságának kezdeti időszaka 1949–1959 = In: „Géptervezés – termékfejlesztés ’96.” GTE. Miskolc. 1996. 3/6.

Szabados Gábor: Terplán professzor 75 éves... = Miskolci Déli Hírlap. 28 (1996) 130. 6. old.

Hajdu Imre: Emberközelben...Terplán Zénó, a Miskolci Akadémiai Bizottság elnöke = Új Észak. 2 (1996) 193. 9. old.

Havass Miklós: Köszöntő = In: „Tanulmányok a természettudományok, a technika és az orvoslás történetéből – ...Terplán Zénó 75. születésnapja tiszteletére”. MTESZ–OMM. Budapest. 1996. 2/3.

Farkas Ottó rektor (ME) köszöntője a 75 éves Terplán Zénó és felesége tiszteletére adott vacsorán = Északkelet–Magyarországi Gazdaság–Kultúra–Tudomány. 1996. 5-6. 68/83.

Lőrincz Sándor: Interjú ... Terplán Zénó akadémikussal = Gépgyártástechnológia. 28 (1998) 2-3. 47/50.

Kiss Lajos – Jármái Károly: Az 50 éves GTE érmei (a 12. sorszámu Terplán Zénóé 65. éves születésnapjára.) Rövid életpálya magyarul és angolul = Gép 1998. november 18-19-i különszáma, 10. old.; In: Ki kicsoda az 50 éves GTE-ben. Miskolc. 1999. 54/55.

Szalóczi Katalin: A százegyedik szemeszter előtt = Észak–Magyarország. 55 (1999) 200. 7. old.

Jármái Károly: Interjú Terplán Zénóval = MERt. 1 (1999) 2. 11. old.

Életünkben életem. (Szerk. Döbröczöni Ádám). ME Gépelemek Tanszékének Közleményei. Miskolc. 1999. 1/108 + I/XII.

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

Á.	=	Ábrahám (Pattantyús-Á. Családnév)
AEG	=	Allgemeine Electricitäts-Gesellschaft
akad.	=	akadémikus (az MTA levelező vagy rendes tagja)
ÁMF	=	Állami Műszaki Főiskola
ASME	=	American Society of Mechanical Engineers
BDGMF	=	Bánki Donát Gépipari Műszaki Főiskola (Budapest)
BME	=	Budapesti Műszaki Egyetem
BMGE	=	Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Bp.	=	Budapest
Bt.	=	Betéti Társaság
DATACOM	=	Datenkommunikation (németországi kiadóvállalat jele)
DET	=	Design Engineering Technical
dima	=	Die Maschine
DIMÁVAG	=	Diósgyőri Magyar Állami Vas-, Acél- és Gépgyárak
Dr.	=	doktor, doctor (egyetemi cím)
Dr.-Ing. =	=	Doktoringenieur
ETB	=	Egyetemtörténeti Bizottság
EURING	=	European Engineer
FEANI	=	Fédération Européenne d'Associations Nationales d'Ingénieurs
GAB	=	Gépszerkezettani Akadémiai Bizottság
geb.	=	geborene
GTE	=	Gépipari Tudományos Egyesület
GTI	=	Gépipari Technológiai Intézet
Hung.	=	Hungaricae (birtosokos eset rövidítése)
HÚTÜ, HúTü	=	HÚZÓTÜSKE (az NME tréfákkal teli kiadványa)
HVSE	=	Hegyesalmi Vasutas Sportegyesület
IFTOMM	=	International Federation for the Theory of Machines and
Mechanisms		
JÁT	=	Jedlik Ányos Társaság
k.	=	kötet
Kft.	=	Korlátolt felelősségű társaság
Kg.	=	Közgazdasági
kiad.	=	kiadás
KKAB	=	Kinetikai és Kinematikai Akadémiai Bizottság
KÖZTI	=	Középülettervező Iroda
MAB	=	Miskolci Akadémiai Bizottság
MÁV	=	Magyar Államvasutak
ME	=	Miskolci Egyetem (NME jogutóda 1990-től)
Mech.	=	Mechanical
MÉL	=	Magyar Életrajzi Lexikon
MERt	=	ME közéleti és kulturális lapjának jele
MI	=	Michigan
MM	=	Művelődésügyi (Művelődési) Minisztérium
MMA	=	Magyar Mérnökakadémia
MMÉE	=	Magyar Mérnök- és Építész-Egylet
MNL	=	Magyar Nagylexikon

MTA	=	Magyar Tudományos Akadémia
MTESZ =		Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége
M.Tk.I.(MTKI)	=	Mérnöki Továbbképző Intézet
NDK	=	Német Demokratikus Köztársaság
NME	=	Nehézipari Műszaki Egyetem (Miskolc)
NSZK	=	Német Szövetségi Köztársaság
o.	=	osztályok
okl.	=	okleveles
old.	=	oldal (oldalak)
OMBKE	=	Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület
OMIKK =		Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár
Prof. Em.	=	Professor Emeritus (nyugalmazott egyetemi tanári cím)
R4	=	Renault 4 (gépkocsitípus jele)
rt., Rt.	=	részvénytársaság
SME	=	Society of Manufacturing Engineers
sz.	=	szám
SZU	=	Szovjetunió
t.	=	tanuló
T-modell	=	a Ford-gyár népautójának jele (1908)
TH	=	Technische Hochschule
TMB	=	Tudományos Minősítő Bizottság
TU	=	Technische Universität
tud., Tud.	=	tudományos
TV	=	televízió
USA	=	United States of America
uv.	=	utóvizsga
VDI	=	Verein Deutscher Ingenieure
VKM	=	Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium
Vol.	=	Volume
Wiss.	=	Wissenschaftliche
Z.	=	Zeitschrift

NÉVMUTATÓ

Bánki László	40
Bácz Kálmán	13
Bosznay Ádám	67
Botka Imre	40
Bujdosó István	26
Döbröczöni Ádám	10, 40, 54, 55, 56, 57, 75, 87
Fancsali József	40
Feledy Gyula	30
Galamb Sarolta	40
Gerevich Aladár	28
Gyarmathy György	40, 55
Gruberné Pattantyús A. Klára	40
Hadfi Imre	26
Hagedorn H.	35
Heckenast Kolos	13
Hermann Gábor	40
Horváth Simon	13
Jálics Károly	40

Jármai Károly	82
Jendrassik György	72
Kenessey Jenő	25
Kiss Gábor	9
Kiss János	79
Kovács Attila	40
Kovács Géza	40
Kordoss József	52
Kölber Kálmán	9
Kömíves Kolos	9
Lászlóffy Woldemar	37
Lehoczky László	40
Leisztner F.	39
Lehofer Kornél	54
Lőrincz Sándor	82
Mangeron D.	39
Mihailich Győző	26
Mihalecz Bertalan	13
Molnár Kálmán	9
Molnárné Galamb Erzsébet	40
Mózes Ödön	40

Mörk Péter	42
Nagy Géza	40, 74
Németh Antal	30
Németh Géza	40, 54, 75
Orbán Károly	13
Pattantyús A. Géza	13, 18, 20, 36
Pattantyús A. Imre	53
Pattantyús A. Dénes	40
Pálffy Sándor	55
Pénzes István	40
Péter József	40, 41, 54
Peternák Gusztáv	40
Petrich Géza	51
Pogány Béla	24
Rajakovics G.	39
Rössner W.	39
Sályi István	53
Sándor G. N.	39
Siposs István	9
Stepán Gábor	40

Suba Gábor	40
Szabó Ákos	40
Szeniczei Lajosné	40
Szerdahelyi Lászlóné	26
Szluka Emil	40
Szőke Béla	40
Tarnóczy Tamás	37
Tar Sándor	41
Unger Margit	13
Ungvári Rudolf	9
Varga Éva	109
Varga József	40
Várszegi Asztrik	55
Vaszary László	55
Volena-Koczor Imre	10
Zablonszkij K. I.	39
Zorkóczy Béla	53

A KÉRDEZŐ

Tóth László Debrecenben született 1946. május 24-én. A debreceni Mechwart András gépipari technikumban érettségizett (1964.) és a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemen (a mai Miskolci Egyetem jogelődjén) szerzett gépészmérnöki oklevelet (1969.). Már egyetemi hallgatóként a mechanikai technológiai tanszék ösztöndíjasa, végzés után az MTA nehézgépeszeti tanszéki munkaközösség tudományos munkatársa, majd a tanszék tudományos főmunkatársa (1978.), docense (1991.), professzora (1996.). Párhuzamosan a Bay Zoltán Alkalmazott Kutatási Alapítvány miskolci Gyártástechnikai és Logisztikai Intézetének (1996.) főmunkatársa, osztályvezetője, 1999-től igazgatója. Kutatási területe: az anyagtudomány, számos tudományos tanulmánnyal gazdagítva a szakirodalmat. A műszaki tudomány kandidátusa (1981.), doktora (1995.). Részt vesz az MTA központi tudományos bizottságainak a Miskolci Akadémiai Bizottság, a Gépipari Tudományos Egyesület országos és helyi szervezeteiben. Ezekben ellát különféle tisztségeket. A Gép, Gépgyártástechnológia, az Anyagvizsgálók Lapja és több külföldi szakfolyóirat szerkesztője. 1981 óta szervezi az Országos Törésmechanikai Szemináriumok sorozatát. Nemzetközi kapcsolatainak kiépítését angol, német, orosz nyelvtudása is segíti. Az utóbbi évtizedben egyik kedvtelése: a tudományos szinten művelt technikatörténet fejlesztése elsősorban az anyagvizsgálat és anyagtudomány területén.

A VÁLASZOLÓ

Terplán Zénó Hegyeshalomban született 1921. május 25-én. A győri Czuczor Gergely bencés gimnáziumban érettségizett (1939) és a budapesti József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen (a mai Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem jogelődjén)

szerzett gépészmérnöki oklevelet (1943). Már egyetemi hallgatóként a III. sz. gépszerkeztani (szállítóberendezések és hidrogépek) tanszékén díjtalan, majd díjas gyakornok, végzés után tanársegéd, 1945-től adjunktus. 28 éves korában az újonnan létrehozott miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemre (a mai Miskolci Egyetem jogelődjére) helyezték át és megbízták a gépelemek tanszék megszervezésével és vezetésével, 31 évesen már professzor és 39 éven át vezette az általa alapított tanszéket. 70 évesen vonult nyugállományba. A gépelemeken kívül számos más gépszerkeztani jellegű tárgyat is tanított. Az utóbbi években az általános géptant és gépelemeket német nyelven adta elő önként jelentkező hallgatóinak, és ő vezette be a technikatörténeti fakultatív tantárgyat. Tudományos témája Budapesten a különleges vízemelő kos vizsgálata volt, Miskolcon pedig elsősorban a fogaskerék – bolygóművek kutatásával teremtett új iskolát, amelyekből német és magyar könyve is megjelent, de írt már gépelemekről, mechanizmusokról is tan- és szakkönyveket, továbbá technikatörténeti értékű életrajzokat, szerkesztett kiadványsorozatokat, kézikönyveket, lexikont. Mindezekről számos magyar- és világnyelven írt tanulmánnyal gazdagította a szakirodalmat. Legnagyobb tudományos elismerése, hogy az MTA levelező (1990.), majd rendes (1995.) tagjává választották és három egyetem tiszteletbeli doktorrá avatta. Munkásságából még kiemelhető a több mint félszázada működő miskolci egyetem kiépítésében vállalt szerepe (8 tanéven át rektorhelyettesi, 4 esztendőn át gépész dékáni tisztségeket is ellátva), majd a Miskolci Akadémiai Bizottságot szervezte meg 1979-től tudományos titkárként és vezette elnökként (1990-96) és volt végül klubelnök (1996-99.). Számos hazai és külföldi elismerése közül a Széchenyi-díj (1994.) a legnagyobb kitüntetése. 1995 óta Miskolc díszpolgára, 1996-tól Professor Emeritus.

Terplán Zénó szobra Miskolci Egyetem aulájában